

2012 00151

Bouwend Nederland

de vereniging van bouw- en infrabedrijven

Bureau Kabinetsformatie
t.a.v. de informateurs,
de heren H.G.J. Kamp en drs. W.J. Bos
Postbus 20008
2500EA Den Haag

Zilverstraat 69
Postbus 340
2700 AH Zoetermeer
t +31 (0)79 3 252 252
f +31 (0)79 3 252 290
e info@bouwendnederland.nl
i www.bouwendnederland.nl

Datum: 26 september 2012
Ons kenmerk: 1209-36421/MvR
Uw kenmerk:
Behandeld door: ir. M.C.B.M. van Rooij
Telefoon: +31 (0)79 3 252 103
E-mail: m.vanrooij@bouwendnederland.nl
Betreft: perspectief voor de bouw en economie

Geachte heren Kamp en Bos,

Bouwend Nederland is tevreden over de duidelijke verkiezingsuitslag, waarbij de kiezer de weg naar het midden weer heeft gevonden. Het is nu zaak om snel een stabiel kabinet samen te stellen, dat een evenwichtig beleid gaat voeren. Burgers en bedrijven moeten perspectief en vertrouwen krijgen. Dat bereik je niet door alleen maar te bezuinigen, lasten te verzwaren of een combinatie daarvan. Investerings zijn nodig om het herstel van de economie te stimuleren.

De bouwsector heeft de afgelopen jaren harde klappen gekregen en zet nu een rem om het herstel van de economie. Om die rem er af te halen en de bouw weer de motor van de economie te laten zijn is het nodig dat investeringen in nieuwbouw, onderhoud en verduurzaming van woningen en andere gebouwen weer op gang komen en er niet wordt bezuinigd op voor onze economie essentiële investeringen in infrastructuur. Rust rond de hypotheekaftrek is daarbij een eerste vereiste voor het herstel van het consumentenvertrouwen.

Bouwend Nederland doet het nieuwe kabinet onderstaand een aantal suggesties en aanbevelingen. Wij verwijzen hierbij tevens naar het door een brede coalitie van organisaties in de bouw, waaronder Bouwend Nederland, opgestelde "Nationaal Stimuleringspakket Woningmarkt", dat deze week is gepresenteerd.

Koopsector

• *Rust rond de hypotheekrenteaftrek*

Consumenten moeten weer het vertrouwen krijgen dat de woning een verantwoorde en waardevaste aankoop is. Daarvoor moet er in ieder geval duidelijkheid en zekerheid komen over de hypotheekrenteaftrek. Als de in het Begrotingsakkoord opgenomen maatregel (100% annuïtaire aflossing van nieuwe hypotheek) wordt doorgevoerd, moet het daar wat Bouwend Nederland betreft bij blijven. De te verwachten effecten voor de woningmarkt en bouwsector zijn fors. Er zou in geen geval een stapeling van (aanvullende) beperkingen mogen komen.

Voor de effecten van maatregelen ten aanzien van onder meer huizenprijzen, bouwproductie, werkgelegenheid en opbrengsten voor het rijk verwijzen wij u naar twee recente EIB-rapporten: "Annuitaire beperking hypotheekrenteaf trek. Effecten woningmarkt en bouwproductie" (mei 2012) en "Verkiezingsprogramma's. Gevolgen voor de woningmarkt en de bouwproductie" (september 2012).

De in het Begrotingsakkoord opgenomen maatregel (i.c.m. 2% OVB) levert de staatskas op lange termijn 5 ½ miljard euro aan extra inkomsten op, maar leidt ook tot een structurele daling van de huizenprijzen met 3,5% en een structurele daling van de bouwproductie met 2,6%, waarbij in totaal 26 miljard euro aan bouwproductie en op het dieptepunt 20.000 arbeidsjaren per jaar verloren gaan. Een variant waarbij de hypotheekrenteaf trek wordt beperkt tot 50% annuitaire aflossing (i.c.m. 2% OVB) is veel minder ingrijpend en leidt 'slechts' tot een structurele daling van de huizenprijzen met 0,4% en een structurele daling van de bouwproductie met 0,3%.

- ***Starters weer in beweging brengen***

Starters vormen de sleutel om de woningmarkt weer in beweging te brengen. Daarvoor is het nodig dat zij voldoende financiering kunnen krijgen om een woning te kunnen kopen. Dat kan als banken de mogelijkheden die zij hebben voor het verstrekken van maatwerkhypotheeken weer gaan gebruiken en de AFM de banken daarvoor de nodige ruimte geeft. Verder kunnen starters worden geholpen door als rijk een bijdrage te leveren aan de startersleningen en de overdrachtsbelasting voor deze doelgroep helemaal te schrappen.

- ***Doorstromen met restschuld***

Door de sterk gedaalde woningprijzen hebben al meer dan 500.000 huishoudens een hypotheekschuld die hoger is dan de waarde van de onderliggende woning. Het zou voor huishoudens die "onder water" staan mogelijk moeten zijn om toch door te stromen naar een andere woning. Daarvoor is in de eerste plaats een soepeler opstelling van banken (en AFM) nodig ten aanzien van het meefinancieren van een restschuld. De overheid kan deze huishoudens tegemoet treden door (tijdelijk, bijvoorbeeld gedurende een periode van 5 jaar) een fiscale aftrek van de restschuld in te stellen of het mogelijk te maken om de restschuld onder de NHG te brengen.

- ***Bouwsparen stimuleren***

Om investeringen in de woningmarkt te stimuleren en de hoogte van hypotheekleningen te verminderen zou het goed zijn als de rijksoverheid een fiscaal aantrekkelijke vorm van bouwsparen introduceert, die kan worden aangewend voor aankoop van een woning, maar ook voor aflossingen op de hypotheek, verduurzaming en verbouwingen van woningen. Zowel starters als doorstromers worden daarmee gestimuleerd.

- ***Aflossen hypotheekschuld belonen***

Aflossen van de hypotheekschuld zou moeten worden gestimuleerd en beloond in plaats van "bestraft". Banken zouden de huidige boetes bij (vervroegde) aflossing van de hypotheekschuld moeten schrappen en een rentekorting kunnen geven naarmate de hypotheekschuld kleiner wordt. De rijksoverheid kan bijvoorbeeld de huidige fiscale vrijstelling van het schenken en erfenissen verdubbelen en een fiscale vrijstelling instellen voor "levenslooptegoeden" als die worden aangewend voor de aflossing van de hypotheekschuld.

Huursector

- **Investeringscorporaties op peil houden**

De in het Begrotingsakkoord opgenomen "afroming" van de huren met de verhuurdersheffing zet de investeringscapaciteit van corporaties en private verhuurders fors onder druk. Het is de bedoeling dat verhuurders de heffing vanaf 2013 gaan betalen, terwijl de als "compensatie" bedoelde huurmaatregelen (5% extra huurverhoging voor huishoudens met een inkomen boven 43.000 euro en 1% extra huurverhoging voor inkomens tussen 33.000 en 43.000 euro) nog niet zijn ingevoerd. Het afromen van iedere 100 miljoen euro bij corporaties betekent (volgens Aedes) een terugval aan investeringscapaciteit van 1,5 miljard euro. Om dat te voorkomen zou de invoering van de verhuurdersheffing moeten worden gekoppeld aan de invoering van de geplande huurmaatregelen. Verstandiger is het als de extra huurinkomsten niet worden afgeroomd, maar worden teruggesluisd naar de woningmarkt, in de vorm van (extra) investering in bijvoorbeeld energiebesparing.

- **Meer differentiatie in huren**

De kloof tussen de gereguleerde (sociale) huursector en koopsector is te groot. Met name voor scheefwoners is er geen prikkel om door te stromen naar een meer bij hun inkomen passende koop- of huurwoning. Om het scheefwonen aan te pakken, de doorstroming te stimuleren en de investeringscapaciteit van corporaties te verbeteren is het nodig dat de huren in de gereguleerde huursector worden opgetrokken. In eerste instantie naar de "maximaal redelijke huur" op basis van het wws-puntensysteem (nu bedraagt de gemiddelde huur in de gereguleerde huursector 72% van de maximaal redelijke huur) en op wat langere termijn naar marktconforme huren, gerelateerd aan de WOZ-waarde en de kwaliteit van de woningen.

Daarvoor dienen de al in gang gezette huurmaatregelen zo snel mogelijk te worden ingevoerd en zouden de corporaties de mogelijkheid moeten krijgen om meer differentiatie in de huren aan te brengen volgens de zogenaamde "huursombenadering". Corporaties kunnen dan de totale ruimte die zij hebben voor huurverhoging doelgericht inzetten, waarbij sommige huurders (scheefwoners) meer huurverhoging krijgen dan andere huurders (mensen met lagere inkomens).

- **Vergroten middensegment huursector**

Er zijn te weinig middensegment huurwoningen waar huishoudens met een wat hoger inkomen (tussen 33.000 en 43.000 euro) vanuit de sociale huursector en vanuit de koopsector naar kunnen doorstromen. Om het middensegment in de huursector te vergroten is het nodig dat met name de investeringen van institutionele beleggers weer op gang komen.

Verduurzaming

- **Slag maken met verduurzaming**

In het Begrotingsakkoord is voor energiebesparingsmaatregelen in de gebouwde omgeving budget beschikbaar gesteld voor de cofinanciering van zowel grootschalige projecten als voor particulieren (70 miljoen voor 2013 en vanaf 2014 jaarlijks 58 miljoen) via een revolverende fondsconstructie. Het is zaak dat het geheel zo snel mogelijk wordt opgezet en tot uitvoering komt in samenwerking met partijen uit de bouw-, de energie- en de financiële sector.

Grondbeleid

- **Ontwikkelkosten en grondprijzen terugdringen**

De stichtingskosten van nieuwe koopwoningen zijn te hoog in relatie tot het aanbod van (vergelijkbare) bestaande woningen. Het prijsverschil tussen nieuwbouwwoningen en bestaande woningen kan worden verkleind als onnodige en oneigenlijke kosten die door gemeenten worden 'opgehangen' aan de ontwikkeling van een project zoveel mogelijk worden geschrapt of beperkt en gemeenten de grondprijzen aanpassen aan de actuele marktsituatie.

Infrastructuur

- ***Infrastructuur essentieel voor groei***

Volgens het Begrotingsakkoord zal er op de infrastructuurbudgetten t/m 2028 in totaal ruim 5 miljard euro worden bezuinigd. Voor onze economische groei zijn investeringen in kwalitatief goede, betrouwbare en duurzame infrastructuur van essentieel belang. Temeer omdat de landen om ons heen juist extra investeren in hun infrastructuur. Een goede infrastructuur is bepalend voor de aantrekkelijkheid van Nederland voor het bedrijfsleven om zich te vestigen in ons land en daarmee banen te behouden en te creëren en daarmee ook mede voor de waarde van huizen, winkels en kantoren. Bouwend Nederland acht het in dit kader noodzakelijk dat niet alleen de voorgestelde structurele bezuinigingen van 200 miljoen euro op alle infrastructuurprojecten vanaf 2013 worden teruggedraaid, maar tevens 100 miljoen euro per jaar extra wordt geïnvesteerd in beheer en onderhoud van dijken, wegen, spoor- en vaarwegen.

- ***Meer PPS nodig***

Er is veel potentie voor een toename in het aantal PPS-projecten in Nederland, vooral bij de decentrale overheden. De economisch moeilijke situatie brengt steeds meer partijen tot inzicht dat PPS niet alleen een middel is om voor minder geld meer kwaliteit te realiseren bij aanleg, onderhoud en beheer van infrastructuur maar waarmee ook de investeringsbehoefte op peil kan worden gehouden door het aantrekken van externe financiering via vreemd vermogen. Het laatste is van belang in relatie tot de voorgenomen invoering van de wet HOF. Het is positief dat de inzet van het rijk is gericht op het vergroten van PPS. In de rijksbegroting is opgenomen dat 20% van het investeringsbudget via PPS op de markt mag worden gezet.

In navolging van het rijk zouden ook decentrale overheden (vanaf 2014) in hun begrotingen een concrete doelstelling moeten opnemen voor PPS. Om decentrale PPS-projecten te stimuleren is het wenselijk dat het initiatief van PPSsupport de komende jaren krachtig wordt voortgezet. Ook is het van belang dat in de nabije toekomst beleggers, pensioenfondsen en verzekeraars meer betrokken kunnen worden bij de financiering van Nederlandse. (infrastructuur)projecten.

- ***Wet HOF aanpassen en schatkistbankieren van tafel***

Bouwend Nederland maakt zich ernstige zorgen over de voorstellen voor de wet HOF het verplicht schatkistbankieren voor decentrale overheden. De wet werpt voor decentrale overheden grote belemmeringen op voor investeringen en de aanwending van reserves in onder meer het onderliggende wegennet en andere verouderde regionale en lokale. Het verplichte schatkistbankieren draagt slechts cosmetisch bij aan het verminderen van de totale overheidsschuld, maar kost decentrale overheden jaarlijks 135 miljoen euro aan rendement op hun reserves. Geld dat ze vervolgens niet meer kunnen investeren. Door beide voorstellen dreigt de regionale economie volgens VNG, IPO en UVW in totaal miljarden euro's per jaar aan investeringen mis te lopen.

Bouwend Nederland vindt dat onverantwoord in een tijd waarin de economie en bouwsector juist een impuls nodig heeft. De wet HOF dient zodanig te worden aangepast dat het in de praktijk niet tot een verdere daling van de bouwproductie zal leiden en decentrale overheden mogelijkheden houden tot anti-cyclisch investeren. Dat kan als een individuele overschrijding van het EMU-saldo door een decentrale overheid is toegestaan, zolang de collectiviteit bij alle decentrale overheden tezamen binnen de norm blijft. Ook voor het verplichte schatkistbankieren dient een minder schadelijk alternatief te worden gevonden.

Utiliteitsbouw

- **Wonen en zorg snel en zorgvuldig scheiden**

In het vijfpartijenakkoord is afgesproken dat vanaf 1 januari 2013 een begin wordt gemaakt met invoering van de financiële scheiding van wonen en zorg. Hierdoor krijgen cliënten meer keuzevrijheid om een woning en woon(zorg)vorm te zoeken die aansluit bij hun behoeften. Dit biedt tevens mogelijkheden voor een verruiming van het bouwvolume. Daarvoor moeten nog wel een aantal belangrijke knelpunten worden opgelost rondom de huurtoeslag en toepasbaarheid van het huurregime. Vooral het woningwaarderingstelsel sluit niet goed aan. Kortom: het beleidskader voor zorgvuldige invoering verdient nog aandacht. Voor de bouwsector is van belang dat hier zo snel mogelijk stappen worden gezet, zodat het scheiden van wonen en zorg snel en zorgvuldig kan worden ingevoerd.

- **Bouwbudgetten scholen**

Veel schoolgebouwen zijn verouderd en hebben een uitgesproken ongezond binnenklimaat, met alle negatieve gevolgen voor het welzijn en leervermogen van leerlingen en ziekteverzuim bij docenten van dien. Ook zijn bij veel scholen investeringen in energiebesparende maatregelen nodig. De huidige scheiding van nieuwbouw- (gemeenten) en onderhoudsbudgetten (schoolbesturen) vormt al jaren een probleem en leidt er toe dat er vaak ondoelmatige keuzes worden gemaakt. Inmiddels zijn vrijwel alle betrokken partijen (VO-raad, PO-raad, VNG etc.) het er over eens dat samenvoeging van deze budgetten wenselijk is.

Om dit proces te versnellen zou het rijk het initiatief kunnen nemen tot het sluiten van (lokale/regionale) convenanten met betrokken stakeholders. Een ander punt van aandacht is de normvergoedingssystematiek voor huisvesting. 'Nieuwe' ontwikkelingen zoals buitenschoolse opvang stellen andere vragen aan vastgoed. Niet alleen de gebouwen zelf, maar ook de normvergoedingen voor nieuwbouw sluiten hier slecht bij aan. Wij benadrukken dat het er niet om gaat om dure paleizen te bouwen, maar kwalitatief goede gebouwen te realiseren die bijdragen aan een goed en gezond leer- en ontwikkelklimaat.

Regelgeving

- **Ruimte in regelgeving beter benutten**

Het kabinet wil snoeien in het woud van procedures en de ruimtelijke regelgeving. De laatste jaren zijn (o.a. met de Wabo en Crisis- en herstelwet) al aanzienlijke verbeteringen doorgevoerd. Waar het op aan komt is dat de nieuwe regels voortvarend door de gemeenten worden toegepast en de daarin geboden 'ruimte' optimaal wordt benut. Daar schort het op dit moment nog aan. Ook is winst te behalen in de doorlooptijd van bestemmingsprocedures als gemeenten over gaan op globale bestemmingsplannen en een zeer terughoudend welstandsbeleid voeren. Voor een structureel snellere realisatie van bouwplannen dienen de gemeenten de mogelijkheden en ruimte van nieuwe regels en procedures optimaal te benutten. Het rijk kan hieraan bijdragen door gemeenten hierop aan te spreken en waar nodig te ondersteunen.

Arbeidsmarkt en onderwijs

- **Ontslagrecht en WW**

In Nederland is de arbeidsmobiliteit van met name oudere werknemers laag. Meer mobiliteit op de arbeidsmarkt zorgt ervoor dat werknemers beter op hun plek terechtkomen. Het kabinet wil daarom het ontslagrecht veranderen. Bouwend Nederland vindt dat eventuele versoepelingsmaatregelen in het ontslagrecht van dwingendrechtelijk karakter moeten zijn, zodanig dat bestaande cao-bepalingen (bijvoorbeeld over opzegtermijnen) komen te vervallen. Bovendien moet het ontslagrecht zodanig worden vormgegeven, dat het overgrote deel van de ontslagen niet voor de rechter komt. Bouwend Nederland is er voorstander van om het ontslagdossier in het groter geheel van arbeidsmarktafspraken te behandelen.

Wat betreft de verplichting voor werkgevers om de eerste 6 maanden WW te betalen, moet dat leiden tot een verlaging van de sectorpremie WW en moet de mogelijkheid voor kleine bedrijven open blijven om dit in de collectiviteit te regelen. Het totaalpakket (opzegtermijnen, WW en transitievergoeding) dient goedkoper te worden voor alle werkgevers, dus ook voor het mkb.

- ***Meer mensen aan een baan helpen***

Teveel mensen staan onnodig langs de kant. De grote uitdaging voor alle betrokkenen is om de komende periode meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en/of een beperking weer volwaardig mee te laten draaien in een gewone baan. Dat moet echter niet gebeuren met wettelijk opgelegde quota voor sectoren of individuele bedrijven om mensen op te nemen. Als een quotum echter gepaard gaat met deal flow (zoals in het kader van social return) is de sector vanzelfsprekend bereid een bijdrage te leveren; Bouwend Nederland pleit ervoor dat deze medewerkers dan ook een opleidingsmogelijkheid krijgen.

- ***Randvoorwaarden AOW-verhoging***

Het inmiddels genomen besluit tot verhoging van de AOW-leeftijd is logisch en toekomstgericht. Het is nu van belang om meer dan voorheen te werken aan randvoorwaarden om de AOW-verhoging te kunnen effectueren. Na-, bij- en omscholing in combinatie met een verdere verbetering van arbeidsomstandigheden én de eigen verantwoordelijkheid van werknemers om te (blijven) werken aan de eigen geschiktheid voor het werk moeten er de komende jaren toe leiden dat men duurzaam inzetbaar blijft dan wel wordt. Wij zijn voorstander van een flexibele ingangsdatum van AOW en pensioen.

- ***Goed onderwijs noodzakelijk***

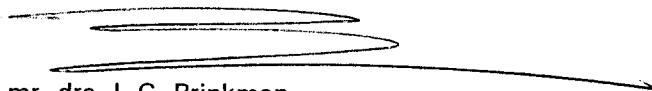
Het is goed dat het kabinet heeft besloten dat in deze moeilijke tijd niet bezuinigd moet worden op het onderwijs en in 2013 maatregelen zullen worden doorgevoerd om beroepsopleidingen voor jongeren aantrekkelijker te maken. Bouwend Nederland zou graag zien dat de kwaliteitsslag die het kabinet wil maken, ten goede komt aan het beroepsonderwijs.

Ten aanzien van het hoger onderwijs is Bouwend Nederland voorstander van een beperkt aantal herkenbare studierichtingen, waarbij hogescholen zelf keuzes maken voor profilering in de twee laatste studie jaren. Ook zijn wij voorstander van het uitbreiden van het aantal associate degree-opleidingen. Deze praktische opleidingen, op HBO-niveau, zijn met name voor onze mkb-bedrijven een aanwinst.

Wij vertrouwen erop dat u onze suggesties en aanbevelingen meeneemt in uw afwegingen en zijn uiteraard graag bereid om een en ander nader toe te lichten.

Hoogachtend,

Bouwend Nederland

mr. drs. L.C. Brinkman
Voorzitter

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer mr.drs. L.C. Brinkman
Bouwend Nederland
De vereniging van bouw- en infrabedrijven
Postbus 340
2700 AH Zoetermeer

Kenmerk: 201200152

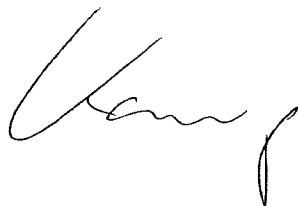
Den Haag, 9 oktober 2012

Geachte heer Brinkman,

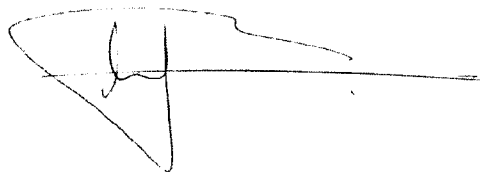
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Tweede Kamer der Staten-Generaal
De heer H.G.J. Kamp
Postbus 20018
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

doorkiesnummer
(070) 373 8001

betreft
Toezending Inzet gemeenten
Kabinetsformatie

ons kenmerk
BB/U201201424

bijlage(n)
1

datum
25 september 2012

Geachte heer Kamp, *Bert Kamp,*

Ook in de komende kabinetsperiode vervullen de gemeenten een belangrijke rol bij het realiseren van de ambities die u in het kader van de formatie formuleert. In dit kader heeft het bestuur van de VNG een document vastgesteld dat op 12 oktober door de leden zal worden besproken.

Bij deze doe ik u deze inzet van de gemeenten voor de komende kabinetsperiode alvast toekomen.

Hoogachtend,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'R.J.J.M. Pans', written over a horizontal line.

mr. R.J.J.M. Pans
voorzitter directieraad

Samen sterker uit de crisis

1 De cruciale rol van gemeenten

Nederland staat voor grote opgaven. Zowel financieel-economisch als op het gebied van zorg, wonen en veiligheid is behoefte aan nieuwe perspectieven. Die kunnen alleen worden geboden als de kracht van de samenleving zelf wordt benut. De lokale overheid is daarbij cruciaal. De gemeenten staan het dichtst bij de burgers, bedrijven en maatschappelijke instellingen. Gemeenten pakken concrete problemen aan, bedenken oplossingen en voeren die ook uit. Het zijn de gemeenten die relevante partners, de marktpartijen en maatschappelijke instellingen, kunnen mobiliseren en verbinden omwille van de bovenliggende doelen als concurrentiekracht en werkgelegenheid. Zij stimuleren innovatieve oplossingen om tot een duurzame economie te komen. Aan de andere kant zetten gemeenten zich in om een schild te zijn voor de zwakkeren en ervoor te zorgen dat mensen niet tussen de wal en het schip vallen.

Organisatorisch zijn de gemeenten vaak de verbindende schakel tussen de horizontale samenwerking met en tussen maatschappelijke instellingen, inwoners en bedrijven en de verticale samenwerking tussen de diverse overheden en de verschillende overheidslagen (lokaal, provinciaal, nationaal en Europees).

De verdere Europese ontwikkeling tot een concurrerende, duurzame en sociale markteconomie vindt uiteindelijk plaats op lokaal niveau: in de gemeenten van de EU en de regio's waarin deze gemeenten samenwerken.

2 Perspectief op een nieuwe aanpak

Dit stuk geeft op een aantal cruciale punten invulling aan de gedachte van het benutten van de kracht van inwoners en hun verbanden en een nieuw partnerschap binnen die ene overheid van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Op deze terreinen doen wij het aanbod om vernieuwende, daadkrachtige afspraken te maken. Om van dit pakket aan voorstellen een succes te maken, is een aantal concrete afspraken van Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten nodig om het werk van de overheid dichterbij de burgers te organiseren; al dan niet in de vorm van een bestuursakkoord.

Het **dragende perspectief** van deze visie van de gemeenten op de nieuwe kabinetsperiode is nieuw partnerschap tussen overheden, en het putten uit de eigen kracht van de samenleving. Er kan optimaal gebruik worden gemaakt van de kracht en potentie van de samenleving en de mogelijkheden van de overheid. Inhoudelijk, maar ook organisatorisch is een omslag nodig. Een omslag van systeemdenken naar het denken vanuit burgers, hun maatschappelijke verbanden en het bedrijfsleven zelf. Zo ontstaat de innovatieve kracht die we nodig hebben.

Vanuit deze gedachte zijn thema's geïdentificeerd waarop gemeenten het verschil kunnen maken, mits het Rijk op zijn beurt de randvoorwaarden daarvoor biedt. De volgende hoofdthema's geven uiting aan dat nieuwe partnerschap:

- Participatie en zelfredzaamheid
- Kwaliteit in de stedelijke omgeving en het landelijk gebied
- Veiligheid voor onze inwoners
- Financiën en belastingen die aansluiten bij de lokale situatie
- Kwaliteit van dienstverlening
- Effectief Bestuur
- Een sterke publieke sector

De manier waarop nu het **sociale domein** is georganiseerd moet stukken beter. Dichtbij de mensen zelf kan meer worden bereikt, op maat, en tegen lagere kosten. Gemeenten hebben dat laten zien bij de bijstand en ondersteuning.

In de afgelopen periode is een beweging ingezet om nog meer taken in het sociale domein naar gemeenten over te brengen: bij Werk, Zorg en Jeugd. Wij hebben onze steun daarvoor uitgesproken en willen deze bewegingen vasthouden. De huidige plannen tot decentralisatie gaan echter nog uit van de oorspronkelijke, verkokerde wet- en regelgeving, organisaties en geldstromen. Wij willen dat er wordt gedacht vanuit de burgers zelf.

Waar het om gaat is de ruimte te geven aan de eigen kracht van burgers met een logische ondersteuning door professionals. Daar moeten ruimte en mogelijkheden komen om maatwerk te kunnen leveren. Deze nieuwe benadering, dicht bij en samen met burgers met nieuwe vormen en instrumenten, vereist een ingrijpende omslag binnen gemeenten en betrokken instellingen. En het vraagt een omslag in het denken bij het Rijk. Concreet willen we dat de beweging naar meer taken en verantwoordelijkheden voor gemeenten in het sociale domein wordt doorgezet. Sturing en organisatie kunnen veel beter dan nu. In deze aanpak zijn in ieder geval Werk, jeugdzorg en begeleiding geïntegreerd, en is een goede samenhang met passend onderwijs. Een nadere uitwerking hiervan wordt op 12 oktober 2012 door de VNG gepresenteerd.

In het **ruimtelijk domein** staat de dramatische situatie op de woningmarkt voorop. Die vraagt om een oplossing die meerjarige zekerheid biedt, de investeringscapaciteit van woningcorporaties op peil houdt en de budgetten voor de stedelijke vernieuwing intact houdt. Het kabinet zal nu fundamentele keuzes moeten maken. Om de uitdagingen aan te gaan, is een gezamenlijke aanpak van alle overheden en andere partijen geboden.

Het is van belang om blijvend te kunnen investeren in wijken en buurten. De kwaliteit van de leefomgeving in buurten en wijken hangt deels samen met de inzet door woningcorporaties. De verbinding met en het toezicht op de corporaties moet daarom worden geïntensiveerd.

Een punt uit het vorige regeerakkoord staat bij ons nog op de agenda: de uitname van 100 miljoen uit het Gemeentefonds voor de Regionale uitvoeringsdiensten. De schaalvoordelen van deze Rud's lopen lang niet op tot dit bedrag. Om van deze kwaliteitsverbetering een succes te maken moet deze uitname daarom worden teruggedraaid.

Onze inwoners willen zich **veilig** voelen in de eigen leefomgeving. De overheid is aan zet om hiervoor zorg te dragen. Gemeenten hebben de regie over de lokale situatie en zullen in samenwerking met relevante partners optimale veiligheidszorg bieden aan hun inwoners. De burgemeester moet dan wel over voldoende doorzettingsmacht beschikken om partners, indien noodzakelijk, naleving van de gemaakte afspraken te kunnen afdwingen. De komst van de nationale politie mag niet betekenen dat de politie zich alleen op de justitiële keten richt. De politie moet zichtbaar aanwezig zijn in de wijken en zich te richten op openbare orde, veiligheid en leefbaarheid. Daarbij kan ook de kracht van de samenleving worden benut.

De financiën en de **belastingen** zijn onderwerp van veel onderling gesteggel binnen de overheid. De overheid als geheel wordt daar niet beter van, laat staan de burger. De overheidsfinanciën en belastingen kunnen beter aansluiten op de plaats en mogelijkheden van de verschillende overheden.

Het verplicht op te leggen schatkistbankieren levert de overheid als geheel – en daarmee de maatschappij – een grote schadepost op. Een ander voorbeeld is de Wet Hof, die zo eenzijdig vanuit de Rijkssystemen is geschreven dat gemeenten gepaard geld toch niet mogen uitgeven. Wij gaan graag in gesprek over alternatieven voor deze contraproductieve wetten. De belastingen vormen een terrein waarop de verhouding tussen Rijk en gemeenten is scheefgegroeid. Mensen moeten zelf onderling kunnen uitmaken hoeveel geld zij over hebben voor de publieke voorzieningen. Dat geldt voor het landelijke niveau evengoed als voor de lokale overheid. Daarom moet het belastinggebied van lokale overheden worden verruimd ten koste van die van het Rijk.

Voor een effectievere en transparantere **dienstverlening** stellen we voor om gezamenlijk op te trekken in het ontwikkelen van standaarden in de dienstverlening aan burgers en bedrijven. Een ander belangrijk en actueel punt is de veiligheid van digitale dienstverlening. Cybercrime is niet meer weg te denken uit onze maatschappij. Veilige bedrijfsvoering is een cruciale randvoorwaarde voor het vertrouwen van burgers en bedrijven in de overheid en specifiek gemeenten als meest nabije overheid. Gemeenten investeren in de beveiliging van software en systemen informatiebeveiliging en nemen daarin hun aandeel, maar dit maakt daarnaast ook een intensief partnerschap dwars door overheden heen noodzakelijk.

Op dit moment loopt de werkloosheid op en snijden we in onze **ambtelijke apparaten**. Voor de toekomst moeten we zorgen dat we een aantrekkelijke werkgever blijven, voor huidige, maar ook voor toekomstige ambtenaren. Daarvoor willen we de ruimte om te investeren in vernieuwing van arbeidsrelaties door middel van een toekomstbestendig arbeidsvoorwaardenbeleid.

De optimale bestuurlijke schaal bestaat niet. Een **bestuurlijke organisatie** die zich flexibel toespitst op de burgers en bedrijven en schaalgrootte van de problemen wel. Gemeenten kiezen daarom zelf de wijze waarop wij dat vormgeven; via meer en intensievere samenwerking en/of samenvoeging. We willen daarvoor met het Rijk tot afspraken komen over nieuwe vormen van intensieve regionale samenwerking en de wijze waarop we dat vorm kunnen geven.

3 Concrete uitwerking per thema

1 Participatie en zelfredzaamheid

- 1.1 De beweging naar meer taken en verantwoordelijkheden voor gemeenten in het sociale domein (zorg, werk, onderwijs) moet worden doorgezet. Sturing en organisatie kunnen veel beter dan nu.
- 1.2 Voorwaarden om decentralisatie goed vorm te geven zijn:
  - Beperking en stroomlijning van toezicht en regelgeving;
  - Ontschotting van financieringsstromen;
  - Zorgvuldige planning in de tijd;
  - Een toereikende financiering voor gemeenten op een wijze die het inhoudelijke oogmerk ondersteunt.
- 1.3 Gemeenten moeten activerend en innoverend zijn door samen met maatschappelijke instellingen en burgerinitiatieven nieuwe aanpakken te ontwikkelen die uitgaan van de kracht van de burger zelf en diens sociale omgeving.
- 1.4 De individuele problemen van onze inwoners, maar zeker ook hun eigen mogelijkheden en hun kracht in hun (sociale) omgeving zijn vertrekpunten. Daarbij zijn de professionals die een directe band hebben met de mensen om wie het gaat essentieel; zij moeten handlingsvrijheid krijgen om maatwerk te kunnen leveren. De ring van instellingen, regelingen en geldstromen daaromheen wordt – onder regie van gemeenten – daaraan dienstbaar.

- 1.5 Met deze uitgangspunten kan een aanpak worden ontwikkeld die zowel effectief als financieel duurzaam is. Vertrekken vanuit de kracht van de burger is mogelijk voor zowel werk, jeugdzorg, begeleiding en ook bij passend onderwijs. Dat vereist dat het Rijk niet komt met verkokerde wetsvoorstellen.
- 1.6 Meer partnerschap, en vertrouwen in elkaars capaciteiten tussen gemeenten en Rijk is daarbij nodig. Gemeenten vragen medewerking van het Rijk door zonder vertraging, verdere bezuinigingen, gedetailleerde regelgeving en extra informatiearrangementen de afzonderlijke wetten, regels en geldstromen in te richten ten behoeve van lokale samenhang in het sociaal domein. Deze uitgangspunten moeten wettelijk worden verankerd.
- 2 Meer kwaliteit in de stedelijke omgeving en het landelijk gebied
  - 2.1 Goed functionerende steden en sterke regio's zijn de motoren van de Nederlandse economie. Zij kunnen bijdragen aan het economisch herstel.
  - 2.2 Een aantrekkelijk woon- en leefklimaat en goede voorzieningen zijn belangrijke voorwaarden voor het aantrekken en behouden van bewoners en bedrijven. Mede vanwege het nationale belang is investeren in de steden een verantwoordelijkheid van alle overheden gezamenlijk.
  - 2.3 Niet-stedelijke gebieden hebben vooral buiten de Randstad te maken met de gevolgen van de economische concentratie in steden. Hun bevolking neemt af en verandert van samenstelling. Hier is een kwalitatieve transitie nodig om de leefbaarheid en economische vitaliteit te waarborgen.
  - 2.4 Gemeenten worden beperkt in hun woonbeleid omdat de woningmarkt volkomen vast is gelopen. Bovendien gaat het hier om een groot maatschappelijk probleem. De tijd is er nu rijp voor dat het Rijk knopen gaat doorhakken. De oplossing zit hem in een meer neutrale behandeling van de koop- en huursector, het stimuleren van de woningbouwproductie en het ondersteunen van mensen met lagere inkomens.
  - 2.5 Nadat het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing in 2014 afloopt, komen essentiële maar onrendabele investeringen geheel voor rekening van de gemeente. Zeker na het wegvallen van de inkomsten uit de grondexploitatie biedt de gemeentebegroting daarvoor geen ruimte. Hier heeft ook het Rijk een blijvende verantwoordelijkheid. Gemeenten willen dat er € 220 miljoen per jaar in de Rijksbegroting wordt gereserveerd voor noodzakelijke onrendabele investeringen in wijken en buurten.
  - 2.6 Investeringscapaciteit van woningcorporaties in woningbouw, stedelijke vernieuwing en leefbaarheid zijn voor gemeenten van enorm belang. Die investeringscapaciteit moet op niveau blijven, maar staat nu onder grote druk. Het kan niet zo zijn dat vermogen van de corporaties structureel wordt aangewend om gaten in de rijksbegroting te dichten. Daarnaast moet het toezicht op woningcorporaties worden verbeterd. Onverantwoordelijke risico's voor huurders en de overheid moeten onmogelijk worden gemaakt. Alleen wanneer voldoende toezicht waarborgt dat de sector de eigen risico's kan beheersen en opvangen kunnen gemeente en corporatie op lokaal niveau afspraken maken over een toegankelijke woningmarkt en een prettige leefomgeving.
  - 2.7 Als ruimtelijke ontwikkelingsplannen worden gerealiseerd, is iedereen gebaat bij een hoog tempo en overzichtelijke procedures. Knelpunten in het omgevingsrecht moeten daarom voortvarend worden aangepakt. Uitgangspunt zou moeten zijn dat alle ruimtelijke procedures maximaal een jaar mogen duren en dat de rechterlijke toetsing aanzienlijk zal moeten worden versneld. Het primaat in de ruimtelijke ontwikkelingen ligt op lokaal niveau.

- 2.8 De stedelijke gebieden vormen de economische motoren van ons land. Een goede bereikbaarheid van deze gebieden is van essentieel belang voor de economische groei in ons land. Gemeenten hebben de ambitie om via gebiedsgerichte samenwerking een impuls te geven aan de economische groei door te investeren in een betere en duurzame bereikbaarheid. Gemeenten willen met het Rijk tot afspraken komen dat vormen van intensieve intergemeentelijke samenwerking op het gebied van mobiliteit mogelijk blijven. De wettelijke verkeer- en vervoertaken en de bijbehorende BDU-middelen dienen op dit intergemeentelijk schaalniveau beschikbaar te blijven.
- 2.9 Samen met het bedrijfsleven en de rijksoverheid zorgen gemeenten voor een transitie van het afvalbeleid in de richting van een circulaire economie. Gemeenten willen hun aandeel leveren om van afval weer nieuwe grondstoffen te maken. Het bedrijfsleven heeft een grote verantwoordelijkheid voor het voorkomen van onnodige en milieubelastende producten en verpakkingen en het hergebruik van grondstoffen. Deze ambitie moet krachtig worden gestimuleerd.
- 2.10 De vormgeving en inrichting van de Regionale uitvoeringsdiensten wordt regionaal bepaald. De schaalvoordelen van deze Rud's lopen lang niet op tot het bedrag van € 100 miljoen dat structureel uit het gemeentefonds wordt genomen. Om van deze kwaliteitsverbetering een succes te maken moet deze uitname daarom worden teruggedraaid.
- 2.11 Economisch herstel en verduurzaming moeten en kunnen hand in hand gaan. Een voorbeeld is de onderlinge benutting van restenergie van bedrijven in een gemeente of regio. Gemeenten nemen initiatieven en ondersteunen plannen voor de verduurzaming van anderen. Samen met het nieuwe kabinet geven de gemeenten daaraan een krachtige impuls.
- 2.12 Gemeenten zetten in op lokale opwekking van schone energie. De energiebelasting zet hier echter een rem op. Door de energiebelasting voor duurzame opwekking van energie af te schaffen worden gemeenten in staat gesteld om te investeren in duurzaamheid.
- 2.13 Cultuur draagt bij aan de kwaliteit van leven en de economie. Juist in de culturele infrastructuur was decennialang sprake van een partnerschap; overheden zagen hierin een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Die gezamenlijke verantwoordelijkheid moet in de komende periode weer door alle betrokken overheden worden waargemaakt.
- 3 Veiligheid voor onze inwoners
- 3.1 Een gevoel van veiligheid is van groot belang. Dagelijks werken gemeenten preventief en repressief aan een zo optimale veiligheid. De beschikbaarheid van voldoende handhavingscapaciteit is daarbij van groot belang. De komst van de nationale politie mag niet betekenen dat de politie zich louter en alleen op de justitiële keten richt. De politie dient voldoende tijd te hebben om zichtbaar aanwezig zijn in de wijken en zich te richten op taken die gericht zijn op openbare orde, veiligheid en leefbaarheid.
- 3.2 Naast de overheid zijn er de mensen zèlf. Sociale zelfredzaamheid en sociale controle zijn van groot belang. Door sociale controle neemt de gelegenheid voor het plegen van criminaliteit af. Tevens is gebleken dat burgerbetrokkenheid een positief effect heeft op de veiligheidsbeleving.
- 3.3 Veiligheidsopgaven lenen zich niet voor een eenduidige oplossing. Maatwerk is vereist. Dat vereist een samenhangende aanpak van de verschillende disciplines binnen het veiligheidsdomein, zonder dat schaalverschillen daarbij in de weg zitten. Niet de gerechtelijke kaart moet de maat der dingen worden, maar de concrete veiligheidsvraagstukken.

- 3.4 Om het veiligheidsbeleid te kunnen laten slagen, moet samenwerkingsvermogen worden georganiseerd tussen alle relevante veiligheidspartners. Zolang zij dienstbaar zijn aan de multidisciplinaire aanpak van de problemen leiden hulpstructuren als veiligheidshuizen en veiligheidsregio's tot betere resultaten in de bestrijding van de criminaliteit en het verhogen van de veiligheid in de woonomgeving. De burgemeester moet dan wel over voldoende doorzettingsmacht beschikken om bij partners, indien noodzakelijk, naleving van de gemaakte afspraken te kunnen afdwingen. De schaal van de veiligheidsregio's staat niet ter discussie.
- 3.5 De wietpas wordt niet definitief ingevoerd dan nadat de lokale overheden daarmee hebben ingestemd. Rekening wordt gehouden met de ervaringen die in het zuiden van het land zijn opgedaan.
- 3.6 Het beheer van de nationale politie wordt ondergebracht bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- 4 Naar financiën en belastingen die aansluiten bij de lokale situatie
  - 4.1 Financiën en belastingen kunnen beter aansluiten bij de positie die de overheden, in casu gemeenten innemen.
  - 4.2 Onze visie op het gemeentelijk belastinggebied bestaat uit de volgende gekoppelde elementen:
Het gemeentelijk belastinggebied wordt uitgebreid door een keuze te maken uit de beschikbare alternatieven.
Tegelijkertijd wordt een aantal 'kleinere' belastingen opgeheven.
De totale belastingdruk stijgt niet door een navenante verlaging van de rijksbelastingen.
Deze verlaging wordt mogelijk doordat een groter belastinggebied gekoppeld is aan een kleiner gemeentefonds.
  - 4.3 Een centrale inning van die nieuwe belasting door de Belastingdienst moet helpen om de efficiëntie en klantgerichtheid te verhogen.
  - 4.4 Het wetsvoorstel Houdbare Overheidsfinanciën en het schatkistbankieren belemmeren regionale en lokale investeringen en maken het besteden van spaargeld onmogelijk. Dat is onverantwoord in een tijd waarin iedere kans om de economie een impuls te geven moet worden aangegrepen. Bovendien treden deze voorstellen in de autonomie van de decentrale overheden. Lokale overheden gaan graag het gesprek aan over andere, minder schadelijke manieren waarmee dezelfde doelen kunnen worden bereikt.
  - 4.5 Gemeenten delen in evenredigheid mee in de plussen en minnen op de rijksbegroting, via de gelijk de trap op, trap af systematiek.
  - 4.6 Om te voorkomen dat overheden elkaar over en weer bezig houden met discussies over de uitleg van gemaakte afspraken moet er zo spoedig mogelijk een instituut komen dat interpretatieverschillen over financiële afspraken tussen het Rijk en gemeenten beslecht.

5 Naar een eenduidige kwaliteit van dienstverlening

- 5.1 Gemeenten willen samen met de Rijksoverheid komen tot een geactualiseerd overheidsbreed dienstverleningsconcept, waarbij nadrukkelijk kansen van innovatie worden benut. Hiervoor vragen gemeenten bij het Rijk om één aanspreekpunt en mandaat. Op hun beurt standaardiseren de gemeenten hun dienstverlening aan burgers en bedrijven zodanig dat deze effectiever en transparanter wordt.
- 5.2 Specifieke aandacht is nodig voor de kwetsbaarheid van de, voor een goede dienstverlening noodzakelijke, digitale gegevenshuishouding. Cybercrime is niet meer weg te denken uit onze maatschappij. Veilige bedrijfsvoering is een cruciale randvoorwaarde voor het vertrouwen van burgers en bedrijven in de overheid. Gemeenten investeren in de beveiliging van software en systemen informatiebeveiliging en nemen daarin hun aandeel, maar dit maakt daarnaast ook een intensief partnerschap dwars door overheden heen noodzakelijk. Ook hier is een gezamenlijke aanpak van Rijk en gemeenten geboden.

6 Naar effectief Bestuur

- 6.1 De optimale bestuurlijke schaal bestaat niet. Een organisatie die zich flexibel toespitst op de burgers en bedrijven en schaalgrootte van de problemen wel. Gemeenten kiezen zelf de wijze waarop zij dat vormgeven; via meer en intensievere samenwerking en/of samenvoeging.
- 6.2 Gemeenten moeten de vrijheid krijgen om hun samenwerking zelf vorm te geven. Dat kan onder meer door gebruik te maken van WGR en WGR-plus regelingen. Belemmeringen voor grensoverschrijdende samenwerking moeten worden weggenomen. Ook nieuwe vormen van intensieve regionale samenwerking, zoals in de metropoolregio Rotterdam - Den Haag, moeten worden toegelaten en gefaciliteerd.
- 6.3 Gemeenten verbeteren de kwaliteit van hun eigen regelgeving en willen met het kabinet afspraken maken over verbetering van de rijkswetgeving, waar in de praktijk de meeste last van wordt ondervonden.
- 6.4 Europese regels en ambities vormen steeds meer het kader waarbinnen Nederland haar aanpak kan kiezen. Betrokkenheid van gemeenten en de VNG bij Europese ontwikkelingen is onontbeerlijk. Gemeenten willen met het Rijk tot afspraken komen om nog nauwer met de VNG te gaan samenwerken als het gaat om de besluitvorming in Brussel en de voorbereiding van de Nederlandse standpunten hiervan in Den Haag

7 Naar een sterke publieke sector

- 7.1 Gemeenten willen gezamenlijk met het Rijk investeren in de kwaliteit van de publieke sector middels gerichte scholing en opleiding voor de ambtenaren in de publieke sector.
- 7.2 Op korte termijn zullen als gevolg van bezuinigingen en reorganisaties duizenden mensen bij gemeenten herplaatst moeten worden. Op lange termijn zal als gevolg van de "grote uittocht" een tekort aan werknemersaanbod kunnen worden verwacht. Partnerschap tussen de werkgevers in de publieke sector biedt hierbij een kans om mensen aan het werk te houden door een open arbeidsmarkt te creëren. Dat kan onder meer met regionale arbeidsmarktverbanden en het creëren van een open arbeidsmarkt voor de publieke sector.
- 7.3 Gemeenten willen de ruimte om te investeren in vernieuwing van arbeidsrelaties middels een toekomstbestendig arbeidsvoorwaardenbeleid om zo als sector een aantrekkelijke werkgever te blijven voor huidige en toekomstige ambtenaren.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer mr. R.J.J.M. Pans
Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Postbus 30435
2500 GK Den Haag

Kenmerk: 201200154

Den Haag, 9 oktober 2012

Geachte heer Pans,

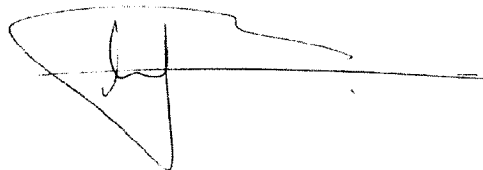
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

De heer Kamp en de heer Bos

p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

U bent
nu hier

datum

25 september 2012

uw brief

dossiernummer
uw kenmerk

contactpersoon

datum brief
doorkiesnummer

kenmerk

postadres

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag

telefoon + fax

T (070) 850 69 90
F (070) 360 75 72

www

info@dekinderombudsman.nl
www.dekinderombudsman.nl

de Kinderombudsman

is onderdeel van Bureau

Nationale ombudsman

Geachte heer Kamp, heer Bos,

De positie van in Nederland gewortelde asielkinderen heeft het afgelopen jaar hoog op de politieke en mijn agenda gestaan. Er zijn verschillende debatten gevoerd in de Tweede Kamer, er is een initiatiefwetsvoorstel ingediend en er zijn diverse adviezen uitgebracht, onder andere door de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken. Ook ik heb als Kinderombudsman mijn zorgen geuit over de groep kinderen die al langdurig in Nederland verblijft en nog steeds wacht op duidelijkheid over hun toekomst. De langdurige onzekerheid is, zo laat wetenschappelijk onderzoek zien, schadelijk voor de ontwikkeling en gezondheid van deze kinderen. Kinderen gaan met name na vijf jaar serieuze schade ondervinden van deze onzekerheid. Hun lange verblijf in Nederland maakt het steeds moeilijker om hen, samen met hun ouders, uit te zetten naar het herkomstland.

Tot op heden is er nog geen oplossing gevonden voor de groep kinderen die al jaren in Nederland verblijft. Het spreekt voor zich dat ik als Kinderombudsman de hoop heb dat u in de formatie voor een nieuw Kabinet samen komt tot een oplossing voor deze groep en daarnaast ook maatregelen neemt om te voorkomen dat we in de toekomst weer met deze problematiek te maken krijgen. Ik pleit er dan ook voor dat er niet alleen gekeken wordt naar de groep kinderen die nu in Nederland verblijft, waarvoor een eenmalige beslissing duidelijkheid zou scheppen, maar ook gezocht wordt naar manieren waarop voorkomen kan worden dat kinderen van asielzoekers jarenlang in Nederland kunnen verblijven en wortelen, zonder duidelijkheid over hun toekomst.

In februari van dit jaar heb ik het advies "Wachten op je toekomst" uitgebracht, waarin ik een aantal aanbevelingen heb gedaan om de positie van minderjarige

de Kinderombudsman.

wij laten van je horen

vreemdelingenkinderen op de lange termijn te verbeteren. De kern van dit advies is dat kinderen op geen enkele wijze gebaat zijn bij langdurige onzekerheid. Wanneer een gezin geen uitzicht heeft op verblijf, moet hier zo snel mogelijk duidelijkheid over komen, zodat er gewerkt kan worden aan een goede terugkeer naar het herkomstland. Kinderen zijn niet gebaat bij het rekken van het verblijf, wanneer dit uiteindelijk niet kan leiden tot een verblijfsvergunning. Hier ligt een grote verantwoordelijkheid voor de ouders. Maar ook de Nederlandse overheid dient er voor zorg te dragen dat deze mogelijkheden niet onuitputtelijk ter beschikking worden gesteld. Immers, wanneer de mogelijkheden daartoe bestaan, kan men het ouders in hun situatie niet kwalijk nemen dat zij er alles aan doen om in Nederland te blijven met hun kinderen.

In het advies heb ik gepleit voor een individuele toetsing. Ik heb echter ook geconstateerd dat de toetsing zoals die nu gebeurt, waarbij het kind een afgeleid belang heeft aan dat van de ouders, niet voldoende is om het belang van kinderen in overweging te kunnen nemen. Factoren als eventuele schade die het kind heeft opgelopen of diepgaande worteling in Nederland kunnen op dit moment zeer beperkt worden meegewogen in de beslissing. Deze factoren gaan pas een rol spelen in de discretionaire bevoegdheid van de minister, die kan bepalen dat er sprake is van een schrijnende situatie. Deze beoordeling vindt echter vaak pas na jaren verblijf in Nederland plaats. Daarnaast zijn het factoren die an sich geen reden kunnen zijn voor het toekennen van verblijf. Dit leidt er toe dat zo nu en dan een kind in een zeer schrijnende situatie te horen krijgt dat het terug moet keren naar het land van herkomst, terwijl eigenlijk al aan het begin van de procedure duidelijk is dat dit de gezondheid en ontwikkeling van het kind ernstig zal schaden. Dit gaat niet zelden gepaard met de nodige maatschappelijke en politieke onrust.

Na het uitkomen van het advies van de Kinderombudsman heb ik meerdere malen zeer vruchtbaar overleg gevoerd met de minister en op ambtelijk niveau over het concretiseren van mijn aanbevelingen. Naar aanleiding van het verschijnen van dit advies is afgelopen zomer, op initiatief van de Kinderombudsman, een expertmeeting georganiseerd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Daarbij stond de vraag centraal hoe het belang van het kind in het vreemdelingenbeleid uitwerking dient te krijgen. Ik heb het overleg als zeer vruchtbaar ervaren en zie op dit moment een gevoel van urgentie om, met het oog op de toekomst, een aantal zaken in de vreemdelingenketen te verbeteren. Een aantal van die maatregelen, die erop toe moeten zien dat uitzichtloos langdurig verblijf van kinderen en hun familie voorkomen wordt, is reeds door de demissionair minister aangekondigd. Het verkorten van de doorlooptijden bij de rechter, een groeiende verantwoordelijkheid voor ouders

U bent
nu hier

datum

25 september 2012

uw brief

dossiernummer
uw kenmerk

contactpersoon

datum brief
doorkiesnummer

kenmerk

postadres

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag

telefoon + fax

T (070) 850 69 90
F (070) 360 75 72

www

info@dekinderombudsman.nl
www.dekinderombudsman.nl

de Kinderombudsman
is onderdeel van Bureau
Nationale ombudsman

de Kinderombudsman.

wij laten van je horen

en de mogelijkheid om al aan het begin van de procedure te toetsen of er sprake is van een schrijnend geval maken hier onderdeel van uit.

In de nabije toekomst zullen deze maatregelen verder uitgewerkt moeten worden. Als Kinderombudsman volg ik deze ontwikkelingen nauwgezet en draag ik graag bij als gesprekspartner hierin. Ik heb er vertrouwen in dat de ingeslagen weg in de toekomst de nodige verbeteringen met zich meebrengt. Een aanscherping van de procedures op een aantal terreinen moet voorkomen dat in de toekomst deze kinderen keer op keer terugkomen op de politieke agenda en om de paar jaar een pardonregeling ter discussie staat.

Voor de groep kinderen die inmiddels al jaren in Nederland is, vormen de aangekondigde wijzigingen uiteraard geen oplossing. Zij hebben de kans gekregen op in Nederland te wortelen, door vaak een samenspel van factoren. Ik pleit er dan ook voor dat het uitwerken van de aangekondigde maatregelen samengaat met een duurzame oplossing voor de groep kinderen die al langer dan vijf jaar in Nederland verblijft.

Ik geef u hierbij het volgende in overweging:

Ten aanzien van kinderen die op dit moment langer dan vijf jaar in Nederland verblijven:

Voorzie in een overgangsregeling voor de kinderen die op dit moment langer dan vijf jaar in Nederland zijn en nog wachten op een definitieve beslissing van de IND of een uitspraak van de rechter omtrent hun toekomst in Nederland. Ik geef u ter overweging om deze overgangsregeling ook van toepassing te laten zijn voor de groep jongvolwassenen die inmiddels de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt, maar gedurende hun minderjarigheid langer dan vijf jaar op duidelijkheid heeft gewacht, en deze tot op heden nog niet heeft.

Voor deze groep kinderen moet binnen zes maanden duidelijkheid komen over hun toekomst in Nederland. Een individuele toetsing van deze zaken dient te gebeuren met de grootste zorgvuldigheid, waarbij het noodzakelijk is deskundigheid in te schakelen met betrekking tot de ontwikkeling en gezondheid van kinderen. Bij deze toetsing moet onder andere de psychische gezondheid en mate van worteling van het kind beoordeeld worden. GGD Nederland heeft in een eerder overleg met mij aangegeven hierin voor zichzelf een rol te zien.

Ten aanzien van toekomstige gevallen:

- Zorg voor een individuele toetsing per kind en zorg er voor dat zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval binnen een jaar, getoetst kan worden door de IND aan het brede begrip van het belang van het kind.

datum

25 september 2012

uw brief

dossiernummer

uw kenmerk

contactpersoon

datum brief

doorkiesnummer

kenmerk

postadres

Postbus 93122

2509 AC Den Haag

bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 151

2594 AG Den Haag

telefoon + fax

T (070) 850 69 90

F (070) 360 75 72

www

info@dekinderombudsman.nl

www.dekinderombudsman.nl

de Kinderombudsman

is onderdeel van Bureau

Nationale ombudsman

Niet aan het einde, maar al aan het begin van de procedure moet duidelijk worden of er sprake is van een schrijnende situatie. Hierbij dient ook de psychische gezondheid van het kind meegewogen te worden. Het betrekken van een deskundige in de procedure die hierin een adviserende rol heeft, is daarbij van belang. GGD Nederland heeft aangegeven ook op de langere termijn hierin een rol te kunnen spelen. Dit advies dient van zwaarwegend belang te zijn in de afweging die de IND maakt. Afzien van dit advies zou niet zonder heldere argumentatie mogen gaan.

- Voorkom dat kinderen en hun ouders hier langdurig kunnen blijven, wanneer er geen zicht is op permanent verblijf, door de doorlooptijden binnen de rechterlijke macht te beperken, te voorkomen dat procedure op procedure gestapeld kan worden en ouders aan te spreken op hun verantwoordelijkheid richting het kind. Wanneer een zorgvuldige beoordeling van de situatie van het kind uitwijst dat terugkeer naar het herkomstland geen ontoelaatbare schade aan het kind oplevert, moeten ouders op hun verantwoordelijkheid worden gewezen en zal zwaar ingezet moeten worden op terugkeer.

Ik wens u beiden veel succes in de komende weken en hoop van harte op een duurzame oplossing voor deze kinderen.

Met vriendelijke groet,

Marc Dullaert

De Kinderombudsman

U bent
nu hier

datum

25 september 2012

uw brief

dossiernummer

contactpersoon

datum brief
doorkiesnummer

kenmerk .....

postadres

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag

telefoon + fax

T (070) 850 69 90
F (070) 360 75 72

www

info@dekinderombudsman.nl
www.dekinderombudsman.nl

de Kinderombudsman
is onderdeel van Bureau
Nationale ombudsman

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer M. Dullaert
De Kinderombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag

Kenmerk: 201200156

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Dullaert,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

De heren H.G.J. Kamp en drs. W.J. Bos
Ministerie van Algemene Zaken
Binnenhof 19
Postbus 20001
2500 EA DEN HAAG

datum	ons kenmerk	contactpersoon
24 september 2012	64813/EV	A.J. Vermuë
betreft	uw kenmerk	e-mail
regionaal waterbeheer in het regeerakkoord	-	avermue@uvw.nl
		doorkiesnummer
		070 351 97 94

Geachte heren Kamp en Bos,

De Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft u verzocht een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid een regeringscoalitie te vormen tussen de VVD en de PvdA. Het nieuwe kabinet zal worden geconfronteerd met aanzienlijke uitdagingen: de economie moet weer groeien, er moet meer grip komen op de overheidsfinanciën en de publieke dienstverlening moet op peil blijven en zo mogelijk verbeteren.

Waterschappen: Sterk door focus op kerntaken

De waterschappen leveren een aanzienlijke bijdrage aan het oplossen van deze uitdagingen. Dit doen wij door onze kerntaken goed uit te voeren: het beschermen van Nederland tegen overstromingen, het zorgen voor voldoende en schoon zoetwater en het zuiveren van het afvalwater. Dit zijn fysieke basisvoorwaarden om te kunnen wonen en werken in onze delta. Om deze taken ook in de toekomst goed uit te kunnen voeren, werken we dagelijks aan nieuwe technieken om slimmer en goedkoper onze dijken te bouwen en ons water te zuiveren. Een succesvolle samenwerking met het Rijk is daarbij noodzakelijk. Wij vertrouwen er daarom op dat het nieuwe kabinet met ons over de volgende onderwerpen afspraken wil maken:

1. Besparen door uitvoering Bestuursakkoord Water
2. Ambitieuze afspraken over innovatie en duurzaamheid
3. Gezonde overheidsfinanciën in tijden van economische crisis
4. Directe verkiezing waterschapsbesturen, gelijktijdig met de gemeenteraadsverkiezingen

1. Besparen door uitvoering Bestuursakkoord Water

Op 23 mei 2011 is het Bestuursakkoord Water ondertekend door Rijk, waterschappen, provincies, gemeenten en drinkwaterbedrijven. De besparingen uit dit akkoord lopen op tot **750 miljoen euro** per jaar in 2020, waarvan de waterschappen ruim **300 miljoen euro** voor hun rekening nemen. Daarbij wordt de Rijksbegroting sinds 2011 met **100 miljoen euro**, in 2014 met **150 miljoen euro** en vanaf 2015 met **200 miljoen euro per jaar** ontlast.

Deze bedragen zijn reeds meegenomen in de rijksbegroting. Om de besparingen te realiseren worden verregaande maatregelen getroffen. Wij richten ons volledig op een goede uitvoering van het bestuursakkoord. Ondanks de extra taken die wij hebben overgenomen, houden wij de lastenontwikkeling gematigd, zodat het waterbeheer voor burgers en bedrijven betaalbaar blijft. Tegelijkertijd houden wij de investeringen op peil om Nederland veilig, bewoonbaar en leefbaar te houden. Wij hopen wel dat u beseft dat de uitvoering het uiterste van onze organisaties vergt. Van het kabinet vragen wij om door te gaan met de benodigde aanpassing van wet- en regelgeving, waarmee ook de administratieve lasten voor ons worden teruggebracht.

2. Ambitieuze afspraken over innovatie en duurzaamheid

De waterschappen werken dagelijks aan innovaties, zoals nieuwe concepten van waterzuivering, waarmee wij energie en grondstoffen, zoals fosfaat, terugwinnen uit afvalwater. Deze nieuwe zuiveringen zijn bekende voorbeelden van de samenwerking tussen overheid, het bedrijfsleven en universiteiten. Zij leveren een belangrijke bijdrage aan de ecologische opgaven en dragen bovendien bij aan de ontwikkeling van nieuwe technologie die ons land economisch sterker maakt. Een helder en stimulerend beleid van het Rijk op dit terrein is echter noodzakelijk. Wij willen met het kabinet afspraken maken over de ambities die Rijk en waterschappen koesteren ten aanzien van innovaties op het terrein van waterveiligheid, groene energie en het terugwinnen van grondstoffen.

3. Gezonde overheidsfinanciën in tijden van economische crisis

Jaarlijks investeren de waterschappen voor ongeveer 1 miljard euro in waterveiligheid, waterbeheer en afvalwaterzuivering. Deze investeringen worden nagenoeg volledig door het bedrijfsleven uitgevoerd. De in voorbereiding zijnde Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (HOF) beperkt onze ruimte voor investeringen en maakt het ons onmogelijk de afspraken uit het Bestuursakkoord Water na te komen. Via het schatkistbankieren zullen de waterschappen met administratieve lasten worden geconfronteerd, terwijl wij geen bijdrage leveren aan de beoogde verlaging van de overheidsschuld. Volgens ons zijn er alternatieven om de overheidsfinanciën beheersbaar te houden, waarbij onze investeringen op peil kunnen blijven. Samen met IPO en VNG willen wij deze alternatieven met het Rijk op korte termijn uitwerken.

4. Directe verkiezingen, gelijktijdig met de gemeenteraad

De meeste politieke partijen pleiten in hun verkiezingsprogramma's voor directe waterschapsverkiezingen, tegelijkertijd met de gemeenteraadsverkiezingen. Deze combinatie levert een kostenvoordeel in de uitvoering op. Bovendien heeft de opkomst voor de gemeenteraadsverkiezingen een positief effect op de opkomst voor de waterschapsverkiezingen. Wij verzoeken een nieuw kabinet vaart te zetten achter de realisatie van een nieuw wetsvoorstel, zodat wij de organisatie van de verkiezingen in 2014 op tijd kunnen starten.

Uiteraard hopen wij dat u onze inbreng betreft bij de gesprekken over het nieuwe kabinet. Wij zijn uiteraard te allen tijde bereid om hierover met u in overleg te treden. Graag, en wellicht ten overvloede, merken wij op dat in de gemaakte bestuursafspraken tussen Rijk, IPO, VNG en Unie van Waterschappen onder paragraaf 3.1 is vastgelegd dat de kabinets(in)formateur de waterschappen consulteert wanneer tijdens de (in)formatie van een nieuw kabinet wordt gesproken over de bestuurlijke en financiële verhouding met de medeoverheden.

Hoogachtend,

mr. drs. P.C.G. Glas
Voorzitter

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer mr. drs. P.C.G. Glas
Unie van Waterschappen
Postbus 93218
2509 AE Den Haag

Kenmerk: 201200158

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Glas,

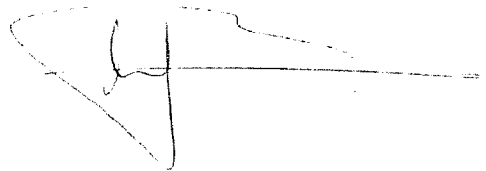
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200159

Women in Europe for a Common Future | WECF

Aan de kabinetsformateurs
de heren Kamp en Bos

Utrecht, 24 September 2012

Betreft: discussie reductie zorgkosten in formatie

Geachte heren Kamp en Bos,

Beseffend dat u alle tijd wilt besteden aan de hoofdaken van de formatie, durven wij toch kort het volgende onder uw aandacht te brengen. Omdat wij overtuigd zijn dat wij hier een nog onbelicht aspect aansnijden van de sterk stijgende zorgkosten, waarop actie moet worden genomen, wil men niet blijven dweilen met de kraan open.

Wij voelen ons gesterkt door de grote aandacht die momenteel internationaal aan dit aspect wordt gegeven om het tijdens de formatie aan u voor te leggen. In een brief hebben wij ook aandacht gevraagd aan de leden van de nieuwe Tweede Kamer.

Het betreft de steeds duidelijker wordende relatie tussen de opmerkelijke stijging van chronische ziekten en aandoeningen in de laatste decennia en dagelijkse blootstelling van de bevolking aan geringe hoeveelheden hormoonverstorende stoffen. Dat hier een potentiële oorzaak ligt van de toenemende chronische ziekten blijkt uit een groeiend aantal studies en recent uitgebreide rapporten van vooraanstaande (overheids-)instituten zoals het European Environmental Agency (EEA), het National Institute for Environment and Health in Washington en dringende oproepen van groepen wetenschappers om preventieve maatregelen te nemen.

Het onderwerp is zeer actueel en zal op EU en nationaal niveau om krachtig preventief beleid vragen. Dat beleid kan gaan bijdragen aan reductie van de zorgkosten op een tot op heden nog onderbelichte manier.

Nieuwe wetenschappelijke inzichten in de werking van hormoonverstorende stoffen op de menselijke ontwikkeling en gezondheid zijn door internationale deskundigen gepresenteerd en besproken in de Europese Commissie en het Europese Parlement. In de Commissie wordt nu gewerkt aan criteria voor deze stoffen en het Europees Parlement werkt aan een rapport met beleidsvoorstellen.

WECF

Biltstraat 445
NL - 3572 AW Utrecht
PO Box 13047, 3507 LA Utrecht
Phone: +31-30-23 10 300
Fax: +31-30-23 40 878
E.mail: wecf@wecf.eu

St. WECF, KvK Utrecht & Omst.
Registratie nr. 41186799
Rekening 1266.45.11
Tenaamstelling: WECF
IBAN: NL96 RABO 0126 6451 16
BIC: RABONL2U
NGO status bij ECOSOC /United Nations

Chronische ziekten en aandoeningen die mede in verband worden gebracht met hormoonverstoring zijn o.a. Diabetes, Obesitas, hormoon gerelateerde kankers als bors-, prostaat en teelbalkanker, sterke daling van de mannelijk vruchtbaarheid, te vroege puberteit bij meisjes. En ook om verstoring van de (ontwikkeling van) het neurologisch systeem, dat kan leiden tot verschijnselen als ADHD, Autisme en dyslexie.

Het gaat om grote en toenemende directe zorgkosten en indirecte kosten van verlies van arbeidsproductiviteit en de kosten van extra ondersteuning in het onderwijs voor kinderen met leer- en gedragsproblemen. De blootstelling vindt plaats via dagelijks gebruikte voedings- en consumenten producten waarin hormoonverstorende chemicaliën voorkomen.

We zien in dat onderkenning en aanpak van deze problematiek tijd nodig heeft, anderzijds mag dit aspect niet buiten beschouwing blijven in de analyse en beleidsvoornemens voor de komende regeringsperiode.

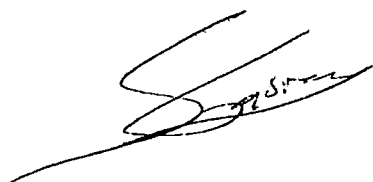
Hier valt een wereld te winnen.

In de brief aan de Tweede Kamerleden – bijgesloten – gaan wij dieper in op toename van de betreffende chronische ziekten en stijgende kosten, om een beeld te geven van de importantie. tevens wordt in die brief via referenties verwezen naar de wetenschappelijke onderbouwing. Van de kant van het internationale bedrijfsleven is afgelopen vrijdag tijdens de derde mondiale conferentie over chemiebeleid (ICCM) in Nairobi ingestemd met het unanieme besluit van de 120 aanwezige landen om hormoonverstorende stoffen als een belangrijk onderwerp op de agenda te zetten en acties aan te bevelen voor bewustmaking en preventie.

Wij vertrouwen u met deze beknopte informatie op een interessant spoor te hebben gezet met nieuwe perspectieven voor aanpak en reductie van ernstig toenemende gezondheidsproblemen en daaraan verbonden kosten.

Hoogachtend

Sascha Gabizon

Algemeen Directeur WECF

Women in Europe for a Common Future | **WECF**

Aan de leden van de Tweede kamer

Utrecht, 24 september 2012

Betreft: Welkom en verzoek om aandacht voor
ontbrekende schakel bij indammen stijgende zorgkosten

Geacht lid van de nieuwe Tweede Kamer,

Allereerst willen wij u hartelijk welkom heten als onze volksvertegenwoordiger in de Tweede kamer in deze nieuwe kabinetsperiode. Wij wensen u een waardevolle zittingsperiode toe en wij vertrouwen dat u de belangen van de burgers van Nederland die u hebben gekozen, zult behartigen.

Met deze brief willen wij een belangrijk probleem onder uw aandacht brengen, dat tot nu toe ten onrechte geen aandacht heeft gekregen in de politieke discussie over de reductie van de zorgkosten. Het probleem heeft een raakvlak met verschillende beleidsterreinen, namelijk Gezondheid, Milieu, Landbouw, Onderwijs en Financiën.

In de huidige discussie over de beteugeling van de almaar stijgende zorgkosten wordt aan een belangrijke oorzaak van deze stijgende kosten voorbijgegaan. Het laatste halfjaar is een aantal wetenschappelijke rapporten verschenen van vooraanstaande (overheid-) instituten uit Europa en de Verenigde Staten (zie bijlage) waarin de sterke toename van een aantal chronische ziekten en aandoeningen mede in verband wordt gebracht met de dagelijkse blootstelling van de bevolking aan lage doses chemische stoffen met een hormoonverstorende werking. Deze blootstelling is vooral de laatste drie decennia toegenomen.

In de genoemde wetenschappelijke rapporten wordt op basis van de huidige stand van het onderzoek en nieuwe inzichten in de werking van lage doses chemicaliën op hormonale functies en op de ontwikkeling van het kind, een relatie aannemelijk geacht tussen de toegenomen blootstelling van de bevolking aan hormoonverstorende stoffen en de sterke stijging van een aantal chronische ziekten en neurologische aandoeningen. Het gaat om ziekten en aandoeningen als diabetes, obesitas, verminderde vruchtbaarheid, borst- en prostaatcancer, leer- en gedragsproblemen, afwijkingen in het voortplantingsorgaan bij jongetjes, vervroegde puberteit bij meisjes.

WECF

Biltstraat 445
NL – 3572 AW Utrecht
PO Box 13047, 3507 LA Utrecht
Phone: +31-30-23 10 300
Fax: +31-30-23 40 878
E.mail: wecf@wecf.eu

St. WECF, KvK Utrecht & Omst.

Registratie nr. 41186799
Rekening 1266.45.11
Tenaamstelling: WECF
IBAN: NL96 RABO 0126 6451 16
BIC: RABONL2U
NGO status bij ECOSOC /United Nations

Steeds meer onderzoek bevestigt deze samenhang. Daarom pleiten wetenschappelijke bureaus als het European Environmental Agency en het National Institute on Environment and Health in Washington en vele onderzoekers dringend voor preventief beleid (zie bijlage).

Veel consumentenproducten en voedselproducten bevatten momenteel hormoonverstorende stoffen. Voorheen veilig geachte blootstellingnormen zijn dat in het licht van de huidige wetenschappelijke kennis niet meer. De dagelijkse blootstelling aan hormoonverstorende stoffen via allerlei consumentenproducten en voeding moet zo snel mogelijk worden gereduceerd om zo – samen met al bestaande maatregelen voor een gezondere leefstijl - de stijgende trend van deze ziekten en aandoeningen te keren.

Er is sprake van een ernstig risico voor de volksgezondheid, zo concludeerden vooraanstaande deskundigen tijdens de door de Europese Commissie georganiseerde conferentie "Endocrine Disruptors: Current challenges in Sciences and Policy, op 11 en 12 juni jl.¹. Op de conferentie is door de meerderheid van de deskundigen geconcludeerd dat er zulke sterke aanwijzingen zijn voor het verband tussen hormoonverstorende stoffen en toename van chronische ziekten, dat er een kantelpunt is bereikt en urgent preventief beleid noodzakelijk is.

Op 18 September jl. hebben deskundigen tijdens een zeer druk bezochte workshop over hormoonverstorende chemicaliën in het Europees Parlement de problematiek op dezelfde wijze toegelicht. Op 21 September zijn op de Internationale conferentie over het chemische stoffenbeleid (ICCM3 in Nairobi) 120 landen inclusief de VS en EU – samen met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties – unaniem tot overeenstemming gekomen dat hormoonverstorende stoffen als een belangrijk nieuw onderwerp op de agenda moet staan en dat acties voor verder onderzoek, bewustwording en reductie van blootstelling noodzakelijk zijn.

Dit alles geeft wel aan hoe actueel dit onderwerp is in het Europese en mondiale beleid en dat de discussie ook voor Nederlandse politici zeer relevant is .

Hieronder beschrijven we kort de nieuwe inzichten en geven u enkele voorbeelden met cijfers van de situatie in Nederland. Deze worden in de bijlage verder uitgewerkt. Aan het slot geven we enkele praktische aanbevelingen en verwijzingen naar de wetenschappelijke rapporten.

Toename Chronische ziekten en aandoeningen en stijgende kosten

De laatste decennia, maar vooral de laatste 10 jaar is het aantal diabetes patiënten enorm toegenomen. Ruim 5,6% van de Nederlandse bevolking heeft nu al diabetes. Dezelfde trend is ook te zien bij obesitas. Vooral de toename onder jongeren baart zorgen. Gemiddeld genomen is het percentage overgewicht onder jongeren in 30 jaar met 40% gestegen. De sterke toename kan niet alleen worden toegeschreven aan verkeerde voeding en gebrek aan beweging. Obesitas is ook een grote risicofactor om diabetes te krijgen en hart -en vaatziekten en draagt dus bij aan de stijging van die ziekten.

¹ http://ec.europa.eu/environment/endocrine/index_en.htm

De huidige prognose is een verdubbeling van het aantal diabetes patiënten tussen nu en 2025 en een toename van de directe zorgkosten voor diabetes van 2.5 miljard naar 4.5 miljard (Zie bijlage; hierin wordt ook gerefereerd aan het rapport van Novo Nordisk uit 2011 dat nog hogere aantallen diabetes patiënten noemt en directe zorgkosten in 2010 van 4-5 miljard per jaar).

En niet alleen directe zorgkosten moeten worden meegewogen. Voor obesitas bijvoorbeeld worden de indirecte kosten (als gevolg van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid) door de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) geschat op 2 miljard euro per jaar. Dit zal het komende decennium toenemen tot 4 a 5 miljard euro.²

Het aantal 'zware' zorgleerlingen (ADHD en autisme) is tussen 2003 en 2009 gestegen met 65%. Deze stijging kan niet alleen worden afgedaan als 'over-diagnosticering'. Het aantal minder ernstige zorgleerlingen is in de genoemde periode gestegen met 25 %. Het gaat om leer- en gedragsproblemen die al decennia aan het toenemen zijn. Zij worden in het wetenschappelijk onderzoek in verband gebracht met verstoring van de neurologische ontwikkeling van het ongeboren en jonge kind onder invloed van blootstelling aan lage doses hormoonverstorende stoffen tijdens kritische fasen van de hersenontwikkeling.

Blootstellingwegen en gezondheidseffecten

De rapporten geven aan dat de bevolking dagelijks aan kleine hoeveelheden hormoonverstorende stoffen wordt blootgesteld, o.a. via voedsel, cosmetica, elektronische apparaten maar ook speelgoed en zelfs babyartikelen. Juist blootstelling aan deze lage doses, waarvan voorheen werd aangenomen dat de veiligheidsmarges niet werden overschreden, kunnen grote schadelijke gevolgen hebben, zoals bepaalde soorten kanker (teelbal-, prostaat- en borstkanker), vruchtbaarheidsproblemen (verminderde zaadproductie en -kwaliteit, endometriosis), hypospadie (afwijking in mannelijk geslachtsorgaan,) vervroegde pubertijd en dragen bij aan het ontstaan van obesitas, diabetes, hart- en vaatziekten en verstoorde hersenontwikkeling (autisme, concentratieproblemen, ontwikkelingsachterstanden). Jonge kinderen en ongeboren kinderen zijn bijzonder kwetsbaar; zij zijn volop in ontwikkeling en (prenatale) blootstelling aan hormoonverstorende stoffen kan deze vroege ontwikkelingsprocessen verstoren en grote impact hebben op hun latere leven. De WHO heeft zojuist een rapport uitgebracht over de potentiële effecten van hormoonverstoring op de vroege ontwikkeling van het kind (zie bijlage).

Dringend internationaal appèl van wetenschappers en maatschappelijke organisaties

In de Verenigde Staten en in de Europese Unie zijn dringende oproepen gekomen van zowel wetenschappers als maatschappelijke organisaties om deze breed ondersteunde nieuwe inzichten in de

---

² Het Novo Nordisk rapport noemde voor de indirecte kosten van het verlies aan arbeidsproductiviteit door diabetes een bedrag tussen 5 en 6 miljard € per jaar. Zonder ingrijpen kunnen de totale kosten volgens deze prognose oplopen tot 16-19 miljard in 2020.

werking van hormoonverstorende stoffen zo snel mogelijk om te zetten in preventief beleid. In Nederland werd 10 september jl. in het TV programma TROS Radar ook een dringende oproep gedaan door twee hoogleraren om snel preventieve actie te nemen op het gebied van het hormoonverstorende Bisfenol A (BPA) dat in veel voedselverpakkingen en consumentenproducten voorkomt.

Binnen de EU en enkele ons omringende landen zijn er beperkte acties ondernomen om de blootstelling aan bepaalde hormoonverstorende stoffen te verminderen. Zo is er een EU-verbod op Bisphenol A in babyflessen en spenen en heeft Zweden een verbod op het gebruik van Bisphenol A in consumentenproducten. De huidige EU regelgeving is echter ontoereikend om de problemen rondom hormoonverstorende stoffen het hoofd te bieden. Het is onverantwoord om langer te wachten met nationale en Europese regelgeving van hormoonverstorende stoffen.

Daarom vragen wij uw inzet bij de volgende acties die gericht zijn op reductie van chronische ziekten en preventie van vermijdbare blootstelling :

1. Vraag om een up to date overzicht van de prevalentie, incidentie en toename in de afgelopen 20 jaren van chronische ziekten en neurologische aandoeningen in Nederland, die een potentiële relatie hebben met hormoonverstoring en om een overzicht van de aan deze ziekten verbonden (toename van) zorgkosten.
2. Steun de ontwikkeling van uitgebreide criteria voor de identificatie van hormoonverstorende stoffen op EU-niveau, waarbij het voorzorgsbeginsel wordt toegepast, rekening wordt gehouden met de grote gevoeligheid van de prenatale ontwikkeling voor hormoonverstoring en waarbij lage dosis en combinatie-effecten worden erkend en verzeker toepassing van deze criteria in alle relevante EU wetgeving.
3. Bewerkstellig dat het voorzorgsbeginsel wordt toegepast op nationaal niveau, in het bijzonder door een verbod op hormoonverstorende stoffen in baby- en kinderproducten en producten die door zwangere vrouwen gebruikt worden.
4. Dring aan dat met spoed de toelatingsnormen voor pesticiden met hormoonverstorende eigenschappen worden herzien, op basis van de nieuwe inzichten in de risico's van blootstelling via groenten en fruit aan zeer lage doses. Eis dat dit gepaard gaat met strikte controle en handhaving.
5. Ondersteun versnelde inpassing van hormoonverstorende stoffen in REACH en de tenuitvoerlegging van REACH³ om blootstelling aan hormoonverstorende stoffen te verminderen en vervanging van hormoonverstorende stoffen door veiligere alternatieven.
6. Bevorder bewustwordingscampagnes voor ouders en zwangere vrouwen om blootstelling van de meest kwetsbare groepen te voorkomen zolang de preventieve maatregelen nog niet zijn genomen.
Bevorder dat voldoende informatie door onafhankelijke deskundigen en maatschappelijke organisaties over hormoonverstorende stoffen wordt gegeven aan de detailhandel, gebruikers en consumenten zodat zij geïnformeerde keuzes kunnen maken.

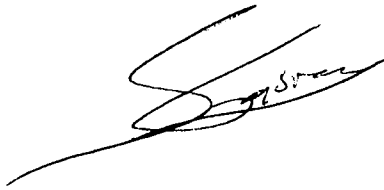
³ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gevaarlijke-stoffen/vraag-en-antwoord/wat-is-reach.html>

7. Vraag de verantwoordelijke minister om de toename van leer- en gedragsproblemen bij schoolkinderen serieus te bezien in het licht van de bovengenoemde wetenschappelijke informatie. Stel ter discussie of bezuiniging op extra ondersteuning in het onderwijs van deze kinderen te rechtvaardigen is en of dit niet tot hogere uitval, meer kansarmen en meer kosten zal leiden.

Wij vragen u in deze nieuwe regeerperiode aandacht te geven aan deze nieuwe inzichten in vermijdbare oorzaken van de alarmerende stijging van een aantal chronische ziekten en vernemen graag of u aan onze oproep gevolg geeft. Tot een gesprek en nadere toelichting zijn wij natuurlijk graag bereid.

Hoogachtend,

Sascha Gabizon
Algemeen Directeur WECF

Contact: sascha.gabizon@wecf.eu
Secretariaat: Secretariat@wecf.eu
Telefoon: WECF bureau Utrecht 030-2310300

Bijlage: Chronische ziekten en hormoonverstorende stoffen

De afgelopen maanden is er een aantal wetenschappelijke rapporten gepubliceerd waarin het verband tussen de in de laatste 30 jaar toegenomen dagelijkse blootstelling aan allerlei chemische stoffen en de vrijwel parallel lopende toename van chronische ziekten.¹

Zorgwekkende toename chronische ziekten en aandoeningen

In 1981 had één op de drie volwassen Nederlanders **overgewicht**. Sindsdien is het aantal Nederlanders met overgewicht met ruim 50% gestegen. In 2010 had de helft van de mannen en vier op de tien vrouwen overgewicht. Van het aantal volwassenen met overgewicht had 10,2% van de mannen en 12,6% van de vrouwen obesitas.²

De Vijfde Landelijke Groeistudie van TNO laat zien dat de prevalentie van overgewicht bij kinderen en jongeren blijft stijgen. In 1980 had 6% van de jongens en meisjes van 2 tot 21 jaar overgewicht, in 1997 was dit gestegen naar bijna 11%.³ Gemiddeld genomen is het percentage overgewicht onder jongeren in 30 jaar met 40% gestegen. In 2010 had 13,7% van de jongens en 13,0% van de meisjes overgewicht. Van het percentage jongeren met overgewicht in 2010 had 3,4% van de jongens en 3,0% van de meisjes obesitas. Als we aannemen dat het aantal mensen met overgewicht in de toekomst in hetzelfde tempo zal blijven stijgen (als in de periode 1985-2000) stijgt het percentage mensen met overgewicht van 42% in 2005 tot 56% in 2025.

In Nederland wordt naar schatting per jaar een bedrag van 505,4 miljoen euro uitgegeven aan (directe) gevolgen van ernstig overgewicht. Dit is ongeveer 1,6% van de totale kosten van de gezondheidszorg voor volwassenen van 20 jaar en ouder. De indirecte kosten van overgewicht (als gevolg van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid) worden door de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) geschat op 2 miljard euro per jaar.⁴ Dit zal het komende decennium toenemen tot vier a vijf miljard euro.

De laatste 10 jaar is het aantal **diabetespatiënten** enorm toegenomen, ruim 5,6% van de Nederlandse bevolking heeft nu al diabetes. Rekening houdend met de groei en vergrijzing van de Nederlandse bevolking, de effecten van de huidige hoge kansen op diabetes en de verwachte verdere toename van overgewicht in de toekomst, verwachten we dat er in 2025 ruim 1,3 miljoen mensen met gediagnosticeerde diabetes zullen zijn.⁵ In de nieuwste ramingen (maart 2012) spreekt men zelfs over 1,4 miljoen. Dat is een verdubbeling ten opzichte van het officiële huidige aantal van 740.000. De direct aan diabetes gerelateerde zorgkosten stijgen tussen 2010 en 2025 van 2,5 miljard naar 4,3 miljard euro per

¹ State of the Art of the Assessment of Endocrine Disruptors, 2012, Kortenkamp e.a., uitgevoerd i.o.v. de Europese Commissie, http://ec.europa.eu/environment/endocrine/documents/studies_en.htm
Vandenberg, Soto, Heidel, Vomsaal a.o., Endocrine Reviews, 2012,

[Review of the science linking chemical exposure to the human risk of obesitas and diabetes](#), Hormones and Endocrine-Disrupting Chemicals, 2012, CHEM Trust

State of the Art report on mixtures toxicity, 2009, Kortenkamp e.a.

[Endocrine-disrupting chemicals: an Endocrine Society scientific statement](#), 2009, Diamanti

² nota Overgewicht 2009

³ <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/persoonsgebonden/lichaamsgewicht/trend/>

⁴ <http://www.nationaalkompas.nl/preventie/gericht-op-gezondheidsdeterminanten/preventie-op-persoonsgebonden-kenmerken/lichaamsgewicht/kosten/>

⁵ <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheid-en-ziekte/ziekten-en-aandoeningen/endocriene-voedings-en-stofwisselingsziekten-en-immuniteitsstoornissen/diabetes-mellitus/diabetes-mellitus-samengevat/>

jaar.⁶ Maar mogelijk is de situatie nog ernstiger. In een rapport uit 2011 van Novo Nordisk over diabetes, verschenen naar aanleiding van een onderzoek van Booz & Company onder leiding van voormalig minister van Volksgezondheid professor Ab Klink, wordt gesteld dat de kosten van diabetes in Nederland nog steeds worden onderschat. In 2010 waren er volgens dit rapport meer dan 1 miljoen mensen met diabetes in Nederland. De kosten voor hun gezondheidszorg bedroegen tussen de €4 en €5 miljard. De kosten van het verlies aan arbeidsproductiviteit bedroegen nog eens tussen de €5 en €6 miljard per jaar. Daarmee kwamen de totale kosten in 2010 uit tussen de €10 en €11 miljard aan medische zorg en verlies aan productiviteit. En zonder ingrijpen kunnen de kosten verder oplopen tot €16 - 19 miljard in 2020. Minister Schippers reageerde dat zij deze cijfers niet herkende. Maar in het rapport van CHEMTrust⁷ zijn er wel overeenkomsten met diabetes cijfers en kosten in omliggende landen.

De sterke toename van obesitas en diabetes kan niet alleen worden toegeschreven aan verkeerde voeding en gebrek aan beweging. De door CHEMTrust gemaakte analyse van ruim 240 wetenschappelijke studies⁸ laat zien dat de toename van obesitas en diabetes zeer waarschijnlijk mede veroorzaakt wordt door de dagelijkse blootstelling aan kleine hoeveelheden hormoonverstorende stoffen.

Steeds meer kinderen hebben vanwege **leer- of gedragsproblemen** extra ondersteuning nodig in het (voortgezet) onderwijs. Dit kan variëren van lichte (dyslexie) tot zware zorg (autisme en ADHD). Het totale aantal leerlingen dat in aanmerking kwam voor deze ondersteuning was in 2009 17.6%. Tussen 2003 en 2009 is er een stijging van 15%. Het aantal 'zware' zorgleerlingen (ADHD en autisme) is tussen 2003 en 2009 gestegen van afgerond 65.000 naar afgerond 107.000 leerlingen (een stijging van 65%).⁹

Omdat de oorzaken van deze stijging onduidelijk zijn, heeft het kabinet in maart dit jaar besloten om 300 miljoen te bezuinigen op de extra ondersteuning. Deze stijging kan echter niet alleen worden afgedaan als 'over-diagnosticering'. Verschillende recente onderzoeken¹⁰ brengen leer- en gedragsproblemen in verband met de blootstelling aan hormoonverstorende stoffen tijdens de ontwikkelingsperiode.

In de periode 1989-2008 is het absolute aantal vrouwen dat per jaar **borstkanker** krijgt, gestegen van ongeveer 7.900 tot circa 13.000. Gecorrigeerd voor de omvang en leeftijdsopbouw van de bevolking, nam de incidentie in de periode 1989-1994 toe met 21%. Geschat wordt dat ongeveer de helft van deze toename is veroorzaakt door invoering van het bevolkingsonderzoek op borstkanker dat in 1988 van start is gegaan. Op basis van alleen demografische ontwikkelingen, is de verwachting dat de absolute incidentie van borstkanker bij vrouwen in de periode 2005-2025 met ongeveer 17% zal stijgen.¹¹ De kosten van zorg voor borstkanker bedroegen in 2005 in totaal 247,2 miljoen euro. De kosten voor borstkanker maakten 9,3% uit van de totale kosten voor zorg van nieuwvormingen en 0,4% van de totale kosten voor gezondheidszorg in Nederland.¹²

⁶ <http://www.diabetesfederatie.nl/nieuws/nieuw-boek-diagnose-diabetes-2025.html>

⁷ [Review of the science linking chemical exposure to the human risk of obesitas and diabetes, Hormones and Endocrine-Disrupting Chemicals](#), 2012, CHEM Trust

⁸ [Review of the science linking chemical exposure to the human risk of obesitas and diabetes, Hormones and Endocrine-Disrupting Chemicals](#), 2012, CHEM Trust

⁹ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/04/19/tabel-aantallen-zorgleerlingen.html>

¹⁰ State of the Art of the Assessment of Endocrine Disruptors, 2012, Kortenkamp e.a., uitgevoerd i.o.v. de Europese Commissie, http://ec.europa.eu/environment/endocrine/documents/studies_en.htm

¹¹ <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheid-en-ziekte/ziekten-en-aandoeningen/kanker/borstkanker/>

¹² [Poos et al., 2008](#)

Het aantal nieuwe gevallen (incidentie) van **prostaatkanker** is in de periode 2005-2009 redelijk constant gebleven. Dit na een stijging van rond de 30% in de periode 2001-2004. Uitgaande van alleen demografische ontwikkelingen zal het absoluut aantal nieuwe prostaatkankerpatiënten tussen 2010 en 2025 met 44% stijgen. In 2007 bedroegen de totale kosten aan prostaatkanker 168 miljoen euro. Dit komt overeen met 0,2% van de totale kosten voor de Nederlandse gezondheidszorg. De zorg voor mannen met prostaatkanker omvat 4,9% van alle kosten die gemaakt zijn voor nieuwvormingen.¹³

Wat zijn hormoonverstorende stoffen?

Hormoonverstorende stoffen (Endocrine Disruptors: ED) zijn synthetische (nieuwe), lichaamsvreemde stoffen die werken als hormonen en het hormonale systeem met als gevolg ook het zenuwstelsel en immuunsysteem kunnen verstoren.

In de dierenwereld zijn veel voorbeelden bekend van synthetische stoffen zoals DDT, PCBs, dioxines of TBT die een hormoonverstorende werking hebben op bij voorbeeld amfibieën, slakken, vissen of vogels.

Wetenschappers komen steeds vaker tot de conclusie dat niet alleen dieren door de werking van hormoonverstorende stoffen getroffen worden, maar ook mensen.

Andere voorbeelden van hormoonverstorende stoffen zijn bepaalde ftalaten (weekmakers), parabenen, gebromeerde vlamvertragers en chemicaliën zoals Bisphenol A en nonylfenol.

Waarin zitten hormoonverstorende stoffen?

We worden dagelijks aan kleine hoeveelheden hormoonverstorende stoffen blootgesteld, o.a. via het voedsel, cosmetica, elektronische apparaten maar ook speelgoed en zelfs babyartikelen. Stoffen als Bisfenol A en bepaalde ftalaten die als weekmaker in plastic zitten, komen via voedselverpakkingen (plastic en blik) in ons voedsel terecht. Deze stoffen komen ook voor in speelgoed en kinderkleding.

Door het eten van groente of fruit kun je gemiddeld residuen van 20 verschillende ED bestrijdingsmiddelen binnenkrijgen.¹⁴

Ook de Nederlandse rivieren, die gedeeltelijk voor de drinkwater voorziening nodig zijn, bevatten verschillende soorten bestrijdingsmiddelen. Een deel daarvan heeft een hormoonverstorende werking. In 2010 werden bijv. 240 verschillende werkzame stoffen (bestrijdingsmiddelen) in de 4 grote rivieren aangetroffen.¹⁵

Voor een groot aantal stoffen is vastgesteld wat de maximale hoeveelheid is waar een gemiddeld mens aan blootgesteld mag worden. Echter blootstelling aan lage doses, waarvan voorheen werd aangenomen dat de veiligheidsmarges niet werden overschreden, kan grote schadelijke gevolgen hebben, vooral als de blootstelling plaatsvindt in de ontwikkelingsfase van het kind.¹⁶

Het probleem is ook dat deze stoffen 'bij elkaar opgeteld' kunnen leiden tot nog gevaarlijker mengsels, het **'cocktail effect'**.¹⁷

¹³ <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheid-en-ziekte/ziekten-en-aandoeningen/kanker/prostaatkanker/>

¹⁴ Vandenberg, Soto, Heidel, Vomsaal a.o., Endocrine Reviews, 2012, Zie ook: [PAN-Europe Website Disrupting Food met consumers guide](#)

¹⁵ http://81.93.58.66/bma_nieuw/images/Bestrijdingsmiddelen_en_waterkwaliteit.pdf: Bestrijdingsmiddelen en waterkwaliteit
http://81.93.58.66/bma_nieuw: atlas bestrijdingsmiddelen in oppervlakte water

¹⁶ [State of the art assesment of Endocrine disrupters](#), 2012, Kortenkamp e.a.
[Review of the science linking chemical exposure to the human risk of obesitas and diabetes](#), Hormones and Endocrine-Disrupting Chemicals, 2012, CHEM Trust

¹⁷ State of the Art report on mixtures toxicity, 2009, Kortenkamp e.a.

Wat zijn de gezondheidseffecten van hormoonverstorende stoffen?

Blootstelling aan hormoonverstorende stoffen kan schadelijke gezondheidseffecten veroorzaken zoals bepaalde soorten kanker (teelbal-, prostaat- en borstkanker) en vruchtbaarheidsproblemen (verminderde zaadkwaliteit), hypospadie (afwijking in mannelijk geslachtsorgaan) en vervroegde pubertijd en draagt mogelijk bij aan het ontstaan van obesitas, diabetes, hart- en vaatziekten en verstoorde hersenontwikkeling (autisme, aandachtstoornissen, ontwikkelingsachterstanden).¹⁸

Jonge kinderen en ook ongeboren kinderen zijn bijzonder kwetsbaar, zij zijn volop in ontwikkeling en (prenatale) blootstelling aan hormoonverstorende stoffen kan deze vroege ontwikkelingsprocessen verstoren en grote impact hebben op hun latere leven.¹⁹

De foetus (het ongeboren kind) is niet beschermd tegen een blootstelling aan hormoonverstorende stoffen.

Vershillende onderzoeken tonen aan dat hormoonverstorende stoffen en vele ander synthetische chemicaliën de placenta passeren. Onderzoek in Amerika toont aan dat een pasgeboren kind met gemiddeld 200 verschillende schadelijke chemicaliën is belast²⁰. De ontwikkeling van het embryo en de foetus is een ingewikkeld stap-voor-stap proces dat nauw luistert. Het aantal reacties, veranderingen, groei momenten en aanlegmomenten (het moment dat een orgaan zich begint te ontwikkelen) is enorm. Als kinderen, via hun moeder, blootgesteld worden aan hormoonverstorende stoffen kan het ontwikkelingsproces verstoord worden. Bij jongentjes kunnen geboortegebreken ontstaan als hypospadie (uitgang urinebuis zit aan de onderkant van de eikel) en cryptorchidisme (niet ingedaalde teelballen) of verminderde spermproductie. Bij meisjes is vervroegde puberteit een van de mogelijke gevolgen.

Wat kunnen we eraan doen?

De Europese Unie is momenteel bezig vast te stellen hoe je moet bepalen welke stoffen hormoonverstorend zijn, zodat ze onder strenger toezicht kunnen komen of helemaal uit de markt worden genomen. Deze definities zijn echter niet eerder dan eind 2012 beschikbaar, en zelfs dan zijn ze nog niet meteen van toepassing in alle relevante Europese wetten. Dit gaat te langzaam. Wetenschappelijke bureaus als het European Environmental Agency en het National Institute on Environment and Health in Washington en vele onderzoekers pleiten dringend voor preventief beleid.²¹ Wij zouden graag zien dat de Europese regeringen snel initiatieven nemen om hier greep op te krijgen en dat bedrijven pro-actief stappen zetten in de richting van veiliger alternatieven.²²

¹⁸ Endocrine-disrupting chemicals: an Endocrine Society scientific statement, 2009, Diamanti

¹⁹ O.a. Developmental origins of non-communicable disease: Implications for research and public health *Environmental Health*, June 2012, 2012, 11:42 doi:10.1186/1476-069X-11-42

onderzoeksrapport gepubliceerd door het Deense Milieuministerie, Exposure of pregnant women to suspected EDC's. De Deense overheid heeft naar aanleiding van dit onderzoek een brochure uitgebracht voor zwangere vrouwen hoe zij blootstelling aan schadelijke chemicaliën- met name EDC's - zoveel mogelijk kunnen vermijden.

²⁰ <https://researchspace.auckland.ac.nz/handle/2292/13728?show=full>: Endocrine disruptors- passage and actions in human placenta.

<http://www.ewg.org/reports/bodyburden2/execsumm>: Body burden. The pollution of newborns

²¹ <http://www.ehjournal.net/content/pdf/1476-069X-11-42.pdf>

²² <http://www.wecf.eu/english/publications/2012/edcs-on-the-eu-level.php>

Developmental origins of non-communicable disease: Implications for research and public health *Environmental Health*, June 2012, 2012, 11:42 doi:10.1186/1476-069X-11-42

1. Vraag om een up to date overzicht van de prevalentie, incidentie en toename in de afgelopen 20 jaren van chronische ziekten en neurologische aandoeningen in Nederland, die een potentiële relatie hebben met hormoonverstoring en om een overzicht van de aan deze ziekten verbonden (toename van) directe en indirecte zorgkosten.
2. Steun de ontwikkeling van uitgebreide criteria voor de identificatie van hormoonverstorende stoffen op EU-niveau, waarbij het voorzorgsbeginsel wordt toegepast, rekening wordt gehouden met de grote gevoeligheid van de prenatale ontwikkeling voor hormoonverstoring en waarbij lage dosis en combinatie-effecten worden erkend en verzeker toepassing van deze criteria in alle relevante EU wetgeving.
3. Bewerkstellig dat het voorzorgsbeginsel wordt toegepast op nationaal niveau, in het bijzonder door een verbod op hormoonverstorende stoffen in baby- en kinderproducten en producten die door zwangere vrouwen gebruikt worden.
4. Dring aan dat met spoed de toelatingsnormen voor pesticiden met hormoonverstorende eigenschappen worden herzien, op basis van de nieuwe inzichten in de risico's van blootstelling via groenten en fruit aan zeer lage doses. Eis dat dit gepaard gaat met strikte controle en handhaving.
5. Ondersteun versnelde inpassing van hormoonverstorende stoffen in REACH en de tenuitvoerlegging van REACH²³ om blootstelling aan hormoonverstorende stoffen te verminderen en vervanging van hormoonverstorende stoffen door veiligere alternatieven.
6. Bevorder bewustwordingscampagnes voor ouders en zwangere vrouwen om blootstelling van de meest kwetsbare groepen te voorkomen zolang de preventieve maatregelen nog niet zijn genomen.
Bevorder dat voldoende informatie door onafhankelijke deskundigen en maatschappelijke organisaties over hormoonverstorende stoffen wordt gegeven aan de detailhandel, gebruikers en consumenten zodat zij geïnformeerde keuzes kunnen maken.
7. Vraag de verantwoordelijke minister om de toename van leer- en gedragsproblemen bij schoolkinderen serieus te bezien in het licht van de bovengenoemde wetenschappelijke informatie. Stel ter discussie of bezuiniging op extra ondersteuning in het onderwijs van deze kinderen te rechtvaardigen is en of dit niet tot hogere uitval, meer kansarmen en meer kosten zal leiden.

---

²³ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gevaarlijke-stoffen/vraag-en-antwoord/wat-is-reach.html>

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw S. Gabizon
WECF
Biltstraat 445
3572 AW Utrecht

Kenmerk: 201200160

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte mevrouw Gabizon,

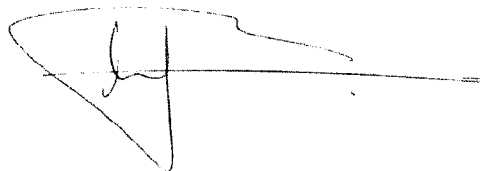
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Brieven aan de informateur
De heer H.G.J Kamp
Postbus 20008
2500 EA DEN HAAG

Ede, 25 september 2012
Betreft: gericht investeren in sport en bewegen

Geachte heer Kamp, *Amice Heer!*

Bijgaand treft u een open brief van het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) aan, waarin wij oproepen tot gericht investeren in sport en bewegen: kies voor dat wat werkt, kies voor kwetsbare groepen en kies voor integrale aanpak.

Een doelgerichte Nationale Agenda Preventie kan hierbij van grote waarde zijn. Vanuit NISB leveren wij met onze kennis en ons netwerk in zorg, sport en aanpalende sectoren graag een bijdrage aan méér maatschappelijke en economische winst.

Wij hopen met onze brief een inspirerende bijdrage te leveren in deze periode van informatie en aansluitend formatie. Uiteraard ben ik van harte bereid u van verdere toelichting te voorzien, tel 06 2762 3950.

Met vriendelijke groet, *en succes!*

Clémence Ross
Directeur Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen

Bijlage: open brief van Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen aan de informateurs

Ede, 25 september 2012

Open brief van Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen aan de informateurs

EERLIJK, STERK EN STABIEL INVESTEREN IN AANPAK PREVENTIE EN SPORT

Een nieuwe coalitie biedt een schot voor open doel voor preventie in het algemeen en sport en bewegen in het bijzonder. De Nederlandse kiezer heeft behoefte aan een eerlijk, sterk en stabiel beleid, zo blijkt uit de verkiezingsuitslag. Sport kan een inspirerende bijdrage leveren aan maatschappelijke én economische winst in de komende regeerperiode. In het actuele SER-ontworpadvies staat dat preventie meer aandacht moet krijgen in het kader van betaalbare zorg. Sport draagt bij uitstek bij aan betere participatie in de maatschappij, meer verdien capaciteit en langer en gezonder blijven werken. Maak gebruik van het stevige netwerk van zorg en sport om van behandeling op te schuiven naar preventie én realiseer 3 uur bewegingsonderwijs van vakleerkrachten op school. Een Nationale Agenda Preventie helpt Nederland vooruit.

Dat vindt het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB), het landelijk kennisinstituut dat een vitale samenleving nastreeft. NISB heeft al eerder ervoor gepleit om gericht te investeren in deze sector: investeer in dat wat werkt, investeer in kwetsbare groepen en investeer in een integrale aanpak.

In de aanloop naar de verkiezingsdag bleken onlangs Tweede Kamerleden eensgezind over het belang van investeren in preventie om de bevolking gezonder te krijgen. Tijdens de sportieve opening van het parlementaire jaar, op 5 september op het Binnenhof, gingen de handen massaal omhoog voor een Nationale Agenda Preventie. Ook 'meer sport op school', 'meer ruimte voor spelen' en 'meer sport voor ouderen' bleek voor alle politieke woordvoerders én het maatschappelijk middenveld onmisbaar voor nieuw beleid in de komende Kamerperiode. Een welgemeend advies van NISB aan de beoogde coalitiepartners: gebruik die positieve invloed van sport! Het is een gemeenschappelijke deler die inspiratie geeft voor de moeilijke beslissingen die moeten worden genomen om tot een coalitie en een regeerakkoord te komen. De kiezer wil een eerlijk, sterk en stabiel beleid van een coalitie die elkaar de bal toespeelt en niet afhandig maakt.

Hoe dan? Uit de verkiezingsprogramma's van (o.m.) de beoogde coalitiepartijen zijn de volgende concrete aanknopingspunten op een rij gezet.

Kies voor dat wat werkt:

- **Verduurzaam het programma Sport en Bewegen in de Buurt** en de inzet van buurtsportcoaches en borg de resultaten. Besteed daarbij extra aandacht aan sportmogelijkheden voor ouderen die vitaal zelfstandig willen blijven leven. En investeer alleen in sterke, effectieve aanpakken: voor een sector die 1% van het Bruto Binnenlands Product vertegenwoordigt, is duurzame kennisopbouw van groot belang.
- **Pak de schrijnende sociaal-economische gezondheidsverschillen aan door de BeweegKuur in het verzekerd pakket op te nemen.** Dat is niet alleen kosteneffectief, maar bereikt gericht alleen die groepen die deze gecombineerde leefstijlaanpak (bewegen en voeding) het hardst nodig hebben. Beleidsmatige inzet op deze randvoorwaarden is noodzakelijk.

Kies voor kwetsbare groepen:

- De stem van senioren telt, zo bleek ook uit de verkiezingsuitslag: zij willen fit en vitaal ouder worden en zelfstandig blijven leven. **Nu investeren in meer sport en bewegen voor ouderen levert straks grote besparingen in (woon)zorgkosten.** Dat hoort ook bij de eigen regie van ouderen, zoals het ontwerpadvies van de SER benadrukt.
- Kinderen hebben recht op een sportieve omgeving: **meer ruimte om te spelen, minstens 3 uur bewegingsonderwijs van een vakleerkracht en scholen die complete dagarrangementen bieden met meer beweging** . De beoogde coalitiepartijen hebben dit in hun programma opgenomen.

Kies voor integrale aanpak:

- De nieuwe minister of staatssecretaris sport moet het initiatief nemen voor een integrale aanpak preventie. **Een Nationale Agenda Preventie helpt Nederland vooruit:** doorpakken samen met gemeenten, zorg(verzekeraars), welzijn en sport- en beweegorganisaties. NISB wil hierin participeren en kan een initiatief nemen. Zorg en sport hebben elkaar dankzij de coördinatie van NISB in de BeweegKuur gevonden in een stevig lokaal kennis- en implementatienetwerk, dat moeiteloos kan worden ingezet in nieuwe preventie-activiteiten. Ook de inspanningen op het gebied van sport en bewegen op de diverse departementen verdienen een betere regie.
- **Ondersteun vrijwilligers beter door de samenwerking van scholen en sportverenigingen te stimuleren, met hulp van de buurtsportcoaches.** Zo kan de sport zijn maatschappelijke rol nog beter invullen.
- **Maak sluitende afspraken over meer buitenruimte die verleidt tot buiten spelen, bewegen en sporten.** Een nieuwe meetlat voor de speelbare buitenruimte helpt daarbij.
- **Sportonderzoek en -onderwijs verdienen aandacht van het nieuwe kabinet.** Bijvoorbeeld om antwoord te kunnen geven op maatschappelijke vraagstukken als het terugdringen van zorgkosten, het verhogen van de arbeidsproductiviteit en de leefbaarheid in wijken. Meer onderzoek is nodig en daarvoor moeten gericht middelen vanuit OCW en VWS worden geïnvesteerd. Ook moet het (sport)beroepsonderwijs beter aansluiten op de praktijk, waarin een grote groei van oudere sporters is voorzien.

Wij staan met onze kennis en netwerken in de startblokken om met het nieuwe kabinet deze plannen te verwezenlijken. Bewegen loont! En dat bewijzen we graag met de nieuwe regering.

Namens directie/MT van het Nederlands Instituut voor Sport en Beweging,

Clémence Ross (clemence.ross@nisb.nl)

Remco Boer (remco.boer@nisb.nl)

NISB (Nederlands Instituut voor Sport en Beweging) is het kennisinstituut dat een vitale samenleving nastreeft, waarin iedereen actief is. Van jong tot oud, welke levensstijl je ook hebt. Wij brengen kennis in beweging, letterlijk en figuurlijk. Kennis over sport en beweging: NISB heeft het, verrijkt het én deelt het graag met anderen. Professionals kunnen deze solide kennis toepassen en zo zorgen we er samen voor dat uiteindelijk steeds meer Nederlanders in beweging komen. www.nisb.nl .

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw C. Ross
Nederlands Instituut voor Sport & Bewegen
Horapark 4
6717 LZ Ede

Kenmerk: 201200162

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte mevrouw Ross,

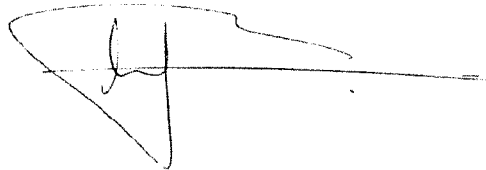
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de informateurs

De heren G.J. Kamp en drs. W.J. Bos

p/a Tweede Kamer

postbus 20018

2500 EA Den Haag

Westbeemster, 24 september 2012

Geachte heren Kamp en Bos,

Als moeder van een ernstig verstandelijk gehandicapte zoon vind ik het een zorgelijke ontwikkeling als de huidige ordening van ouderen, chronisch zieken en gehandicapten in de AWBZ in zijn geheel ongewijzigd wordt doorgeschoven naar de WMO. Als er geen onderscheid gemaakt wordt tussen deze groepen zijn de gevolgen voor de verstandelijk gehandicapten desastreus. Een gemeente is niet in staat om 24 uur zorg te leveren aan mensen met een verstandelijke handicap.

U hebt ongetwijfeld al brieven ontvangen van het platform verstandelijk gehandicapten, CG raad, de Nederlandse patiënten consumenten federatie en de VGN die allemaal pleiten voor het handhaven van een kern AWBZ voor mensen die levenslang en levensbreed afhankelijk zijn van zorg. Ook de SER is van mening dat mensen met een verstandelijke beperking aangewezen zijn op langdurige zorg en als zodanig een beroep moeten kunnen doen op de AWBZ.

Ik sluit me bij hun mening aan en ik wil hun stellingname graag met argumenten vanuit mijn praktijkervaring ondersteunen.

Ik ben als actief lid van Kansplus, oudervereniging van mensen met een verstandelijke handicap en als vertegenwoordiger VG in inspraakgremia in Amsterdam over de WMO nauw betrokken bij dit onderwerp

De problemen waar ik op doel worden al zichtbaar in het regeringsbesluit om mensen met een zorgzwaartepakket 1, 2 en 3 niet langer een recht te geven op verblijf.

Voor ouderen is dit een goed besluit. Want zij zijn er bij gebaat om zo lang mogelijk thuis te wonen en zorg op maat aan huis te krijgen. Daarnaast zijn veel ouderen in staat om zelf de verantwoordelijkheid te nemen voor een deel van de zorg omdat zij een beroep kunnen doen op hun sociaal netwerk (de kinderen) en omdat zij zich financieel en mentaal op de ouderdom hebben kunnen voorbereiden.

De gevolgen van deze maatregel zijn negatief voor mensen met een verstandelijke handicap. Want zij willen juist een eigen leven opbouwen en het ouderlijk huis verlaten. Om maar niet te spreken van hun ouders, die meestal volledig uitgeput zijn. Verstandelijk gehandicapten met een zorgzwaartepakket 3 hebben 24 uur toezicht nodig. Een vorm van begeleid wonen is voor hen een noodzaak. Een sociaal netwerk ontbreekt vaak, vooral als de ouders overleden zijn. De gemeente is niet in staat om 24 uur toezicht te bieden.

De wijze waarop de WMO georganiseerd is werkt ook in het nadeel van mensen met een verstandelijke beperking.

In de WMO vormt een keuken tafelgesprek met een wijkverpleegkundige de toegang tot de gemeentelijke voorzieningen. Voor ouderen is dit een vriendelijk, effectief en laagdrempelig systeem. Maar mensen met een verstandelijke handicap zijn meer gebaat bij een objectieve indicatie als toegang tot de voorzieningen. Hun zorgvraag is vaak heel gecompliceerd. Het zegt misschien genoeg dat mijn zoon Kees, als inwoner van Amsterdam de dagbesteding in Zaandam bezocht die beter op zijn behoeften was toegesneden. Een wijkverpleegkundige is niet in staat om te beoordelen welke zorg hij en andere mensen met een verstandelijke handicap nodig heeft.

Het piramidemodel dat in de WMO door de gemeenten wordt gehanteerd ontnemt familieleden, van mensen met een verstandelijke beperking, de kans om zelf de zorg te organiseren met behulp van een PGB. Pas als vrijwilligers en het bestaande collectieve aanbod onvoldoende soelaas biedt, kan iemand in aanmerking komen voor een individuele voorziening, voor een deel van de zorg. Alleen een individuele voorziening kan in enkele gemeenten omgezet worden in een PGB.

De groep ouderen is groot en redelijk homogeen, daar kan een gemeente beleid op maken. De groep verstandelijk gehandicapten is veel kleiner en ook nog eens heel divers. Het is een illusie om te denken dat een gemeente in staat is om de juiste zorg te bieden aan deze groep.

De uitvoeringskosten van de gemeenten liggen ook nog eens veel hoger dan de uitvoeringskosten bij de AWBZ. De gemeente Amsterdam gaat er nu al van uit dat ze fors moet bezuinigen op de begeleiding voor verstandelijk gehandicapten, veel meer dan de 5 % efficiencykorting van het rijk. Deze operatie zal wat betreft de verstandelijk gehandicapten niet leiden tot een besparing. De gemeenten zullen met extra claims komen naar het rijk.

Mijn zoon is zeer ernstig gehandicapt (zpz 7) en het vooruitzicht dat hij in de toekomst misschien afhankelijk wordt van het oordeel van die ene wijkverpleegkundige of van die al dan niet sympathieke wethouder maakt ons niet blij. Ouders van verstandelijk gehandicapten hechten aan een objectieve indicatie als toegang tot de voorzieningen. (standpunt Kansplus en Per Saldo) Wij zien dat niet als bureaucratie maar als een transparant en eerlijk systeem. Juist keukentafelgesprekken kunnen leiden tot bureaucratie en willekeur en bij bezwaar tot veel gemeentelijk Kafka.

Een handicap duurt een leven lang en een zware verstandelijke handicap heeft gevolgen voor alle levensgebieden. Zeker voor verstandelijk gehandicapten, die 24 uur toezicht nodig hebben, heeft de gemeente geen enkele meerwaarde. Zij zijn beter af bij de AWBZ.

Met vriendelijke groeten,

Mevr C.S. Rombach

Zuidijk 2

1464 EA Westbeemster

Tel 06-26156302

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw C.S. Rombach
Zuiddijk 2
1464 EA Westbeemster

Kenmerk: 201200164

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte mevrouw Rombach,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200165

Rijksakademie van beeldende kunsten

201200165

De heer H.G.J. Kamp
Informateur
p/a algemeen secretariaat VVD
Postbus 30836
2500 GV 's Gravenhage

Amsterdam, 21 september 2012

Geachte heer Kamp,

Vanwege uw rol als informateur namens de VVD stuur ik u bijgaand bericht, verzonden aan de fractievoorzitters en de woordvoerders Cultuur van de politieke partijen in de Tweede Kamer.

Juist in deze overgangperiode hopen we hiermee aandacht te vragen voor talentontwikkeling en zekering van het voortbestaan van de Rijksakademie en De Ateliers. De Rijksakademie van beeldende kunsten staat onder ernstige druk. Het zou buitengewoon treurig zijn als door de veranderende politieke constellatie dit bijzondere instituut tussen wal en schip valt en in 2013 niet verder kan.

Bijgaande brief spreekt voor zichzelf.

Met vriendelijke groet,

Els M.W.A. van Odiijk
directeur

Bijlage

Sarphatistraat 470 T +31 (0)20 5270300
NL-1018 GW Amsterdam F +31 (0)20 5270301
info@rijksakademie.nl
www.rijksakademie.nl bankrekening 13185
KvK 34123218
IBAN: NL50INGB0000013185
BIC: INGBNL2A

Aan de formateur van de kabinetsformatie 2012
Aan de fractievoorzitters van de politieke partijen in de Tweede Kamer
Aan de woordvoerders Cultuur van de politieke partijen in de Tweede Kamer

Amsterdam, 14 september 2012

Geachte heer Kamp,

Graag richten wij ons tot u met twee verzoeken:

1. het verzoek de voorgenomen stopzetting van rijkssubsidiëring van talentontwikkeling in de beeldende kunsten na 2016 te heroverwegen;
2. het verzoek het pad te effenen voor een succesvol samengaan van de Rijksakademie van beeldende kunsten en De Ateliers in één nieuw topinstituut in Amsterdam.

De Rijksakademie en De Ateliers zijn de twee meest succesvolle postacademische instellingen voor beeldende kunst in Nederland. Samen zorgen de beide instellingen ervoor dat Nederlands talent floreert, een brug slaat naar het buitenland en dat de meest talentvolle internationale kunstenaars naar Nederland komen om hun werk hier te ontwikkelen. Als specialisten in talentscouting en begeleiding maken wij Nederland tot bakermat van de kunst van de toekomst. Onze kracht wordt internationaal herkend en gewaardeerd¹. Dankzij de Rijksakademie en De Ateliers speelt Nederland internationaal een voortrekkersrol in talentontwikkeling.

In lijn met het advies van de Raad voor Cultuur hebben beide instellingen besloten de krachten te bundelen en te komen tot één postacademische kunstinstelling voor de ontwikkeling van toptalent op het hoogste niveau. Zo willen de Rijksakademie en De Ateliers een substantiële bijdrage blijven leveren aan het internationale aanzien van Nederland en aan versterking van het innovatieve en creatieve klimaat. Gezamenlijk vormen wij de belangrijkste toegangspoort tot de nieuwste hedendaagse kunst in Nederland voor professionals, pers en publiek, voor wetenschappers, onderzoekers en ondernemers. Uitgangspunten voor de samenwerking zijn pariteit en complementariteit.

---

¹ Visitatierapport Postacademische instellingen beeldende kunst Andersson Elffers Felix, 2010 & Advies Raad voor Cultuur

De Rijksakademie en De Ateliers behoren tot de meest succesvolle fondsenwerfers op hun terrein. Beide instellingen zien mogelijkheden de fondsenwerving met vereende krachten uit te bouwen en te intensiveren. Talentontwikkeling op het hoge niveau dat wij voorstaan, kan echter niet geheel worden overgelaten aan een markt. Als vitaal onderdeel van een krachtig kunst- en cultuurleven komt talentontwikkeling ten goede aan de gehele samenleving. Het beste wat Nederland op dat vlak te bieden heeft, moet voor de samenleving behouden blijven. Dat kan alleen wanneer de overheid als (mede)financier talentontwikkeling blijft ondersteunen.

Het samengaan van de Rijksakademie en De Ateliers vraagt offers. De totale capaciteit wordt met 20% teruggebracht van 75 naar 60 plaatsen. Het subsidiebudget is door de bezuinigingen nog slechts een kwart van wat voorheen voor beide instellingen beschikbaar was. Toch willen wij de kansen en mogelijkheden benutten om het bewezen succes in talentontwikkeling te continueren, teneinde de internationale toppositie van Nederland te kunnen blijven garanderen.

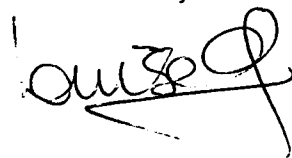
Zoals de Raad voor Cultuur heeft aangegeven is voor een succesrijke samenwerking nodig dat enkele specifieke kwesties eerst worden opgelost. Het vraagt om een oplossing voor de hoge huisvestingslasten van de Rijksakademie, gevestigd in een rijksmonument dat volledig is aangepast en ingericht voor talentontwikkeling van beeldend kunstenaars. De Rijksgebouwendienst en het Ministerie van OCW vragen wij een haalbare vorm van overdracht van dit gebouw mogelijk te maken. Het vraagt ook om oplossingen voor de personele lasten van de Rijksakademie, een interne reorganisatie is al in gang gezet. Tenslotte vraagt het om tijd en financiële ondersteuning vanuit het Ministerie OCW om in 2013 de stap naar een nieuw instituut te kunnen maken.

Joop Daalmeijer, voorzitter van de Raad voor Cultuur, wees er tijdens het Radio 1 Cultuurdebat van 8 september op dat talentontwikkeling, zoals bij de Rijksakademie, De Ateliers en de Jan van Eyck-akademie, onder zware druk staat. "De kweekvijvers voor talent drogen door de bezuinigingen snel op. En zonder talent geen vernieuwende culturele uitingen en ook geen excellentie." Hij riep de aanwezige politici op ervoor te zorgen dat ook over tien jaar het cultuuraanbod gevarieerd zal zijn en van hoog niveau.

De tijd dringt, voor 1 januari 2013 dienen stappen te zijn genomen. Concreet vragen wij de subsidie van €1.5 mio uit de basisinfrastructuur en de garantie van €1.2 mio uit de beurzen voor kunstenaars op postacademisch niveau voor de gecombineerde activiteiten van Rijksakademie en De Ateliers structureel beschikbaar te maken en direct aan de instellingen te subsidiëren zonder tussenkomst van een extra partij, ook voor de periode na 2016. Daarnaast vragen wij de huisvestingskosten van de Rijksakademie draaglijk te maken voor de gecombineerde instelling, hetgeen betekent dat er een forse afwaardering van de waarde van het gebouw moet plaatsvinden. Het wordt bijzonder moeilijk om de beoogde samenwerking door te laten gaan als op deze twee punten van de kant van de rijksoverheid geen ruimte wordt geboden.

Graag vragen wij u deze kwestie aandacht te geven en vanzelfsprekend zijn wij tot nadere toelichting bereid.

Namens de Rijksakademie van beeldende kunsten

Louise Gunning
Voorzitter Raad van Toezicht

Namens De Ateliers

Frank de Grave
Voorzitter Bestuur

201200166

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Aan de kabinetsinformteurs
H.G.J Kamp en drs. W. J. Bos

Postbus 20018

2500 EA DEN HAAG

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag

Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rob-rfv.nl

Contactpersoon
Gerber van Nijendaal
T 06 1179 4387

Kenmerk
2012-0000539870

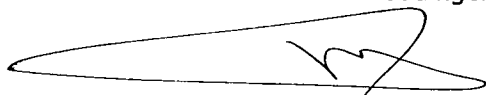
Datum 26 september 2012

Betreft Inzet komende kabinetsperiode voor de financiële verhoudingen

Geachte heer Kamp/ geachte heer Bos,

Hierbij doe ik u een afschrift toekomen van de brief die de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft gezonden over de inzet voor de komende kabinetsperiode voor de financiële verhoudingen.

De Raad voor de financiële verhoudingen,

Mr. M.A.P. van Haersma Buma, voorzitter

Dr. C.J.M. Breed, secretaris

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018

2500 EA DEN HAAG

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag

Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rob-rfv.nl

Contactpersoon
Gerber van Nijendaal
T 06 1179 4387

Kenmerk
2012-0000539870

Datum 26 september 2012

Betreft Inzet komende kabinetsperiode voor de financiële verhoudingen

Aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

1.

Inleiding

Met deze brief wil de Raad voor de financiële verhoudingen onderwerpen op het terrein van de financiële verhoudingen die in de komende kabinetsperiode uw aandacht en inzet verdienen onder uw aandacht brengen. Deze brief bouwt voort op eerdere adviezen uit de afgelopen periode.¹

Veel afzonderlijke beleidswijzigingen zijn de afgelopen kabinetsperiode in gang gezet maar zijn niet tot een afronding gekomen. De Raad bepleit (in deze brief) een meer samenhangende benadering tussen de verschillende initiatieven met het oog op het creëren een evenwichtige verdeling van middelen. Een verdeling die aansluit bij de verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden over de decentrale overheden en daardoor bijdraagt aan een doelmatig functioneren van de overheid als geheel.

De overheidsfinanciën staan onder zware druk.² Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen zullen niet ontkomen aan het (blijven) treffen van ingrijpende maatregelen. Bezuinigingen, hervormingen en taakwijzigingen zijn noodzakelijk. Voor het realiseren van maatschappelijke doelen is de overheid meer dan ooit aangewezen op samenwerking met maatschappelijke partners. Dat vraagt om financiële verhoudingen die daarop zijn toegesneden.³ Een hervorming van de financiële verhoudingen draagt bij aan een effectieve, doelmatige, slagvaardige en slanke overheid. Door een robuuste financiële verhouding te scheppen die decentrale overheden aanzet tot een doelmatige inzet van middelen, wordt de rijksbegroting ontlast. Dit kan door een vermindering en vereenvoudiging van het

¹ Raad voor de financiële verhoudingen, *Gevolgen Rgeerakkoord voor de financiële verhoudingen*, 20 november 2010.

² Zie, deel 1 van het Jaarverslag 2011 van de Raad voor de financiële verhoudingen, april 2012.

³ Raad voor de financiële verhoudingen, *Verdelen, vertrouwen en verantwoorden*, november 2011.

stelsel van inkomensoverdrachten door het Rijk aan decentrale overheden ten gunste van een groter aandeel van decentrale belastingen in de bekostiging van met name gemeenten.

Datum
26 september 2012
Kenmerk
2012-0000539870

Herinrichting financiële verhoudingen

De Raad is van oordeel dat gelet op de gewenste decentralisaties en de afslanking van de rijksoverheid de komende kabinetsperiode ook concrete stappen moeten worden gezet in het herinrichten van de financiële verhoudingen. Gemeenten, provincies en waterschappen zijn binnen het bestuurlijke stelsel volwaardige democratisch gelegitimeerde bestuurslagen. Dat houdt ook in dat zij zelfstandig in staat moeten worden gesteld vraagstukken ter hand te nemen en de verantwoordelijkheid daarvoor te nemen. De financiële afhankelijkheid van gemeenten van de rijksoverheid werkt daarbij belemmerend en moet worden doorbroken.

2. Decentralisaties

Het decentraliseren van taken kan een belangrijke bijdrage leveren aan het er op orde brengen van de rijksfinanciën, het bevorderen van een krachtige, kleine, dienstverlenende en doelmatige overheid (compacte overheid) en versterkt de lokale democratie. Decentrale overheden kunnen in veel gevallen taken doelmatiger en effectiever uitvoeren dan de rijksoverheid. Decentralisatie van taken kan daarom een belangrijke bijdrage leveren aan het beheersen van de overheidsuitgaven. Het behalen van besparingen is echter geen automatisme. Om bezuinigingen te kunnen bereiken moeten decentralisatie-operaties aan een aantal voorwaarden voldoen. Daar gaat aan vooraf dat voorafgaande aan een eventuele taakoverheveling er een deugdelijke kosten-batenanalyse wordt gemaakt. De uitkomst daarvan kan ook leiden tot centralisatie wegens besparingsmogelijkheden.

Mocht decentralisatie de aangewezen weg zijn, dan dient aan enkele voorwaarden te worden voldaan, wil dit proces succesvol zijn.

Lokale en regionale overheden hebben kennis en inzicht in de omstandigheden van hun territorium en zijn daardoor beter in staat de inzet van middelen af te stemmen op doeleinden. Dit impliceert dat gemeenten en provincies eigen afwegingen moeten kunnen maken. Belangrijke voorwaarde is dan ook dat decentrale overheden de bij de over te dragen taak behorende beleids- en uitvoeringsvrijheid krijgen. Dat houdt in dat de rijksoverheid zich dient te beperken in het stellen van voorwaarden en eisen: je gaat erover of niet'. Decentralisatie van taken en verantwoordelijkheden is alleen een optie als verschillen tussen gemeenten of tussen provincies acceptabel gevonden worden.

Decentrale overheden moeten daarnaast de instrumenten hebben om te kunnen sturen op de uitgaven. Dit kan tot gevolg hebben dat aanspraken van burgers op

voorzieningen niet overal hetzelfde zijn. Gemeenten en provincies moeten in staat zijn eigen afwegingen te maken en desgewenst verbindingen te leggen tussen de eigen budgetten en de mogelijkheden van maatschappelijke organisaties.

Decentrale overheden worden aldus in staat gesteld om gezamenlijk met maatschappelijke partners als woningbouwcorporaties, onderwijsinstellingen, natuur- en landschapsorganisaties vraagstukken aan te pakken en maatwerk te leveren.

Datum
26 september 2012

Kenmerk
2012-0000539870

Decentraliseren houdt ook een zo beperkt mogelijke verantwoordingslast. Binnen de kaders die het Rijk stelt dient de verantwoording zich te richten op de maatschappelijke *outcome* en niet op financiële input. *Outcome* wordt nog te weinig gebruikt als instrument en dient vorm gegeven te worden.

Bij de toedeling van taken, verantwoordelijkheden en middelen vormen provincies, gemeenten en waterschappen het uitgangspunt. Bij decentralisatie van taken moeten echter ook de (beperkte) mogelijkheden van kleine gemeenten worden meegewogen. De conclusie kan ook zijn dat de uitvoeringslasten op decentraal niveau niet opwegen tegen de te verwachten doelmatigheidswinst. In het geval de gevolgen zich in hoofdzaak beperken tot de inwoners en/of grondgebied kan er voor worden gekozen een taak alleen aan grotere gemeenten over te dragen. Daar waar voor de *uitvoering* van te decentraliseren taken samenwerking geboden is, moeten gemeente, provincie en waterschap daarvoor de bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid kunnen dragen. Van belang daarbij is dat decentrale overheden de mogelijkheid hebben om te kunnen sturen op de uitgaven en de risico's die met een regionale uitvoering gepaard gaan. Bij noodzakelijke geachte vormen van regionale samenwerking is een eenduidige verdeling van financiële verantwoordelijkheden geboden. Hybride vormen van bekostiging zoals bij de Veiligheidsregio's leiden tot bestuurlijke drukte en een onheldere afweging van overheidsuitgaven en moet vermeden worden.⁴

Decentralisatie vergt bovenal een robuust stelsel van financiële verhoudingen. Een stelsel dat decentrale overheden aanzet tot doelmatigheid en effectiviteit zowel wat betreft beleid als uitvoering. Beleids- en bestedingsvrijheid houdt immers ook in dat gemeenten en provincies zelf de voor- en nadelen van de eigen beleidskeuzes ondervinden en deze ook moeten kunnen opvangen.

Decentrale overheden dienen voor de bekostiging van hun taken minder afhankelijk te zijn van de rijksoverheid. Inzet voor de komende periode zou er dan ook op gericht moeten zijn het lokaal belastinggebied te vergroten.

Dit zijn uitgangspunten voor effectieve decentralisaties. We bespreken nu enkele concrete (voorgenomen) decentralisaties.

---

⁴ Rfv, *Advies bekostigingswijze veiligheidsregio*, oktober 2006.

2.1 Decentralisatie naar gemeenten

- Inkomensondersteuning en werkgelegenheid

De huidige budgettering van de inkomensvoorziening Wwb vormt een belangrijke stimulans voor gemeenten om mensen uit de bijstand te houden en naar werk te geleiden. Overschotten mogen gemeenten immers vrij besteden; tekorten moeten gemeenten in eerste aanleg uit eigen middelen bijpassen. In die zin lijkt de huidige specifieke uitkering al op de algemene uitkering. Het specifieke karakter belemmert echter een volledige integrale afweging bij gemeenten. Daarnaast bestaan er aparte vangnetregelingen voor gemeenten met tekorten, de incidentele aanvullende uitkering (IAU) en de meerjarig aanvullende uitkering (MAU). Beide regelingen gaan gepaard met hoge uitvoeringskosten bij zowel gemeenten als het Rijk.

De bestaande regelingen en budgetten voor inkomensondersteuning en bevordering van arbeidsparticipatie (Wwb, Wsw, Wajong) leiden tot een ondoelmatige inzet van middelen en bevatten prikkels tot afwentelgedrag. Door het bundelen van de regelingen zijn gemeenten beter in staat mensen te begeleiden naar werk. Naast het bundelen van de regelingen is het wenselijk dat gemeenten meer instrumenten krijgen om mensen naar werk te geleiden, bijvoorbeeld door inkomenssuppletie. De Raad pleit er voor de regelingen voor inkomensondersteuning te bundelen en op termijn onder te brengen in de algemene uitkering. Gemeenten worden zo maximaal gestimuleerd de omvang van het beroep op de bijstand te beperken. Omdat de ontwikkeling van het beroep op inkomensondersteuning mede afhankelijk is van de macro-economische ontwikkelingen ligt het voor de hand daar bij de groeivoet van de algemene uitkering ook rekening te houden. Daarnaast is van belang dat de verdeling beter aansluit op de kosten van gemeenten. De huidige vangnetten kunnen dan ook verdwijnen.

- Decentralisatie begeleiding

Naar verwachting zal de decentralisatie van de extramurale AWBZ-functie begeleiding naar de gemeenten worden doorgezet. Van belang is dat er een duidelijke scheiding wordt aangebracht tussen taken en voorzieningen die voor rekening van de gemeenten zullen komen en taken en voorzieningen die onder de Zorgverzekeringswet zullen vallen. Bij decentralisatie van voorzieningen naar gemeenten ligt de meerwaarde vooral in het kunnen combineren van begeleiding en zorg aan kwetsbare burgers.

- Decentralisatie Jeugdzorg

Er bestaat brede overeenstemming over de wenselijkheid de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg in zijn geheel naar de gemeenten over te hevelen. Daarvoor is niet alleen een ontvlechting van de verschillende bekostigingsstromen nodig, het vergt ook het anders vormgeven van aanspraken op zorg en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen, en de mogelijkheid van gemeenten om dwingend te kunnen ingrijpen. De financiële verantwoordelijkheid van gemeenten voor de toekenning

Datum
26 september 2012
Kenmerk
2012-0000539870

van jeugdzorg moet gepaard gaan met voldoende sturings- en afwegingsmogelijkheden. Juist met het verbinden van onderwijs (bijv. het voor- en vroegtijdig schoolverlaten), openbare orde en veiligheid (overlast en criminaliteit) en aanvullende ondersteuning en zorg aan gezinnen (schuldhulpverlening, sociaal-maatschappelijk werk) kan de integrale aanpak van gemeenten meerwaarde bewijzen. Van belang daarbij is dat er op bovenlokaal niveau door gemeenten voldoende expertise wordt georganiseerd die tegemoet komt aan de specialistische vragen vanuit de gemeenten.

Datum
26 september 2012
Kenmerk
2012-0000539870

Met bovengenoemde decentralisaties wordt de verantwoordelijkheid van gemeenten op het lokale sociale domein aanzienlijk vergroot. Er bestaat een grote samenhang tussen deze decentralisaties. De echte meerwaarde van decentralisatie kan worden bereikt door ook in de bekostigingswijze de schotten tussen de verschillende uitkeringen te slechten. Het gaat er om dat gemeenten door op een creatieve wijze de beschikbare middelen in te zetten de beoogde maatschappelijke doelen zoals het begeleiden naar werk, het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten, het voorkomen van overlast en criminaliteit, het bevorderen van de zelfredzaamheid en dergelijke meer bereiken dan in een niet-gedecentraliseerde situatie. De inzet voor de komende periode moet er dan ook op gericht zijn het aantal decentralisatie-uitkeringen en integratie-uitkeringen en specifieke uitkeringen drastisch terug te brengen. Dit betekent dat het stelsel van de financiële verhoudingen zich kan ontwikkelen tot een systeem met een gemeentefonds bestaande uit een algemene uitkering met daarnaast nog enkele grote uitkeringen voor beleidsterreinen (WMO, WWB). Die uitkeringen zouden vervolgens hun eigen groeivoet, compensatiemechanisme en/of vangnet kunnen hebben.

3.

Vergroting lokaal belastinggebied

Door de overheveling van taken door het Rijk wordt de bestaande onevenwichtige financiële afhankelijkheid van gemeenten vergroot. De taakoverdracht naar gemeenten gaat gepaard met verantwoordelijkheden en daarmee ook met (financiële) risico's. Het lokale belastinggebied vervult verschillende functies, die elk voor zich een lokaal belastinggebied rechtvaardigen.⁵ Maar als bufferfunctie voor risico's die voortkomen uit de grotere lokale financiële verantwoordelijkheid, voldoet het huidige zeer beperkte belastinggebied niet langer: de risico's waarvoor gemeenten als gevolg van de decentralisaties gesteld worden vereisen een substantiële vergroting.

De algemene uitkering uit het gemeentefonds is qua omvang de belangrijkste inkomstenbron voor gemeenten. De verdeling van de algemene uitkering dient gebaseerd te zijn op herkenbare uitgangspunten die aansluiten bij de bestuurlijke uitgangspunten. De verdeling van de algemene uitkering moet gebaseerd zijn op de

⁵ Raad voor de financiële verhoudingen, *Verdelen vertrouwen en verantwoorden*, november 2011, blz. 27.

onvermijdelijke uitgaven van gemeenten.⁶ Door het huidige beperkte lokale belastinggebied wordt aan het tot uitdrukking brengen van kostenverschillen tussen gemeenten in allerlei verdeelmaatstaven (kostenoriëntatie) een onevenredig zwaar belang toegekend. De verdeling van de algemene uitkering is daardoor nodeloos ingewikkeld en weinig transparant.⁷ Het leidt tot een vorm van schijnexactheid en brengt hoge bestuurlijke onderhoudskosten met zich. Van gemeenten mag worden verwacht dat zij binnen een globale verdeling in staat zijn zelf het hoofd te bieden aan kleine kostenverschillen en niet voor elk kostenverschil gecompenseerd behoeven te worden. Het beperkte belastinggebied heeft er mede toe geleid dat gemeenten andere bronnen van inkomsten zoals grondexploitatie zochten. Uitbreiding van het lokale belastinggebied kan tevens een bijdrage leveren aan een globaler verdeling van de algemene uitkering en een sanering van het aantal geldstromen (decentralisatie-uitkeringen en specifieke uitkeringen). Vereenvoudiging van het stelsel van de financiële verhoudingen is geen doel op zich maar de consequentie van de erkenning van de autonomie van de gemeenten. Een vereenvoudiging komt voorts tegemoet aan de eisen die maatschappelijke ontwikkelingen als horizontalisering en vermaatschappelijking aan overheden stellen. Het gaat daarbij om wendbaarheid en weerbaarheid, zeker in financieel opzicht. Door inkomensoverdrachten van het Rijk te vervangen door een uitbreiding van het lokaal belastinggebied en gemeenten meer zeggenschap over de ontwikkeling van het lokaal belastinggebied te geven, wordt het huidige bekostigingssysteem van gemeenten bovendien houdbaarder en doelmatiger.

Datum
26 september 2012
Kenmerk
2012-0000539870

Decentraliseren van taken en verantwoordelijkheden houdt ook in dat decentrale overheden in staat moeten zijn eigen afwegingen te maken over de inzet van middelen. De verantwoordelijkheid houdt ook in dat uitgaven van gemeenten die het gevolg zijn van lokale politieke voorkeuren uit lokale belastingen moeten worden bekostigd. Door de algemene uitkering te verlagen en een gelijktijdige verlaging van de rijksbelastingen door te voeren ontstaat er ruimte voor uitbreiding van de rol van lokale belastingen. Elke gemeente zal zich ten overstaan van haar eigen burgers moeten verantwoorden voor de (extra) bijdrage die zij van haar burgers verlangd. Belastingmaatregelen op lokaal niveau zijn voor de burgers direct voelbaar en zichtbaar en dat noopt lokale overheden tot een gedegen afweging.

De rijksbelastingen kunnen omlaag. Uitbreiding van het lokale belastinggebied zal daarmee per saldo leiden tot een verlaging van de collectieve lastendruk. Een mogelijke optie zou kunnen zijn een verlaging van het bedrag per inwoner van 18 jaar en ouder in de algemene uitkering onder gelijktijdige invoering van een ingezetenenbelasting. De rijksbelastingen kunnen met eenzelfde bedrag omlaag worden gebracht. Gemeenten worden zo gestimuleerd tot het maken van een eigen afweging tussen de noodzaak/wenselijkheid van de uitgaven en het belastingoffer.

⁶ Raad voor de financiële verhoudingen, *Advies herijking gemeentefonds, eerste fase*, november 2011.

⁷ Raad voor de financiële verhoudingen, *Vereenvoudiging verdeling algemene uitkering gemeentefonds*, december 2010.

Een dergelijke maatregel draagt bij aan het versterken van de lokale democratische afweging. De mogelijke nadelige inkomenseffecten voor specifieke groepen van burgers kunnen worden gecompenseerd door maatregelen in de fiscale sfeer, inkomensoverdrachten en/of kwijtscheldingsmogelijkheden.

Datum
26 september 2012

Kenmerk
2012-0000539870

Samen met de overheveling van taken moet daarom ook het belastinggebied worden overwogen. Daarbij kunnen ook kleine belastingen worden afgeschaft. Wij realiseren ons dat er niet veel sympathie voor een vergroting van het lokale belastinggebied bestaat maar achten nu het moment aangebroken stappen te zetten.

4.

Ontwikkelingen op het ruimtelijk domein

Naast de uitbreiding van taken op het sociale domein, zien met name gemeenten zich gesteld voor grote opgaven op het fysieke domein. Door het stilvallen van de woningbouw zien veel gemeenten de inkomsten uit de grondexploitatie wegvallen. Een aantal gemeenten ziet zelfs een belangrijke eigen inkomstenbron – de grondexploitatie – omslaan in een kostenpost. Gemeenten moeten jaarlijks rente bijschrijven op het geïnvesteerde vermogen terwijl de reële marktwaarde daalt. Met het wegvallen van de inkomsten uit de grondexploitatie valt in veel gevallen ook de financiering voor toekomstige investeringsopgaven weg. Onder druk van neergaande budgetten verdringen bij decentrale overheden de exploitatie-uitgaven de noodzakelijke/gewenste investeringsuitgaven, terwijl juist in tijden van economische crisis het van belang is de investeringen op peil te houden. Daarbij zijn de herstructureringsopgaven in de grote steden niet afgerond, terwijl het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) ophoudt te bestaan. Bij de herstructureringsopgaven gaat het ook om leegstaande kantoor- en winkelpanden en verouderende bedrijventerreinen. Ook de noodzakelijke herstructurering van krimp gemeenten vergt de nodige financiële inzet van alle partijen.⁸ Tegelijkertijd staan de financiële mogelijkheden van corporaties onder druk.

Tegelijkertijd bestaat er een overaanbod aan woningbouwplannen. Vooral in krimp- en anticipeergebieden zal moeten worden gesaneerd in de woningbouw- en uitbreidingsplannen, voor zover dit nog niet gebeurd is. Om dit te bewerkstelligen kan het van belang zijn een zekere verevening van de verliezen die daarmee gepaard gaan mogelijk te maken. Een regionaal vereveningsfonds kan gemeenten gericht ondersteunen bij het vlottrekken van investeringen in infrastructuur en woningbouw waar deze door te hoge boekwaarde wordt belemmerd. De sanering zal niet alleen de nodige tijd maar ook financiële offers vergen. Een voorwaarde voor het voorkomen van schadeclaims is het wettelijk beperken van de duur van bouwrechten. De Raad wijst op het belang dat hier gecoördineerde actie op wordt ondernomen. Het gevaar is dat een grote groep individuele gemeenten de verliezen

---

⁸ Raad voor het openbaar bestuur en Raad voor de financiële verhoudingen, *Bevolkingsdaling, gevolgen voor bestuur en financiën*, maart 2008.

niet meer kan dragen en een beroep op de aanvullende uitkering uit het gemeentefonds (art. 12 Fvw) zal moeten doen, waarmee de houdbaarheid van het stelsel wordt aangetast.⁹ De Raad ziet voor provincies een actieve rol weggelegd in dit dossier, mede vanwege de wettelijke taken rond (her)bestemming en regionaal economisch beleid en functie-allocatie. Er zal een nieuw evenwicht moeten worden gevonden op de grond- en woningmarkt. De oplossing van de problematiek vraagt om maatwerk. Om dit mogelijk te kunnen maken is nadere afstemming tussen alle betrokken partijen (gemeenten, provincies, woningcorporaties, grondeigenaren en marktpartijen) nodig, waarbij een ieder vanuit zijn verantwoordelijkheid een bijdrage levert. Ook zal moeten worden bezien welke belemmeringen in wet- en regelgeving een adequate oplossing in de weg staan. De Raad komt later dit jaar met een nader advies over deze problematiek. Wel adviseert de Raad de afschaffing van de ISV per 2014 te heroverwegen en dan te vervangen door een extra storting in het gemeentefonds.

Datum
26 september 2012
Kenmerk
2012-0000539870

5.

Investerings decentrale overheden

Decentrale overheden zijn belangrijke investeerders. Een deel van de provincies en gemeenten beschikt door de verkoop van aandelen energiebedrijven over omvangrijke vermogens, ook hebben zij in het verleden veel geld gereserveerd voor toekomstige investeringen. Door de strikte vertaling van de Europese begrotingsregels ter beperking van het EMU-tekort in de wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof), dreigen decentrale overheden deze vermogens niet langer te kunnen aanwenden voor de noodzakelijke investeringen zonder het risico een boete op te lopen.¹⁰ Zelfs in die gevallen waar deze investeringsuitgaven dienen ter ontlasting van de rijksbegroting, of wanneer zij voortvloeien uit reeds bestaande afspraken. De Raad beveelt aan om decentrale overheden de mogelijkheid te bieden de bestaande vermogens te kunnen aanwenden. Dat is ook van belang met het oog op het verder decentraliseren van taken op het terrein van de ruimtelijke ontwikkeling, natuur en landschap, verkeer en vervoer en economische ontwikkeling.

6.

Bekostiging provinciale takenpakket

Van de provincies wordt verwacht dat zij zich vooral zullen inzetten op het terrein van de ruimtelijke ontwikkeling, voor natuur en landschap, verkeer en vervoer en economische ontwikkeling. Het nieuwe verdeelstelsel voor het provinciefonds is daar op gebaseerd. In het provinciefonds is een onderscheid gemaakt tussen beheer- en ontwikkeltaken. Voor ontwikkeltaken is een afzonderlijke decentralisatie-uitkering in het leven geroepen. Het geïntroduceerde onderscheid tussen beheers- en ontwikkeltaken maakt het mogelijk dat de rijksoverheid een deel van het fonds aanwijst voor het bekostigen voor specifieke opgaven die

---

¹⁰ Raad voor de financiële verhoudingen, „Wet houdbare overheidsfinanciën, maart 2012.

stroken met de doelstellingen van het Rijk.¹¹ Dit maakt een vergaande sanering van specifieke uitkeringen mogelijk. Specifieke uitkeringen kunnen zo beperkt blijven tot incidentele bijdragen van het Rijk voor specifieke projecten. Dit levert een bijdrage aan de vermindering van de administratieve lasten.

Datum
26 september 2012
Kenmerk
2012-0000539870

De provincies bekostigen een groot deel van de provinciale taken uit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. De omvang van de provinciale belastinginkomsten overtreft de inkomsten uit het provinciefonds. De provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting fungeren primair als financieringsbron. De opcenten zijn relatief onzichtbaar: de inning loopt mee met de met motorrijtuigenbelasting van het Rijk. De belasting belast bovendien alleen autobezitters. Dit maakt dat deze belasting niet optimaal bijdraagt aan de betrokkenheid van de burger bij het provinciaal bestuur, een doelmatige afweging van uitgaven en het daarvoor op te brengen belastingoffer. De Raad bepleit de introductie van een meer herkenbare provinciale belasting die door alle provinciale burgers wordt opgebracht. Het meest voor de hand liggend is ook hier een vorm van provinciale ingezetenenbelasting.

7.

Bekostiging van waterschappen

In het Bestuursakkoord Water zijn belangrijke afspraken gemaakt over de verdeling van taken, bevoegdheden en kosten op het terrein van het waterbeheer. Vanaf 2011 dragen de waterschappen financieel bij aan de uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Daarvoor droeg het Rijk alle kosten van dat programma. Die bijdrage loopt op van 81 miljoen euro in 2011, 2012 en 2013 naar 131 miljoen euro in 2014 en 181 miljoen euro vanaf 2015. Dat betekent dat vanaf 2015 de helft van het HWBP wordt bekostigd door de waterschappen. De hoogte daarvan hangt af van het relatieve aantal ingezetenen en de relatieve wozaarde van woningen en niet-woningen. Daarmee ontstaat er een opwaartse financiële verhouding tussen de waterschappen en het Rijk. Die gelden worden vervolgens door het Rijk weer verdeeld over die waterschappen die in hun beheersgebied onderdelen van het HWBP moeten uitvoeren. Om een doelmatigheidsprikkel in te bouwen, heeft de staatssecretaris – met instemming van de waterschappen – voorgesteld om waterschappen met primaire keringen 10 procent van de kosten per HWBP-project zelf te laten bijdragen. Met name het eigen aandeel van 10 procent dat voor rekening komt van waterschappen die belast zijn met het beheer en onderhoud van primaire waterkeringen, kan leiden tot een onevenwichtige lastenverdeling over burgers en bedrijven.

De Raad stelt voor over te gaan tot een volledige decentralisering en financiering van de waterbeheerstaken naar de waterschappen. Het Rijk stelt daarbij de normen en draagt zorg voor het toezicht, de waterschappen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en de bekostiging. Dit ontlast de rijksbegroting en beperkt de bestuurlijke drukte. Om te voorkomen dat de verschillen in kosten en

¹¹ Raad voor de financiële verhoudingen, *Verdeelvoorstel provinciefonds*, mei 2011.

belastingcapaciteit tussen waterschappen leiden tot een ongewenste lastenverdeling zullen de decentraal geïnde gelden voor de uitvoering in een water((schaps))fonds moeten worden gestort. De gelden kunnen vervolgens dan via een objectieve sleutel worden verdeeld over de waterschappen die in hun beheersgebied onderdelen van het HWBP uit moeten voeren. Waterschappen zijn op deze wijze volledig verantwoordelijk voor een doelmatige uitvoering van het HWBP.

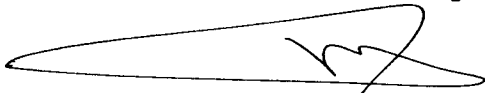
Datum
26 september 2012
Kenmerk
2012-0000539870

8.

Tot slot

Bij de decentrale overheden gaat een bedrag van meer dan 60 miljard euro om. Dit is ongeveer de helft van de het bedrag is op de rijksbegroting in enge zin. Hiermee is het belang van gezonde financiële verhoudingen evident. De Raad wil constructief bijdragen aan het borgen daarvan. De Raad heeft met de VNG, IPO en de G4 een voorstel bij de minister-president ingediend met betrekking tot de toekomstige taakopdracht van de Raad. De Rfv pleit ervoor dit nu vast te leggen in het komende regeerakkoord zodat de gewenste versterking van de advisering over de financiële verhoudingen op korte termijn kan plaatsvinden. De Raad wil graag met u in gesprek treden over uw behoefte aan onafhankelijk advies over de financiële verhoudingen.

De Raad voor de financiële verhoudingen,

Mr. M.A.P. van Haersma Buma, voorzitter

Dr. C.J.M. Breed, secretaris

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer mr. M.A.P. van Haersma Buma
Raad voor de financiële verhoudingen
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Kenmerk: 201200167

Den Haag, 9 oktober 2012

Geachte heer Van Haersma Buma,

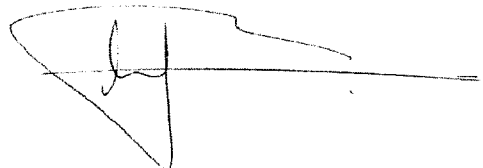
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Ministerie van Algemene Zaken
Aan de Kabinetsinformateurs
De heer H.G.J. Kamp en de heer drs. W.J. Bos
Binnenhof 19
Postbus 20008
2500 EA DEN HAAG

Alexanderstraat 11
2514 JL Den Haag
Postbus 30460
2500 GL Den Haag
T 070 37 37 373
F 070 31 06 530
I www.knmp.nl

Behandeld door
Rob Sebes
Woordvoerder KNMP
E r.sebes@knmp.nl
T 070 37 37 255

Datum 27 september 2012
Ons kenmerk JS/HB20120260/jb
Doorkiesnummer 070 37 37 255
Betreft Brandbrief KNMP

Pagina
1/3

Geachte heren,

Allereerst wil ik u van harte feliciteren met uw recente benoeming tot informateur en u veel wijsheid en succes toewensen bij de besprekingen over een mogelijke nieuwe regeringscoalitie. Op uw schouders rust een grote verantwoordelijkheid.

Graag vraag ik u beiden aandacht voor de zorg en in het bijzonder voor de zorg van de apotheker aan de patiënt. Het is de overtuiging van de KNMP dat het beter benutten van het potentieel van de apotheker leidt tot gezondheidswinst in Nederland. Voor de patiënten zelf maar zeker ook voor de beheersing van de uitgaven in de zorg. Helaas constateert de KNMP dat er een verschraling in de apothekersbranche plaatsvindt, die ten koste gaat van de patiënt. Daarom roept de KNMP het nieuwe kabinet op maatregelen te nemen om deze verschraling tegen te gaan. Verderop in deze brief licht ik dit toe.

Zorg in de verkiezingen

In de aanloop naar de verkiezingen heeft de toekomst van de zorg veel aandacht gekregen in de diverse debatten. Het debat concentreert zich vooral op de toename van de kosten van de zorg en de discussie hoe we de zorg beter kunnen inrichten om zo kosten te besparen. Aan u de uitdagende taak om coalitiepartijen te bewegen om een verantwoorde verhouding tussen de kwaliteit en beschikbaarheid van zorg, en de omvang van de zorguitgaven te vinden.

De KNMP zegt: investeer meer in de basiszorg, in de eerste lijn en dus ook in de apotheek.

De apotheek is een maatschappelijke voorziening. Apothekers vervullen een belangrijke maatschappelijke functie en zijn zich terdege bewust van de maatschappelijke kosten van ziekte. Daarom spannen ze zich in om de zorg, intrinsiek efficiënt en dus op lange termijn betaalbaar te houden. Iedere patiënt heeft vanuit het basispakket recht op gelijkwaardige farmaceutische zorg van goede kwaliteit. Deze zorg is laagdrempelig en in de buurt van de patiënt georganiseerd, in samenwerking met andere zorgverleners. Farmaceutische zorg, zoals het ondersteunen van goed medicijngebruik en het uitvoeren van medicatiebeoordelingen, is een kosteneffectieve manier van zorgverlening. Goede farmaceutische zorg

levert forse indirecte besparingen op door verkeerd medicijngebruik, zoals ongewenste interacties en therapieontrouw, significant te beperken.

De farmaceutische zorg in Nederland

De farmaceutische zorg is als proeftuin een goede graadmeter voor de gereguleerde marktwerking in de zorg en na driekwart jaar kan dan ook langzamerhand de rekening worden opgemaakt. Zoals u de afgelopen tijd in diverse berichten heeft kunnen vernemen, verkeert de sector in zwaar weer. De invoering van prestatiebekostiging en vrije prijzen op 1 januari 2012 heeft niet geleid tot de beoogde doelstellingen, namelijk meer patiëntenzorg en meer ruimte voor innovatie.

Een belangrijke oorzaak hiervan is het ontbreken van een gelijk speelveld tussen zorgverzekeraars en apothekers. Over contracten kan niet serieus worden onderhandeld, het is vaak 'tekenen bij het kruisje' voor apothekers. Apothekers moeten vaak onder kostprijns medicijnen afleveren. Ook hebben zij te kampen met een voorkeursassortiment per zorgverzekeraar, wat leidt tot administratieve en logistieke rompslomp voor de apotheek en tot onvrede bij patiënten. Daarnaast wordt de zorg die de apothekers geacht zijn te verlenen aan patiënten, zoals het uitvoeren medicatiebeoordelingen en het begeleiden van de patiënt bij opname en ontslag uit het ziekenhuis, nauwelijks of niet vergoed door zorgverzekeraars. Al met al komt er van de beoogde innovatie en verbetering van de patiëntenzorg weinig tot niets terecht.

De KNMP zegt tegen zorgverzekeraars: Beschouw de apotheek niet als een financiële partner die financiële risico's kan overnemen, maar als een zorgverlener die aan verzekerden transparante farmaceutische zorg levert van goede kwaliteit.

De KNMP heeft samen met andere geledingen in de sector – de vertegenwoordigers van zelfstandigen, ketens en formules – de uitgangspunten voor goede contracten nader opgesteld. De KNMP heeft deze met een branchebrede delegatie voorgelegd aan Zorgverzekeraars Nederland. De urgentie voor apothekers is dermate groot, dat de KNMP vindt dat zorgverzekeraars deze uitgangspunten moeten overnemen om apothekers in staat te stellen de kwaliteit te leveren die patiënten van hen mogen verwachten. Deze uitgangspunten gaan als bijlage bij deze brief.

De KNMP wil het nieuwe kabinet en de (nieuwe) minister van VWS het volgende meegeven: sta borg voor een maatschappelijk verantwoord businessmodel met een redelijke vergoeding voor de apotheek. Een model waarin de apotheker en zijn team de zorginhoudelijke aspecten van het vak kunnen blijven ontwikkelen om patiënten bij te staan in het verantwoorde gebruik van medicijnen. En aldus bij te dragen aan het terugdringen van de zorgkosten.

De minister van VWS heeft in de gereguleerde marktwerking nog steeds tal van wettelijke mogelijkheden om in te grijpen in de apothekersbranche. Met uiteenlopende ingrepen zijn op die manier de afgelopen tijd vele honderden miljoenen euro's afgeroomd in de sector. Ook in de gereguleerde markt heeft VWS dus een significante impact op de sector. De KNMP vraagt van VWS een terughoudende opstelling ten aanzien van mogelijke ingrepen in de sector. Geef de sector de ruimte om tot bedaren te komen.

Mocht VWS toch overwegen beleidsinterventies uit te voeren, dan vraagt de KNMP voortaan deze vooraf te toetsen. De in kaart gebrachte impact op de sector kan dan een rol spelen bij de beslissing en

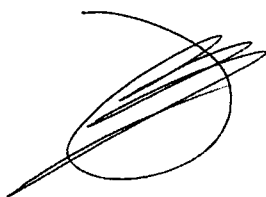
beleidsinterventie te plegen. Hieruit kan vervolgens blijken dat compensatie noodzakelijk is om de kwaliteit en continuïteit van farmaceutische zorg te waarborgen.

De oproep van de KNMP aan de toekomstige coalitie is daarom: steun de apothekers in de onderhandelingen met de zorgverzekeraars en neem de nodige maatregelen om de bedrijfscontinuïteit van apotheken in Nederland te waarborgen, zodanig dat de apotheker zich met zijn team weer kan richten op het leveren van kwalitatief goede zorg aan de patiënt.

Tot slot doe ik op u beiden een appel om het voorgaande mee te nemen in de gesprekken over de vorming van een nieuwe coalitie en de invulling van het zorgdossier.

Graag wens ik u nogmaals veel succes met uw werkzaamheden.

Hoogachtend,

Jan Smits, apotheker
Voorzitter KNMP

Bijlage(n): KNMP uitgangspunten 2013
KNMP uitgangspunten checklist

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer J. Smits
KNMP
Postbus 30460
2500 GL Den Haag

Kenmerk: 201200169

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Smits,

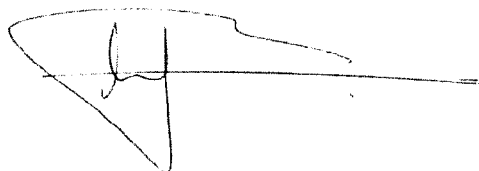
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de Tweede Kamer der Staten Generaal
t.a.v. de informateurs (Regentenkamer)
de heer H.G.J. Kamp
Postbus 20018
2500 EA 's-GRAVENHAGE

Kenmerk: FO12-0106-5.1

Amersfoort, 26 september 2012

Betreft: Regeerakkoord: 'Kinderen raken in Nederland niet dakloos'

Geachte heren Kamp en Bos,

Namens de Federatie Opvang, branchevereniging van de maatschappelijke opvang, vrouwenopvang en begeleid en beschermd wonen, vraag ik u de volgende passage in het regeerakkoord op te nemen:

"Alle kinderen en jongeren moeten de kans krijgen om mee te doen in de maatschappij. Daarom krijgen kinderen en jongeren waar maatschappelijke uitval dreigt, en de gezinnen waar zij deel van uitmaken, gecoördineerde hulp van rijk, gemeenten, woningcorporaties en organisaties voor maatschappelijke opvang. Hierdoor kunnen maatschappelijke uitval, dakloosheid en de gevolgen van huiselijk geweld voor kinderen worden voorkomen. Landelijke toegankelijkheid van de opvang is daarbij geborgd".

Toelichting

Jaarlijks doen bijna 70.000 mensen, waarvan maar liefst 15.000 kinderen en jongeren in de leeftijd van 0 tot 18 jaar een beroep op opvanghuizen vanwege dakloosheid en de gevolgen van huiselijk geweld. In de komende regeerperiode gaan gemeenten door de decentralisatie van de AWBZ zorg en Jeugdzorg het grootste deel van de taken uitvoeren die voor dakloze kinderen, de gezinnen waar zij toe behoren en slachtoffers van huiselijk geweld belangrijk zijn. Het betreft taken op het gebied van opvang en wonen, de aanpak van huiselijk geweld, inkomen, werk, schuldhulp, maatschappelijke ondersteuning, dagbesteding, begeleiding en hulp aan gezinnen en jeugdigen.

Kwetsbare kinderen, jongeren en de gezinnen waar zij deel van uitmaken, mogen niet tussen de wal en het schip raken door afstemmingsproblemen tussen departementen, bestuurslagen en jeugdzorginstellingen. Als onderdeel van een goed preventiebeleid gericht op de uitval van jongeren in onze maatschappij, moeten gemeenten, in samenwerking met woningbouwcorporaties en opvanginstellingen, zorgdragen voor voldoende hulp van organisaties van maatschappelijke opvang. Deze hulp moet 24 uur per dag toegankelijk zijn bij crisissituaties.

De groep voormalig zwerfende jeugdigen met psychische stoornissen en verstandelijke beperkingen moet langdurige zorg en bescherming geboden krijgen. Dat geldt ook voor kwetsbare volwassenen die als gevolg van psychische stoornissen en verstandelijke beperkingen zijn gaan zwerven. Alleen dan hebben zij de kans op een stabiel leven en dat draagt bij aan de veiligheid in de wijken en de eigen woonsituatie. Het succesvolle Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang waarbij gemeenten, verzekeraars, aanbieders en cliëntenorganisaties gezorgd hebben voor een spectaculaire afname van het aantal daklozen in Nederland, verdient een vervolg.

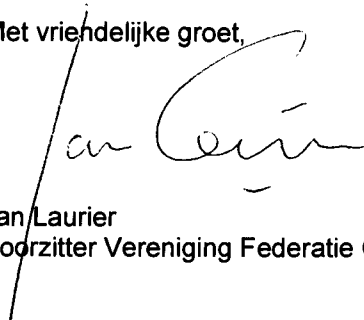
De jeugdzorg moet onderdeel vormen van een integraal hulpaanbod aan gezinnen met kinderen die kwetsbaar zijn. Bij probleemsituaties kan dan snel ondersteuning worden geboden en adequaat worden ingegrepen om een escalatie van problemen te voorkomen (opvoedingsondersteuning, gezinscoaches, schuldhulp, 'Eropaf!').

Snelle herhuisvesting van probleemgezinnen, die in opvanghuizen verblijven, werkt effectief en bespaart kosten. Daarvoor is een samenhangend systeem van lokale hulp- en dienstverlening noodzakelijk. Gemeenten moeten adequaat kunnen reageren en hebben voldoende bewegingsruimte nodig om landelijke wetgeving zo toe te passen dat zij lokale noden op het gebied van inkomen, huisvesting en langdurige ondersteuning en zorg echt kunnen oplossen.

Een samenhangende en effectieve aanpak van huiselijk geweld voor slachtoffers, plegers en kinderen vereist één landelijke overkoepelende visie. Deze visie behoort te worden neergelegd in een Nationaal Actieprogramma Veilig thuis. Dankzij deze visie worden samenhang van wetgeving, beleid en uitvoering op alle niveaus en tussen alle betrokken partijen gegarandeerd. Bovendien worden verantwoordelijkheden duidelijk belegd en wordt de effectiviteit van de hulpverlening gemonitord.

Uiteraard ben ik graag bereid tot nadere toelichting.

Met vriendelijke groet,

Jan Laurier
Voorzitter Vereniging Federatie Opvang

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer J. Laurier
Vereniging Federatie Opvang
Johan van Oldenbarneveltlaan 34-36
3818 HB Amersfoort

Kenmerk: 201200171

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Laurier,

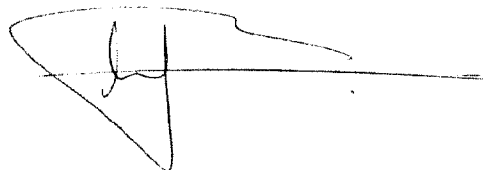
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de informateurs drs. W.J. Bos en H.G.J. Kamp
p.a. Tweede Kamer der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 27 september 2012

Behandeld door; L. Beckers

Bijlagen: -

Betreft: aanbod vanuit de middelgrote gemeenten

Geachte informateurs,

U staat voor een mooie en belangrijke opgave: het helpen formeren van een nieuw kabinet voor Nederland. Het Platform Middelgrote Gemeenten wil u en de onderhandelaars daar graag bij helpen. In deze brief geven we aan waar onze kracht ligt en hoe het nieuwe kabinet die kan stimuleren. Hoe beter wij vanuit onze kwaliteiten kunnen opereren, hoe meer dat het nieuwe kabinet oplevert. We nodigen het kabinet uit om gebruik te maken van de specifieke kracht van middelgroot om de veranderingen waar het kabinet voor staat tot stand te brengen.

Het zijn krappe tijden voor de meeste inwoners van Nederland. Het nieuwe kabinet én gemeenten moeten de broekriem aanhalen. Tegelijk wordt van gemeenten veel verwacht: behoud van voorzieningen en creëren van maatschappelijk draagvlak voor, en het realiseren van de hervormingen die nodig zijn. Vooral op het sociale domein is de veranderopgave groot.

Kwaliteiten

Middelgrote gemeenten hebben dé ideale kwaliteiten om goed op deze ontwikkelingen te kunnen anticiperen. Wij zijn **flexibel** waardoor we verandering gemakkelijker kunnen realiseren. Wij zijn – zo blijkt uit de cijfers - **efficiënt**, waardoor een investering van €1.000.000 in een middelgrote gemeente een groter maatschappelijk rendement oplevert dan eenzelfde investering bij een kleine of grote gemeente. Wij staan **dichtbij** inwoners, bedrijven en instellingen, waardoor wij positief bijdragen aan het vertrouwen in de overheid. Wij zijn **verbindend** in de regio en intern: door de organisatie op menselijke schaal vinden collega's elkaar eenvoudig. Wij zijn **innovatief** doordat we beschikken over strategische denkkracht en een wendbare organisatie.

Dé plek voor experimenten

Middelgrote gemeenten beschikken over de expertise en strategische denkkracht die nodig is om te kunnen innoveren. Wij kunnen intern en extern snel schakelen waardoor vernieuwing en aanpassing snel plaatsvindt. Dit maakt het mogelijk te experimenteren zonder allerlei structuren op te zetten die afleiden van het eigenlijke experiment.

Het PMG nodigt het nieuwe kabinet uit de schaal van middelgroot te benutten om te experimenteren op het sociale domein. Stel middelgrote gemeenten aan als experimenteergemeenten.

Geef ons ruimte om te innoveren op het sociale domein en nieuwe werkwijzen te ontwikkelen op het terrein van (burger)participatie. Het instellen van experimenteergemeenten versnelt innovatie waarvan het openbaar bestuur als geheel en uiteindelijk de inwoner profiteren.

Betekenis voor regio

Gemeenten hebben elkaar nodig in het reageren op en vormgeven van maatschappelijke ontwikkelingen en toekomstige taken. Alle gemeenten, van klein tot G4, nemen daarom deel aan verschillende samenwerkingsverbanden. Dit is nodig omdat de arbeidsmarkt, woningmarkt en onderwijsmarkt een sterk regionaal karakter vertonen. Middelgrote gemeenten leveren actief hun bijdrage aan regionale samenwerking. Deze rol zal groeien doordat wij nieuwe taken op het sociale domein op ons nemen.

Middelgrote gemeenten zijn groot genoeg om met grote gemeenten een regionale rol te kunnen vervullen en klein genoeg om een geschikte partner te zijn voor kleine gemeenten en oog te hebben voor lokale gemeenschappen.

Geef ruimte voor innovatie op het sociale domein

Er gebeurt veel in het sociale domein. Dit vraagt om een sterke en daadkrachtige visie op de toekomst van dat domein. De middelgrote gemeenten willen dat inwoners in de toekomst daadwerkelijk integraal – over de leefdomeinen heen - worden geholpen. Het aanbod van de gemeente moet worden afgestemd op de kracht van de inwoner en zijn omgeving. Hiervoor moeten gemeenten flexibel zijn en dicht bij de inwoner kunnen staan. En juist dat is waar middelgrote gemeenten goed in zijn!

De gemeente wordt (integraal) verantwoordelijk voor de jeugdzorg en hanteert het principe 'één gezin, één plan, één aanspreekpunt'. Het is van belang één toegangspoort te organiseren voor jeugdigen. Hier kunnen ze hun hulpvraag kwijt en kan een passend aanbod worden gedaan. Bij dit aanbod kijken we eerst of gemeentelijke voorzieningen toereikend zijn. Alleen als dit niet het geval is doen we een beroep op meer intensieve ondersteuning uit de 2e lijn. De huisarts of de GGZ heeft hierbij een adviserende rol.

Middelgrote gemeenten kunnen - doordat we dichtbij inwoners en instellingen staan - gemakkelijk verbindingen leggen. Om maximaal gebruik te maken van onze efficiency hebben we ruimte nodig voor innovatie. Van belang is dat wetgeving voldoende ruimte biedt en dat er voldoende middelen zijn om de verandering waar te maken. VNG en G32 pleiten hier ook voor!

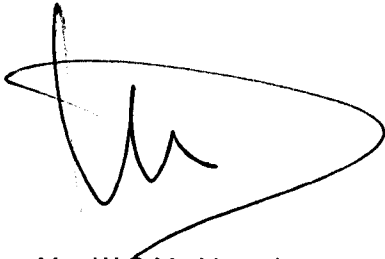
Wij vragen het kabinet / bieden het kabinet aan...

- 1. Erken en benut de schaalvoordelen van middelgrote gemeenten.** Middelgrote gemeenten hebben een schaal waarbij we optimaal gebruik kunnen maken van schaalvoordelen en weinig last hebben van schaalnadelen. Wij vragen het kabinet dit te erkennen en middelgrote gemeenten voldoende financiële middelen en beleidsvrijheid te bieden om de kansen te pakken.
- 2. Gebruik middelgrote gemeenten als experimenteergemeente.** Stel middelgrote gemeenten aan als experimenteergemeenten met financiële -en beleidsmatige ruimte voor innovatie. Flexibiliseer de rechtspositie van ambtenaren.

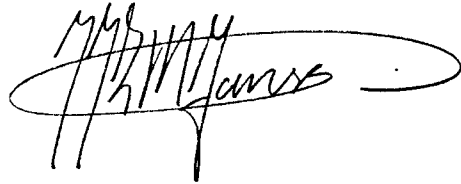
3. **Kies voor een rechtvaardige verdeling van het gemeentefonds.** Middelgrote gemeenten staan extra onder druk bij bezuinigingen omdat een beperkt aantal inwoners bovengemeentelijke voorzieningen in de lucht moet houden. De centrumfunctie van middelgrote gemeenten is in de huidige verdeling van het gemeentefonds onvoldoende erkend. De onbalans neemt verder toe door de steeds grotere betekenis van middelgroot voor de regio.
4. **Geef ruimte voor innovatie op het sociale domein.** Reken gemeenten af op het resultaat: daar gaat het uiteindelijk om. Gemeenten hebben aan de voorkant voldoende tijd en geld nodig om de nieuwe taken goed te beleggen en te zorgen dat de verandering leidt tot een betere dienstverlening aan inwoners. In de huidige plannen is slechts een marginale verbinding tussen de leefdomeinen mogelijk, terwijl die verbinding juist van essentieel belang is. Handhaaf het adagium: 'geld volgt taak'.

Middelgrote gemeenten bezitten waardevolle kwaliteiten die middelgroot een drager van verandering kunnen maken. Wij nodigen u uit deze kracht te benutten en middelgrote gemeenten in staat te stellen samen met u de kansen te pakken!

Hoogachtend,

Mw. W.C.M. Lissenberg-van Dam,
secretaris

Drs. J.J.L.M. Janssen,
voorzitter

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer drs. J.J.L.M. Janssen
Platform Middelgrote Gemeenten
Postbus 513
3700 AM Zeist

Kenmerk: 201200173

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Janssen,

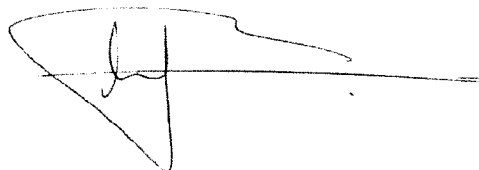
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Vereniging Deltametropool

Groothandelsgebouw, unit
E7.188, 3013AK Rotterdam
Postbus 600, 3000AP Rotterdam

T 010 - 204 15 99

secretariaat@deltametropool.nl
www.deltametropool.nl

Datum
Donderdag 27 september 2012
Kenmerk
2012-078-DS

Kabinetsinformateurs drs. W. J. Bos en dhr. H.G.J. Kamp
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Aanbiedingsbrief

Aan de kabinetsinformateurs Bos en Kamp,
in afschrift aan de fractievoorzitters van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Geachte heren Bos en Kamp,
Geachte fractievoorzitters,

Vereniging Deltametropool is van oordeel dat de ontwikkeling van Metropolitaan Nederland een onderwerp is dat nadrukkelijk de aandacht behoeft van het nieuw te vormen kabinet. Met het oog daarop heeft de vereniging bijgaand memorandum opgesteld. Hierin wordt een voorstel gedaan voor een paragraaf in het Regeerakkoord. In de toelichting worden de achtergronden van dit voorstel uitgebreider belicht.

Wij hopen hiermee een zinvolle bijdrage te hebben geleverd aan de opstelling van een Regeerakkoord en zijn te allen tijde bereid een nadere toelichting op het memorandum te geven.

Hoogachtend,
namens het voltallige bestuur

drs. D.B. Stadij
voorzitter Vereniging Deltametropool

Bijlagen:

- Memorandum "*Nederland heeft visie op metropolitane ontwikkeling nodig om in grootstedelijke slag overeind te blijven*"
- Overzicht Leden & Organisatie, Vereniging Deltametropool

“Nederland heeft een visie op metropolitane ontwikkeling nodig om in de grootstedelijke slag overeind te blijven”

Vereniging Deltametropool beveelt aan de volgende passage in het Regeerakkoord op te nemen:

“Het kabinet zet zich de komende regeerperiode in voor de ontwikkeling van een metropolitane strategie voor Nederland, om de internationale positionering van Nederland te versterken en zo optimaal te profiteren van de wereldwijde urbane economische groei.”

Toelichting

Metropolitane strategie voor Nederland, een nieuwe rijksrol gewenst

De hoofdpoging voor het komende kabinet is sterker uit de crisis komen. Nederland heeft daarbij naast de grote hervormingen ook behoefte aan een nieuw perspectief, gericht op ontwikkeling. Meer dan ooit vertaalt zich dat in een strategie waarmee Nederland zijn menselijk kapitaal kan verzilveren en zich sterk internationaal kan positioneren: een metropolitane strategie. De Nederlandse overheid moet sturing geven aan de uitwerking van een dergelijke strategie.

Ook het Rijk draagt hiervoor verantwoordelijkheid. Het zou moeten inzetten op: selectiviteit en sturing op samenhangende hoofdnetwerken, grensoverschrijdende samenwerking, ruimte bieden voor lokale en regionale middelen, publieke data en kennis toegankelijk krijgen en metropolitane projecten en programma's agenderen. Concreet leidt dit tot de volgende vijf aanbevelingen:

1. Het Rijk dient versterkt verantwoordelijkheid te nemen nemen voor *alle hoofdnetwerken*, de onderlinge afstemming ertussen en de internationale aantakking ervan:
  - Behalve voor hoofdsnelwegen-, hoofdspoorwegen- en waterwegennetwerk, neemt het Rijk ook verantwoordelijkheid voor een Landschappelijke Hoofdstructuur als belangrijke metropolitane waarde,
  - Het Rijk dient in de definitie van deze hoofdnetwerken selectiever te zijn,
  - Het Rijk maakt voor deze netwerken ontwikkelingsbeelden gericht op sterkere onderlinge afstemming en beter gebaseerd op de economische en culturele netwerken en hun stedelijke omgeving,
  - De drie voorgenoemde punten leiden tot een amendering van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte,
  - Naast een sterkere structuurvisie resulteert dit ook in ontschotting van middelen die voor de hoofdstructuren noodzakelijk zijn.
2. Het Rijk dient ruimte te creëren voor lokale en regionale belastinggebieden, dan wel het budget voor gemeenten en provincies niet-geoormerkt over te hevelen, zodat afwegingen voor de versterking van de stedelijke regio's werkelijk decentraal kunnen worden gemaakt.
3. Het Rijk dient grensoverschrijdende samenwerking en ontwikkeling met onze directe burenen te versterken, vooral waar stedelijke gebieden reeds grensoverschrijdend functioneren: richting het zuiden (Antwerpen, België) en oosten (Noordrijn-Westfalen, Duitsland).

Noot voor beleidsmedewerkers en fractiespecialisten

Vereniging Deltametropool

De onafhankelijke Vereniging Deltametropool is een brede publieke organisatie die zich inzet voor de metropolitane ontwikkeling in Nederland. In de vereniging komen bedrijfsleven, onderzoeksinstituten, publieke belangengroepen en overheden samen. Vereniging Deltametropool maakt het mogelijk te werken aan een maatschappelijk gedragen ontwerp van het grootstedelijk gebied van Nederland, gericht op welzijn, welvaart en de versterking van onze internationale concurrentiepositie. Meer informatie over de vereniging, haar bestuur en leden vindt u op <http://www.deltametropool.nl/nl/vereniging>.

Meer informatie

Voor vragen en meer informatie kunt u terecht bij Paul Gerretsen via 06-24737131 (agent).

Publicatieverwijzingen

- De internationale concurrentiepositie van de topsectoren, Planbureau v/d Leefomgeving (2012)
- European Tech Cities Ranking, Buck Consultants International (2012)
- tIP rapport: A Metropolitan Strategy for the Netherlands, Vereniging Deltametropool (2012)
- De Hollandse Metropool, Maurits de Hoog (2012)

VERENIGING DELTAMETROPOOL | OVERZICHT LEDEN EN ORGANISATIE
Juni 2012

Ledenoverzicht institutioneel

Institutionele leden

1. ABN AMRO
2. AM
3. ANWB
4. APPM
5. Ballast Nedam Ontwikkelingsmaatschappij BV
6. Boer & Croon – Ruimtelijke Investerings BV
7. Connexion
8. Gemeente Amsterdam
9. Gemeente Delft
10. Gemeente Leiden
11. Gemeente Utrecht
12. Goudappel Coffeng
13. Hoogheemraadschap AGV
14. Milieufederaties Randstad
15. Movares
16. Observatorium
17. ProRail
18. Provincie Flevoland
19. Provincie Zuid-Holland
20. Staatsbosbeheer
21. Stadsregio Arnhem Nijmegen
22. Staedion
23. Stipo
24. Vereniging Natuurmonumenten
25. Vestia Groep
26. VNO-NCW West
27. VU – Vrije Universiteit Amsterdam
28. Waterschap Hollandse Delta
29. Woningbouwcorporatie Stadgenoot
30. Ymere

Particuliere leden (80+)

Behalve voor institutionele leden staat het lidmaatschap van de Vereniging Deltametropool sinds januari 2008 ook open voor particulieren. Inmiddels zijn er meer dan tachtig particuliere leden.

Partners

Kennispartners

Centre for Serious Gaming, TU-Delft
INTA - International Urban Development Association
KEI – Kenniscentrum stedelijke vernieuwing
Molster Stedenbouw
Next Generation Infrastructures
Railforum

Projectpartners

project SprintStad

Centre for Serious Gaming, TU-Delft
Goudappel Coffent
Movares
Next Generation Infrastructures
Stedenbaan+

project Programma van de Metropool

DRO Amsterdam
Erasmus Universiteit Rotterdam
INTA - International Urban Development Association
NAi – Nationaal Architectuur instituut
Stimuleringsfonds voor de Creatieve Industrie
Stipo
Technische Universiteit Delft
Universiteit van Amsterdam
Universiteit Leiden
Universiteit Leiden – Campus Den Haag
Universiteit Utrecht
Vrije Universiteit Amsterdam

project Bereikbaarheid in Crisistijd

APPM
Ministerie van IenM
Transumo
TU Delft / DIMI

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer drs. D.B. Stadig
Vereniging Deltametropool
Postbus 600
3000 AP Rotterdam

Kenmerk: 201200175

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Stadig,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Oudenoord 176-178
3513 EV Utrecht
Postbus/P.O. Box 9022
3506 GA Utrecht
The Netherlands

t +31 (0)30 231 34 31
e office@rutgerswpf.nl
i www.rutgerswpf.nl
i www.rutgerswpf.org

Bank 49.63.23.822
KvK 41.19.35.94

Informateurs Drs. W.J. Bos en H.G.J. Kamp
Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Utrecht : 26 september 2012
Ons Kenmerk : 1209204 DV/NV
Betreft : Laet Nederland gidsland blijven op seksuele gezondheid

Geachte Informateurs,

Allereerst willen we u beiden feliciteren met uw aanstelling als informateur na de verkiezingsuitslag van 12 september jl. De komende weken zult u zich bezighouden met financieel-economische vraagstukken, het overbruggen van verschillen tussen beide partijen en het zoeken naar overeenkomsten.

De verkiezingsprogramma's laten zien dat de VVD en PvdA zeer verschillend denken over een aantal belangrijke zaken zoals de financiering van ontwikkelingssamenwerking. Tegelijkertijd ziet Rutgers WPF ook grote overeenkomsten. Een belangrijk gemeenschappelijk element is het opnemen van seksualiteit in brede zin en seksuele diversiteit in het bijzonder in het Nederlandse onderwijs. Ook delen beide partijen de speerpunten in het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid, zoals de prioritering van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. Graag ondersteunen wij u vanuit Rutgers WPF met onze kennis op het gebied van seksuele gezondheid, nationaal en internationaal, met het formuleren van de aandachtspunten op dit terrein.

Seksuele gezondheid als prioriteit in ontwikkelingssamenwerking

Nederland doet het over het algemeen goed op het gebied van seksuele gezondheid. We hebben een laag abortuscijfer en anticonceptiegebruik is voor veel vrouwen een normale zaak. Internationaal wordt Nederland gezien als voortrekker van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR). In het kabinet Rutte I was SRGR één van de speerpunten in het beleid voor ontwikkelingssamenwerking.

Deze speerpunten zijn weloverwogen gekozen, want nog steeds zijn er teveel meisjes en vrouwen die ongewenst zwanger raken, omdat ze geen toegang hebben tot anticonceptie. Daarnaast sterven er per jaar zo'n 300.000 vrouwen onnodig door complicaties tijdens de zwangerschap of bevalling.¹ Bovendien worden homoseksuelen in veel landen met de dood bedreigd. Een slechte seksuele gezondheidssituatie in een land draagt bij aan een explosieve bevolkingsgroei. Zo krijgen vrouwen in Sub-Sahara Afrika gemiddeld 5,6 kinderen. Bij het uitblijven van maatregelen zal de bevolking van Afrika in de komende 40 jaar verdubbelen van bijna 1 tot 2 miljard mensen. Dit heeft grote gevolgen voor de toegang tot werk, onderwijs en gezondheidszorg in deze landen, maar ook voor de water- en voedselvoorziening, het milieu en de veiligheid - zelfs op mondiaal niveau. Zo is er berekend dat voor elke dollar die geïnvesteerd wordt in betere planning van geboortes en SRGR in het algemeen, tussen de 2 à 6 dollar bespaard kan worden in interventies ten behoeve van andere ontwikkelingsdoelen.²

¹ UNFPA, 2012, Trends in maternal mortality: 1990 to 2010.

² Moreland, S. and Talbird, S (2006). Achieving the Millennium Development Goals: The contribution of fulfilling the unmet need for family planning. Washington D. C: USAID. Available at: <http://www.healthpolicyinitiative.com/index.cfm?ID=publications&get=pubID&pubID=121>

Het is cruciaal dat Nederland hierin het voortouw blijft nemen omdat Nederland taboeonderwerpen zoals de seksualiteit van jongeren en abortus als een van de weinige landen durft aankaarten én omdat investeren in seksuele en reproductieve gezondheid en rechten zeer kosteneffectief is. Het kennisinstituut Rutgers WPF vraagt u daarom om SRGR blijvend als prioriteit op te nemen in het buitenlands beleid en het ontwikkelingsamenwerkingsbeleid.

Nederland: belang van goede preventie, voorlichting en weerbaarheid

Ondanks dat we in Nederland een relatief goede seksuele gezondheid hebben vergeleken met veel andere landen in de wereld zijn we er nog niet. Bij meer dan de helft van de losse seksuele contacten wordt door jongeren geen condoom gebruikt.³ 17% van de meisjes heeft ervaring met overhalen en dwang bij de eerste keer seks en de kennis van jongeren over seks is matig.⁴ Laag opgeleide en gelovige jongeren, jonge starters, jonge asielzoekers en nieuwkomers lopen de meeste risico's op seksueel riskant gedrag of ervaren problemen in de seksuele ontwikkeling. Ieder jaar worden 200.000 jongeren seksueel actief, elke nieuwe generatie heeft een goede basis nodig op het gebied van seksuele en relationele vorming. Om de situatie in Nederland te verbeteren zouden wij u graag de volgende aanbevelingen willen doen:

- Het belang van preventie is hoog als het gaat om seksuele gezondheid. Het is daarom belangrijk dat jongeren goede en effectieve seksuele vorming krijgen zodat ze seksueel verantwoorde keuzes leren maken en leren wensen en grenzen aan te geven en te respecteren. Hier moeten we op tijd mee beginnen, seksuele en relationele vorming zou ook op de basisschool vanzelfsprekend moeten zijn. Bovendien zouden er kwaliteitseisen gesteld kunnen worden aan de seksuele voorlichting op scholen. De uitbreiding van de kerndoelen met seksualiteit en seksuele diversiteit biedt hiervoor handvatten.
- Er zou meer aandacht moeten zijn voor een aantal kwetsbare groepen in onze samenleving. Mensen met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking hebben extra ondersteuning nodig. Binnen de jeugdzorg, jeugdhulpverlening en zorginstellingen voor kinderen en volwassenen met een beperking zou expliciet beleid gevoerd moeten worden op de bevordering van een gezonde seksuele ontwikkeling en veilige leefomgeving. Inspecties voor de Jeugdzorg of Gezondheidszorg zouden moeten toezien op de uitvoering en kwaliteit van dit beleid.
- Ook is meer aandacht nodig voor jongeren en volwassenen die vanwege religieuze of culturele overtuigingen over minder kennis beschikken, minder seksuele vrijheden genieten en bepaalde waarden en normen minder vanzelfsprekend vinden. Zo zou seksuele gezondheid een vast onderwerp moeten zijn in de inburgering, in de opvoedingsondersteuning en eerstelijns gezondheidszorg.
- Gemeenten spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling en uitvoering van lokaal beleid op seksuele gezondheid. Het is van belang regionale verschillen in seksuele gezondheid van burgers goed te blijven monitoren en na te denken over effectief beleid. Seksuele gezondheid is een lastig onderwerp wat juist nu, in tijden van bezuinigingen en decentralisatie van taken aan gemeenten, ondergesneeuwd dreigt te raken.
- De leerstraf seksualiteit is één van de sancties die opgelegd kan worden aan jongeren die vanwege een zedendelict met justitie in aanraking komen. Hiermee kan herhaling van zedendelicten voorkomen worden. Rutgers WPF zou graag zien dat de taakstraf seksualiteit op te nemen als speerpunt van beleid in de bestrijding van zedendelicten.

Wij vertrouwen erop dat het nieuwe kabinet zich blijft inzetten voor preventie en bevordering van seksuele gezondheid zowel in Nederland als wereldwijd.

Met vriendelijke groet,

Dianda Weldman
Directeur Rutgers WPF

³ Monitor-onderzoek 'Seksuele gezondheid in Nederland', Rutgers WPF, 2011

⁴ Seks onder je 25^e II, Rutgers WPF en Soa Aids Nederland, 2012

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw D. Veldman
Rutgers WPF
Postbus 9022
3506 GA Utrecht

Kenmerk: 201200177

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte mevrouw Veldman,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200178

Aan: Onderhandelende partijen VVD en PvdA
T.a.v. de heer H. Kamp en de heer W. Bos
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Weert, 26 september 2012

Onderwerp : Toekomst Koninklijke Militaire School in Weert

Geachte heren Kamp en Bos,

De provincie Limburg en de gemeente Weert hebben in nauwe samenwerking een innoverend businessplan ontwikkeld waarbij de Koninklijke Militaire School (hierna te noemen KMS) in Weert behouden kan blijven en er voor het Ministerie van Defensie structurele financiële voordelen te behalen zijn. Ook biedt het businessplan verdere financiële voordelen bij eventuele aanvullende bezuinigingen bij Defensie.

Het businessplan "KMS 2020 – Kazerne van de Toekomst" is tot stand gekomen met medewerking van de KMS en in de regio gevestigde onderwijsinstellingen. Het plan bestaat uit de vermaatschappelijking van de KMS en het verduurzamen van de kazerne. De basis van de vermaatschappelijking bestaat uit een vergaande integratie van de militaire en civiele opleidingspraktijk, eerst in de regio Brainport 2020 en aansluitend in heel Nederland. De werving van militairen zal sterk verbeteren en biedt uitstekende kansen voor de verpaarsing (verdergaande samenwerking van de opleidingen van de Krijgsmachtsdelen).

Ook binnen de Koninklijke Landmacht klinken nadrukkelijk signalen door dat een verhuizing van de KMS naar Ermelo een grote terugval betekent van de kwaliteit van de opleidingen Veiligheid en Vakmanschap in het algemeen en specifiek voor de opleiding tot onderofficier. De signalen wijzen ook op een te groot ingeschat financieel voordeel dat toegerekend wordt aan de verhuizing van de KMS naar Ermelo, zowel qua investerings- als qua exploitatievoordeel.

Het businessplan heeft reeds lange tijd de aandacht van de Minister van Defensie en de Tweede Kamer. Gezien de verschillende moties die zijn ingebracht, wordt de potentie van het businessplan door partijen onderkend en wordt de meerwaarde als positief ervaren. De laatste motie van Knops c.s. heeft ertoe geleid dat het businessplan financieel verder is uitgewerkt. Op 29 oktober aanstaande wordt het businessplan, versie 2.0 aangeboden aan de Minister van Defensie, de leden van de Tweede Kamer en u.

Wij zijn ervan overtuigd dat de ontwikkeling van de Koninklijke Militaire School naar KMS 2020 – Kazerne van de Toekomst in Weert grote voordelen voor meerdere partijen oplevert. Derhalve zouden wij het zeer waarderen als het behoud van de KMS in Weert wordt opgenomen in het regeerakkoord.

Met vriendelijke groet,

M.H.F. Knaapen
gemeentesecretaris

A.A.M.M. Heijmans
burgemeester

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer A.A.M.M. Heijmans
Gemeente Weert
Postbus 950
6000 AZ Weert

Kenmerk: 201200179

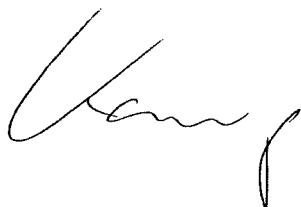
Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Heijmans,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan:

de informateurs H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Ministerie van Algemene Zaken
Postbus 20001
2500 EA DEN HAAG

Nadir James **contactpersoon**
070 - 376 58 14 **telefoon**
n.james@caop.nl **e-mail**

1 **bijlage(n)**
SvhO/12.00028 **briefnummer**
26 september 2012 **datum**

Onderwerp:

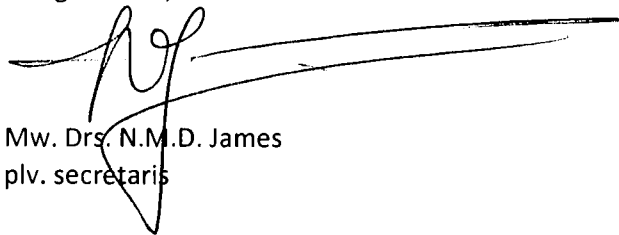
Ruimte voor een onderwijsakkoord

Geachte heren Kamp en Bos,

Hierbij ontvangt u een afschrift van de brief die het bestuur van de Stichting van het Onderwijs stuurde naar aanleiding van de onderwijsbegroting 2013. In de brief roept de Stichting van het Onderwijs de leden van de vaste Kamercommissie OCW op om samen met het onderwijs een nationaal onderwijsakkoord te sluiten.

De Stichting van het Onderwijs is een onderwijsbreed platform, opgericht door de werkgevers- en werknemersorganisaties in het onderwijs.

Hoogachtend,

Mw. Drs. N.M.D. James
plv. secretaris

Aan:

de voorzitter en leden van de vaste Kamercommissie OCW

In afschrift aan :
fractievoorzitters politieke partijen
informateurs

Nadir James **contactpersoon**
070 - 376 58 14 **telefoon**
n.james@caop.nl **e-mail**

0 **bijlage(n)**
SvhO/12.00027 **briefnummer**
25 september 2012 **datum**

Onderwerp:

Uitnodiging tot nationaal akkoord

Geachte heer, mevrouw,

Onze hartelijke felicitaties met uw lidmaatschap van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Namens uw fractie zult u zich onder andere inzetten voor het Nederlands onderwijs. Een belangrijke maatschappelijke opdracht die dit najaar begint met een van de meest wezenlijke randvoorwaarden voor goed onderwijs: de behandeling van de onderwijsbegroting 2013. De Stichting van het Onderwijs maakt zich grote zorgen om de financiële situatie van onderwijsinstellingen en daarmee de kwaliteit van het onderwijs.

Stijgende lasten onderwijsinstellingen

De onderwijsbegroting 2013 maskeert dat het onderwijs financieel gezien in zwaar weer verkeert. Het aandeel van OCW in de departementale taakstelling, namelijk €340 miljoen, wordt in 2013 voornamelijk gerealiseerd dankzij een kasschuif. Dit zal zonder gewijzigd beleid leiden tot minder bestoisting aan onderwijsinstellingen. En dat terwijl het onderwijs al jaren kampt met sluipende bezuinigingen. De stijgende lasten van onderwijsinstellingen worden onvoldoende gecompenseerd door de inkomsten uit overheid, huishoudens en bedrijfsleven. In deze begroting wordt daar nog een schep bovenop gedaan door maatregelen als de verhoging van de btw en het schrappen van premie voor het in dienst hebben van oudere werknemers. Dit laatste heeft een grote impact in de onderwijssectoren, die de meest vergrijsde sectoren in het publieke domein zijn.

Sterke leraren en vaardige schoolleiders noodzakelijk voor ambitie

Elke onderwijssector heeft (in verschillende mate) te maken met gestegen loonkosten, opgelopen investeringen in gebouwen, apparatuur, leermiddelen en lopende uitgaven aan huur, energie, schoonmaakkosten. Onderwijsinstellingen kunnen slechts op twee manieren reageren: interen op het eigen vermogen of inleveren op de kwaliteit. Aangezien het grootste gedeelte van de kosten bestaat uit personeelslasten (variërend van ongeveer 65% in het wetenschappelijk onderwijs tot meer dan 80% in het primair onderwijs), valt te verwachten welke keuzes men gedwongen is te maken. En dat is jammer. Want iedereen is het er over eens dat voor structurele verbetering van de onderwijskwaliteit alles op alles moet worden gezet voor sterke leraren en vaardige schoolleiders in een professionele cultuur. We zien dit bevestigd in de keuze om in 2013 wel te investeren in de professionalisering van onderwijspersoneel. Het is echter de vraag of dit voldoende is. De nullijn wordt voortgezet en de werkdruk stijgt doordat meer werk verricht moet worden met minder

handen. Het lerarenberoep wordt onaantrekkelijker en onderwijs verliest als werkgever zijn wervingskracht. Terwijl er geen snipper talent verloren mag gaan gezien de verwachte arbeidsmarktproblemen vanaf 2015.

Onderwijs watertrappelt met het water aan de lippen

De Stichting van het Onderwijs maakt zich zorgen om dit vooruitzicht. Wij zijn vastbesloten de onderwijskwaliteit te verhogen van goed naar geweldig onderwijs door die stappen te zetten waardoor ons onderwijssysteem niet rond 'goed' blijft watertrappelen, maar zich binnen vijf jaar kan meten met de beste onderwijsstelsels ter wereld. Maar –om de metafoor door te zetten- onderwijs watertrappelt met het water aan de lippen. Onze ambities kunnen wij alleen waarmaken wanneer ons onderwijsbeleid consistent, koersvast en breed gedragen is en wordt voorzien van een realistische financiële paragraaf.

Nationaal onderwijsakkoord als wegwijzer voor ambitie

De financiële problemen zijn inmiddels zo groot dat de onderwijskwaliteit in het geding is. We zijn niet op de route van goed naar geweldig onderwijs, maar van goed naar middelmatig onderwijs. Dit vraagt om een koerswijziging. Wij vragen u daarom met ons en andere partners de route naar geweldig onderwijs vast te leggen in een nationaal onderwijsakkoord. Het akkoord kan goed aansluiten bij de verschillende akkoorden en prestatieafspraken die sinds najaar 2011 zijn afgesloten. Wij roepen u op in het nieuwe regeerakkoord ruimte te laten binnen de onderwijsparagraaf en in de komende maanden met het onderwijs een nationaal onderwijsakkoord te sluiten. Een akkoord dat een basis geeft voor tien jaar consistent, koersvast en breed gedragen onderwijsbeleid met maar een doel voor ogen: geweldig onderwijs voor onze leerlingen en studenten dat zich kan meten met de beste onderwijsstelsels ter wereld.

Hoogachtend,

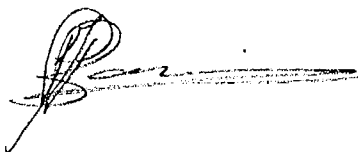
Walter Dresscher (AOB)
Voorzitter

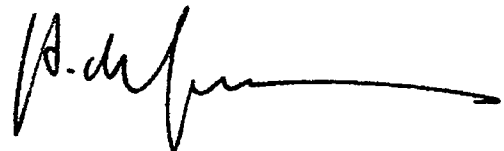
Sijbolt Noorda (VSNU)
Vicevoorzitter

Patrick Banis (CNV Onderwijs)

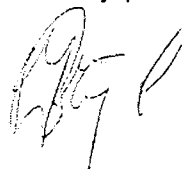
Thom de Graaf (HBO-raad)

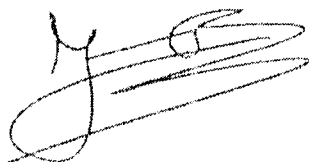
Jilles Veenstra (FvOv)

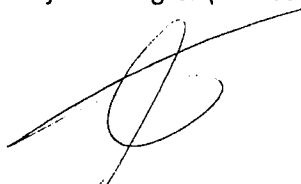
Jan van Zijl (MBO raad)

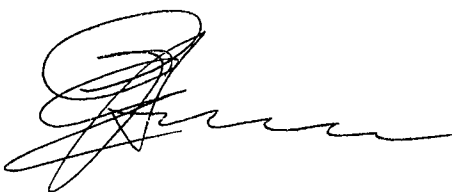
Jan Boersma (Abvakabo FNV)

Sjoerd Slagter (VO-raad)

Johan Sturm (CNV Publieke Zaak)

Kete Kervezee (PO-Raad)

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw drs. N.M.D. James
Stichting van het Onderwijs
Postbus 556
2501 CN Den Haag

Kenmerk: 201200181

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte mevrouw James,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. de informateurs
Postbus 20001
2500 EA DEN HAAG

Datum 27-09-2012 Inlichtingen afdeling voorlichting 030 2989
Briefnr. 587246 WD/HP

Geachte heren,

Momenteel onderzoekt u de mogelijkheden voor een regeerakkoord voor de komende vier jaar. U maakt nu belangrijke keuzes voor de toekomst van Nederland. Investeren in onderwijs geeft de beste garantie voor de toekomst, zeker in crisistijd. De ambitie is om tot de top 5 van de kennislanden te behoren. Het onderwijs dreigt echter geconfronteerd te worden met een taakstelling van 340 miljoen structureel. En het onderwijspersoneel krijgt voor het vierde jaar op rij een nullijn opgelegd. Dit zijn bezuinigingen die de kwaliteit van het onderwijs gaan raken. De Algemene Onderwijsbond (AOb) vindt dat het Nederlandse onderwijs beter kan. Naast de zorg over deze grote bezuinigingen leg ik een aantal belangrijke onderwerpen aan u voor met het verzoek deze mee te nemen in uw onderzoek.

1. De leerling en de klas centraal

Per sector wil de AOb een minimumpercentage hanteren voor investeringen rechtstreeks in de klas. Zo wordt het budget uitgegeven aan waar het voor bedoeld is: toponderwijs voor elke leerling. De overheid moet van instellingen eisen dat het leeuwendeel van hun budget wordt uitgegeven in de klas. Het personeelsbestand moet in het basisonderwijs voor 85 procent en in de overige sectoren voor minimaal 70 procent bestaan uit vakbekwame leraren. Daarmee verkleint Nederland het risico dat de investeringen opgaan aan zaken als hoge bestuurderssalaries of groteske bouwprojecten.

2. Maak het beroep aantrekkelijk, meer en betere leraren

Hoewel de crisis en de huidige ontslagen in het primair onderwijs (po) wellicht anders doen vermoeden, dreigt er nog steeds een groot tekort aan leraren. Vanaf circa 2015 verlaten namelijk zeer veel ervaren leraren het onderwijs. In het po wordt het lerarentekort geschat op 1400 fte in 2016, in het vo gaat het om 4000. Als dit niet wordt opgelost is er straks nog meer sprake van lesuitval, onbevoegden voor de klas en steeds grotere klassen. Dit raakt direct de kwaliteit van het onderwijs. In 2011 is door bezuinigingen en onvervulde vacatures het aantal leerlingen per leraar in basis- en voortgezet onderwijs met 4 procent gestegen, waardoor de klassen steeds groter worden. Hierdoor stijgt de werkdruk van leraren, die nu al het hoogste in Europa is.

Door deze en andere oorzaken kiezen te weinig jongeren voor een baan in het onderwijs. Doordat het aantal kinderen in de schoolgaande leeftijd afneemt, krimpen scholen in het hele land en raken leraren hun baan kwijt. Jonge mensen verdwijnen vaak helemaal uit het onderwijs: in onderzoek van het CAOP wordt zelfs al gesproken van een verloren generatie. Dit is zonde, omdat de krimp vanaf 2015 wordt ingehaald door de pensioengolf in het onderwijs en er weer een tekort ontstaat. Zorgwekkend is ook dat de aanmeldingen voor de pabo's flink teruglopen, met 10 procent. De werkdruk, de flexcontracten en maar liefst vier jaar nullijn werken niet wervend voor de onderwijssector. Onderwijs dreigt de concurrentie om hoogopgeleide werknemers te verliezen. Nieuwe instroom maar ook huidige werknemers moeten een perspectief hebben. Om tekorten aan docenten te voorkomen zal het beroep aantrekkelijk moeten zijn. Hiervoor is nodig:

- Aanpak van werkdruk, voldoende inwerktijd en begeleiding voor jonge leerkrachten en stagiaires (LIO's).
- Concurrerende arbeidsvoorwaarden, dus niet weer twee jaar een nullijn.
- Voortzetten van de functiemix, waardoor meer carrièrekansen ontstaan.
- Nu een tijdelijk banenplan waardoor jonge docenten in krimpregio's behouden blijven voor het onderwijs.
- Goede arbeidscontracten moeten weer de norm worden: jongeren worden vaak op flexcontracten aangenomen en blijven noodgedwongen langdurig op een onzeker contract werken, dit is voor hen een reden om het onderwijs te verlaten. Het is ook slecht voor de continuïteit in het onderwijs.
- Geef de leraar zeggenschap. De leraren gaan over de lessen, over het reilen en zeilen van het hele onderwijsproces. Van curriculumontwikkeling en lesgeven tot de toetsing. Kortom, de leraren zijn verantwoordelijk voor het basisproces.
- Dring de onbevoegdheid terug. Het komt te vaak voor dat leraren worden ingezet bij vakken waarvoor zij geen bevoegdheid hebben. In het voortgezet onderwijs is 19 procent onbevoegd; in de bve-sector is 7 procent onbevoegd en geeft 12 procent een ander vak dan waarvoor hij of zij is opgeleid. Leerlingen en ouders hebben recht op transparante informatie op dit punt.
- Meer aandacht voor de lerarenopleiding, bijscholing en het belonen van goede onderwijsprestaties. In het eerder genoemde banenplan zitten gerichte extra investeringen in probleemregio's en -sectoren. Ook de lerarenopleidingen krijgen te maken met de negatieve gevolgen van de hoge studiekosten. Willen we het lerarentekort bestrijden, dan moeten de kosten voor een opleiding geen barrière vormen.
- Instrumenten ontwikkelen waarmee leraren de kans krijgen hun eigen beroep te verbeteren. De AOb wil meer aandacht voor kwaliteitscontrole van de eigen beroepsgroep. Dit is een kosteloze kwaliteitsimpuls die in bijvoorbeeld Finland wordt toegepast. In het Finse model controleren leraren elkaar en voelen ze zich met elkaar verantwoordelijk voor de kwaliteit van de beroepsgroep.

3. Het huidige systeem van governance werkt niet goed

Het afgelopen jaar zijn steeds meer financiële excessen bij onderwijsinstellingen boven tafel gekomen. Vaak duurt het veel te lang voor er ingegrepen wordt. De AOb pleit voor een preventieve aanpak waarbij er meer sanctiemogelijkheden komen voor de onderwijsinspectie om eerder in te kunnen grijpen bij dreigend (financieel) wanbeheer en beleid. Het instellen van een vliegende financiële brigade bij de onderwijsinspectie (cf. de vliegende brigade bij onderwijskundig zwakke scholen) en het publiceren van financieel zwakke scholen op de website van de onderwijsinspectie zijn wat ons betreft de eerste stappen. De accountant van het schoolbestuur dient zich onafhankelijk op te stellen en dient (mogelijke) financiële problemen tijdig te benoemen in zijn rapportages. Deze rapportages (managementletters) dienen ook beschikbaar te zijn voor de medezeggenschap.

Er dient extra geld beschikbaar te komen om de financiële deskundigheid van de medezeggenschap te vergroten. De centrale medezeggenschapsraad moet ook periodiek overleg voeren met de raad van toezicht.

Voor vragen kunt u uiteraard te allen tijde contact met ons opnemen.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'G' followed by a long horizontal stroke.

Walter Dresscher
Voorzitter AOb

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer W. Dresscher
Algemene Onderwijsbond
Postbus 2875
3500 GW Utrecht

Kenmerk: 201200183

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Dresscher,

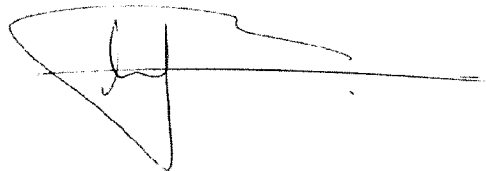
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Brieven aan de informateurs
De heren W.J. Bos en H.G.J. Kamp
Postbus 20008
2509 EA DEN HAAG

Datum: 27 september 2012
Ref.: -
Betreft: Nationaal Stimuleringspakket Woningmarkt

Geachte heren Bos en Kamp,

Het gaat slecht met de woningmarkt. Zowel in de huur als in de koopsector stagneert de doorstroming en loopt de nieuwbouwproductie fors terug. De belangrijkste oorzaken zijn de grote onzekerheid bij de burger en de sterk teruggelopen beschikbaarheid van financiering. Onze brede coalitie van partijen, actief betrokken bij de woning(bouw)markt, bepleit bij de Tweede Kamer, het Kabinet en bij de formerende partijen dat snel maatregelen worden getroffen om de woningmarkt krachtig te stimuleren. Wanneer dat niet spoedig gebeurt, is de sanering op de bouw- en woningmarkt veel omvangrijker dan noodzakelijk en duurt herstel jaren langer.

Onze sector levert een belangrijke maatschappelijke bijdrage. Goed wonen is een basisbehoefte. In de afgelopen decennia heeft Nederland een enorme inspanning op dit terrein geleverd met als resultaat dat de woonkwaliteit voor iedereen, ongeacht inkomen of afkomst, gegarandeerd is en dat de stedenbouwkundige en architectonische kwaliteiten van onze leefomgeving internationaal geroemd worden. Het is aan de politiek om ook voor de komende jaren een evenwichtig, toekomstgericht woningmarktbeleid vast te stellen, dat de burger lange tijd zekerheid geeft en dat de sector houvast biedt om die meerwaarde te leveren waarvoor zij in het leven is geroepen.

De woning(bouw)sector in de volle breedte levert ook – direct en indirect – werk aan een belangrijk deel van de beroepsbevolking; elk nieuw huis zorgt voor twee arbeidsjaren in Nederland. Door de stagnatie op de woningmarkt worden de economie en de werkgelegenheid hard geraakt. In de afgelopen vier jaar zijn ruim 43.000 arbeidsplaatsen in de bouw verdwenen en op korte termijn staan nog eens 30.000 banen op de tocht. Ook het aantal faillissementen in de bouw loopt zeer snel op en aanpalende sectoren worden in de malaise meegesleept. Dit maakt nu ingrijpen absoluut noodzakelijk.

Tegen die achtergrond vragen wij ook uw aandacht voor de bezuinigingsmaatregelen in de rijksbegroting voor 2013 op het gebied van wonen. Naar onze stellige overtuiging zullen die maatregelen de woningmarkt juist nog verder in mineur brengen. Een dergelijke stapeling van bezuinigingsmaatregelen, boven op de maatregelen die al eerder de starters en de doorstromers getroffen hebben, vinden wij uiterst ongewenst.

Wij zijn ervan overtuigd dat de woningbouw juist op dit moment benut moet worden om de economie uit het dal te trekken. Dat kan met het Nationaal Stimuleringspakket voor de Woningmarkt, dat primair gericht is op starters en doorstromers en dat met slechts bescheiden financiële gevolgen voor het rijk snel kan worden ingevoerd. Bijgaand doen wij u dit stimuleringspakket toekomen. Wij verzoeken u vriendelijk dit Nationaal Stimuleringspakket Woningmarkt te betrekken bij uw informatiebesprekingen.

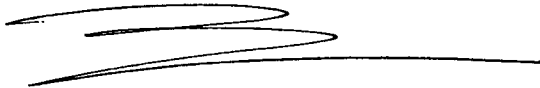
Met vriendelijke groet,

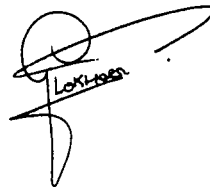
Henk Klein Poelhuis
Aannemersfederatie Nederland; Bouw en Infra

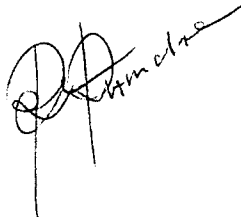
Willem Hein Schenk
Koninklijke Maatschappij tot
Bevordering der Bouwkunst
Bond van Nederlandse Architecten

Elco Brinkman
Bouwend Nederland

Gijs Lokhorst
CNV Vakmensen

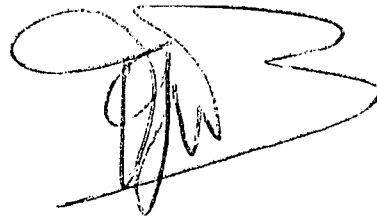
Charley Ramdas
FNV Bouw

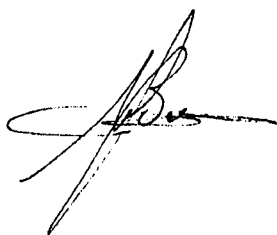
Jan van de Kant
FOSAG-NOA

Gert Smit
Koninklijke Hibin

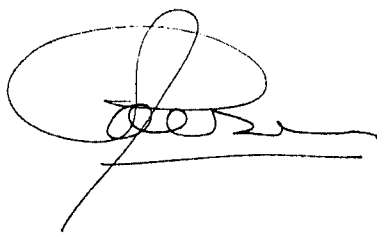
Frank van Blokland
Vereniging van Institutionele Beleggers in Vastgoed IVBN

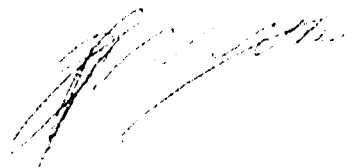
Wienke Bodewes
Vereniging van Nederlandse
Projectontwikkeling Maatschappijen NEPROM

Ed Nijpels
NLingenieurs

Jo Goossens
Vereniging voor ontwikkelaars & bouwondernemers NVB

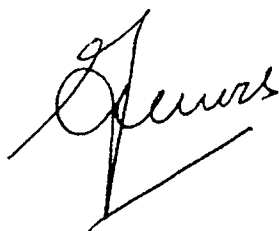
Peter Fraanje
Nederlands Verbond Toelevering Bouw

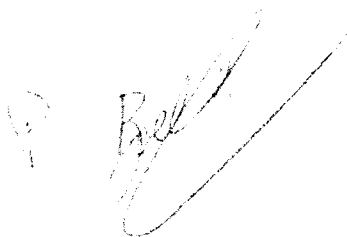
Ilse Kaandorp
VGM NL

Jan-Kees Duvetkot
VastgoedPRO

Fred Schuurs
VvE Belang,
Belangenorganisatie voor Appartementseigenaren

Peter Boelhouwer
Hoogleraar Housing Systems, Technische Universiteit Del

Nationaal Stimuleringspakket Woningmarkt

1) Normaliseer de financieringsmogelijkheden van huizenkopers

In de afgelopen periode hebben de banken onder druk van de AFM hun toetsingscriteria voor hypotheekverstrekking fors aangescherpt. Vooral koopstarters en zzp'ers zijn hiervan de dupe geworden. Door het doorgesloten toezicht van de AFM durven hypotheekverstrekkers nauwelijks nog uitzonderingen te maken, bijvoorbeeld voor startende huishoudens die naar verwachting nog een inkomensontwikkeling gaan doormaken. Het zeer beperkte aantal probleemgevallen en gedwongen verkopen bij het WEW (Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen) rechtvaardigt dit beleid absoluut niet. De politiek dient er bij de AFM op aan te dringen haar toezichtfunctie te normaliseren en meer ruimte te bieden aan banken om maatwerk te leveren bij het verstrekken van hypotheek. Daarnaast dient de AFM veel minder rigide om te gaan met de adviezen van het Nibud ten aanzien van de huishoudinkomens en de woonlasten.

2) Verbeter de condities waaronder hypotheek wordt verstrekt

Vergeleken met landen om ons heen en in verhouding tot de rente op de kapitaalmarkt betalen woningkopers nu een tot anderhalf procent teveel voor hun hypotheek; dat blijkt uit gegevens van DNB. Voor de woningmarkt is deze hoge hypotheekrentemarge in combinatie met aangescherpte toetsnormen funest. Het Nederlandse systeem met uitsluitend hypotheekverstrekking via de banken blijkt in deze tijd uiterst kwetsbaar. Dit rechtvaardigt, zolang de funding van de banken niet hersteld is, een tijdelijk ingrijpen van het Rijk, met als doel de hypotheekverstrekking via alternatieve kanalen tegen concurrerende tarieven aan te jagen. Te denken valt onder andere aan het Deense model en aan grotere betrokkenheid van pensioenfondsen en verzekeraars bij de hypotheekmarkt.

3) Lever een bijdrage aan startersleningen

Koopstarters zijn van groot belang voor het functioneren van de woningmarkt. Zij kunnen van onderaf verhuisketens in gang brengen. Wij pleiten er voor dat het Rijk het Stimuleringsfonds voor de volkshuisvesting (SVn) in de komende drie jaar jaarlijks aanvult met een bijdrage van 40 miljoen euro. Daardoor kan het aantal startersleningen verdubbelen naar circa 8.000 per jaar. Met provincies en gemeenten moeten aanvullende afspraken worden gemaakt over parallelle inzet van regionale en lokale middelen, om zo het bereik van de faciliteit zo groot mogelijk te maken.

4) Kom doorstromers tegemoet die hun restschuld moeten financieren.

Veel doorstromers die na 2000 op de koopmarkt zijn ingestapt en die nu willen verhuizen kampen als gevolg van de prijsdalingen vaak met een restschuld. Veel banken zijn niet bereid om de restschuld mee te financieren en als ze daartoe wel bereid zijn, dan is de rente over de meegefinancierde restschuld niet langer aftrekbaar. Het Rijk dient hierin verandering te brengen door de restschuld onder de NHG te brengen en te laten kwalificeren als 'eigenwoningschuld'.

5) Stimuleer innovaties in energiezuinige woningen

Het Rijk dient deze crisis te benutten om de ontwikkeling en (ver)bouw van zeer energiezuinige woningen een impuls te geven, door daarvoor tijdelijk een energiepremie ter beschikking te stellen. De koper dient de premie te benutten voor de verlaging van de hypotheek, waardoor energiezuinige nieuwbouw eerder financieel bereikbaar wordt. Deze premie is qua effect vergelijkbaar met de fiscale stimulans voor hybride en elektrische auto's, die kan oplopen tot een voordeel van 40.000 euro over de eerste vijf jaar voor de koper.

6) Verlaag de btw op grond

In het begrotingsakkoord 2013 is een btw-verhoging naar 21% vastgesteld. Dat betekent dat ook de nieuwbouw fors in kosten zal stijgen en de concurrentiepositie ten opzichte van de bestaande bouw verslechtert. Wij pleiten ervoor dat ter compensatie het btw-tarief over grond wordt verlaagd naar 6%.

Voorkom een stapeling van negatieve maatregelen voor de woningmarkt

In de Rijksbegroting zijn bezuinigingsmaatregelen opgenomen die grote negatieve gevolgen voor de woningmarkt hebben. Het betreft in de eerste plaats de voorgenomen invoering van de verplichte annuïtaire aflossing en de geleidelijke verlaging van de LTV (loan-to-value) van 106% naar 100%. Beide als voorwaarde voor nieuwe gevallen om in aanmerking te komen voor hypotheekrenteaftrek na 1 januari 2013.

Uit de analyses van EIB, DNB en CPB is overduidelijk gebleken dat deze maatregelen een sterk negatief effect hebben op de gehele woningmarkt. Becijferd is dat de waarden van de woningen verder zullen dalen met 9% (DNB). Dat betekent dat de waardedaling van onze nationale woningvoorraad, die inmiddels in reële termen bijna 300 miljard euro bedraagt, verder oploopt richting de 500 miljard euro. Een dergelijke stapeling van bezuinigingsmaatregelen, boven op de maatregelen die al eerder de starters en de doorstromers getroffen hebben en die het herstel van de woningmarkt ernstig bemoeilijken en vertragen, vinden wij uiterst ongewenst.

In de tweede plaats wijzen we op de verhuurderheffing, die vooral zal neerslaan bij woningcorporaties en bij private partijen met woningen in het gereguleerde deel, waardoor de investeringscapaciteit zeer fors wordt aangetast. De investeringscapaciteit van corporaties en beleggers zou juist versterkt kunnen worden als op korte termijn voor de gereguleerde huursector de huursombenadering wordt ingevoerd, waarbij er een ruimte komt voor extra huurverhogingen bovenop de inflatie. Hierdoor kunnen prijs en kwaliteit geleidelijk weer in evenwicht komen, wordt het scheefwonen teruggedrongen en de doorstroming naar het middensegment bevorderd. Daarnaast dienen pensioenfondsen en verzekeraars verleid te worden om meer te investeren in het vrije markt segment.

Sluitstuk: Voer voor de bouwnijverheid tijdelijk een vorm van deeltijd-WW in

Er vindt een kaalslag in de bouwsector plaats, waardoor veel vakbekwaam personeel voor de sector verloren gaat. De bouwcapaciteit wordt zo sterk aangetast, dat een aantrekkende productie voor grote problemen zal zorgen. Het behoud van vakbekwaam personeel is voor de komende jaren daarom een halszaak voor de bouw. Gezien de extreme conjuncturele neergang in de bouw stellen wij voor om voor de bouwnijverheid voor een periode van drie jaar (2012-2014) een nieuwe vorm van deeltijd-WW in te voeren als sluitstuk van onze voorstellen voor marktherstel.

Toelichting Nationaal Stimuleringspakket Woningmarkt

Het gaat slecht met de woningmarkt. Zowel in de huur als in de koopsector stagneert de doorstroming en loopt de nieuwbouwproductie fors terug. Ook de kwaliteit staat onder druk. Onze brede coalitie van partijen die actief betrokken zijn bij de woningmarkt bepleit bij de leden van de Tweede Kamer, het Kabinet en de formerende partijen in het bijzonder dat maatregelen worden getroffen om op korte termijn de woningmarkt te stimuleren. Wanneer dat niet spoedig gebeurt, is de sanering op de bouw- en woningmarkt veel omvangrijker dan noodzakelijk en duurt herstel jaren langer. Wij zijn ervan overtuigd dat een goed uitgebalanceerd stimuleringspakket snel voor het noodzakelijke herstel van de woningmarkt kan zorgen. Daarmee is voor consument, producent en Nederlandse economie een groot belang gediend.

Onze sector levert een belangrijke maatschappelijke bijdrage. Goed wonen is een basisbehoefte. In de afgelopen decennia heeft Nederland een enorme inspanning op dit terrein geleverd met als resultaat dat de woonkwaliteit voor iedereen gegarandeerd is, ongeacht inkomen of afkomst. Inspanningen die er ook toe hebben geleid dat de stedenbouwkundige en architectonische kwaliteiten van onze leefomgeving internationaal geroemd worden; wij kennen in Nederland geen getto's. Die resultaten konden we mede bereiken doordat een deel van de kosten van het wonen via de algemene middelen betaald wordt. Door de demografische en economische ontwikkelingen is het onontkoombaar dat daar verschuivingen in gaan optreden.

Wij richten ons tot de politiek, vanuit de wetenschap dat het wonen voor de burger in de komende jaren duurder wordt. Dat is voor ons een maatschappelijk gegeven. Het is aan de politiek om voor de komende jaren een evenwichtig, toekomstgericht woningmarktbeleid vast te stellen, dat de burger lange tijd zekerheid geeft en dat de sector houvast biedt om die meerwaarde te leveren waarvoor zij in het leven is geroepen.

Tegen die achtergrond vragen wij nadrukkelijk aandacht voor de bezuinigingsmaatregelen in de rijksbegroting voor 2013 op het gebied van het wonen. Naar onze stellige overtuiging zal de woningmarkt door de timing en de vormgeving daarvan nog veel dieper in mineur raken dan nu al het geval is. Van een verdere stapeling van maatregelen die vooral starters en doorstromers op de woningmarkt raken zou geen sprake mogen zijn. Wij vinden dat de woningbouw juist op dit moment benut kan en moet worden om de economie uit het dal te trekken. Dat kan door voor de korte termijn een stimuleringspakket voor de woningmarkt vast te stellen, zonder dat dit tot hoge kosten voor het Rijk leidt. Dit pakket, primair gericht op starters en doorstromers, lichten we in het hiernavolgende nader toe, na eerst de huidige situatie op de woningmarkt te schetsen.

Actualiteit van de woningmarkt

De woningmarkt staat er beroerd voor. Er staan inmiddels meer dan 230.000 woningen te koop, tegen nog geen 130.000 voor de crisis. Het aantal potentiële kopers is groot, maar er vinden relatief weinig kooptransacties plaats. Tegen 220.000 transacties jaarlijks voor de crisis staan vermoedelijk slechts 115.000 transacties in 2012. De gerealiseerde verkoopprijzen dalen al sinds 2008. Kopers betalen op dit moment in reële termen en mede afhankelijk van de regio gemiddeld tot wel 25% minder voor dezelfde woning dan voor de crisis.

In de nieuwbouwkooptsector is het beeld eveneens somber. Daar daalde het aantal maandelijks verkochte woningen van ruim 3.500 voor de crisis naar ongeveer 1.000 woningen medio 2012.

Ook de nieuwbouwhuursector kampt met problemen. Afgelopen jaren bouwden corporaties nog grote aantallen woningen, maar door het huurbeleid, de dreigende heffing (waardoor 800 miljoen euro jaarlijks uit de sector verdwijnt) en de discussies over het werkveld lopen ook daar de

investerings in snel tempo terug. De verwachting is dat corporaties volgend jaar minder dan 25.000 nieuwe woningen bouwen, tegen 35.000 tot 40.000 in de afgelopen jaren. Institutionele beleggers (met circa 135.000 huurwoningen) zijn nog wel in staat meer nieuwbouwhuurwoningen te realiseren; dat aantal is verdubbeld ten opzichte van enkele jaren geleden en bedraagt nu circa 4.000 per jaar. Daar zit de komende jaren nog groeipotentie. Tot slot beschikken ook particuliere beleggers over middelen om in (nieuwbouw)woningen te investeren, indien reële rendementen kunnen worden gerealiseerd.

Voor kopers en huurders heeft dit alles grote consequenties. De doorstroming is bijna tot stilstand gekomen en de wachttijden in de huursector lopen sterk op. Vooral starters op de woningmarkt zitten klem. Huishoudens met een inkomen tussen de 33.000 en 43.000 euro kunnen door de strengere financieringsvoorwaarden niet meer op de sociale huurmarkt terecht en ook niet in de koopsector. Het aanbod in het vrijesectorsegment van de huurmarkt is zeer beperkt vanwege de veel te kleine omvang van die markt. Dit is onder meer een gevolg van het falende huurbeleid van de overheid, waarbij er nauwelijks een relatie is tussen kwaliteit en huurprijs. In tegenstelling tot de (dreigende) tekorten in het middelsegment van de huurwoningenmarkt kent de kantorenmarkt grote leegstand. Langdurige procedures bij herbestemming en herontwikkeling frustreren initiatieven om problemen daar complementair aan te pakken.

De situatie op de woningmarkt is zodanig dat ook de groep huishoudens die in de periode 2003 tot en met 2009 gekocht heeft, in de problemen kan komen. Deze huishoudens dreigen 'onder water te geraken' of verkeren al in die situatie: een hypotheek die hoger is dan de waarde van het huis. Volgens een recent onderzoek geldt dit voor 25% van alle huizenbezitters bij een mogelijk verdere waardedaling van 10%. Als zij willen verhuizen ondervinden deze huishoudens grote moeite om de restschuld gefinancierd te krijgen. De meeste van deze huishoudens kunnen hun hypotheeklasten gewoon nog opbrengen, maar bij bijzondere omstandigheden, zoals echtscheiding of werkloosheid, kunnen zij gemakkelijk in de problemen komen. Ook huishoudens die aan het einde van een rentevaste periode hun hypotheek naar een andere hypotheekverstrekker willen overschrijven, ondervinden daarbij vaak grote problemen in het geval van waardevermindering. Er rest dan vaak niets anders dan de geoffreerde rente van de huidige hypotheekverstrekker te accepteren.

Ook de huishoudens die wel over voldoende middelen beschikken om een volgende stap in hun wooncarrière te zetten, doordat zij al eerder toegetreden zijn tot de koopmarkt, zijn daartoe niet in staat. Zij kunnen hun huidige koopwoning niet kwijt tegen de prijs waartegen ze willen verkopen.

Kortom, de woningmarkt staat er slecht voor en de aangekondigde bezuinigingsmaatregelen verslechteren die situatie. De jaren '80 hebben geleerd dat dit op termijn grote, structurele vervolgschade kan hebben. Niet alleen kwantiteit, maar ook de kwaliteit van (ver)nieuwbouw komt daarmee onder druk.

Economische gevolgen stagnatie woningmarkt

Het stilvallen van de woningmarkt en de woningproductie heeft een zeer grote, negatieve invloed op de Nederlandse economie. Direct door de wegvallende economische activiteit in de vastgoedsector zelf, maar ook indirect door uitstralingseffecten naar andere economische sectoren.

In de afgelopen vier jaar verdwenen al met al ruim 43.000 arbeidsplaatsen in de bouw, waarmee de werkgelegenheid in korte tijd met 15% daalde (CBS). Er staan bovendien op korte termijn nog

eens 30.000 arbeidsplaatsen op de tocht. Deze sterk negatieve tendens zien we ook terug in het aantal faillissementen in de bouw. In de eerste acht maanden van dit jaar is dat opgelopen tot 1.330 faillissementen (exclusief eenmanszaken) en daarmee spant de bouw in relatieve aantallen de kroon; 1 op de 6 faillissementen in Nederland betreft op dit moment een bouwbedrijf.

De werkloosheid in de bouw stijgt sinds februari 2012 in een steeds hoger tempo. Alleen al in de maand juli kwamen er 2.246 werklozen met een bouwberoep bij. Eind juli stonden er 35.000 werklozen ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf. De vakbonden maken overuren met het ondersteunen van ontslagen werknemers. In de eerste helft van 2012 behandelde FNV Bouw 78% meer individuele ontslagdossiers dan in dezelfde periode van 2011. Het aantal collectieve ontslagrondes vertoont hetzelfde beeld.

Maar het gaat niet alleen om het sociale leed van ontslagwerkloosheid. Door de economische problemen komt ook de werkgelegenheid die wél behouden blijft onder druk te staan. Daarmee dreigt de bouwnijverheid voor een langere periode aan aantrekkingskracht voor werknemers te verliezen. De instroom van nieuwe werknemers is sterk gedaald. Als de markt weer aantrekt, voorspellen we grote problemen in de personeelsvoorziening. In de kredietcrisis heeft de bouw 78 miljoen euro kunnen investeren om personeel te behouden, maar het eind van de financiële spankracht van de sector is in zicht. Behoud van goed personeel is essentieel voor de sector. Wij zien nu een grote uitstroom aan vaklieden en een zeer lage instroom in de (vak)opleidingen. De continuïteit van het bouwproces wordt een groot probleem als de markt weer aantrekt. Daarbij staat ook de continuïteit van de zakelijke dienstverlening door architecten en ingenieurs onder druk; jarenlang een exportproduct van formaat.

De teruglopende activiteit in de nieuwbouwsector heeft een sterk negatieve uitstraling naar aanpalende sectoren die onder normale omstandigheden profiteren van de bouw. Denk bijvoorbeeld aan leveranciers van keukens en badkamers, om de woninginrichtingsbranche, de makelaardij, de doe-het-zelf-sector, en leveranciers en dienstverleners bij de tuininrichting. De impact op de werkgelegenheid is groot: een niet gebouwd nieuwbouwhuis kost op jaarbasis 1,3 arbeidsplaats direct in de bouw, en 0,7 arbeidsplaats in de aan de bouw gerelateerde sectoren.

Veel economen zien de bouw als de motor van de economie. In hoogtijdagen droeg de bouw 0,5% of meer bij aan extra economische groei. Omgekeerd leidt de huidige stagnatie in de bouw tot een veel lagere groei dan anders het geval zou zijn. Daardoor wordt deze negatieve spiraal versterkt.

Nationale hypotheekschuld en de noodzaak van een prijscorrectie

Zowel nationaal als internationaal is er discussie over de schuldpositie van Nederlandse huishoudens. De ruime beschikbaarheid van hypotheekfinanciering in met name de eerste jaren van deze eeuw en de ruime mogelijkheden van de hypotheekrenteaf trek, zorgden ervoor dat er vooral een stimulans was om schulden aan te gaan op de woning en apart te sparen; niet om af te lossen. Die schuldpositie zien velen als een economische bedreiging.

De totale Nederlandse hypotheekschuld bedroeg eind 2011 bijna 670 miljard euro; de waarde van koopwoningen (inclusief grond) bedroeg bijna 1,4 biljoen euro (CBS). Ondanks de recente daling van de huizenprijzen, is de totale huizenwaarde daarmee nog altijd ruim tweemaal zo hoog als de totale hypotheekschuld. Inzet op verder waardebehoud is essentieel om ervoor te zorgen dat de Nederlandse woningmarkt macro-economisch gezien een veilige haven blijft. Tegenover de hypotheekschuld van huishoudens staan ook spaartegoeden. Hiervan is een gedeelte gereserveerd voor de aflossing van de hypotheek aan het einde van de looptijd, in de vorm van een spaar- of beleggingshypotheek. In landen waar de hypotheekrente niet aftrekbaar is, bestaan deze

hypotheekvormen niet. Hierdoor is in deze landen de relatieve hypotheekschuld weliswaar lager, maar er staat ook geen spaarhypotheekdepot tegenover. Dit ziet men in internationale vergelijkingen van de hypotheekschuld wel eens over het hoofd. De totale spaartegoeden en overige deposito's van Nederlandse huishoudens (afzonderlijke cijfers over de spaarhypotheekdepots zijn er niet) vertegenwoordigden eind 2011 een waarde van 332 miljard euro. Dit is bijna de helft van de totale hypotheekschuld. De spaartegoeden nemen sinds 2008 relatief sneller toe dan de hypotheekschuld.

Ondanks die relatief hoge hypotheekschuld is het aandeel wanbetalers internationaal gezien zeer laag. Ook in geval van teruglopende inkomsten spannen huishoudens zich over het algemeen zeer in om de hypotheeklasten te blijven betalen, ook als dat ten koste gaat van andere uitgaven. En Nederland beschikt via de NHG over een zeer omvangrijke stroppenpot, en over een werkwijze die bij problemen de schade zo veel mogelijk beperkt. Kortom, het probleem zit voornamelijk bij de banken, die door strengere kapitaalseisen met hun hoge hypotheekportefeuilles in de knel komen.

In het verlengde van die omvangrijke private schuldpositie melden verschillende partijen dat de Nederlandse woningprijzen in de laatste jaren voor de crisis waren doorgeschoten en dat een prijscorrectie noodzakelijk was. Het valt niet te ontkennen dat door de ruimhartige hypotheekverstrekking, de sterk gestegen huishoudinkomens en de lage rente de woningprijzen – gezien de huidige economische werkelijkheid - te ver waren doorgestegen. Een prijscorrectie was noodzakelijk, maar naar onze mening heeft die inmiddels ruimschoots plaatsgevonden.

Publiekelijk betoogt een aantal partijen (waaronder sommige banken) dat de correctie die tot nu toe plaatsvond, nog onvoldoende is en dat een verdere daling met 10% tot 15% in de komende jaren noodzakelijk of wenselijk is. Maar een onderbouwing daarvan ontbreekt. Het effect van die uitlatingen is dat de onzekerheid en de terughoudendheid bij potentiële kopers verder oploopt, waardoor een verdere terughoudendheid op de koopmarkt en daarmee een verdere waardedaling reëler wordt. Wij vinden dat die voorspelde verdere waardedaling de economische realiteit op langere termijn geen recht doet, en zelfs slecht zou zijn voor de financiële macrostabiliteit van Nederland in het algemeen en van de gemeentelijke grondbedrijven in het bijzonder.

Onze economische basis is solide en er is geen aanleiding voor een verdere prijsdaling op de woningmarkt. De Nederlandse economie zit weliswaar in de min, maar van krimp is nauwelijks sprake. En hoewel de werkloosheid stijgt, is deze historisch gezien nog steeds niet hoog. Ook niet in vergelijking met het buitenland. Bovendien is de betaalbaarheid van koopwoningen in de afgelopen jaren door de prijsdalingen sterk toegenomen.

In de komende jaren neemt het aantal huishoudens in Nederland nog fors toe, waardoor ook de vraag naar woningen blijft groeien. Er zijn regio's waar in de nabije of verdere toekomst de bevolking krimpt, maar in veruit de meeste regio's is dat in de komende decennia nog niet aan de orde. ABF becijferde zeer recentelijk dat het woningtekort in de periode tot 2020 verdubbelt tot 300.000 woningen; dat is 4% van de woningvoorraad. In het westen lopen de tekorten nog sterker op, tot bijna 8% in de regio Amsterdam. Het kan niet anders of op termijn leidt die schaarste tot grote spanningen op de woningmarkt. Kortom, de structurele, kapitaalkrachtige vraag naar woningen groeit ook de komende jaren nog, zij het op een lager niveau dan we in de afgelopen jaren gewend waren.

Wij pleiten er daarom voor dat het Rijk via gerichte, tijdelijke stimulansen de stagnatie op de woningmarkt en de waardedaling een halt toeroept, zodat de negatieve spiraal niet onnodig ver doorschiet.

Gevolgen rijksbegroting 2013 voor de woningmarkt

In de begroting voor 2013 is een aantal maatregelen voor de woningmarkt opgenomen, die sterk negatieve gevolgen zullen hebben voor de woningmarkt.

Het betreft in de eerste plaats de invoering van de verplichte annuïtaire aflossing en de geleidelijke verlaging van de LTV (loan-to-value) van 106% naar 100%. Beide als voorwaarde voor nieuwe gevallen om in aanmerking te komen voor hypotheekrenteaftrek na 1 januari 2013. In 2013 leiden deze twee maatregelen tot een besparing van 13 miljoen euro, maar op langere termijn lopen de besparingen zeer fors op tot 5,4 miljard euro. Uit de analyses van EIB, DNB en CPB is echter overduidelijk gebleken dat deze maatregelen een sterk negatief effect hebben op de woningmarkt. Hoewel de voorgenomen maatregelen uitsluitend nieuwe gevallen betreffen, dus vooral koopstarters, wordt uiteindelijk de gehele woningmarkt er door getroffen. In eerste instantie betekent het voor de koopstarters dat zij zich geconfronteerd zien met fors hogere en oplopende netto-woonlasten, waardoor zij nog terughoudender zullen zijn bij het betreden van de koopmarkt. Dat betekent dat de effectieve woningvraag fors zal afnemen, waardoor de woningprijzen verder dalen. Vervolgens worden bestaande huiseigenaren bij eventuele verkoop van hun woning in veel gevallen geconfronteerd met een (nog) grotere restschuld, waardoor ook zij nog minder geneigd zullen zijn om door te stromen. Dus hoewel de maatregel primair van invloed is op de koopstarters, zal hij indirect een negatieve invloed hebben op de gehele woningmarkt. Becijferd is dat de waarden van de woningen verder zullen dalen met 9% (DNB). Dat betekent dat de waardedaling van onze nationale woningvoorraad, die inmiddels in reële termen bijna 300 miljard euro bedraagt, verder oploopt richting de 500 miljard euro. Een dergelijke waardedaling zou voor grote problemen zorgen en maakt herstel van de woningmarkt een nog veel langduriger kwestie. Van een dergelijk stapeling van maatregelen, die vooral de starters en de doorstromers hard raken, zou geen sprake mogen zijn.

Een andere maatregel in de begroting voor 2013 is de verhuurderheffing, die vooral zal neerslaan bij woningcorporaties en bij private partijen met woningen in het gereguleerde deel. Dit terwijl woningcorporaties de laatste jaren een groot deel van de nieuwbouw voor hun rekening namen en ook private beleggers hun investeringen in de woningbouw fors opvoerden. Het gevolg zal zijn dat de verhuurderheffing de investeringscapaciteit van de huursector fors zal aantasten, waardoor de woningproductie nog verder onder druk komt te staan en ook de stagnatie nog verder toeneemt.

De investeringscapaciteit van corporaties en private partijen met woningen in het gereguleerde deel zou structureel versterkt kunnen worden door toe te groeien naar een meer marktconform huurbeleid. Door op de korte termijn in de gereguleerde huursector de huursombenadering in te voeren, ontstaat er ruimte voor extra huurverhogingen bovenop de inflatie. Hierdoor kunnen prijs en kwaliteit geleidelijk weer in evenwicht komen. Daardoor wordt het scheefwonen teruggedrongen en wordt de doorstroming naar het middensegment bevorderd. Deze beweging leidt tot de gewenste hogere investeringen.

Daarnaast dienen pensioenfondsen en verzekeraars verleid te worden om meer te investeren in het vrijemarktsegment (>€ 665 euro huur per maand). Zij hebben al voor circa 20 miljard euro geïnvesteerd in de huurmarkt en voegen daar jaarlijks circa 1 miljard euro aan toe, maar er liggen meer kansen. Beleggers kunnen samen met woningcorporaties investeren in nieuwbouw of complexen van woningcorporaties overnemen, waardoor daar weer meer investeringscapaciteit ontstaat. Om pensioenfondsen en verzekeraars daartoe over te halen, moeten ze de zekerheid krijgen dat er een vrijesectorhuurmarkt blijft bestaan, zonder regulering en zonder afroaming van rendement.

Korte termijn stimulansen van de woningmarkt

Sommige partijen vinden dat de malaise op de woningmarkt en daarmee van de bouwsector een noodzakelijk kwaad is dat hoort bij de pijnlijke weg terug naar een 'normale situatie'. Het tijdelijk stimuleren van de woningmarkt door de crisis heen zou dat pijnlijke hervormingstraject onnodig rekken en een voortzetting zijn van de jaren waarin de mogelijkheden onbeperkt leken, waar risico's geen prijs hadden en de economie vol luchtballonnen werd geblazen. Wij bestrijden dat. Wij zijn ervan overtuigd dat we met een aantal slimme, tijdelijke stimuleringsmaatregelen sneller in een stabiele situatie komen. Hierna kan de markt zich verder zelfstandig herstellen en schieten we niet onnodig door in negatieve groeiscenario's.

Wij doelen hier niet op structurele vraagondersteuning. Woningen zijn niet structureel te duur voor de consument. Sterker, als gevolg van de prijsdalingen in de afgelopen crisisjaren is de verhouding tussen het gemiddeld huishoudinkomen en de woningprijs in korte tijd juist aanzienlijk verbeterd.

Het is vooral de grote onzekerheid bij de consument, de verwachting dat de prijzen nog verder dalen en de zeer beperkte beschikbaarheid van hypotheekleningen waardoor huishoudens niet tot kopen (kunnen) komen. Hierdoor stagneert de doorstroming en komt ook de huursector verder in de problemen. Tijdelijke maatregelen moeten primair op die punten ingrijpen. Hieronder werken wij een aantal stimuleringsmaatregelen verder uit die primair gericht zijn op de starters en de doorstromers, waarover de politiek zo spoedig mogelijk een besluit moet nemen.

Nationaal Stimuleringspakket Woningmarkt

1) Normaliseer de financieringsmogelijkheden voor huizenkopers

In de afgelopen periode hebben de banken onder druk van de AFM hun toetsingscriteria voor hypotheekverstrekking fors aangescherpt. Vooral koopstarters en zzp'ers zijn hiervan de dupe. Hypotheekverstrekkers mogen alleen onder zeer strenge randvoorwaarden rekening houden met de verwachte inkomensontwikkeling van het startende huishouden, de zogenoemde explainsituaties. Dat betekent bijvoorbeeld dat de leencapaciteit van een net afgestudeerde huisarts even hoog is als die van een verpleegkundige van middelbare leeftijd met hetzelfde salaris. Doordat de AFM zo ver is doorgeschooten in haar toezicht en de banken doodsbang zijn voor sancties, maken de hypotheekverstrekkers in de praktijk nauwelijks nog uitzonderingen. Het toetsingskader is daardoor tot een te strak keurslijf verworden, waardoor de hypotheekverstrekking zeer sterk is teruggelopen en veel huishoudens in de praktijk niet in staat zijn om een woning te kopen. Daar moet dringend verandering in komen. Banken moeten weer de rol krijgen van risicoselecteur.

In de afgelopen jaren bleek dat het toetsingsinstrument dat banken gebruiken bij hypotheekverstrekking in veruit de meeste gevallen met een groot verantwoordelijkheidsgevoel is gehanteerd. Het aantal probleemgevallen en gedwongen verkopen is bij het WEW (Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen) nog steeds zeer beperkt. De eerste stap is dat de AFM haar toezichtfunctie normaliseert en meer ruimte biedt aan banken om maatwerk te leveren bij het verstrekken van hypotheekleningen. Ook is het belangrijk dat in redelijkheid wordt omgegaan met de Nibud-adviezen op het gebied van huishoudinkomens en woonlasten. De AFM neemt tot nu toe van het Nibud uitsluitend de adviezen over die de kredietmogelijkheden verslechteren. Voorstellen die een verhoging daarvan inhouden legt de AFM naast zich neer. Bijvoorbeeld het voorstel om tweeverdieners een iets hogere hypotheek te gunnen. Dit is inconsequent gedrag en slecht voor de woningmarkt. Verwacht wordt dat het Nibud binnenkort weer met een advies

komt, waarin een verdere daling van de inkomens is verwerkt. Als de AFM haar toezichtfunctie niet normaliseert, dan leidt dat automatisch tot een aanscherping van de inkomenseisen, met alle negatieve gevolgen van dien.

Als het Rijk normalisatie van de financieringsmogelijkheden bevordert, dan heeft dat zeer snel effect, zonder dat dit het Rijk geld kost. Wij verwachten dat hierdoor het aantal transacties gemakkelijk met 10 tot 15% toeneemt.

2) Verbeter de condities waaronder hypotheekleningen worden verstrekt

De rentemarge op hypotheekleningen is in Nederland te hoog. Vergeleken met landen om ons heen en vergeleken met de rente op de kapitaalmarkt, betalen eigenaar-bewoners nu een tot anderhalf procent teveel voor hun hypotheek. Dat blijkt uit gegevens van DNB. De oorzaak daarvan is niet zonder meer duidelijk. De NMa zal (opnieuw) onderzoek doen naar de concurrentieverhoudingen. De noodzaak voor versterking van de balansen beïnvloedt ongetwijfeld de manier waarop banken met een hypotheeklening en het vaststellen van de hypotheekrente omgaan. Hoe het ook zij, voor de woningmarkt is deze hoge hypotheekrentemarge op dit moment – in combinatie met aangescherpte toetsnormen – funest. Het Nederlandse systeem met uitsluitend hypotheeklening via de banken blijkt in deze tijd uiterst kwetsbaar. Naar onze mening rechtvaardigt dit, zolang de funding van de banken niet hersteld is, een tijdelijk ingrijpen van het Rijk. Met als doel de hypotheeklening via alternatieve kanalen tegen concurrerende tarieven aan te jagen. Want de hypotheeklening is de zuurstof voor de markt!

Wij pleiten ervoor dat het Rijk beleid ontwikkelt voor innovaties op het terrein van hypotheeklening en initiatieven steunt om tot alternatieve hypotheeklening en -modellen te komen. Het Deense model, waarbij de hypotheek direct wordt gematcht met een langlopende lening van een belegger, is zo'n innovatie die tot verruiming van de hypotheeklening en verlaging van de hypotheekrente kan leiden. Ook 22 vooraanstaande economen ondersteunen dit model.

Maar er zijn meer modellen denkbaar. Zo vragen diverse partijen aandacht voor de mogelijkheid dat banken delen van hun hypotheekportefeuille doorverkopen aan pensioenfondsen en verzekeraars. Ook dit soort initiatieven kan het Rijk ondersteunen en de condities waaronder securitisatie plaatsvindt verbeteren.

Op dit moment leidt de rijksgarantie op de NHG-leningen al tot een korting op de rentetarieven, maar wij vinden dat die rijksgarantie onvoldoende wordt ingeprijsd, waardoor de resterende rentemarge hoger is dan noodzakelijk. Ook op dit punt kunnen initiatieven van het Rijk, waarbij de voordelen van de NHG beter worden benut, tot lagere rentemarges leiden.

3) Lever een bijdrage aan startersleningen

Koopstarters zijn van groot belang voor het functioneren van de woningmarkt. Zij kunnen de markt in beweging brengen en van onderaf verhuisketens in gang zetten. Een koopstarter uit de (sociale) huurmarkt zorgt ervoor dat er op de huurmarkt meer ruimte aan de onderkant komt voor nieuwe toetreders. In de koopmarkt zorgt dezelfde starter ervoor dat in het geval van een bestaande woning, de verkoper daarvan ook kan doorstromen. In de meeste gevallen leidt een verhuizing van een koopstarter via verhuisketens direct of indirect tot de bouw van een nieuwbouwwoning – huur of koop. Tijdelijke ondersteuning van de starters leidt dus tot meer bouwproductie en dus ook tot meer economische groei.

We beschikken in Nederland over een goede startersregeling via het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn). Samen met de NHG krijgt een starter met een starterslening voldoende financiële armslag en een solide en veilige basis voor de aankoop van

een woning. De starterslening kent een rentevaste periode van 15 jaar, waarbij de eerste drie jaar geen rente en aflossing wordt betaald. De woonlasten blijven hierdoor betaalbaar. Als het inkomen voldoende is gestegen wordt na drie jaar gestart met het betalen van rente en aflossing. Als dat niet het geval is, is een hertoetsing mogelijk met aanpassing van de maandlasten aan het inkomen. Afhankelijk van het inkomen kan de starterslening oplopen tot 20% van de verwervingskosten. De kosten van een starterslening, bestaande uit rentederiving en handelingskosten, bedragen gemiddeld circa 9.000 euro per lening.

Ongeveer 200 gemeenten zijn aangesloten bij het SVn. Jaarlijks worden zo'n 3.000 tot 4.000 startersleningen via het fonds verstrekt. Dat aantal kan gemakkelijk hoger liggen als er een relatief bescheiden, extra budget beschikbaar wordt gesteld. In 2007 droeg het Rijk eenmalig 40 miljoen euro aan het fonds bij, waardoor in de periode 2007 tot en met 2009 het Rijk de helft van de kosten van elke starterslening bekostigde. Dat leidde in die periode tot fors meer startersleningen. Dat rijksbudget is echter sinds 2009 uitgeput.

Wij pleiten voor een nieuwe 'tranche' startersleningen, waardoor de doorstroming op de woningmarkt van onderaf wordt gestimuleerd. Direct en indirect beïnvloedt dat ook de nieuwbouw en de gehele economie. Een jaarlijkse rijksbijdrage van 40 miljoen euro aan het fonds voor startersleningen, gedurende de komende drie jaar, leidt tot meer dan een verdubbeling van het aantal startersleningen. Met provincies en gemeenten moeten aanvullende afspraken worden gemaakt over parallelle inzet van regionale en lokale middelen, om zo het bereik van de faciliteit zo breed mogelijk te maken.

4) Kom doorstromers tegemoet die hun restschuld moeten financieren.

Veel doorstromers die na 2000 op de koopmarkt zijn ingestapt en die nu willen verhuizen, bijvoorbeeld vanwege een nieuwe baan of verandering in de huishoudenssamenstelling, kampen door de prijsdalingen vaak met een restschuld. Die restschuld verhindert dat zij die volgende stap zetten, waardoor de verhuisketens stokken en de woningmarkt niet vlot wordt getrokken. Door gerichte, tijdelijke maatregelen kan de overheid hen helpen die tijdelijke hobbel te nemen. Dat bevordert de doorstroming op zowel de woning- als arbeidsmarkt.

Veel banken zijn bij de financiering van de nieuwe woning momenteel niet bereid om ook die restschuld mee te financieren. En als de bank dat wel wil, is de rente over de meegefinancierde restschuld niet langer aftrekbaar, omdat die niet meer als 'eigenwoningschuld' geldt. Ook de psychologische last van een restschuld remt de animo om door te stromen.

Overleg hierover met de banken en de AFM is noodzakelijk. De financiële ruimte om hierin coulanter op te treden is bij de meeste huishoudens zeer zeker aanwezig, getuige ook het relatief lage aantal gedwongen woningverkoppen met verlies bij het WEW.

Het Rijk moet zich inspannen om hypotheekverstrekkers te bewegen om financiering van die restschuld (de top van de hypotheek) mee te nemen in de financiering van het nieuwe huis. Dat kan door die restschuld onder de NHG te brengen. Bovendien moet het Rijk die restschuld laten kwalificeren als 'eigenwoningschuld', zodat de rente daarover aftrekbaar blijft.

5) Stimuleer innovaties in energiezuinige woningen

Wij vinden dat we deze crisis moeten benutten om de ontwikkeling en bouw van zeer energiezuinige woningen een impuls te geven. In een crisis staat de woonkwaliteit vaak onder druk en is duurzaamheid, waar kopers geen geld voor over hebben, een van de eerste zaken die sneuvelt. Maar de bouwsector wil ondanks de krimpende markt toch het niveau van duurzaamheid handhaven en waar mogelijk verbeteren.

De overheid geeft energiezuinige auto's een fiscale bevoordeling die gedurende de eerste vijf gebruiks jaren kan oplopen tot 40.000 euro of meer. Maar de overheid doet niets voor energiezuinige nieuwbouwwoningen, terwijl de fiscale bevoordeling van energiezuinige auto's nagenoeg geheel naar het buitenland wegvloeit en iedere verkochte nieuwbouwwoning juist veel Nederlandse werkgelegenheid genereert.

Wij pleiten er daarom voor om de (ver)bouw van woningen te stimuleren die, vergeleken met de huidige eisen voor nieuwbouw, een sprong voorwaarts maken in energiezuinigheid. En daarmee ook vooruitlopen op het ambitieniveau van 2020. Net zoals de koper van een energiezuinige auto een energiepemie krijgt door het op nul zetten van de BPM en de bijtelling, zou ook de koper van energiezuinige woningbouw tijdelijk een energiepemie moeten krijgen. De koper moet die premie dan gebruiken om de hypotheek te verlagen. Daarmee wordt energiezuinige nieuwbouw eerder financieel bereikbaar.

Uiteraard zullen ontwikkelaars en woningcorporaties hogere kosten moeten maken om woningen te realiseren met dergelijke energieprestaties. Zeker waar het gaat om nul-energie woningen zullen zij nog de nodige innovaties moeten doorvoeren. Die kosten zullen zij slechts gedeeltelijk kunnen verdisconteren in een hogere verkoopprijs, omdat zij zich anders – ook bij de beschikbaarheid van een dergelijke energiepemie – geheel uit de markt prijzen. Een tijdelijke energiepemie kan de aantrekkelijkheid van die huizen voor de consument wel sterk vergroten. Wij stellen voor om zo'n energiepemieregeling voor energiezuinige nieuwbouw voor de duur van vier jaar in te stellen, met een geleidelijke afbouw van deze regeling. Dat spoort ook met het innovatietraject dat de Nederlandse woningbouwsector moet doorlopen en waarover afspraken zijn gemaakt in het Lente-akkoord energiezuinige nieuwbouw. Dit akkoord uit 2007 is dit jaar opnieuw en in geactualiseerde vorm door Rijk en markt ondertekend.

In plaats van het toekennen van een energiepemie bij aankoop van een energiezuinige woning (aan te wenden door de koper ten behoeve van een lagere hypotheek), valt ook te overwegen om de koper een energiehypotheek met korting op de rente te verstrekken, waarbij het Rijk garant staat.

6) Verlaag de btw op grond

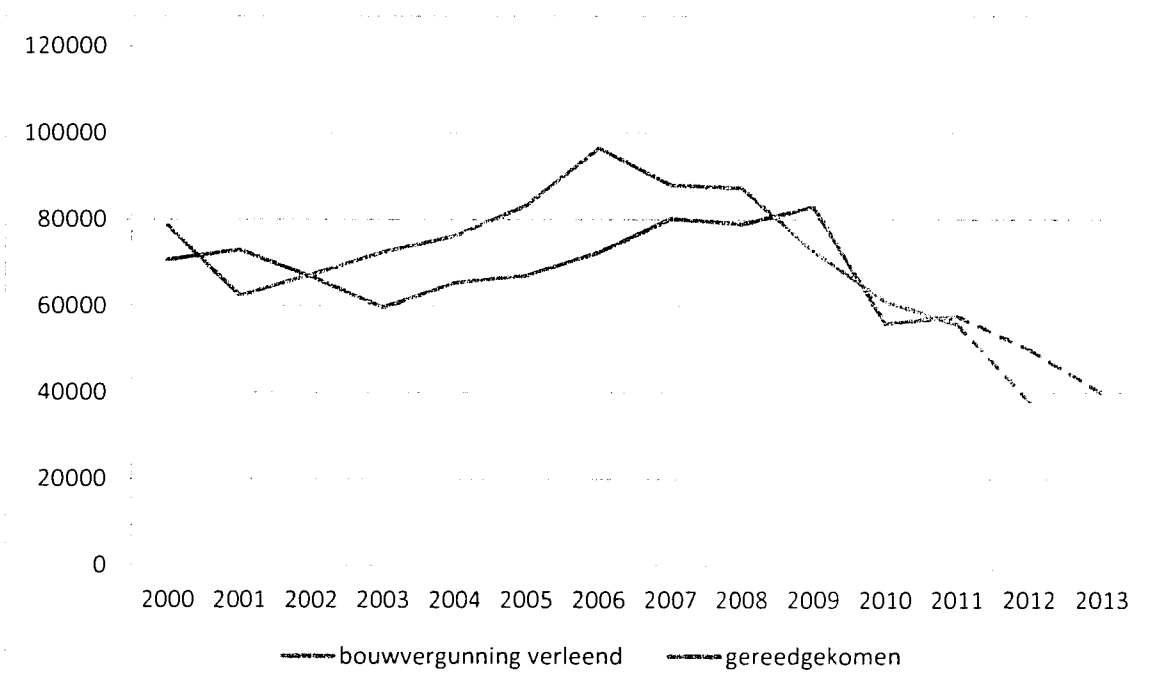
In het Begrotingsakkoord 2013 is een btw-verhoging naar 21% vastgesteld. Dat betekent dat ook de kosten van nieuwbouw fors stijgen en dat de concurrentiepositie ten opzichte van de bestaande bouw verslechtert. Dat komt nog eens boven op de verlaging van de overdrachtsbelasting voor bestaande woningen, waarvan de nieuwbouw evenmin profiteert. Een belangrijk onderdeel van de kosten van een nieuwe woning vormen de grondkosten. Ook hierover wordt met ingang van 1 oktober een btw-tarief van 21% in rekening gebracht. Wij pleiten ervoor dat het btw-tarief over grond wordt verlaagd naar 6%. Daarmee wordt het nadeel voor de nieuwbouw aanzienlijk beperkt en de concurrentiepositie versterkt. Het netto-beslag voor het Rijk is gering.

Sluitstuk: Voer voor de bouwnijverheid tijdelijk een vorm van deeltijd-WW in

In het verlengde van het op korte termijn stimuleren van de woningmarkt en het te verwachten herstel, vragen wij aandacht voor het productievermogen van de sector. Op dit moment vindt een zeer forse kaalslag van de bouwsector plaats, waardoor in korte tijd veel vakbekwaam personeel voor de sector verloren gaat. Ook als de politiek ons pleidooi overneemt, duurt het enige tijd voordat dit zich vertaalt in een hogere nieuwbouwproductie. Dat betekent dat het productievermogen zo ver wordt aangetast, dat een aantrekkende productie voor grote problemen zal zorgen. Het behoud van vakbekwaam personeel is voor de komende jaren daarom een halszaak voor de bouw. In 2009-2011 heeft de bouw veel gehad aan deeltijd-WW. Uit de

evaluatie van de regeling bleek dat driekwart van de deelnemende werkgevers door de deeltijd-WW minder mensen heeft moeten ontslaan. Na de evaluatie van de Nederlandse deeltijd-WW in juni 2012 concludeerde minister Kamp dat hernieuwde inzet van het instrument vraagt om een zorgvuldige afweging. Wij stellen vast dat de bouwnijverheid kampt met een extreme conjuncturele neergang, waardoor de inzet van een vorm van deeltijd-WW specifiek voor de bouwnijverheid aan de orde is. Wij stellen voor om voor de bouwnijverheid voor een periode van drie jaar (2012-2014) een nieuwe vorm van deeltijd-WW in te voeren als sluitstuk van onze voorstellen voor marktherstel.

Woningproductie, op basis van verleende bouwvergunning en van gereedmelding.

Verleende bouwvergunningen (2012) en gereedgekomen woningen (2012 en 2013) zijn een schatting.
Bron: CBS, Otb-bewerking

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer /mevrouw J. Fokkema
NEPROM
Postbus 620
2270 AP Voorburg

Kenmerk: 201200185

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer/mevrouw Fokkema,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

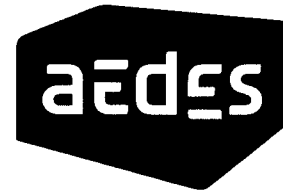
W.J. Bos

Datum

27 september 2012

vereniging van
woningcorporaties**Kenmerk**

BB/RBos/wdg/12-240

Aan de heren H.G.J. Kamp en W.J. Bos,
informateurs
p/a Brieven aan de Informateurs
Postbus 20008
2500 EA DEN HAAG

Koningin Julianaplein 10
2595 AA Den Haag
Postbus 93121
2509 AC Den Haag

088 233 37 00
aedes@aedes.nl
www.aedes.nl

Onderwerp

Informatie nieuw Kabinet - woningmarkt en woningcorporaties

KvK 40478218

Geachte heren Kamp en Bos,

Van harte gefeliciteerd met uw mooie taak als informateurs voor een nieuw Kabinet. Graag doen wij u een aantal suggesties aan de hand voor het toekomstig woon- en woningmarktbeleid.

Het unieke Nederlandse systeem van sociale volkshuisvesting zorgt ervoor dat Nederlanders goed en betaalbaar wonen. Woningcorporaties blijven daar graag hun bijdrage aan leveren. Om dat mogelijk te maken is het belangrijk dat hun investeringsmogelijkheden op peil blijven en dat de woningmarkt beter gaat functioneren.

Kort samengevat

- Aedes pleit voor een integrale aanpak van de woningmarkt op de langere termijn langs de lijnen van het plan WONEN 4.0, dat we samen met de Woonbond, de VEH en makelaarsorganisaties ontwikkeld hebben. Voor de huursector bevat dat geleidelijk toegroeien naar marktconforme huren. De huurruimte wordt via de zogeheten huursombenadering - binnen afgesproken maatschappelijke grenzen - gericht ingezet. Op die manier kunnen we de prijs-kwaliteitverhouding verbeteren, doorstroom stimuleren en verschillen tussen insiders en outsiders verkleinen. Opbrengsten komen ten goede aan investeringen, de huurtoeslag en lastenverlichting.
- Hoge heffingen voor woningcorporaties zijn contraproductief omdat ze onvermijdelijk leiden tot achterblijvende investeringen in de bouw. Het mes van investeringen snijdt aan twee kanten. De volkshuisvesting en de woningvoorraad (verduurzaming) wordt er direct beter van. Indirect geldt dat via werkgelegenheid en belastingen ook voor de schatkist. Wij gaan graag de uitdaging van extra investeringen aan als ons daarvoor ruimte geboden wordt.
- De corporatiesector werkt zelf aan verbetering van haar prestaties en governance. Zo hebben we ondermeer het initiatief genomen voor beter onafhankelijk financieel toezicht 'met een *bite*.'

Hand in eigen boezem

Om bij onszelf te beginnen: we realiseren ons terdege dat woningcorporaties er in de beeldvorming niet goed op staan. Meerdere corporaties kwamen door eigen toedoen negatief in het nieuws. Daar draaien we niet om heen. We willen zelf graag zo snel mogelijk invoering van de nieuwe Woningwet en verdere versterking van onafhankelijk financieel toezicht op de sector. We hebben daar ook zelf ingrijpende voorstellen voor gedaan. We zien de commissie van wijzen onder voorzitterschap van Rein Jan Hoekstra die dit najaar met aanbevelingen gaat komen als belangrijke stap om schoon schip te maken. Om hier lering uit te trekken en hierna samen te werken aan een duurzame basis voor onze rol als rentmeester van de sociale volkshuisvesting die past in een beter functionerende woningmarkt.

De grote meerderheid van bijna 400 corporaties is zich goed bewust van hun publieke belang. En spreekt elkaar daar meer en meer op aan zodat we herhalingen voorkomen. We werken zelf aan concrete verbeteringen. Zo werd in 2010 een nieuwe salariscode van kracht voor nieuwe benoemingen en dat werkt. Op dit moment werken we voorstellen uit voor verbetering van het intern en extern toezicht onder de noemer '*Toezicht met Bite*', waarin we onder meer vragen om stevig onafhankelijk toezicht met meer preventief ingrijpen in plaats van het achteraf constateren van misstanden.

Goed wonen in Nederland

Woningcorporaties zorgen er voor dat er in Nederland voor iedereen voldoende en kwalitatief goede woningen zijn en blijven en dragen bij aan de leefbaarheid in buurten, wijken en dorpen. Ze zijn veruit de grootste opdrachtgever in de bouw en bouwen op dit moment circa 60 procent van alle nieuwbouwwoningen. Dit aandeel is in de crisis opgelopen, aangezien marktpartijen het niet langer bolwerken. Corporaties investeren jaarlijks miljarden in nieuwbouw, woningverbetering, renovatie, energiebesparende maatregelen (9,1 miljard in 2011) en onderhoud (3,4 miljard). En er worden vele honderden miljoenen geïnvesteerd in de woonomgeving (290 miljoen in 2011). U ontving inmiddels ook een overzicht van de investeringen van een aantal grootstedelijke corporaties, verenigd onder de naam De Vernieuwde Stad.

Dit alles zorgt er voor dat zo'n 5,3 miljoen mensen goed, betaalbaar en - indien nodig - met zorgvoorzieningen kunnen wonen. Nederland kent gelukkig geen banlieues of getto's als in andere landen. We dragen er aan bij dat krimpgebieden vitaal blijven, dat aanpassingen gedaan worden zodat mensen langer thuis kunnen wonen en dat er voor toekomstige generaties voldoende woningen gebouwd worden.

Nieuwbouw als motor economie

Maar ook de economische effecten van het werk van corporaties mogen niet onderschat worden. Voor elke nieuwbouwwoning zijn circa twee bouwvakkers, schilders, verhuizers of stoffeerdere nodig. En ondernemers in toeleverende branches kunnen gordijnen, vloerbedekking, verf en meubels verkopen. 10.000 woningen minder bouwen betekent 20.000 extra werklozen. Dus meer WW-uitkeringen, minder bestedingen, minder belastinginkomsten en een groter beroep op huurtoeslag en andere toeslagen. Bovendien is iedere nieuwe woning tegelijkertijd goed voor inkomsten voor het rijk via loonbelasting, inkomstenbelasting, BTW en Vpb.

Corporaties zijn in dat opzicht op het moment de motor van de bouw. En de bouw is de motor van de economie. Daarom is het voor Nederland zo belangrijk dat woningcorporaties kunnen blijven investeren.

Investeren in plaats van doneren

Uit de door het Kabinet zojuist gepresenteerde begroting blijkt dat de nieuwe verhuurderheffing 800 miljoen euro per jaar gaat bedragen en vrijwel volledig door woningcorporaties opgehoest moet worden. Dat leidt onvermijdelijk tot aanzienlijk minder investeringen door woningcorporaties, waardoor er naar verwachting ieder jaar tot zo'n 10.000 nieuwbouwwoningen minder gebouwd worden. De verwachting is nu al dat er volgend jaar minder dan 25.000 nieuwe woningen door de corporaties gebouwd gaan worden. De afgelopen jaren waren dat er zo'n 35.000 tot 40.000. De gevolgen van de heffing gaan daar de komende jaren nog eens bovenop komen.

Het behoeft geen betoog dat dit de malaise in de bouw, in de economie en op de woningmarkt versterkt. Wij vrezen dat deze heffing bij integrale doorrekening van de effecten op de economie de schatkist meer kost dan dat het oplevert. En het brengt de volkshuisvesting op de lange termijn grote schade toe. Corporaties moeten in en voor de toekomst kunnen blijven investeren.

De woningmarkt: nu of nooit?

Een integrale aanpak van de woningmarkt is nodig. Zelden waren zoveel partijen het er over eens. Partijen op de woningmarkt: woningeigenaren, huurders, corporaties, makelaars, bouwers, ontwikkelaars, toeleveranciers en banken. Maar ook deskundigen en professoren. En politici. Het is tijd om door te pakken.

Dit voorjaar heeft Aedes samen met de Vereniging Eigen Huis, de Woonbond en makelaarsorganisaties NVM, VBO en VastgoedPro een plan voor de toekomst van de woningmarkt gepresenteerd: *WONEN 4.0*. Voor het belang van een goed functionerende woningmarkt op de langere termijn hebben we tegengestelde belangen positief uitgeruild. Onze aanpak wordt gedragen door huiseigenaren, huurders, verhuurders en makelaars! En ook vanuit de hoek van veel andere maatschappelijke organisaties, wetenschap en toonaangevende economen ontvingen we veel steun.

WONEN 4.0: Langere termijn

De winst voor economie en welvaart kan enorm zijn als ook een nieuw Kabinet kiest voor de lijn van *WONEN 4.0*. Hierin worden de subsidies op de woningmarkt afgebouwd ten gunste van noodzakelijke investeringen, financiering van huurtoeslag en lagere belastingtarieven. Het plan houdt de inkomensverdeling ongewijzigd - dat is aan de politiek- maar leidt wel tot zowel een beter functionerende woningmarkt als een beter functionerende arbeidsmarkt. Een CPB doorrekening zal dit, zo verwachten wij, ook aantonen. De verstoring van de huur- en koopwoningmarkt en de fiscale stimulering van het maken van schulden stopt. Het risico van onbegrensde kosten van de hypotheekrenteaftrek wordt afgebouwd. Op de huurmarkt wordt met de zogeheten huursombenadering binnen maatschappelijke grenzen de prijs-kwaliteitsverhouding van huurwoningen aanzienlijk verbeterd en resulteren op de langere termijn volledig marktconforme huren. Ook de Woonbond die de huurders vertegenwoordigt, vindt dit de enig juiste beweging. En commerciële beleggers en investeerders worden verleid te investeren in de broodnodige woningen voor middeninkomens.

Door deze aanpassingen komen uit de koop- maar ook uit de huurmarkt gelden beschikbaar voor investeringen, huurtoeslag, lastenverlichting en besparingen op de overheidsfinanciën.

WONEN 4.0 is de koers voor de lange termijn: op weg naar een goed functionerende woningmarkt met fors minder financiële risico's voor de staatskas.

In de bijlage treft u meer informatie aan over WONEN 4.0.

Kortere termijn

Maar uiteraard kunnen ook op de kortere termijn al maatregelen genomen worden die de woningmarkt en de woningbouw helpen.

- Een ander huurbeleid kan helpen de doorstroming op gang te brengen en extra huurinkomsten te genereren ten behoeve van investeringen van corporaties. Dat kan als corporaties ruimte krijgen voor een huurstijging boven inflatie, in te zetten door middel van de zogeheten huursombenadering. In WONEN 4.0 is overeenstemming bereikt over een gemiddelde huurstijging van 2 procent boven inflatie. Hiermee kunnen corporaties regionaal ook uit de voeten.
En let wel, de woningmarkt in Oost-Groningen of Zuid-Limburg is onvergelijkbaar met die in bijvoorbeeld Amsterdam of Utrecht. Een huursombenadering zorgt er zoals gezegd voor dat corporaties voor hun huurders een betere prijs-kwaliteitverhouding kunnen bewerkstelligen en is een prima middel om bestaande ongelijkheid tussen zittende en nieuwe huurders te beëindigen. Bovendien een extra instrument om scheefwonen tegen te gaan. We informeren u desgewenst graag uitgebreid over de mogelijkheden (bij deze brief vindt u reeds een notitie over de huursombenadering).
- De Europese toewijzingsgrens belemmert de doorstroming enorm. Niet alleen kunnen grote groepen huurders niet (meer) terecht in een sociale huurwoning, ook is er nauwelijks alternatief voor deze groepen. Daar komt bij dat bijvoorbeeld ouderen die hun koopwoning willen verkopen én de woning nauwelijks kwijt raken én niet terecht kunnen in een betaalbare, kleinere huurwoning. Ons inziens is voorlopig een ruime toewijzing in het belang van iedereen.
- Decentrale duurzame energieopwekking moet bevorderd worden in plaats van fiscaal ontmoedigd. Het leidt tot meer eigen verantwoordelijkheid bij burgers en bedrijven, kan CO₂ emissies bij grote conventionele installaties beperken, vergt minder distributie en lokt uit tot grootscheepse innovatie in productie, maar ook in kringloopsystemen. Corporaties kunnen hier een grote rol bij spelen gezien hun woningvoorraad.
- Het demissionaire Kabinet heeft voorstellen aangekondigd om corporaties te dwingen woningen te verkopen. Corporaties verkopen nu al circa 16.700 woningen per jaar en er zijn nog veel meer corporatiewoningen te koop. Daar ligt dus de belemmering niet. Ze verkopen het meest aan starters. Relatief weinig (en steeds minder) zittende huurders zijn geïnteresseerd in het kopen van hun woning. De woningmarkt kent op het moment een maar zeer beperkte vraag naar koopwoningen, terwijl de vraag naar huurwoningen explodeert. Dat komt niet alleen door de crisis, maar hangt ook samen met veranderde arbeidsethiek en mobiliteit.
Gedwongen verkoop zal daarnaast de markt voor particuliere verkopers verpesten, zeker als onder de marktprijs verkocht moet worden. De koopmarkt kent grote regionale verschillen, in de krimpgebieden is nu al sprake van een overschot aan goedkope particuliere koopwoningen, voor de eigenaren een gouden kooi die het vervullen van hun woonwens belemmert. Grootschalige verkoop zorgt tegelijkertijd voor een nog groter beroep op de hypotheekrenteaftrek, een groot renterisico voor het rijk.

27 september 2012

Ons inziens moet wel de verkoop aan institutionele beleggers die ook op de huurmarkt aantrekkelijke inflatie-geïndexeerde rendementen kunnen halen, verder op gang komen. Daarin liggen goede mogelijkheden om een over meer maatschappelijke partijen gespreide huurmarkt te realiseren.

- Scheiden van wonen en zorg is een zeer gewenste ontwikkeling mits corporaties voldoende ruimte krijgen in het Woningwaarderingstelsel om woningaanpassingen door te berekenen in de huur, ook onzelfstandige woningen in aanmerking komen voor huurtoeslag en het totale budget voor huurtoeslag toereikend wordt vastgesteld.

Investeringsagenda woningcorporaties

Nederland en de Nederlandse woningcorporaties zijn gebaat bij een concrete investeringsagenda. Aan de hand daarvan bouwen we de broodnodige nieuwe woningen, helpen we de bouw vooruit, blijven mensen aan het werk en kunnen alle mensen wonen in een voor hen passende woning.

Graag praten we met u verder over een investeringsagenda die perspectief biedt voor een gezonde economie, voor de woningmarkt en waarbij de overheidsfinanciën worden ontzien.

We wensen u vruchtbare informatiegesprekken en veel succes.

Met vriendelijke groet,
Aedes vereniging van woningcorporaties

Ir. M.A.E. Calon
Voorzitter

Bijlagen:

- WONEN 4.0
- Notitie Huursombenadering

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer ir. M.A.E. Calon
Aedes Vereniging van Woningcorporaties
Postbus 93121
2509 AC Den Haag

Kenmerk: 201200187

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Calon,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

De heer drs. W.J. Bos en de heer H.G.J. Kamp
Informatie
Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20008
2500 EA Den Haag

Postbus 15, 3870 DA Hoevelaken
Westerdorpsstraat 68, 3871 AZ Hoevelaken
Telefoon 033 253 9255
Fax 033 253 9595
www.nationaalgroenfonds.nl
info@nationaalgroenfonds.nl
Bankrekening 26.58.66.308
Stichting Groenfonds: KvK 41.1585.94

Datum
27 september 2012

Behandeld door
P.J.A. Baars

Telefoonnummer
033 253 9358

Kenmerk
2012097

Onderwerp
Financiering natuurbeleid

E-mail
p.baars@
nationaalgroenfonds.nl

Heerleerle Haa. Bos,
Heerleerle Haa. Kamp,

In deze brief zou ik – als voorzitter van Nationaal Groenfonds – graag Uw aandacht willen vragen voor ‘het behoud van de natuur in ons land’. Na de bezuiniging van twee derde van het rijksbudget voor natuur, staat de natuur in Nederland zwaar onder druk. We staan dus voor de vraag hoe we van nu af aan onze natuurgebieden en ons landschap moeten gaan behouden en beschermen.

De huidige indeling van natuurgebieden is zo divers, dat naast de professionals bijna niemand meer weet waar het natuurbeleid over gaat. Dat komt het draagvlak voor natuur niet ten goede. Het huidige natuurbeleid kent daarnaast nog immer een kostbaar financieel stelsel dat is gebaseerd op subsidies.

Als voorzitter van het Nationaal Groenfonds, maar ook persoonlijk, maak ik mij hierover grote zorgen. In dit licht gezien zou ik uw aandacht willen vragen voor de positieve ervaringen in de monumentenwereld die ik meemaak vanuit mijn voorzitterschap van het Nationaal Restauratiefonds. Het natuurbeleid van de toekomst kan naar mijn mening veel leren van de monumentenwereld.

In de monumentenwereld is met de komst van Nationaal Restauratiefonds uit efficiency overwegingen het subsidie à fonds perdu-beleid waar mogelijk omgezet in laagrentende en langlopende leningen in combinatie met een fiscale faciliteit. Vandaag de dag kan 70% van alle monumenten worden onderhouden en gerestaureerd met laagrentende leningen en wordt nog maar 30% van alle monumenten via subsidies in stand gehouden.

Datum
27 september 2012

Kenmerk
2012097

Blad
2

Met die blik zouden we ook moeten kijken naar de financiering van de natuur. Start daar waar dat kan met het (deels) vervangen van subsidie door laagrentende leningen, om zo investeringen in natuur financieerbaar te maken daar waar er verdienvermogen gecreëerd kan worden. Maatregelen die genomen moeten worden in minder kwetsbare natuur of aan de randen van natuurgebieden lenen zich hiervoor het meest. Naar analogie van de aftrek van onderhoudskosten voor eigenaren van een rijksmonument – verdient het aanbeveling een fiscale faciliteit te creëren die lenen voor natuurinvesteringen stimuleert.

Net als in de monumentenwereld blijft subsidie echter nodig voor die gebieden waar het verdienvermogen minder groot zal zijn of ontbreekt. Een structureel budget is daarbij effectiever dan incidentele bedragen. In dat licht bepleit ik graag om het deels terugdraaien van de bezuinigingen op natuur in het Lenteakkoord een structureel karakter te geven.

Tot slot kent de monumentenwereld een heldere indeling in Rijks-, provinciale en gemeentelijke monumenten, alsmede een aanwijzing voor Beschermd stads- en dorpsgezichten. Initiatieven voor het aanwijzen van monumenten komen vaak uit de samenleving; 'bottom-up'. Dat bevordert het draagvlak en stimuleert particulier initiatief. Voor natuur acht ik een heldere gebiedsindeling eveneens van belang, waarin een vereenvoudiging van de gebiedscategorieën plaatsvindt en waarin duidelijk het internationaal, nationaal en provinciaal/regionaal belang weergegeven wordt. Tenslotte blijft Rijksregie – zoals dat ook het geval is bij de monumenten – vanzelfsprekend geboden.

Ik zou het in hoge mate op prijs stellen als u uw invloed zou willen aanwenden om te bewerkstelligen dat deze suggesties een plaats krijgen in een nieuw regeerakkoord. Vanzelfsprekend zijn zowel Nationaal Groenfonds als Nationaal Restauratiefonds zeer bereid een gemoderniseerd financieringsstelsel voor natuur verder uit te werken.

er aanvullend u de - beste haalbaarheid

o - het huidige kwaliteit.

Gijft
Professor mr. Pieter van Vollenhoven
Voorzitter Nationaal Groenfonds

P.S. Vanzelfsprekend ben ik altijd bereid te helpen de realisatie te realiseren!

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer prof.mr. P. van Vollenhoven
Nationaal Groenfonds
Postbus 15
3870 DA Hoevelaken

Kenmerk: 201200189

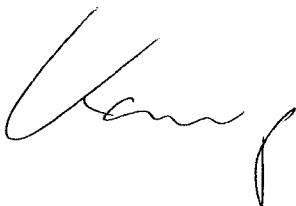
Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Van Vollenhoven,

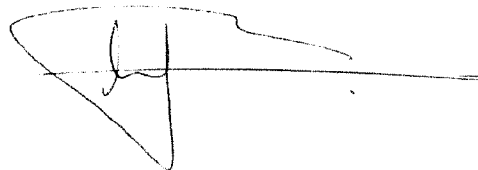
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

2012 00190

Aan:
De informateur, dhr. H. Kamp
Binnenhof 4
2513 AA Den Haag

Weert, 24 september 2012

Betreft: de toekomst van de Koninklijke Militaire School te Weert in het regeerakkoord.

Geachte heer Kamp,

De provincie Limburg en de gemeente Weert spannen zich al geruime tijd in om de KMS in Weert een nieuwe toekomst te geven. Sluiting van de KMS zal stad en provincie hard treffen. Nadat minister Hillen zijn voornemen tot sluiting heeft geopenbaard, hebben mensen uit de militaire opleidingspraktijk, het burgeronderwijs en Limburgse overheden, een sterk toekomstconcept op tafel gebracht.

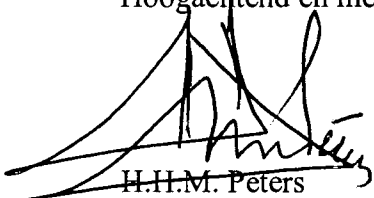
Dit concept "KMS kazerne van de toekomst 2020" brengt naast enige budgettaire verlichting voor defensie per direct, vooral een sterk gemengd civiel/militair opleidingsconcept. Een concept dat kwalitatieve opleidingswinst en exploitatiewinst voor de toekomst inhoudt.

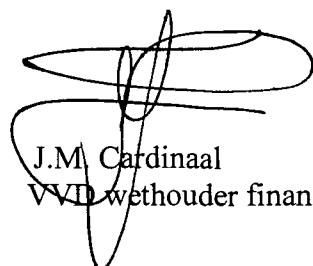
Het concept is in de voorbije maanden aangeboden aan de leden van de Tweede Kamer en de minister van defensie. De Tweede Kamer heeft door de motie Bosman-Eijsink-Knops, gemeend de gemeente Weert en de provincie Limburg opnieuw tijd te geven, de businesscase te vervolmaken. De tijd daarvoor wordt goed gebruikt zodat op 29 oktober a.s. de businesscase, versie 2.0 zal worden aangeboden.

Ondertussen bereiken ons meerdere signalen vanuit defensiekringen, dat het verlies aan meerwaarde van de KMS opleiding in Weert te groot wordt geacht, en de bezuinigingswinst van verplaatsing naar Ermelo te hoog is ingeschat, zodat deze maatregel in slechts zeer geringe mate de begroting van het ministerie van defensie zal ontlasten.

Redenen waarom wij u vragen, de doorontwikkeling van de Koninklijke Militaire School in Weert de ruimte te geven door hierover een afspraak op te nemen in het regeerakkoord of een daar aan gelieerd document.

Hoogachtend en met liberale groet,

H.H.M. Peters
Voorzitter VVD fractie

J.M. Cardinaal
VVD wethouder financiën

A.W.P. Kirkels
VVD wethouder en loco-bm.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer H.H.M. Peters
VVD Weert
Postbus 950
6000 AZ Weert

Kenmerk: 201200191

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Peters,

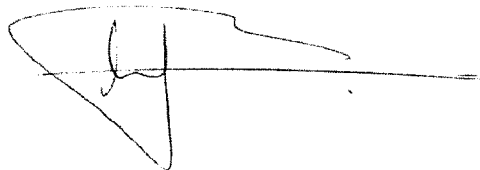
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200132

Commissie Gelijke Behandeling

Aan de Informateurs
De heer H.G.J. Kamp
De heer drs. W.J. Bos
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Onderwerp

Adviezen en aandachtspunten van het
College voor de Rechten van de Mens i.o.
voor de kabinetsformatie.

Datum

25 september 2012

Ons kenmerk

2012/0156/LK/WvdT/IS

Geachte heer Kamp en heer Bos,

Mensenrechtenverdragen bieden burgers in Nederland bescherming in hun grondrechten. Door mensenrechten te eerbiedigen wordt de gelijkwaardigheid en menselijke waardigheid van iedereen gerespecteerd. Een land waarin mensenrechten zijn gegarandeerd voor iedereen leidt tot een stabiele, rechtvaardige samenleving en dat is goed voor de economie. Respect voor internationale verdragen en naleving van mensenrechten dient een uitgangspunt te zijn in de besprekingen voor een nieuwe coalitie. Als zelfstandig en onafhankelijk bestuursorgaan acht het College voor de Rechten van de Mens i.o. het gewenst u een aantal adviezen te geven om te bevorderen dat mensenrechtennormen in het toekomstig regeerakkoord worden opgenomen.

Op 1 oktober treedt de nieuwe Wet College voor de Rechten van de Mens in werking en is het College ook operationeel. Het College voor de Rechten van de Mens heeft als opdracht mensenrechten in Nederland te bewaken en te beschermen en daar waar mensenrechten in het geding komen deze te belichten. Het College bevordert de naleving van mensenrechten in praktijk, beleid en wetgeving. Het College vergroot het bewustzijn van mensenrechten in Nederland.

Het College is bevoegd tot het doen van onderzoek ter plaatse en personen en organisaties zijn verplicht inlichtingen te verschaffen. Daardoor kan het College gefundeerde adviezen en aanbevelingen geven aan de overheid en andere belanghebbenden. De jaarlijkse rapportage van het College¹ over de mensenrechtensituatie in Nederland biedt de overheid extra houvast om structureel te werken aan verbetering van de mensenrechten. De Memorie van Toelichting verwoordt de rol van het College als volgt: *“Het College zal een cruciale schakel zijn tussen het*

¹ Zie artikel 3, sub b, Wet College voor de rechten van de mens.

maatschappelijk middenveld, nationale en internationale organisaties. Zo zal het op belangrijke wijze bijdragen aan het vertalen van het beginsel menselijke waardigheid naar handreikingen om aan dat beginsel in de praktijk vorm te geven.”

Nationale mensenrechtenstructuur

In Nederland ontbreekt een bestuurlijke overlegstructuur ten behoeve van samenhang en afstemming van mensenrechtelijke aspecten van wetgeving, beleid en uitvoering. Instelling op hoog niveau van een interdepartementaal mensenrechtenoverleg kan die gewenste afstemming bevorderen. Dit vraagt geen grotere overheid maar voorkomt inefficiëntie en ineffectiviteit. Daarnaast signaleert het College dat een structurele dialoog tussen overheid en maatschappelijke organisaties ontbreekt.

Tegen die achtergrond doet het College twee aanbevelingen voor het regeerakkoord.

Er wordt door het kabinet een interdepartementaal overleg ‘mensenrechten in Nederland’ ingesteld, waarin hoge ambtenaren zitting hebben. Dit overleg, gecoördineerd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, vormt tevens een vast aanspreekpunt voor het nieuwe College voor de Rechten van de Mens.

Het kabinet zet in op een regulier mensenrechtenoverleg tussen departementen en maatschappelijke organisaties over kwesties in Nederland. Het College voor de Rechten van de Mens wordt op basis van zijn wettelijke taak² gevraagd dit overleg te faciliteren.

Waarborgen mensenrechtennormen op verschillende beleidsterreinen

1. Naleving mensenrechten in Nederland

Nederland is in internationaal verband de verplichting aangegaan de naleving van de rechten van de mens te waarborgen. Daarom is het belangrijk om bij de uitwerking van een regeerakkoord over de gehele breedte van het nieuwe regeringsbeleid de bescherming van mensenrechten op een hoog niveau te houden. Het College beveelt aan bij de nieuwe kabinetsplannen uitdrukkelijk aan te geven hoe deze zich verhouden tot de voor Nederland geldende mensenrechtenverdragen en bepleit het volgende op te nemen in het regeerakkoord.

Het kabinet respecteert internationale en Europese mensenrechtenverdragen. Verdragen waar Nederland zich aan heeft gecommitteerd, dienen als leidraad en toetssteen voor beleid, wetgeving en uitvoering.

2. Migratie en mensenrechten

Mensenrechten gelden voor iedereen, dus ook voor vreemdelingen. In Nederland wordt al enige jaren een debat gevoerd over vreemdelingendetentie. Er zijn klachten over opsluiting zonder voldoende uitzicht op terugkeer, te langdurige opsluiting en over de zorg en het leefklimaat in de inrichtingen waar de opsluiting plaatsvindt. In augustus van dit jaar verschenen kritische onderzoeksrapporten over vreemdelingendetentie in Nederland van de Nationale ombudsman en van het *Committee for the Prevention of Torture*. Deze rapporten onderstrepen de urgentie om verbeteringen aan te brengen. Het College ziet dat in de komende regeerperiode met voortvarendheid gewerkt dient te worden aan verbetering van de situatie van vreemdelingen in detentie. In breder verband dringt het College er op aan dat in het vormgeven van het vreemdelingenbeleid en in de praktijk de mensenrechten worden gewaarborgd. Het College beveelt u aan de volgende tekst in het regeerakkoord op te nemen.

Vreemdelingendetentie is een uiterst redmiddel ter effectuering van de op handen zijnde uitzetting van een vreemdeling. De rechter toetst de noodzaak en het voortduren van

² Zie artikel 3, sub f, Wet College voor de rechten van de mens.

vreemdelingendetentie. De omstandigheden in detentie zijn humaan, kinderen en kwetsbare personen worden niet in detentie gezet. Voor vreemdelingendetentie worden alternatieven ontwikkeld.

Gezinshereniging is in de afgelopen jaren vaak onderwerp van debat geweest op zowel Europees als nationaal niveau. Recent is een aanscherping van eisen voorzien om gezinshereniging te beperken tot het 'kerngezin'. Ongehuwden komen daardoor niet langer in aanmerking voor gezinshereniging. Ook voor vreemdelingen is het van belang dat gezinsleden bij elkaar kunnen zijn en blijven. Daarom bepleit het College het volgende voor het regeerakkoord.

Het gezinsherenigingsbeleid wordt zodanig vormgegeven dat dit in overeenstemming is met het recht op gezinsleven conform artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en geen strijd oplevert met het verbod op discriminatie, zoals vastgelegd in o.a. artikel 1 van het 12^e protocol van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Specifieke aandacht geeft het kabinet aan vluchtelingen die op de vlucht van hun kinderen, echtgenoot of ongehuwde partner zijn gescheiden.

De komende jaren staat het thema migratie en mensenrechten nadrukkelijk op de agenda van het College. Ontwikkelingen op het terrein van gezinshereniging, arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europese landen en het beleid inzake de verlening van een verblijfsvergunning aan vreemdelingen die buiten hun schuld niet kunnen terugkeren volgt het College op de voet.

3. Ouderenzorg en mensenrechten

De laatste jaren zijn er veel signalen dat er zaken misgaan in sommige verzorgings- en verpleeghuizen. Ouderen worden soms verwaarloosd en/of mishandeld. Voorbeelden zijn pyramadagen, ernstige lichamelijke vervuiling, onjuiste medicatie en gebruik van dwangmiddelen. Voor de kwetsbare en afhankelijke ouderen lijken aldus het recht op gezondheid (kwaliteit, toegankelijkheid en beschikbaarheid van zorg) en andere mensenrechten, zoals privacy en zelfbeschikking in het geding te zijn. Het College zal hiernaar onderzoek uitvoeren en wil handvatten aanreiken voor de waarborging van de mensenrechten van deze kwetsbare groep door overheid en zorginstellingen. Het College beveelt u aan de volgende tekst in het regeerakkoord op te nemen.

Het kabinet haalt het probleem van ouderenmishandeling uit de taboesfeer. Het huidige regeringsbeleid rond de aanpak van ouderenmishandeling wordt voortgezet en aangevuld met kwaliteitsnormen die een mensenrechtelijke benadering van ouderenzorg versterken.

4. Discriminatie bij de toegang tot de arbeid

Discriminatie bij de toegang tot de arbeid is nog steeds aan de orde van de dag. Dit treft zowel ouderen als jongeren. Doordat sinds enkele jaren steeds vaker arbeid wordt verricht op tijdelijke basis, hebben vooral jongeren zelden een contract voor onbepaalde tijd. Duurzame inzetbaarheid van 55-plussers is wel noodzakelijk, maar nog geen gegeven. Arbeidsgehandicapten hebben weinig kans op een baan. Vooroordelen spelen hierbij een belangrijke rol.

Nederlandse ondernemers moeten mensen met talenten niet uitsluiten, ze zijn hard nodig. In verkiezingsprogramma's is dit onder ogen gezien en worden wetsvoorstellen gedaan om quota wettelijk vast te leggen voor mensen met een handicap, vrouwen of ouderen. Andere voorstellen zien op samenvoegen van de Wajong met andere wetten als de Wet werk en bijstand (Wwb) en de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) tot één Participatiewet. Dit laatste kan echter frictie opleveren met de verplichtingen uit de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (WGBH/CZ). Het College vraagt aandacht voor toegang tot de arbeid in tijden van een economische crisis en om het volgende in het regeerakkoord op te nemen.

Het kabinet streeft naar een verhoging van de arbeidsparticipatie van jongeren, ouderen, mensen met een handicap, etnische minderheden en vrouwen.

Het kabinet doet een voorstel om de Wajong samen te voegen met andere wetten als de Wwb en de Wsw tot één Participatiewet. Hiertoe vraagt het kabinet advies aan het College voor de Rechten van de Mens over de mogelijke frictie van een dergelijke Participatiewet met de WGBH/CZ.

5. Snelle ratificatie Verdrag Rechten van personen met een handicap

Binnen de Europese Unie hebben 22 lidstaten inmiddels het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap geratificeerd. Wereldwijd zijn al 119 VN-lidstaten partij bij dit Verdrag. Nederland heeft het Verdrag nog steeds niet geratificeerd, terwijl mensen met een beperking in Nederland op veel terreinen achtergesteld zijn ten opzichte van anderen. Participatie van mensen met een beperking is geen gunst, maar een recht. Dit blijkt uit het Verdrag, maar ook uit andere mensenrechtenverdragen waar Nederland aan gebonden is.

Het kabinet dient zo snel mogelijk in de Tweede Kamer het wetsvoorstel in tot ratificatie van het VN-Verdrag voor Personen met een Handicap.

Tot slot

De bevoegdheid van de Commissie Gelijke Behandeling om gelijkebehandelingswetgeving te handhaven gaat volledig over naar het College. Het tegengaan van discriminatie en het bevorderen van gelijke behandeling op de wettelijke beschermde gronden (onder meer ras, geslacht, seksuele gerichtheid, godsdienst en levensovertuiging) blijven dan ook onverminderd de aandacht van het College behouden.

Mocht u naar aanleiding van onze adviezen een gesprek wensen met het College, dan verzoek ik u contact op te nemen met Wendy van der Tol (senior medewerker politieke zaken) via w.van.der.tol@cgb.nl of telefoonnummer 030- 888 3 853.

Een kopie van dit schrijven verstuur ik aan alle fractievoorzitters in de Tweede Kamer.

Met vriendelijke groet,

Laurien J.L. Koster

Voorzitter Commissie Gelijke Behandeling/ College voor de Rechten van de Mens i.o.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Commissie Gelijke Behandeling
Mevrouw L.J.L. Koster
Postbus 16001
3500 DA Utrecht

Kenmerk: 201200193

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte mevrouw Koster,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de minister-president
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Kenmerk: 201200194

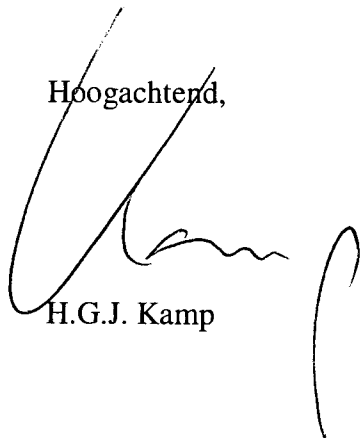
Den Haag, 1 oktober 2012

Geachte heer Rutte,

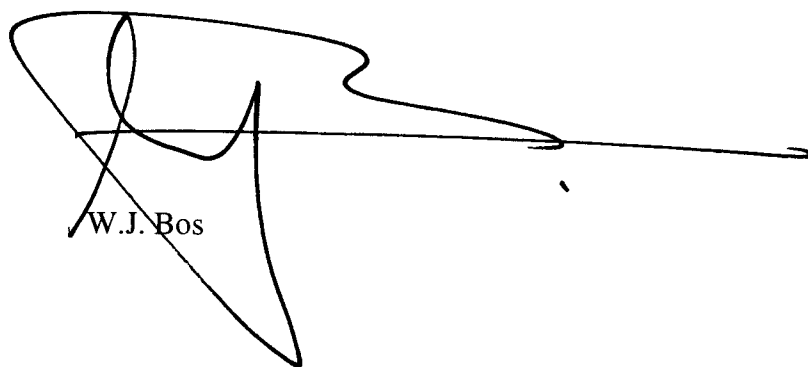
Graag verzoeken wij u de minister van Infrastructuur en Milieu te vragen om ons ten behoeve van onze werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn en met inbegrip van de budgettaire consequenties te informeren over:

- de mogelijkheden tot invoering van een Eurovignet voor vrachtwagens op basis van milieueisen en hierbij de effecten op de inzet van buitenlandse vrachtwagens in Nederland te betrekken;
- de mogelijkheden tot verhoging van de gebruiksvergoeding van het spoor met 50 miljoen euro;
- de verhouding tussen het uitgangspunt van de huidige omvang van het hoofdrailnet van het spoor en voorstellen om delen van het huidige hoofdrailnet aan te besteden.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200195

Aan de heer H.G.J. Kamp
en de heer drs. W.J. Bos
Binnenhof 1A
2513 AA DEN HAAG

Datum
25 september 2012

Onderwerp
Minder regeldruk voor
groei en ontwikkeling

Uw kenmerk

Ons kenmerk
JtH/RvZ/2012/100

Bijlage(n)
2

Mijne heren,

Het nieuwe kabinet staat voor de opgave om de economische groei en de dynamiek in de Nederlandse samenleving terug te brengen. Daartoe moet het de regeldruk substantieel verlagen. Dit lukt alleen als de huidige aanpak van regeldruk wordt doorontwikkeld en verbreed tot een programma dat alle bronnen van regeldruk omvat en waarin het kabinet alle veroorzakers van regeldruk aanspreekt om een bijdrage te leveren. In deze brief adviseren wij u over de *doelstellingen* van een dergelijk programma en over de *aanpak* waarmee het nieuwe kabinet die doelstellingen kan verwezenlijken.

De doelstelling

De doelstelling van het nieuwe kabinet moet zijn om de regeldruk *substantieel en merkbaar* te verlagen. Merkbaarheid betekent dat de doelstelling per doelgroep wordt geformuleerd. Daarbij kan onderscheid worden gemaakt tussen bedrijven, burgers, en instellingen en professionals in sectoren als zorg en onderwijs.

Bedrijven

Om de economische groei in Nederland een voldoende impuls te geven, moet het nieuwe kabinet de regeldruk in Nederland per saldo ("netto") met enkele miljarden verlagen. De reductiedoelstelling moet dus in miljarden luiden, niet in miljoenen. Een dergelijke ambitie vergt een grondige vernieuwing van het reductieprogramma. Dat programma moet *alle vormen* van regeldruk gaan omvatten (inclusief leges). Verder moet het zich richten op *alle veroorzakers* van regeldruk. Dat betekent dat ook regelgeving uit Europa en van medeoverheden onder de regeldrukdoelstelling moet worden gebracht. Verder is cruciaal voor het merkbaar verminderen van regeldruk dat ook expliciete doelstellingen worden geformuleerd per uitvoeringsorganisatie, inspectie en toezichthouder. Ook voor hen moet vermindering van regeldruk een belangrijke doelstelling worden. Bijlage 1 bevat een eerste inventarisatie van mogelijkheden om de regeldruk voor bedrijven te verlagen.

Burgers

Burgers ervaren regeldruk als irritant en tijdrovend. Zo moeten mensen met een progressieve chronische aandoening (MS, dementie) nog steeds een herindicatie voor extra hulp ondergaan als hun situatie zich – conform verwacht ziektebeeld – verslechtert. In bijlage 2 bij deze brief geven wij meerdere mogelijkheden om de regeldruk op een herkenbare en merkbare manier voor burgers te verminderen. Uitgangspunt daarbij is dat het kabinet een kwalitatieve benadering kiest met doelstellingen die aansluiten bij de situatie van specifieke groepen burgers. Het ligt voor de hand om

Contact

Lange Voorhout 58
2514 EG Den Haag

Postbus 16228
2500 BE Den Haag

T (070) 310 86 66
F (070) 310 86 79

www.actal.nl
info@actal.nl

prioriteit te geven aan groepen burgers die relatief vaak met de overheid in contact staan, zoals ouderen, chronisch zieken, uitkeringsgerechtigden, zorgleerlingen en multiprobleemgezinnen.

Instellingen en professionals

In sectoren als zorg, onderwijs, veiligheid en sociale zekerheid gaan veel publieke middelen om. Een efficiëntere inzet van deze middelen betekent direct ook een kostenbesparing voor de overheid. Bovendien kunnen verpleegkundigen, leraren en politieagenten dan meer doen waarvoor ze zijn aangesteld: mensen verzorgen, onderwijs geven, en Nederland veiliger maken. Het nieuwe kabinet kan de bureaucratie in deze sectoren met ten minste € 1 miljard netto verminderen. Bijlage 2 geeft ter indicatie meerdere mogelijkheden. Wij wijzen u ook op adviezen die Actal eerder heeft uitgebracht over hoe de regeldruk voor schoolleiders en politieagenten te verlagen.

Medeoverheden

Gemeenten, provincies en waterschappen vormen voor bedrijven en burgers vaak de eerste overheid waar zij mee te maken krijgen. Deze medeoverheden hebben elk een eigen verantwoordelijkheid voor het verminderen van regeldruk, zeker nu er op diverse beleidsterreinen sprake is van decentralisatie van bevoegdheden. Het nieuwe kabinet kan medeoverheden aanmoedigen door concrete reductiedoelstellingen met ze af te spreken en door goede voorbeelden te verspreiden. Conform eerdere adviezen van Actal kan daarbij bijvoorbeeld worden gewezen op het belang van het vervangen van vergunningen door algemene regels.

De vernieuwde aanpak

De doelstellingen zijn ambitieus. En ze zijn haalbaar. Maar daarvoor is het wel nodig dat de huidige aanpak van regeldruk wordt doorontwikkeld. Wij zijn van mening dat de vernieuwde aanpak alleen effectief zal zijn, als is voldaan aan twee randvoorwaarden: commitment op het hoogste politieke niveau en onafhankelijk advies.

Commitment op het hoogste politieke niveau.

De ambitieuze netto-reductiedoelstellingen kunnen niet worden gerealiseerd met alleen 'quick wins': zij vragen heldere keuzes en substantiële hervormingen op belangrijke beleidsterreinen als de fiscaliteit, de arbeidsmarkt en sociale zekerheid, de bouw en de woningmarkt, de ruimtelijke ordening, en in (semi-)publieke sectoren als zorg, onderwijs en veiligheid. Die hervormingen hebben alleen kans van slagen met politiek commitment én politieke aansturing op het hoogste niveau. De hervormingsagenda, met in het middelpunt de vermindering van regeldruk, vindt daarom bij voorkeur plaats onder verantwoordelijkheid van de minister-president.

Onafhankelijk advies over aanpak, inhoud en voortgang van het regeldrukprogramma

Actal adviseert regering en Staten-Generaal over hoe de regeldruk zo laag mogelijk kan worden. Juist in situaties waarin belangrijke keuzes moeten worden gemaakt over structurele hervormingen, wijzen wij op minder belastende alternatieven voor bestaande én nieuwe regelgeving, met oog voor zowel beleid, uitvoering als toezicht. Aandacht is in ieder geval nodig voor de kansen en risico's voor de regeldruk bij:

- de herijking van de rolverdeling tussen overheid en samenleving,
- decentralisaties,
- verantwoording, registratie en controle, en

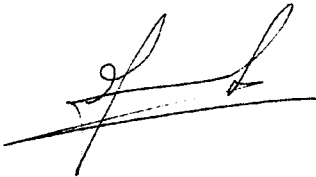
- het wegnemen van belemmeringen voor ontwikkeling, innovatie en groei voor burgers en bedrijven.

Tot slot

Wij willen met deze brief bijdragen aan het opstellen van een ambitieus programma om de regeldruk in Nederland te verminderen. Wij maken de brief openbaar op www.actal.nl.

Wij wensen u succes bij het uitvoeren van uw taak en zijn uiteraard graag bereid om u daarbij terzijde te staan.

Hoogachtend,

J. ten Hoopen
Voorzitter

E. Helder
collegelid

L.L. Doude van Troostwijk
collegelid

Bijlage 1. Verminderen regeldruk bedrijfsleven

Ondernemen

Digitaal registreren van starters. Starters moeten zich registreren bij de Kamer van Koophandel (in de toekomst via Ondernemerspleinen). Aangezien een digitale handtekening (nog) niet in alle landen wordt geaccepteerd, moet dat fysiek gebeuren. Dat geldt ook voor ondernemers die niet internationaal zullen opereren. Hun administratieve lasten kunnen worden verlaagd door de mogelijkheid te bieden digitaal in te schrijven.

Inkomens- of omzetcriterium voor startende zelfstandige. De vraag of iemand werknemer of ondernemer is, wordt momenteel beantwoord op basis van een urencriterium. Mensen die vanuit een bestaande baan een eigen onderneming willen starten, worden daardoor niet snel (genoeg) als ondernemer aangemerkt. Een inkomens- of een omzetcriterium kan dit verhelpen.

Algemene regels, geen vergunningen. De overheid heeft de mogelijkheid om door middel van vergunningverlening eisen te stellen aan bepaalde activiteiten. Algemene regels zijn echter minder belastend. Ondernemers hoeven dan geen vergunning meer aan te vragen: ze moeten zich "slechts" aan de algemene regels houden. En de betreffende gemeente hoeft geen capaciteit meer in te zetten voor het beoordelen van vergunningaanvragen (maar alleen nog voor de handhaving van de algemene regels). Het Rijk kan dit aanmoedigen door goede voorbeelden te verspreiden. Het kan zelf het goede voorbeeld geven door bijvoorbeeld werkvergunningen voor (sommige groepen) kenniswerkers te vervangen door algemene regels.

Eindigheid regelgeving (horizonbepaling). Regelgeving kan hardnekkig zijn: er komt vaak wel wat bij, maar er gaat niks vanzelf weg. Dit kan worden ondervangen door standaard een zgn. horizonbepaling in te voeren, waarin wordt bepaald dat de regelgeving automatisch verloopt tenzij er op basis van een evaluatie wordt besloten dat voortzetting van de regelgeving maatschappelijk gezien gewenst is. Indien het hanteren van een horizonbepaling in regelgeving niet opportuun is, moet dan nader worden toegelicht ("pas toe of leg uit").

Risicogericht toezicht als standaard. Veel inspecties en toezichthouders hanteren een risicogerichte benadering. Dat betekent dat zij bedrijven die zich aan de regels houden, minder vaak controleren. Voor de inspecties en toezichthouders betekent dit een doelmatiger inzet van capaciteit, voor de betreffende bedrijven minder regeldruk. Streven van het kabinet moet zijn om al het toezicht in principe risicogericht te laten plaatsvinden. Het Rijk kan medeoverheden ondersteunen door het geven en verspreiden van goede voorbeelden.

Wegnemen drempels voor kredietverlening. Financiële instellingen zijn terughoudend in het verstrekken van krediet aan ondernemingen. Dit frustriert nieuwe investeringen en belemmert de economische dynamiek. Bezien moet worden hoe overheid, pensioenfondsen en banken samen onnodige drempels kunnen opheffen en zo de toegang tot krediet en kapitaal vergroten.

Facturering door gemeenten. Bedrijven ontvangen jaarlijks meerdere facturen van één gemeente. Vanuit het oogpunt van administratieve lasten bezien is het beter als gemeenten ondernemers maximaal één factuur per jaar sturen waarop alle lokale lasten staan vermeld.

Vereenvoudigen salarisadministratie.

- Afschaffen van de maxima in de premielonen (WW en WIA): Niet meer nodig om cumulatieven te berekenen en op basis daarvan correcties door te voeren (zie ook Fiscaal).
- Uniformeren bestaande kortingsmogelijkheden en vrijstellingen in premieheffing werknemersverzekeringen: Met een uniforme methodiek hoeven werkgevers minder bewerkingen uit te voeren en kan de gegevensuitvraag aan hen worden beperkt (Zie ook Fiscaal).
- UWV gebruikt het loonbegrip voor de loon- of premieheffing: De ad-hoc uitvraag of verificatie bij de werkgever kan achterwege blijven.
- Uniform zelfstandigenbegrip voor alle overheidsregelingen: De overheid erkent op basis van eenmalige beoordeling iemand als zelfstandige en biedt hierover 100% zekerheid voor alle regelingen.
- Harmoniseren van stelsel verlofregelingen tot één verlofregeling met meerdere gronden voor verlof en met verlofdagen die alle dezelfde vervaltermijn hebben.
- Opgaaf loonheffingskorting alleen indienen door werknemers met meer dan één werkgever. Dit kan worden gerealiseerd door werkgevers standaard de loonheffingskorting te laten toepassen (of in het geval van pensioengerechtigden het pensioenfonds), en de Belastingdienst alleen een opgaaf loonheffing te laten vragen aan betrokken werkgevers en werknemer als uit *eigen* gegevens van de Belastingdienst blijkt dat de loonheffingskorting meer dan één keer wordt toegepast.

Fiscaal

Vereenvoudigingen heffing loonbelasting en sociale premies. Het loonbegrip voor de loonheffing en de heffing van premies voor de sociale wetgeving is per 2013 geüniformeerd. Binnen het domein van de heffingen is verdere vereenvoudiging mogelijk door de volgende stappen te nemen:

- uniformeren van de verzekerings- en de inhoudingsplicht (belastingplichtigen zijn dezelfde personen als de verzekeringsplichtigen),
- wegnemen van de maximering in de premielonen,
- uniformeren van de bestaande premie- en heffingskortingsmethodieken.

Stapsgewijze en volgtijdelijke invoering van deze vereenvoudigingen is een cruciale randvoorwaarde voor een loonsomheffing die daadwerkelijk de regeldruk voor bedrijven vermindert.

Arbeidsmarkt en sociale zekerheid

Ontslagrecht. Een modernisering van het arbeids- en ontslagrecht kan er voor zorgen dat werkgevers en werknemers geen energie meer hoeven te stoppen in het zoeken naar arbeidsrelaties die wel de gezochte flexibiliteit geven (bijv. 'payrollers' en gedwongen ZZP-ers). Een

eenduidig wettelijk ontslagrecht met korte procedures, geen hoge kosten voor dossieropbouw, en heldere “afkoopregelingen” voor alle soorten arbeidscontracten kan mogelijk bijdragen aan vermindering van de regeldruk met behoud van een voldoende niveau van ontslagbescherming.

Omgevingsrecht, ruimtelijke ordening (incl. infrastructuur)

Omgevingswet. Het bestaande omgevingsrecht is bijzonder complex. Het demissionaire kabinet wil dit recht terugbrengen tot één basiswet, de Omgevingswet. Deze wet moet bestaande wetten als de Waterwet, de Crisis- en Herstelwet en de wet Ruimtelijke Ordening vervangen. Hierdoor ontstaat meer duidelijkheid over de wijze waarop besluitvorming plaatsvindt en de mogelijkheden van inspraak voor bedrijven, burgers en belangenorganisaties. De wet biedt naar verwachting substantiële mogelijkheden ter verlaging van de regeldruk. Door bevoegdheden eenduidiger te beleggen en procedures helder te maken kan de aanleiding tot bezwaar en beroep afnemen. Ook kunnen procedures korter worden en kunnen door het hergebruik van onderzoeken besparingen worden gerealiseerd op de onderzoekverplichtingen.

Eén Wet voor de natuurbescherming. In analogie met de Omgevingswet kan een nieuwe wet voor de natuurbescherming meer helderheid en eenduidigheid bieden. Daarbij is een goede afstemming met de Omgevingswet van belang, opdat niet twee afzonderlijke wettelijke kaders ontstaan voor de ruimtelijke ordening in Nederland.

Regionale uitvoeringsdiensten (RUD's). De RUD's gaan vanaf 1 januari 2013 een grote rol spelen in de uitvoering van taken op het gebied van vergunningsverlening, toezicht en handhaving ten aanzien van milieu en veiligheid. RUD's bieden een mogelijkheid om fragmentatie van de uitvoering van deze taken tegen te gaan. Maar onvoldoende mandatering, gebrek aan standaardisatie en een onduidelijke afbakening van taken uitgevoerd door de RUD, kunnen de regeldruk voor burgers en bedrijven ook verhogen. Actal zal in 2012 adviseren over de kansen en risico's van RUD's met betrekking tot regeldruk voor burgers en bedrijven.

Woningmarkt en bouw

De bouwregelgeving is een belangrijk onderwerp vanuit het oogpunt van regeldruk. Dit geldt zowel in kwantitatief opzicht (de regeldruk voor burgers en bedrijven is hoog) als in kwalitatief opzicht (er zijn veel knelpunten en irritaties). Het herzien van de bouwregelgeving kan dan ook een grote bijdrage leveren aan het streven van dit kabinet om de regeldruk substantieel en merkbaar te verminderen. Vereenvoudiging van de bouwregelgeving kan als volgt worden bewerkstelligd:¹

- *Meer ruimte voor private verantwoordelijkheid.* Een belangrijk deel van de bouwregelgeving beoogt om publieke belangen goed te borgen. Daarbij is in het verleden vaak gekozen voor het beleggen van taken en verantwoordelijkheden bij de overheid, wat ten koste is gegaan

¹ Zie Actal (2011) *Bouwstenen voor minder regels*, 15 september 2011, Den Haag.

van de ruimte voor private partijen. Publieke belangen kunnen echter ook op een andere manier worden geborgd dan direct door de overheid:

- Private partijen kunnen onderling een garantieregeling (zoals bijvoorbeeld Woningborg) overeenkomen voor het verwezenlijken van bouwwerken.
- De overheid kan een bescheiden rol spelen bij de bouw van niet-unieke bouwwerken, zoals garages en loodsen. Dergelijke bouwwerken zijn niet alleen niet uniek, ze zijn zelden complex. Dit betekent dat kan worden aangesloten op de praktijk in het kader van vergunningvrij bouwen, waarbij voor eenvoudige bouwprojecten geen toestemming vooraf nodig is. Een dergelijk licht regime kan ook gelden voor vooraf gefabriceerde onderdelen (zoals een dakkapel), waarvoor de belangrijkste eisen door type-keuringen kunnen worden verzekerd. Toezicht hoeft dan slechts marginaal plaats te vinden.
- In geval van particulier opdrachtgeverschap kan de keuze voor standaarden zoals het aantal stopcontacten of de lichtinval door vensters in de muren, worden overgelaten aan de opdrachtgever.

De bescheidener rol van de overheid betekent dat het bouwtoezicht zich op andere, belangrijkere aspecten kan richten en daardoor doelmatiger kan worden ingezet.

- Het welstandsbeleid is een bron van ergernis voor burgers en bedrijven. Het ligt voor de hand om anders om te gaan met een beschermd (historisch) stadsgezicht dan met een bedrijventerrein. Het hanteren van een globale ambtelijke toetsing van welstand kan een minder-belastend alternatief zijn voor toetsing door welstandscommissies, op voorwaarde dat daarbij expliciete (transparante) standaarden worden gebruikt. Het uitgangspunt moet zijn "geen welstandseisen, tenzij".
- De kantorenmarkt kent momenteel veel leegstand, terwijl er tegelijkertijd behoefte is aan goedkope woningen. De ombouw van kantoren of bedrijfspanden tot woningen vindt echter op zeer bescheiden schaal plaats. Bezien moet worden welke regels de ombouw van kantoren of bedrijfspanden belemmeren en hoe deze kunnen worden aangepakt.

Duurzame energie

Decentraal opwekken van duurzame energie. De Nederlandse economie maakt de omslag naar een duurzamere wijze van produceren. Daar hoort ook een duurzamere manier van energie produceren bij. In de brief "Visie op de transitie naar een decentrale duurzame energievoorziening" (d.d. 21-8-2012) aan minister Verhagen pleiten 14 maatschappelijk organisaties voor het wegnemen van belemmeringen voor het decentraal opwekken van duurzame energie (veelal zon of wind). Die belemmeringen bestaan onder andere uit administratieve rompslomp. Ook kan daarbij de fiscale behandeling van de opwekking van groene en grijze energie worden betrokken.

Bijlage 2. Verminderen regeldruk burgers en professionals

Fiscaal

Verminderen heffingskortingen, aftrekposten en toeslagen. De Commissie Van Dijkhuizen onderzoekt de mogelijkheden om het fiscale stelsel te vereenvoudigen. Een belangrijke overweging daarbij is de vermindering van administratieve lasten voor burgers. Mogelijkheden hiervoor liggen bij het verminderen van het aantal kleine belastingen, het samenvoegen of afschaffen van heffingskortingen en aftrekposten, en het afschaffen, stroomlijnen en bijeenvoegen van diverse toeslagen (met eventueel compensatie door lagere tarieven aan de onderzijde).

Arbeidsmarkt en sociale zekerheid

Samenvoegen regelingen voor arbeidsparticipatie. Nederland kent diverse regelingen ter bevordering van de arbeidsparticipatie en re-integratie (Wajong, Wet Sociale Werkvoorziening en Wet Werk en Bijstand). Deze regelingen zijn elk opgezet voor een doelgroep die niet (volledig) participeert op de arbeidsmarkt. Het is mogelijk dat mensen in meerdere doelgroepen en dus in meerdere regelingen vallen. Samenvoeging van de regelingen kan de bureaucratische rompslomp voor hen verminderen.

Onderwijs en jeugdbeleid

Controlereductie voor scholen. Een uitgangspunt in het onderwijsbeleid is dat de overheid bepaalt "wat" een kind aan het einde van zijn "schoolloopbaan" moet hebben geleerd, en dat de school bepaalt "hoe" dit gebeurt. Het beeld is echter dat de praktijk weerbarstig is en scholen vinden dat ze onvoldoende vrijheid hebben om het "hoe" naar eigen inzicht in te vullen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om ruimte om af te wijken van de 1040-uur norm en om meer flexibiliteit bij het invullen van vakanties. Ook de financiering van scholen belemmert de flexibiliteit, omdat nog vaak gebruik wordt gemaakt van projectsubsidies en geoormerkt geld in plaats van lumpsum financiering. De verantwoordingslast voor scholen kan afnemen door deze inperkingen in de vrijheid van scholen weg te nemen, waarbij uiteraard wel achteraf een goede controle op de inzet van middelen moet (kunnen) plaatsvinden.

Schoolleiders hebben te maken met soms wel negen (typen) belanghebbenden aan wie zij informatie moeten verstrekken en verantwoording moeten afleggen. Daar zitten diverse overheidsorganisaties bij, zowel van het Rijk als van medeoverheden. De regeldruk voor schoolleiders kan fors worden verlaagd door gegevens eenmalig bij hen uit te vragen, bijvoorbeeld

door de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Dit moet bij voorkeur zo weinig mogelijk keren per jaar gebeuren. DUO zorgt dan voor verdere verspreiding over andere overheidsorganisaties.¹

Jeugdhulp. De voorgenomen decentralisatie van de jeugdhulp creëert mogelijkheden voor meer maatwerk maar brengt ook risico's voor de regeldruk mee. Een belangrijk risico is dat kinderen en hun ouders of begeleiders te maken krijgen met meerdere instanties en overheden. Gemeenten krijgen de vrijheid om een nieuw stelsel vorm te geven, waarin meer ruimte komt voor een professionele inschatting van de situatie en voor maatwerkoplossingen die protocollen en kaders te buiten kunnen gaan. Aandachtspunt daarbij is dat die vrijheid niet in de weg wordt gestaan door schotten in de financiering, waardoor het niet goed mogelijk is voor gemeenten om gebruik te maken van de diversiteit aan hulpaanbod in de jeugdzorg. Om bureaucratie in de jeugdhulp te vermijden is zowel organisatorische als financiële ontschotting nodig. Actal zal in 2012-2013 adviseren over de voorgenomen decentralisatie van de jeugdhulp.

Kinderopvang. De kinderopvang in Nederland vindt plaats in kinderdagverblijven, in buitenschoolse opvang en bij gastouders. De eisen die aan deze drie typen van kinderopvang worden gesteld, verschillen sterk van elkaar. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om verschillen in begeleider/kind-ratio's en om verschillen in vereiste oppervlakte per kind. Ouders hebben hierdoor vaak beperkt zicht op de gevolgen van de keuzes die ze maken voor de opvang van hun kind. Het aantal en de complexiteit van de regelingen staat een toegankelijke kinderopvang in de weg. Het nieuwe kabinet kan die toegankelijkheid vergroten door (1) de regelgeving te vereenvoudigen, (2) scholen meer ruimte te geven voor het aanbieden voor buitenschoolse opvang, en/of (3) drempels weg te nemen voor oplossingen van ouders zelf (inclusief gastouderschap).

Multiprobleemgezinnen krijgen één persoon als aanspreekpunt voor alle zorg- en dienstverleners waarmee zij te maken hebben.

Zorg

Persoonsgebonden budget (PGB). Het demissionaire kabinet hanteert daarbij het principe "alleen PGB als zorg in natura niet mogelijk is." Cliënten moeten vanaf 2013 een budgetplan opstellen dat zij bij een PGB-aanvraag aan het zorgkantoor moeten meesturen. In het plan moeten zij aangeven welke zorgaanbieders zij hebben benaderd en waarom deze geen passende zorg kunnen bieden.² Een minder-belastend alternatief is om deze informatieverplichting te schrappen en het budgetplan alleen te beoordelen op grond van de hoogte van het budget dat wordt gevraagd voor de *geïndiceerde* zorg. Indien dit budget kleiner is of gelijk aan de kosten van zorg in natura, kan het PGB worden toegekend, waarbij wel de aanspraak op zorg in natura vervallen.

Minder bureaucratie voor verpleegkundigen. Verpleegkundigen zijn 39% van hun tijd kwijt aan administratieve handelingen. Actal heeft onderzoek laten doen naar hoe de administratieve

¹ Zie Actal (2010) *Schoolleiders ontketend*, 27 september 2010, Den Haag.

² Zie www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/persoonsgebonden-budget-pgb/veranderingen-persoonsgebonden-budget

lasten voor verpleegkundigen in ziekenhuizen kunnen worden verminderd. Daartoe start binnenkort een pilot waarin ziekenhuizen experimenteren met een andere wijze van verslaglegging voor verpleegkundigen, waarbij niet meer alles wordt geregistreerd maar alleen die zaken die afwijken van de standaard. Het ministerie van VWS en de Inspectie Gezondheidszorg (IGZ) zijn bij deze pilot betrokken. Indien de pilot laat zien dat deze andere werkwijze inderdaad minder administratieve lasten oplevert, kan het nieuwe kabinet deze werkwijze breed verspreiden onder andere ziekenhuizen.

Chronisch zieke mensen met een progressieve aandoening (zoals MS, COPD en dementie) zouden geen herindicatie meer hoeven aan te vragen, indien hun situatie conform verwacht ziektebeeld verslechtert en zij extra zorg of hulp nodig hebben. De extra zorg of hulp wordt verstrekt op advies van de huisarts of specialist. De rol van het CIZ kan dan worden beëindigd.

Omgevingsrecht, ruimtelijke ordening (incl. infrastructuur)

Regionale uitvoeringsdiensten (RUD-en). De RUD-en gaan vanaf 1 januari 2013 een grote rol spelen in de uitvoering van taken op het gebied van vergunningsverlening, toezicht en handhaving ten aanzien van milieu en veiligheid. RUD-en bieden een mogelijkheid om fragmentatie van de uitvoering van deze taken tegen te gaan. Onvoldoende mandatering, gebrek aan standaardisatie en een onduidelijke afbakening van taken uitgevoerd door de RUD, kunnen echter leiden tot hogere regeldruk. Actal zal in 2012 adviseren over de kansen en risico's van RUD-en met betrekking tot regeldruk voor burgers en bedrijven.

Woningmarkt en bouw

Meer ruimte voor private verantwoordelijkheid. Een belangrijk deel van de bouwregelgeving beoogt publieke belangen goed te borgen. Daarbij is in het verleden vaak gekozen voor het beleggen van taken en verantwoordelijkheden bij de overheid, wat ten koste is gegaan van de ruimte voor private partijen. Publieke belangen kunnen ook anders worden geborgd:

- Private partijen kunnen onderling een garantieregeling (zoals bijvoorbeeld Woningborg) overeenkomen voor het verwezenlijken van bouwwerken.
- De overheid kan een bescheidener rol spelen bij de bouw van niet-unieke bouwwerken, zoals carports, garages, serres, loodsen en cataloguswoningen. Dergelijke bouwwerken zijn niet alleen niet uniek, ze zijn zelden complex. Dit betekent dat kan worden aangesloten op de praktijk in het kader van vergunningvrij bouwen, waarbij voor eenvoudige bouwprojecten geen toestemming vooraf nodig is. Een dergelijk licht regime kan ook gelden voor vooraf gefabriceerde onderdelen (zoals een dakkapel), waarvoor de belangrijkste eisen door typekeuringen kunnen worden verzekerd. Toezicht hoeft dan slechts marginaal plaats te vinden.
- In geval van particulier opdrachtgeverschap kan de keuze voor sommige standaarden (aantal stopcontacten, lichtinval door vensters in de muren) worden overgelaten aan de opdrachtgever.

De bescheidener rol van de overheid betekent dat het bouwtoezicht zich op andere, belangrijkere aspecten kan richten en daardoor doelmatiger kan worden ingezet.

Welstandsbeleid. Een belangrijke bron van ergernis voor burgers en bedrijven ligt bij het welstandsbeleid. Vanuit het oogpunt van regeldruk is het vertrekpunt "geen welstandseisen, tenzij". Voor welstandsbeleid ligt het immers voor de hand om anders om te gaan met een beschermd (historisch) stadsgezicht dan met een bedrijventerrein. Het hanteren van een globale ambtelijke toetsing van welstand kan een minder-belastend alternatief zijn voor toetsing door welstandscommissies, op voorwaarde dat daarbij expliciete (transparante) standaarden worden gebruikt.

Duurzame energie

Decentraal opwekken van duurzame energie. De Nederlandse samenleving maakt de omslag naar een meer duurzame energievoorziening. In de brief "Visie op de transitie naar een decentrale duurzame energievoorziening" (d.d. 21-8-2012) aan minister Verhagen pleiten 14 maatschappelijke organisaties voor het wegnemen van belemmeringen voor het decentraal opwekken van duurzame energie (veelal zon of wind). Bezien kan worden of en in hoeverre er belemmeringen zijn voor bijvoorbeeld het terug kunnen leveren van energie aan het net, en of deze niet kunnen worden weggenomen. Ook kan in die analyse de fiscale behandeling van de opwekking van groene en grijze energie worden betrokken.

Politie, veiligheid en privacy

Aansluiting en samenwerking in strafrechtketen. De regeldruk voor politiemensen kan worden verminderd door minder informatie bij te houden die in het kader van handhaving en opsporing niet strikt nodig is. Verder kan de samenwerking tussen politie en andere instanties worden verbeterd, bijvoorbeeld door de overdracht van dossiers tussen politie en openbaar ministerie te versimpelen. Een doelmatiger uitwisseling van informatie in de strafrechtketen (politie, OM en gevangeniswezen) maakt het mogelijk de beschikbare capaciteit beter te benutten.³

---

³ Zie Actal (2011) *Armslag voor de politieprofessional*, 7 oktober 2011, Den Haag.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer J. ten Hoopen
Actal
Postbus 16228
2500 BE Den Haag

Kenmerk: 201200196

Den Haag, 9 oktober 2012

Geachte heer Ten Hoopen,

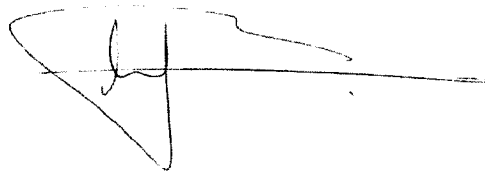
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer R. Swaak
PricewaterhouseCoopers B.V.
Postbus 90351
1006 BJ Amsterdam

Kenmerk: 201200198

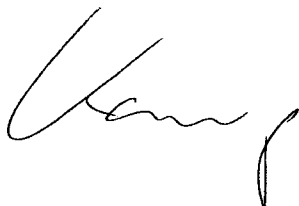
Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Swaak,

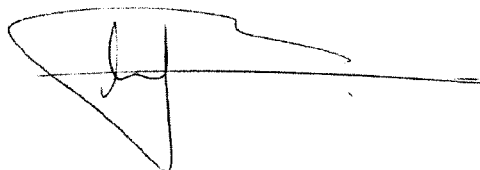
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Tweede Kamer der Staten - Generaal
T.a.v. de heer W.J. Bos en de heer H.G.J. Kamp
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

26 september 2012

Geachte heren Bos en Kamp,

U staat voor de uitdaging een kabinet te formeren dat ons land uit de economische crisis moet gaan leiden. Als grootste fiscale dienstverlener en accountantskantoor van Nederland zijn wij van mening dat in het Regeerakkoord van het nieuwe kabinet een fiscale paragraaf niet mag ontbreken.

Onze ideeën daarvoor delen wij graag met u in bijgaande position paper. Wij denken dat er op hoofdlijnen afspraken te maken zijn die Nederland economisch zowel succesvoller als duurzamer kunnen maken.

Uiteraard zijn wij bereid tot een nadere toelichting.

Wij wensen u zeer vruchtbare besprekingen toe. Wij hopen dat deze besprekingen binnen afzienbare termijn zullen leiden tot een kabinet dat over het leiderschap beschikt om die stappen te zetten die nodig zijn om tot economisch herstel te komen.

Met vriendelijke groet,

Robert Swaak,
voorzitter
PricewaterhouseCoopers B.V.

Sytso Boonstra,
voorzitter
PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V.

In afschrift aan de onderhandelingsteams van VVD en PvdA.

*PricewaterhouseCoopers B.V. Board of Management, Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam,
P.O. Box 90351, 1006 BJ Amsterdam, The Netherlands
T: +31 (0) 88 792 00 20, F: +31 (0) 88 792 96 40, www.pwc.nl*

'PwC' is the brand under which PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (Chamber of Commerce 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (Chamber of Commerce 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (Chamber of Commerce 34180287), PricewaterhouseCoopers B.V. (Chamber of Commerce 34180289) and other companies operate and provide services. These services are governed by General Terms & Conditions ('algemene voorwaarden'), which include provisions regarding our liability. Purchases by these companies are governed by General Purchase Conditions ('algemene inkoopvoorwaarden'). At www.pwc.nl further information on these companies may be found, including these General Terms & Conditions and General Purchase Conditions, which are also filed with the Amsterdam Chamber of Commerce.

Terug naar de eenvoud, ruimte voor ondernemerschap

Nederland heeft de ambitie zich te blijven onderscheiden als open internationale economie en aantrekkelijk vestigingsland. Een land waarin belastingplichtigen zich gesteund voelen door een overheid die zorgt voor een stabiel fiscaal klimaat en een belastingstelsel dat niet ingewikkelder is dan noodzakelijk.

Een aantal fiscale keuzes uit het verleden heeft ons huidige belastingsysteem voor burgers en bedrijven echter niet simpeler, maar juist ingewikkelder gemaakt. Uit PwC's jaarlijkse Paying Taxes onderzoek blijkt dat Nederland tot de middenmoot behoort qua fiscale concurrentiepositie. Bovendien maken landen als Finland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk sneller stappen in het versterken van hun fiscaal vestigingsklimaat. Het moet dan ook een speerpunt van het nieuwe kabinet zijn om ons belastingstelsel te vereenvoudigen, de administratieve lastendruk te verminderen en onze fiscale concurrentiepositie te verbeteren.

Het bedrijfsleven heeft primair behoefte aan een langjarig, solide fiscaal beleid gekenmerkt door eenvoud. Eenvoud klinkt 'eenvoudig', maar vereist fundamentele keuzes. Belangrijk is dat deze keuzes ruimte creëren voor gerichte stimulering van ondernemerschap, verbetering van het fiscale vestigingsklimaat en verduurzaming van ons fiscaal stelsel.

Een vereenvoudigingsslag is dan ook onafwendbaar, wil Nederland zich als een open, economie en interessant vestigingsland blijven onderscheiden. PwC wil als grootste fiscale adviespraktijk van Nederland bijdragen aan het debat over de vraag hoe we die ambitie kunnen waarmaken.

Wij stellen u derhalve voor op bijgaande punten beleid te ontwikkelen.

Ondernemerschap

- Ondernemers zijn de aanjagers van de economie. Ze onderscheiden zich door risico's te nemen, te investeren en werknemers in dienst te nemen. Vereenvoudig de fiscale faciliteiten voor ondernemers en spits ze meer toe op deze kenmerken:
  - Introduceer een aparte winstbox in box 1 met een lager tarief voor inkomsten uit onderneming.
  - Faciliteer het direct ten laste van de winst brengen van investeringen. De overheid participeert zo in het risico van een investering en plukt de vruchten indien een investering rendeert.
  - Beloon bedrijven voor het creëren van werkgelegenheid door ze een belastingvoordeel in de loonbelasting te verlenen per personeelslid dat in dienst is.
  - Door bovenstaande keuzes kunnen fiscale faciliteiten voor ondernemers, zoals de MKB-winstaf trek, de zelfstandigenaftrek, de startersaftrek en de FOR aanzienlijk worden beperkt of afgeschaft.

Fiscaal vestigingsklimaat

- Kies voor rust, stabiliteit en eenvoud in de fiscale behandeling van ondernemingen. Zeker voor buitenlandse bedrijven die een locatie zoeken voor nieuwe activiteiten, is stabiliteit van fiscale regelgeving een belangrijke overweging.
- Breid de reikwijdte van de innovatiebox uit. Internationaal opererende ondernemingen zien de innovatiebox in de Nederlandse vennootschapsbelasting als pré. Wat de aantrekkingskracht van Nederland voor innovatieve activiteiten vergroot.
- Het is schadelijk wanneer Nederland als 'tax haven' wordt gezien. Nederland doet er goed aan (internationaal) duidelijk te maken dat het niet mogelijk is aan belastingheffing te ontkomen door geldstromen te leiden via in Nederland gevestigde vennootschappen zonder fysieke aanwezigheid of bedrijfsactiviteit in ons land. Bovendien is het belangrijk dat in internationaal verband nagedacht wordt over zogenaamde 'substance eisen'.
- Een eenvoudiger belastingregime vraagt ook een herziening van de belastingheffing van ondernemingen in de inkomsten- en vennootschapsbelasting. Complexe keuzes die van groot belang zijn voor het investeringsklimaat van Nederland. Wij pleiten daarom voor een uitgebreid onderzoek zoals het Britse

Mirrlees Review. Naar onder andere; het nut van de vennootschapsbelasting in de totale belastingmix; een (meer) neutrale behandeling van eigen en vreemd vermogen; een stroomlijning van de wetteksten zoals in de Wet IB 2001. Dit zou moeten resulteren in een nieuwe Wet Vpb 2017.

Arbeidsmarkt & loonkosten

- De huidige loonheffingen vormen een belangrijke administratieve en financiële last voor werkgevers. Kies voor verdere vereenvoudiging van de loonheffingen door een versnelde uitvoering van de contouren geschetst in de 'Verkenning loonsomheffing'. Hierdoor ontstaat bovendien ruimte om de heffingen op arbeid omlaag te brengen.

Pensioen

- Fiscale regelgeving op pensioengebied is doorgeschoten en hindert de noodzakelijk hervorming van pensioenregelingen. Keer terug naar meer eenvoud.
  - Ondersteun het langer doorwerken, in lijn met de stijgende levensverwachting.
  - Zet in op fiscale wetgeving die nieuwe pensioencontracten mogelijk maken die mee-ademen met beleggingsresultaten en levensverwachting.
  - Geef bovendien iedere burger eenzelfde fiscale ondersteuning bij het opbouwen van een adequaat pensioen. Maak een einde aan het onderscheid tussen ondernemer, ZZP-er, DGA en werknemer.
  - Maak het mogelijk om op een eenvoudige wijze verschillende pensioenregelingen samen te voegen (kapitaal over te dragen). Zowel pensioenkapitaal dat bij verschillende maatschappijen is opgebouwd als kapitaal dat in verschillende regelingen zit (eindloon of beschikbare premie).

Consumptie

- Maak een verdere verlaging van de heffing op arbeid mogelijk door een verhoging van de belasting op consumptie. Vormgegeven door de gefaseerde invoering van één uniform btw-tarief. Deze vereenvoudiging past in de wereldwijde trend om meer nadruk te leggen op indirecte belastingen. De btw heeft van alle belastingen namelijk de minst versturende werking op de economie en is minder conjunctuurgevoelig. Dat geldt zeker voor een exporterend land als Nederland, omdat goederen doorgaans btw-schoon het land verlaten.

Wonen

- Hervorm de hypotheekrenteaftrek met aandacht voor de fiscale uitvoerbaarheid en solidariteit. Kies voor het geleidelijk afbouwen van de hypotheekrenteaftrek in dertig jaar. Zowel voor bestaande als nieuwe gevallen. Breng daarbij eigen woningen en de daarbij horende schulden geleidelijk over van box 1 naar box 3. Combineer deze keuze met het gericht stimuleren van met name starters op de woningmarkt. Zoals de mogelijkheid voor starters om bij de eerste koop zonder overdrachtsbelasting een bestaand huis te kopen en/of het creëren van een belastingaftrek voor groot onderhoud en energiebesparende of –opwekkende maatregelen.

Verduurzaming

- De recente herziening van het reiskostenregime vormt een belangrijke stap in het beprizen van de negatieve effecten van mobiliteit als CO₂-uitstoot en files. Echter in de huidige vorm brengen de maatregelen grote loonkosteneffecten en administratieve lasten met zich mee.
  - Een administratief eenvoudiger alternatief: maak geen onderscheid tussen woon-werk en zakelijke kilometers. Verlaag de forfaits. En combineer deze maatregel met een verhoging van de bijtellingspercentages voor ter beschikking gestelde auto's. Op die manier worden de extra lasten evenwichtiger verdeeld.
  - Onderzoek de mogelijkheden voor een kilometerheffing voor de drukste mobiliteitsuren. En neem de fiscale belemmeringen weg rondom thuiswerken en de ontwikkeling van totale vervoersconcepten.
- Bevorder het inzetten van privaat kapitaal voor maatschappelijke doelen in ruime zin, zoals de zorg en sociale ondernemingen. Fiscale belemmeringen moeten worden weggenomen. Kies voor fiscale stimulering en het opzetten van innovatieve modellen om private en publieke belangen in één lijn te brengen.

Fiscaal toezicht

- Zet in op innovatieve, eenvoudige manieren van fiscaal toezicht zoals horizontaal toezicht, gebaseerd op transparantie en vrijwillige regelnaleving. Het geeft bedrijven gemoedsrust en ontlast tegelijkertijd de Belastingdienst.
  - Houd daarbij oog voor de Belastingdienst, omdat (internationale) bedrijven, individuele belastingplichtigen, adviseurs en vanzelfsprekend de overheid gebaat zijn bij een goed functionerende Belastingdienst.
  - Dring er bovendien op Europees niveau op aan dat lidstaten overgaan tot effectieve en efficiënte toezichtmodellen gebaseerd op transparantie en vrijwillige naleving. Niet optimaal functionerende belastingdiensten en belastingontduiking schaden de Europese markt, het internationale bedrijfsleven en Nederland.

DELTA N.V.

POSTADRES

Postbus 5048
4330 KA Middelburg

HOOFDKANTOOR

Poelendaelesingel 10
4335 JA Middelburg
Telefoon 0800 5150
Telefax 0118 88 21 00
www.DELTA.nl
info@DELTA.nl

BANKRELATIE

RBS 51 04 60 739

Aan de informateurs
drs. W.J. Bos en H.G.J. Kamp
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

cc. de woordvoerders Energie Tweede kamer

onze referentie   SSC.2012.36
behandeld door   Mark Dijk (mdijk@delta.nl)
telefoon   06-53707363
onderwerp   Prioriteiten DELTA N.V. voor het regeerakkoord

Middelburg, 26 september 2012

Geachte informateurs,

In deze brief geeft DELTA N.V. de prioriteiten aan voor het toekomstig energiebeleid. Hiermee wil DELTA bijdragen aan een betrouwbare, betaalbare en duurzame energievoorziening.

- Om de doelstelling van 14% hernieuwbare energie in 2020 te bereiken is de inzet van biomassa als transitiebrandstof noodzakelijk. Voor de periode daarna ziet DELTA meer mogelijkheden in duurzame energiebronnen die nog in ontwikkeling zijn, zoals wind op zee en zon-PV.
- DELTA wil op korte termijn zijn kolencentrale ombouwen tot een 100% biomassa gestookte centrale. Deze grootschalige duurzame energie-opwek is uniek in Nederland en hiermee wordt in een klap 6% van de hernieuwbare elektriciteitsdoelstelling gerealiseerd.
- Voor financiering van de onrendabele top geeft de SDE+ de meeste zekerheid. Een hybride leveranciersverplichting vraagt goed marktmeesterschap om de prijs van groencertificaten concurrerend te houden.
- Na 2020 moet ingezet worden op één eenduidige CO₂-doelstelling.
- Kernenergie is onmisbaar voor een zekere energievoorziening tijdens de energietransitie naar een CO₂ neutrale energievoorziening in 2050.
- Een ruimere salderingsregeling gecombineerd met klantvriendelijke administratieve processen zijn noodzakelijk voor stimulering decentrale opwek voor en achter de meter.

Met deze prioriteiten, die in de bijlage worden toegelicht, wil DELTA bijdragen aan een sterk Nederlands energiebeleid dat zorg draagt voor een zorgvuldige transitie naar een CO₂-neutrale energiehuishouding na 2050.

Ik wens u veel sterkte en wijsheid bij het vormen van een coalitie.

Met vriendelijke groet,

Rob Frohn
CEO DELTA N.V.

Toelichting op prioriteiten DELTA

DELTA is een Nederlands multi-utility bedrijf dat zich richt op levering en productie van energie, netbeheer, watervoorziening, milieu, afval en multimedia. DELTA levert een belangrijke bijdrage aan de regionale economie van Zeeland. Verder verricht DELTA ook diensten elders in Nederland en in verschillende Europese landen. In 2011 kende DELTA een omzet van 2,2 mld euro en bood zij werk aan ongeveer 3000 medewerkers.

DELTA is zich ervan bewust dat haar activiteiten een impact hebben op de omgeving door bijvoorbeeld de productie van CO₂, de aanleg van kabels en waterleidingnetten en verwerking van afval. DELTA wil invulling geven aan zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid door stevig in te zetten op het verlagen van de CO₂-uitstoot in de energieproductie, maar ook door in te zetten op waste-to-energy programma's in de afvalverwerking.

Voor DELTA is het uitgangspunt een CO₂ neutrale opwekking in 2050.

Algemeen

DELTA onderschrijft de noodzaak voor een energietransitie naar een CO₂-arme energievoorziening op de lange termijn. Om de levensvatbaarheid van investeringen in hernieuwbare energie te versterken blijven de komende jaren subsidies noodzakelijk, zeker als Nederland de doelstelling van 14% hernieuwbare energie in 2020 wil halen. DELTA is van mening dat de transitie naar duurzame energie, die kan concurreren met fossiele brandstoffen, pas na 2020 grootschalig gerealiseerd kan worden. Hierbij denken we voornamelijk aan wind op zee en zonnepanelen. Kernenergie blijft een elementaire rol vervullen als transitietechnologie. De Nederlandse doelstelling van 14% hernieuwbare energie in 2020 vereist volgens DELTA de inzet van alle beschikbare opties in de elektriciteitssector waarbij de maximale inzet op biomassa voor de hernieuwbare elektriciteitsproductie van essentieel belang is.

Biomassa is noodzakelijk voor behalen van 14% hernieuwbare energie in 2020

100% biomassa gestookte centrale

DELTA onderzoekt de mogelijkheid om haar kolencentrale in Borssele op korte termijn om te bouwen tot de eerste 100% biomassa gestookte centrale (350 MW) in Nederland. Deze eerste grootschalige biomassa energiecentrale realiseert in één klap 6% van de hernieuwbare elektriciteitsdoelstelling. Door de hoge grondstofprijzen van biomassa is voor realisatie van deze centrale ondersteuning van de overheid onontbeerlijk. Meer mogelijkheden voor biomassa gestookte energieopwekking binnen het systeem van subsidiëring van duurzame energie zijn hiervoor noodzakelijk.

DELTA wil kolencentrale vervangen door eerste grootschalige 100% biomassa centrale in Nederland

Investeringsklimaat

DELTA juicht het plan van alle politieke partijen toe om een gezamenlijk energietransitie akkoord te realiseren. Zeker de komende jaren waarin de sector kampt met overcapaciteit, import van gesubsidieerde duurzame energie, hoge grondstofprijzen en lage elektriciteitsprijzen, is het moeilijk voor bedrijven om de noodzakelijke extra investeringen in duurzame energie te doen. Het ongunstige investeringsklimaat wordt versterkt door het ontbreken van een lange termijn doelstelling met een consequent lange termijn beleidsinstrumentarium bij de overheid. Eén eenduidige CO₂ doelstelling draagt bij aan het verbeteren van het

huidige onzekere investeringsklimaat in de elektriciteitsmarkt. Een stabiel investeringsklimaat is noodzakelijk om de geplande mix van opwektechnologieën te kunnen realiseren die bijdragen aan het Nederlandse energiebeleid. De hernieuwbare energie projecten worden bij voorkeur in Zeeland gerealiseerd ter ondersteuning van de Zeeuwse energietransitie en de ontwikkeling van de regionale economie.

Een leveranciersverplichting kan bijdragen aan een sterker investeringsklimaat voor duurzame energie

CO₂ doelstelling en CO₂-prijs

De grootste uitdaging voor de komende decennia is er voor te zorgen dat de CO₂-uitstoot wordt verlaagd. DELTA is van mening dat er na 2020 dan ook een nieuwe doelstelling dient te komen, die is gebaseerd op de CO₂ uitstoot. Energiebesparing en het aandeel hernieuwbare energie bieden mogelijkheden om de CO₂ reductie te bereiken. Hiervoor kunnen wel indicatieve doelen gesteld worden.

Een eenduidige CO₂ doelstelling voor ná 2020 is noodzakelijk voor het versterken van het investeringsklimaat

DELTA onderschrijft de discussie die op Europees niveau wordt gevoerd over de beperkte werking van het emissiehandelssysteem door een te lage CO₂-prijs. In onze optiek zou de beste oplossing zijn om een hogere CO₂ prijs in geheel Europa te realiseren. Het huidige *set aside* voorstel is een begin, maar biedt geen lange termijn oplossing. Hiervoor zal ook de *cap* aangescherpt moeten worden. Nederland kan ook zelf maatregelen nemen door met slimmere regelingen te komen om de CO₂ prijs te verhogen, zoals het invoeren van een bodemprijs voor CO₂ in Nederland als aanvulling op het Europese ETS. Voorkeur blijft een effectief werkend EU ETS systeem zodat Nederland geen aanvullende maatregelen hoeft te nemen.

Stimulering duurzame energie

Een verbetering van het investeringsklimaat in hernieuwbare energie is nodig indien Nederland haar doelstelling voor hernieuwbare energie wil realiseren. Momenteel geeft de SDE+ de meeste zekerheid, al dient hierbij aangetekend worden dat deze in de nieuwe vorm niet techniekneutraal is, omdat gekozen wordt voor specifieke technologieën op basis van kostprijs. DELTA meent dat de invoer van een Verplicht Aandeel Duurzaam op basis van een leveranciersverplichting, mits juist vormgegeven, kan bijdragen aan een verbetering van het investeringsklimaat voor hernieuwbare energie. Een ander aspect is dat moet worden voorkomen dat de handel in groencertificaten niet hetzelfde zal verlopen als de CO₂ emissiehandel. Een goed marktmeesterschap van de overheid om de prijs op een concurrerend niveau te houden is essentieel om een stabiel investeringsklimaat te borgen. Het grote voordeel voor de overheid bij een goed werkende certificatenhandel is dat de nog te subsidiëren onrendabele top voor duurzame energieprojecten boven de certificatenprijs veel lager wordt.

Sterke energiebedrijven

Om de leveringszekerheid in de toekomst te garanderen zijn sterke Nederlandse energiebedrijven noodzakelijk. DELTA biedt een brede range aan utility diensten en producten en is een ongesplitst bedrijf. De netbeheerder DNWB heeft binnen DELTA NV een volledig onafhankelijke positie, zoals de Europese richtlijnen ook vragen. Indien DNWB gedwongen afgesplitst gaat worden heeft dat negatieve gevolgen voor zowel de financiële positie van beide bedrijven als voor de voordelen van geïntegreerde bedrijfsvoering, met name op het gebied van verduurzaming en

decentralisering. De energietransitie, decentrale opwek en nieuwe gebruiksvormen zoals elektrisch rijden vragen om creatieve, vernieuwende oplossingen waarbij een nauwe (geïntegreerde) samenwerking tussen producent, distributiebedrijf en leverancier een belangrijke meerwaarde biedt. Denk bijvoorbeeld aan het concept van “smart grids” die communiceren tussen huis, installatie, leverancier en afnemer.

Kernenergie

DELTA beschouwt kernenergie als een onmisbaar onderdeel in de energietransitie naar een duurzame energievoorziening. Naast de enorme CO₂ reductie en lage variabele kosten, biedt kernenergie bovendien de mogelijkheid de afhankelijkheid van buitenlandse fossiele brandstof te beperken. Het recente besluit van DELTA om de aanvraag van een vergunning voor een nieuwe kerncentrale uit te stellen, illustreert dat het huidige economische klimaat niet gunstig is als gevolg van overcapaciteit. Bovendien is gebleken dat buitenlandse investeerders de houding van de overheid in verschillende lidstaten vergelijken en laten meewegen bij de locatiekeuze voor hun investeringen. Dit roept vragen op over het Nederlandse investeringsklimaat voor kapitaalintensieve investeringen in energieproductie. Wat is er nodig om miljardeninvesteringen naar Nederland te halen? Investeerders en financiers zoeken zekerheid over de uiteindelijke marktwaarde van hun investering aangevuld met duidelijkheid over het toekomstig overheidsbeleid en de (prijs)effecten daarvan op de concurrentiepositie van de productie-eenheden waarin is geïnvesteerd.

DELTA beschouwt kernenergie onmisbaar in de energietransitie naar een echt duurzame energievoorziening na 2050

Decentrale opwek

DELTA ziet veel mogelijkheden op het gebied van decentrale opwek. Juist een geïntegreerd energiebedrijf, dat bovendien tal van andere diensten levert kan hier effectief in opereren. Voor de energievoorziening van de toekomst zullen tenslotte oplossingen gezocht moeten worden op het snijvlak tussen opwek, transport en distributie. Voor de komende jaren zien wij de meeste potentie in het toepassen van zon-PV in het kleinverbruikersegment. Door het aanbreken van *Grid parity* (kostprijs lager dan de kWh-prijs) in dit segment zijn subsidies niet nodig. Er zijn wel andere drempels die geslecht moeten worden. De voornaamste drempels zijn de financiering (zie onderdeel gebouwde omgeving) en de regelgeving rondom de saldering. Graag zouden wij een ruimere salderingsregeling zien, zowel voor als achter de meter. Dit moet echter wel ondersteund worden door goede processen binnen de energie sector, zodat de klantprocessen (facturatie, meterstanden) probleemloos kunnen worden ingericht. Dit is het in nieuwe marktmodel, dat op 1 april 2013 van kracht wordt, niet voorzien.

Een ruimere salderingsregeling gecombineerd met klantvriendelijke administratieve processen zijn noodzakelijk voor stimulering decentrale opwek voor en achter de meter

Elektrisch Vervoer

Met de elektrificatie van de personenauto's en kleinere bedrijfsvoertuigen kan een behoorlijke belangrijke stap worden gezet in de energietransitie. Een belangrijke voorwaarde is dat er in Nederland een stabiel beleid wordt neergezet waardoor de markt een duidelijke groei kan doormaken. Momenteel zijn er nog te veel onzekerheden om een sterkere positie in te nemen. Voor DELTA geldt dat een stabiel beleid duidelijke flankerende maatregelen bevat en een heldere inrichting van de marktrollen. Hierbij wordt vooral gekeken naar de rol van de Netwerkbedrijven en

de gemeenten. Voor de gemeenten dient een aanpak te komen die geldt voor alle gemeenten en niet alleen voor de G4.

Gebouwde omgeving

DELTA vindt het aanpakken van de gebouwde omgeving een belangrijk onderdeel van de energietransitie. In de afgelopen jaren hebben wij in diverse lokale en provincie- brede initiatieven gezien dat de samenwerking tussen lokale overheden en het bedrijfsleven zeer succesvol kan zijn. Graag zetten wij dit dan ook voort in de komende jaren. Deze aanpak is echter niet voldoende om de gestelde doelstellingen te realiseren. Hiervoor dient de gebouweigenaar meer geprikkeld te worden. DELTA is van mening dat de volgende 'prikkel' het gewenste effect oplevert en bijdraagt aan zowel energiebesparing als aan het verlagen van de woonlasten: een verplicht energielabel gekoppeld aan diverse fiscale maatregelen (WOZ, Overdrachtsbelasting en huurwaarde forfait). Deze maatregelen kunnen budgetneutraal door de overheid uitgevoerd worden.

Naast de fiscale maatregelen dient ook de financieringsbarrière geslecht te worden. Door het oprichten van een 'revolventend fonds' in samenwerking met de overheid, kan deze drempel op een eenvoudige manier worden verlaagd. Bijvoorbeeld doordat huishoudens in de gelegenheid worden gesteld maatregelen te financieren via een directe besparing op hun energierekening. Marktpartijen, waaronder DELTA, hebben gezamenlijk het initiatief genomen om de haalbaarheid van een Nationaal Fonds Energiebesparing (NFEB) te onderzoeken. Het succes van het NFEB is grotendeels afhankelijk van de mate waarin het fonds in staat is om financiering aan te trekken uit de markt. Om via een 'hefboomwerking' kapitaal uit de markt aan te trekken, is een bijdrage van de overheid nodig. Het is van belang om het overheidsbudget efficiënt in te zetten waardoor grootschaligheid kan worden bereikt en het fonds voor consumenten financieel aantrekkelijk wordt. In de begroting 2013 is budget gereserveerd voor een revolventend fonds. Gebruik makend van de hefboomwerking, kunnen via het NFEB met dit budget jaarlijks structureel circa 30.000 woningen worden bereikt. Daarmee komt met beperkte budgettaire consequenties voor de overheid de gewenste versnelling van energiebesparing in de gebouwde omgeving in zicht. Om met het gereserveerde overheidsbudget zoveel mogelijk huishoudens te kunnen bereiken pleit DELTA er daarom voor het budget niet te versnipperen maar in te zetten voor één nationaal in te richten energiebesparingsfonds.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer R. Frohn
Delta N.V.
Postbus 5048
4330 KA Middelburg

Kenmerk: 201200200

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Frohn,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Boor de A15 de grond in !!!

Groessen, 25-09-2012

Geachte heren Samsom, Bos en Dijsselbloem,

U bent volop in gesprek over de vorming van een nieuw kabinet. In dat kader vragen wij uw aandacht voor een voor ons zeer klemmend probleem. Op 16 januari 2012 maakte minister Schultz van Haegen haar Standpunt bekend voor doortrekking van de A15 tussen Bemmelen en de A12 bij Zevenaar. Tot onze verbijstering koos de Minister voor een brug over het Pannerdensch Kanaal. Tien jaar eerder is hier voor de Betuweroute speciaal een tunnel gegraven, om de gevolgen voor onze leefomgeving en de natuur enigszins binnen de perken te houden!

Het perspectief van een A15-brug bezorgt ons (wederom) slapeloze nachten. Na 16 januari hebben we daarom onze best gedaan om het Standpunt aangepast te krijgen. Via diverse kanalen hebben bewoners- en milieugroepen, de ANWB, Bond Heemschut, lokale politieke partijen en de gemeenten Lingewaard, Zevenaar en Duiven duidelijk gemaakt dat doortrekking met een brug een slecht idee is. Met een Open Aanbesteding - voorstel van een groep deskundigen, de Expertgroep A15 - zou de markt kunnen worden uitgedaagd om binnen het beschikbare budget met een duurzamer oplossing te komen, waarbij een tunnel onderdeel uitmaakt van de doortrekking. Om een aantal redenen is dat waarschijnlijk mogelijk, o.a.: minder te verleggen kabels, vermijden van een hoog viaduct over de Betuweroute, op lange termijn lagere kosten van onderhoud en niet het minst belangrijk: draagvlak in de omgeving! Nu ontbreekt dat draagvlak en zal kostbare vertraging ontstaan door de maatschappelijke weerstand!

Na het vallen van de regering, heeft de Tweede Kamer op 30 mei diverse onderwerpen controversieel verklaard. Voor de A15 gold dat niet. PvdA-Tweede Kamerlid Attje Kuiken heeft zich vervolgens in de Tweede Kamer hard gemaakt voor Open Aanbesteding. Op 5 juli ging echter een - minimale - Kamermeerderheid akkoord met de Minister, die voet bij stuk hield tegen een tunnel en tegen Open Aanbesteding. Teleurstellend.

Gelukkig biedt de nieuwe werkelijkheid na de verkiezingen van 12 september gelegenheid om de vergissing van de Minister en de Tweede Kamer zonder al te veel schade te

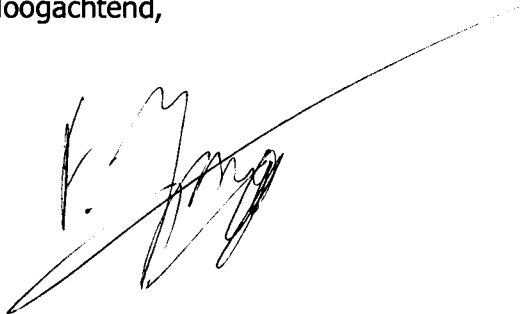
herstellen. In de begroting van 2013 is de voorbereiding van de aanleg nog niet opgenomen, dit in verband met bezuinigingen. We doen een dringend beroep op u, om dit uitstel te benutten om alsnog te komen tot een duurzame oplossing voor de A15-problematiek.

Tijdens de formatie zou kunnen worden afgesproken om:

- een tunnel door een Open Aanbesteding alsnog een kans te geven;
- en/of nut en noodzaak van de doortrekking van de A15 nog eens kritisch tegen het licht te houden. Voor een fractie van de kosten kunnen wellicht effectievere, duurzamere en minder ingrijpende maatregelen getroffen worden dan de nu beoogde doortrekking. Een kans in tijden waarin de noodzaak tot forse bezuinigingen en doelmatiger besteding van overheids gelden volop in de aandacht staan!

Wij zijn graag bereid u extra achtergrond-informatie te verschaffen of met u van gedachten te wisselen over de A15-doortrekking

Vertrouwend op uw inzet,
Hoogachtend,

Frans Jongen

Namens de samenwerkende organisaties 'Leefbaarheid A15' :

Meer info:

Frans Jongen, Stichting Bewonersoverleg Groessen A15. 06 25078611

Alex de Meijer, Gelderse Natuur en Milieufederatie. 06 48820433

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer F. Jongen
Samenwerkende organisaties
"Leefbaarheid A15"
Engeveldsestraat 1
6923 PA Groessen

Kenmerk: 201200202

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Jongen,

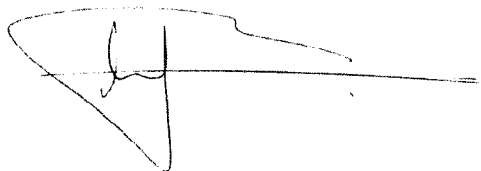
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200203

Patrick Mikkelsen
Executive Director

Aan de informateur
De heer H.G.J. Kamp
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Schiphol Airport, 25 september 2012

Geachte heer Kamp, *Beste Heer,*

Vanwege uw zeer prominente rol bij de formatie van het nieuwe kabinet vraag ik u namens de Board of Directors of the American Chamber of Commerce in the Netherlands (AmCham) graag aandacht voor het volgende.

AmCham is sinds 1961 de belangenbehartiger van circa 400 Amerikaanse bedrijven die in Nederland zijn gevestigd alsmede Nederlandse bedrijven die investeren in de Verenigde Staten, en zet zich in voor de bevordering van de Transatlantische handelsbetrekkingen. Jaarlijks stellen de leden van AmCham vast welke onderwerpen het belangrijkste zijn voor het verkrijgen en behouden van een gunstig investeringsklimaat – de zogenaamde *Investors' Agenda of Priority Points*. Deze onderwerpen worden vervolgens onder de aandacht gebracht bij leden van de Tweede Kamer, het kabinet en andere betrokkenen.

In 2012 heeft AmCham de volgende Priority Points geformuleerd:

- 1) Stimulering **arbeidsflexibiliteit**, in combinatie met strategische arbeidsmigratie;
- 2) Stimulering **innovatie**;
- 3) Behoud van een consistent, voorspelbaar en aantrekkelijk **belastingklimaat**.

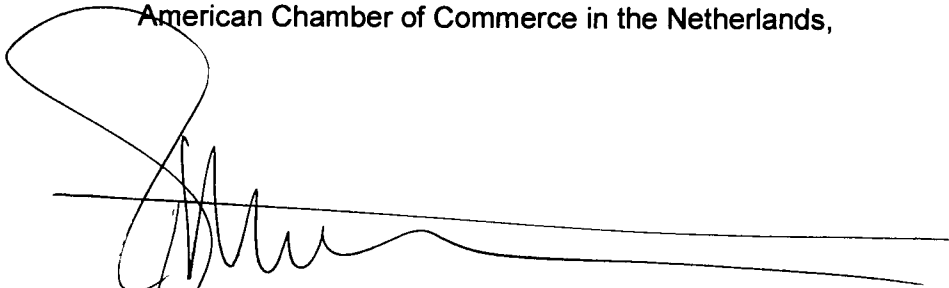
Omdat de uitkomsten van het formatieproces van grote invloed zijn op het investeringsklimaat in Nederland, verzoeken wij u - waarschijnlijk ten overvloede - om deze punten te betrekken bij uw oordeelsvorming tijdens de formatiebesprekingen. Een toelichting op de Priority Points treft u in de bijlage.

Volledigheidshalve is een gelijklopende brief ook verzonden aan de heren Samson, Dijsselbloem, Rutte, Blok en Bos.

Van harte wens ik u veel succes toe met uw werkzaamheden.

Met vriendelijke groet,

American Chamber of Commerce in the Netherlands,

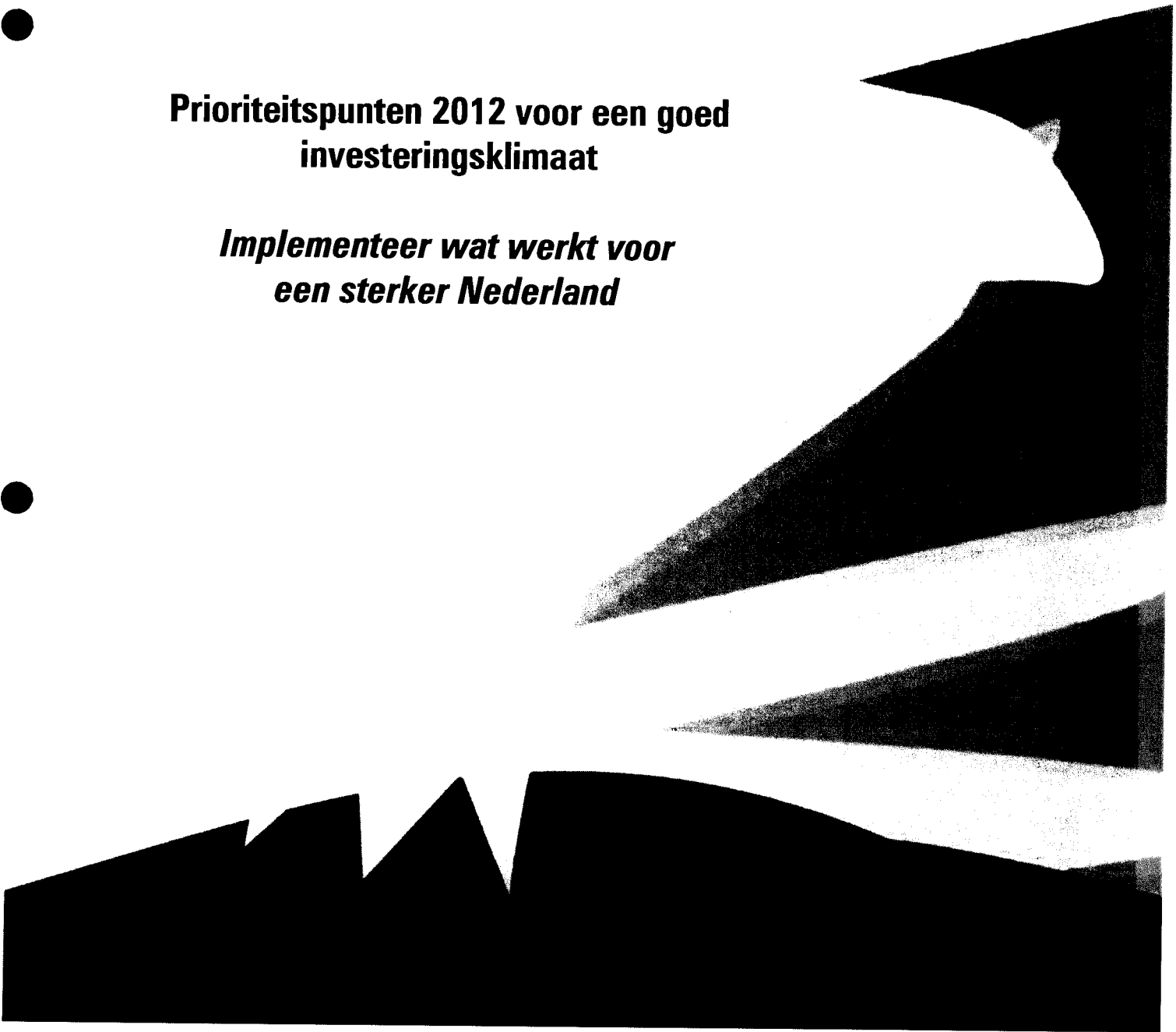
Patrick Mikkelsen
Executive Director

INVESTORS' AGENDA OF PRIORITY POINTS

**Prioriteitspunten 2012 voor een goed
investeringsklimaat**

***Implementeer wat werkt voor
een sterker Nederland***

Inleiding en samenvatting

Dit zijn turbulente tijden voor particulieren, overheden en bedrijven.

De Europese Unie heeft de grootste moeite de economieën van lidstaten terug te laten keren op het pad van sterke groei en het creëren van banen. In de Eurozone zijn twee regeringen ten onder gegaan aan de financiële crisis. De gekozen volksvertegenwoordigers zijn vervangen door benoemde technocraten die de opdracht hebben gekregen de orde te herstellen. Zorgen over de institutionele integriteit van de Eurozone – essentieel voor de architectuur van het moderne Europa – blijven toenemen. In 1980 waren er 36 miljoen meer kinderen dan gepensioneerden in de EU, maar tegenwoordig bestaat de totale bevolking van de Europese Unie uit zes miljoen meer 65-plussers dan kinderen jonger dan 14 jaar.

Veel landen moeten structurele barrières wat betreft concurrentieposities, groei en het creëren van banen overwinnen door meerjarige hervormingen door te voeren op het gebied van arbeidsmarkten, pensioenen, huisvesting en economische controle. Slechts een paar landen, waaronder Duitsland en Nederland, profiteren van jarenlange standvastige (en ondergewaardeerde) hervormingen. Zelfs in deze landen kunnen veranderingen echter niet worden vermeden om de concurrentiepositie van de EU sterk te houden. Deze veranderingen kunnen invloed hebben op traditionele denkwijzen, processen en zelfs overheidssystemen.

Onzekerheid zal in Nederland en de EU overheersen. Mensen zijn bezorgd om hun toekomst en steeds meer ouders vrezen dat hun kinderen aanzienlijk slechter af zullen zijn dan zij. Helaas zal de situatie de komende maanden waarschijnlijk nog onzekerder worden.

Dit jaar worden de *Priority Points* gepresenteerd vlak na de val van het minderheidskabinet en voor het begin van de verkiezingscampagne voor een nieuwe regering in september. De zogenaamde *Kunduz-coalitie*, in het leven geroepen om de blauwdruk te bepalen voor een begroting die voldoet aan het Stabiliteits- en Groeipact van de EU, heeft aangetoond in staat te zijn knopen door te hakken wanneer daar behoefte aan is. Bezuinigingen en institutionele hervormingen zijn onvermijdelijk om de financiële stabiliteit en de economische groeiperspectieven van het land zeker te stellen. Nederland bevindt zich in een betere positie om dergelijke veranderingen door te voeren dan veel EU-landen en moet hiervan profiteren om zijn concurrentiepositie te behouden. Creatief denken door alle politieke spelers is nodig om overeenkomsten te vinden, zodat het land de leidende positie kan behouden wat betreft het aantrekken van zowel buitenlandse als binnenlandse investeringen.

Inzetbaarheid op de arbeidsmarkt: AmCham moedigt maatregelen aan om alle vormen van diversiteit te vergroten, waaronder werkelijke betrokkenheid van oudere werknemers. AmCham benadrukt de noodzaak van een beleid dat mensen aanmoedigt aan hun eigen inzetbaarheid op de arbeidsmarkt te werken. Een dergelijk beleid moet gericht zijn op het opbouwen van flexibiliteit en inzetbaarheid als een natuurlijke verwachting van de burgers, die ontstaan voor veranderingen en worden ondersteund door bijscholing op het werk en daarbuiten.

Innovatie: Innovatie is de sleutel tot het aangaan van nationale en internationale uitdagingen. Doorlopende investeringen in onderwijs vormen hiervan de voedingsbron. Een algemeen niet-discriminerend beleid is ook essentieel om ondernemingsinitiatieven aan te moedigen voor het vinden van creatieve oplossingen voor de complexe problemen waar de economie mee kampt. Innovatie in de virtuele infrastructuur is een middel om mobiliteit te verbeteren en filedruk te verminderen. Dit leidt tot een efficiënter netwerk voor het land om zichzelf te promoten als distributieknooppunt voor de industrie binnen de EU.

Reputatie van toegangspoort: Nederland heeft een rijke historie als een land dat over de grenzen reikt en fungeert als toegangspoort. De wens en nieuwsgierigheid om te reizen, de meertaligheid en het vermogen met andere culturen om te gaan hebben bijgedragen aan economisch succes en

culturele verrijking. Dit is een van de belangrijkste redenen waarom internationale partijen zich in Nederland willen vestigen. Deze kwaliteiten zullen ook bijdragen aan een verbeterde deelname aan internationale en open-sourcesamenwerkingen. In turbulente tijden kan een sterke focus naar binnen ontstaan. AmCham moedigt aan alert te blijven, zodat deze onderscheidende kwaliteiten niet verwateren.

Strategische acquisitie: Nederland is een aantrekkelijke investeringslocatie. Dat blijkt uit het feit dat Nederland een van de landen is met de meeste Amerikaanse investeerders. Het land kan meer doen om deze boodschap effectief en helder over te brengen aan potentiële nieuwe investeerders. We steunen de actieagenda, zoals die is opgesteld door het *Topteam Hoofdkantoren*, om de positie van Nederland te verbeteren en te behouden als locatie voor internationale en regionale hoofdkantoren. We steunen vooral de aanbevelingen met betrekking tot promotie en acquisitie, waaronder het centrale beheer van acquisitiepogingen, een allesomvattende strategie en een effectievere Holland-promotie.

Fiscaal: Wat betreft belastingen geeft AmCham de Nederlandse regering een compliment voor de voortdurende innovatie en het stimuleren van innovatief ondernemerschap. We blijven ook benadrukken dat stabiliteit en voorspelbaarheid voor de lange termijn noodzakelijk zijn wat betreft de belastingwetgeving.

De Priority Points

Arbeidsflexibiliteit stimuleren en strategische (arbeids)immigratiebeleid hanteren:

Het met beleid ondersteunen van diversiteit- en inzetbaarheidprogramma's om arbeidstekorten op te lossen.

De ontwikkeling van vaardigheden voor de toekomst stimuleren.

Globaal perspectief en taalvaardigheden behouden.

Werving in het buitenland en puntensysteem in immigratie overwegen voor tekort aan bepaalde arbeidskrachten.

Innovatie stimuleren in Nederland:

Continu investeren in onderwijs, talent en initiatief.

Ervoor zorgen dat de omstandigheden voor bedrijven een goede basis bieden voor innovatie: minder bureaucratie en voldoende belasting- en andere voordelen voor kleine innovatieve bedrijven.

Belastingmaatregelen:

Zorgen voor stabiliteit, consistentie, voorspelbaarheid en eenvoud van belastingwetgeving.

De overname van het voorstel van de voorzitter van *Topteam Hoofdkantoren* betreffende de rentekosten voor de financiering van deelnemingen.

De huidige renteaftrekbeperkingen vereenvoudigen om meer helderheid te verschaffen voor bedrijven.

Onbeperkte voorwaartse verliesverrekening.

De belasting op arbeid verlagen.

Belastingverdragen sluiten met belangrijke handelspartners en opkomende economieën met hoge groei.

ARBEIDSFLEXIBILITEIT STIMULEREN EN STRATEGISCHE (ARBEIDS)IMMIGRATIEBELEID HANTEREN

In de nabije toekomst zal de Nederlandse economie worden geconfronteerd met een zeer scheve verhouding tussen vraag en aanbod voor bekwaam personeel. Babyboomers die met pensioen gaan, creëren mogelijkheden voor jonge werknemers, maar vaardigheden en ambitie moeten ook overeenkomen met de behoeften. Door een hoog werkloosheidscijfer zullen in sommige EU-landen bekwaame arbeidskrachten naar andere EU-landen emigreren. De vergrijzende bevolking en statische (of te traag bewegende) pensioengrenzen zullen tekorten creëren die niet met alleen de natuurlijke immigratiebeweging kan worden gecompenseerd.

De productiviteit van het land moet aanzienlijk toenemen om de levensstandaard voor toekomstige generaties te behouden. Dit impliceert nieuw beleid en investeringen in diversiteit en opleiding en het stimuleren van innovatie. De kennis en vaardigheden die mensen bezitten, hebben direct invloed op hun mogelijkheden; *werkgevers streven naar duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt*. Er is zeer overtuigend bewijs dat hoe beter mensen zijn opgeleid, hoe beter hun kansen zijn productief te kunnen bijdragen in een goed betaalde baan, en hoe langer en gezonder ze leven.

Toelichting

Diversiteits- en inzetbaarheidprogramma's ondersteunen met beleid om arbeidstekorten op te lossen

Diversiteitsniveau 1 is gericht op het verhogen van de deelname en betrokkenheid van bestaande (potentiële) werknemers in de huidige scenario's. Praktische punten die in de discussie moeten worden opgenomen, zijn:

- Training, hulpmiddelen en meetbare doelstellingen opzetten om doelen te bewaken.
- Het aantal vrouwelijke rolmodellen in het bedrijfsleven vergroten.
- Discussiëren over ongelijklopende carrièrepaden van mannen en vrouwen.
- *Het nieuwe werken* gebruiken als middel om arbeidsflexibiliteit te vergroten.
- Dialoog en beleid stimuleren betreffende verschillende (levenscyclus) carrièrepadpatronen.

Diversiteitsniveau 2 (oudere werknemers/immigratie) wordt aangestuurd door demografische trends. De vergrijzende bevolking zal een verstoorde balans veroorzaken tussen degenen die bijdragen aan en degenen die gebruikmaken van de sociale voorzieningen. Aangezien de leeftijd waarop jonge mensen klaar zijn met hun fulltime scholing of vervolgopleidingen steeds hoger wordt, moet de arbeidsduur worden verlengd om de stijgende kosten te dekken voor belastingbetalers die tot de actieve leeftijdsgroep behoren en te garanderen dat er voldoende mensen zijn om aan de toekomstige vraag naar personeel te voldoen. Dit houdt in dat:

- Wetgeving of andere mechanismen nodig zijn om werkgevers te stimuleren om oudere mensen op te leiden (en aan te nemen); CAO's met kostenverhogende voorzieningen voor oudere werknemers moeten worden geëvalueerd.
- Financiering van vervol- en hogere opleidingen moet mogelijk veranderen en de flexibele deeltijd mogelijkheden worden verhoogd om oudere mensen de kans te geven en aan te moedigen nieuwe vaardigheden te leren .

- Sociale dialoog over verwachtingen van het carrièrepad is noodzakelijk. De huidige norm is met pensioen te gaan met de hoogste mogelijke functie. Een zijspoor nemen of een baan met minder verantwoordelijkheid en salaris, wordt over het algemeen gezien als een verlies van status of als een mislukking. Een meer "S-vormig" pad zou meer mogelijkheden creëren voor een goede balans tussen werk en privé, ervaring beter benutten en kansen bieden voor jongere werknemers. Bedrijven bespreken deze benadering; sociale en fiscale ondersteuning zouden essentieel zijn voor het slagen hiervan.

De scheve verhoudingen op de arbeidsmarkt dwingen het land tevens zich open te stellen voor bijvoorbeeld bekwame technici en vakmensen, eerst uit de EU en daarna uit de niet-EU-landen. Er is een strategische benadering nodig om te communiceren over vacatures en immigratie mogelijk te maken voor mensen met speciale vaardigheden.

Vaardigheden stimuleren voor de toekomst

Potentiële werknemers van alle leeftijden en opleidingen hebben toegang nodig tot effectieve informatie, advies en begeleiding om er zeker van te zijn dat er genoeg aanbod zal zijn om te voldoen aan de vraag naar arbeid en vaardigheden in onderstaande en andere opkomende gebieden.

Er zullen veel nieuwe banen en vaardigheden nodig zijn, aangezien in de komende tien jaar de industrie en services zich zullen herstellen en ontwikkelen. Hoewel het aanbod van afgestudeerden in veel disciplines hoger kan zijn dan de vraag, is er nog steeds behoefte aan meer wetenschappelijke en technische afgestudeerden van zowel de universiteit als de middelbare school. Er zal zeer waarschijnlijk ook meer vraag zijn naar vakmensen en technici in productie, onderhoudsservices, gezondheidsdienstverlening in diverse sectoren, aangestuurd door:

- Groeiende technologische complexiteit – meer vaardigheden nodig in de productiesector.
- Groeiende aandacht voor hogere toegevoegde waarde product- marktstrategieën, waarbij de nadruk ligt op de behoefte aan betere vaardigheden op middelbaar niveau.
- Veranderende vaardighedenmix in sommige beroepen, waaronder openbare en professionele diensten.

De sectoren klantenservice en dienstverlening zullen groeien door meer vraag naar persoonlijke service. Vooral zorgmedewerkers zijn nodig. Demografie en vrouwelijke arbeidsparticipatie vereisen opvang voor zowel jonge (vooral tot vier jaar) als oudere kinderen. De hoeveelheid zorg die zorgverleners moeten aanbieden, zal stijgen in woonzorgcomplexen voor bejaarden en er zal meer aandacht worden geschonken aan de impact van kinderopvang op verdere kansen in het leven. De toenemende vraag naar vaardigheden zal zich niet beperken tot de eerste lijn zorgverleners. Nu de publieke uitgaven het komend decennium waarschijnlijk continu onder druk zullen staan, zal het beheer van de zorgverlening constante innovatie, zorgvuldig financieel beheer en vasthoudendheid vereisen om een hoogwaardige service te kunnen verlenen.

Wereldwijd perspectief en taalvaardigheden behouden

AmCham complimenteert Nederland voor de initiatieven om het buitenlandse bedrijven makkelijk te maken zich in het land te vestigen. Het gemak waarmee een bedrijf zich kan aanpassen in een land en de manier van werken met werknemers in dat land is een groot voordeel voor internationale bedrijven. Taalvaardigheid en de mogelijkheid deel te nemen aan bedrijfsculturen die kunnen afwijken van nationale culturen sluiten hierbij aan.

Een aantal AmCham-leden bekijkt de mogelijkheden van hun personeel om in en met andere landen samen te werken middels gezamenlijke projecten of opdrachten. Dit is een voordeel waar Nederland om bekend staat. Hoewel de beheersing van gesproken Engels bijna universeel is in Nederland,

merken we dat de kwaliteit van geschreven taal en de diversiteit van talen is afgenomen. Dit zijn vaardigheden die vroeg in het onderwijssysteem moeten worden geïntroduceerd.

Nederlanders staan bekend om hun reislust. Dit kan ook worden gezegd van bedrijven. Beleid dat leerervaringen aanmoedigt, zoals uitwisseling van personeel, stages, buitenlandplaatsingen en opleiding in het buitenland voor functies bij de overheid en in het bedrijfsleven borduurt voort op deze natuurlijke eigenschap. AmCham is enthousiast over de initiatieven voor bilaterale visumovereenkomsten en vraagt aandacht voor het verwezenlijken van de mogelijkheid om stagiaires voor een langere periode naar Nederland te halen.

Werving in het buitenland en puntensysteem in immigratie overwogen voor tekort aan bepaalde arbeidskrachten

Zoals eerder vermeld, is er een (verwacht) tekort op specifieke gebieden, zoals technologie en bekwaame vakmensen. De Nederlandse regering heeft programma's opgezet om technische studies te stimuleren op zowel middelbaar als hoger niveau. Er kan en moet meer worden gedaan om meer scholieren te stimuleren een technische opleiding te kiezen. Hier wordt ook meer aandacht aan besteed in de media, waardoor scholieren zich beter bewust worden van de keuzes die ze het best kunnen maken om de beste kansen op een baan te hebben na hun opleiding.

Er zijn echter zeer waarschijnlijk immigranten nodig om te kunnen voldoen aan de vereiste aantallen en timing. Andere landen zoals Australië en Canada passen een strategisch immigratiebeleid toe waarin actief wordt geadverteerd voor de benodigde vaardigheden en ze gebruiken een transparant puntensysteem voor het toewijzen van visa. Op deze manier kunnen de juiste kandidaten op de mogelijkheden gewezen worden en naar Nederland worden getrokken doordat er zeer waarschijnlijk een positieve uitkomst zal zijn. Ambassades en consulaten zouden een rol kunnen spelen om dit proces mogelijk te maken, veelal op dezelfde manier als waarop ze momenteel bilaterale handelsmissies ondersteunen. Voornamelijk in Europa zou Nederland een voorloper kunnen zijn in het promoten van een Europees mobiliteitscentrum voor talent. Een dergelijke proactieve rol door de regering zou kleine en middelgrote bedrijven helpen makkelijker toegang te krijgen tot bekwaame, beschikbare internationale werknemers.

INNOVATIE STIMULEREN IN NEDERLAND - IMPLEMENTEER WAT WERKT!

Innovatie gaat om veel meer dan de financiering van onderzoek, wetenschap en productcommercialisatie. Nederland heeft er alleen baat bij, indien een flink aantal bedrijven consequent innoveert, niet alleen met volgende generatie producten, uitvindingen en technologieën, maar ook in hun bedrijfsvoering, organisatie, relaties en bedrijfsmodellen. Ook de verkeersinfrastructuur kan worden verbeterd door innovatieve oplossingen die in de virtuele infrastructuur worden gebruikt.

Bedrijfsinnovatie is tegenwoordig niet eenvoudig te implementeren, uit te voeren en vol te houden. We leven in een wereldwijd vertakte kenniseconomie, waarin ideeën, kapitaal en zelfs mensen toegankelijk zijn met één muisklik. Wat maakt een bedrijf vernieuwend, onderscheidend, gewaardeerd door betalende klanten en moeilijk te kopiëren? Concurrenieren op het gebied van innovatie en kennis is cruciaal voor goede bedrijfsresultaten en duurzame welvaart voor landen.

Het is van essentieel belang dat veel innovatieve bedrijven zich in Nederland vestigen. Dit kan worden bereikt door de mogelijkheden en de omgeving om te innoveren voor bedrijven sterk te verbeteren.

We moeten dan ook alert zijn op de verborgen realiteit van bedrijfsinnovatie en het innovatieproces dat niet langer uitsluitend het terrein zijn van de eenzame uitvinder of specialist. Innovatie in de eerste decennia van de 21e eeuw is veel opener en alomtegenwoordig en wordt gekenmerkt door goed samenwerken en netwerken, zodat kennis zich verspreidt en groeit, en zo tegemoet kan komen aan de behoeften van klanten en de gemeenschap.

Toelichting

Meer investeren in onderwijs, talenten en vaardigheden

Hoogwaardig menselijk kapitaal is essentieel voor innovatie. Het is cruciaal om burgers vaardigheden bij te brengen die nodig zijn voor innovatie, niet alleen voor het opdoen en toepassen van nieuwe kennis, maar ook om kennis van elders te gebruiken en aan te passen.

Het opbouwen van hoogwaardig menselijk kapitaal vereist aandacht op alle onderwijsniveaus: van basis- tot middelbaar onderwijs (de belangrijkste fase) tot beroepsopleidingen en hoger onderwijs en op de werkvloer.

Hoogwaardig onderwijs draait zonder twijfel om veel meer dan financiering. Maar toch is het noodzakelijk dat onze onderwijsinstellingen voldoende financiering krijgen en het is waarschijnlijk dat een aanzienlijke hogere financiering nodig is voor ten minste de kleuter- en basisscholen. De kwaliteit van het vroege onderwijs is zeer belangrijk voor het uiteindelijke opleidingsniveau van kinderen.

Ervoor zorgen dat de omstandigheden voor bedrijven een goede basis bieden voor innovatie: minder bureaucratie, een omgeving met gelijke kansen en voldoende belasting- en andere voordelen voor kleine innovatieve bedrijven

Markten waar mensen concurreren voor persoonlijk gewin kunnen alleen ontstaan wanneer gebruiken en verwachtingen worden gedeeld. Omdat deze 'spelregels' een openbaar goed zijn, is het geen verrassing dat overheden sterk betrokken zijn bij het voorschrijven en uitvoeren van deze regels. Bedrijven en mensen zijn de basis van geslaagde innovatie.

De overheid speelt een belangrijke, strategische rol in het mogelijk maken van deze innovatie door in de eerste plaats zeker te stellen dat bedrijven geen structurele hinder ondervinden op dit terrein. Daarnaast dienen de voordelen van de overheidsbemoeienis bij de aanpak van problemen op te wegen tegen bijkomende kosten.

De belangrijkste rol voor de overheid is dan ook om een *niet-discriminerend algemeen beleid* op te stellen dat iedereen met een innovatief idee en een talent voor ondernemen ondersteunt. Recente regeringen moeten worden gecompimenteerd voor hun focus op het verminderen van belemmeringen voor ondernemingsactiviteiten. Een verdere terugdringing van de bureaucratie en het garanderen van voldoende belastingvoordelen voor innovatie wordt aangemoedigd om het land in staat te stellen de onderscheidende voordelen en vaardigheden die nodig zijn voor de toekomstige welvaart verder te ontwikkelen.

Gezien het toenemende aantal richtlijnen van de EU, is het eveneens noodzakelijk dat de Nederlandse regering ervoor zorgt dat de implementatie van deze richtlijnen in de nationale wetgeving niet de normen van de richtlijn zelf overschrijdt. Bedrijven hebben het meeste baat bij een omgeving met gelijke kansen.

BELASTING - CONSEQUENT, VOORSPELBAAR EN EENVOUDIG

Een concurrerend belastingsysteem is cruciaal voor elk land dat probeert buitenlandse investeerders aan te trekken. De afgelopen jaren hebben diverse Europese landen hun belastingsysteem aantrekkelijker gemaakt om meer succes te boeken in de verscherpte concurrentiestrijd om buitenlandse investeringen. Nederland heeft jarenlang de vruchten geplukt van een innovatief en concurrerend belastingsysteem. Veel van de onderscheidende kenmerken die voorheen het Nederlandse belastingsysteem aantrekkelijk maakten (de deelnemingsvrijstelling, advance tax ruling (ATR), geen bronheffingen op rente en winstuitkeringen, breed netwerk van belastingverdragen) worden nu, in sommige gevallen nog royaler, gekopieerd en toegepast door andere landen. Deze

convergentie onderstreept hoe belangrijk het is dat Nederland een aantrekkelijk belastingsysteem kan blijven aanbieden aan buitenlandse investeerders.

We willen twee kenmerken belichten die bijdragen aan het investeringsklimaat in Nederland.

Ten eerste wil AmCham de Nederlandse regering complimenteren voor haar inzet om de innovatiebox mogelijk te maken en verder te ontwikkelen en om innovatief ondernemerschap te stimuleren. De innovatiebox, WBSO en de nieuwe R&D-af trek dragen bij aan een klimaat waarin investeringen in innovatie worden aangemoedigd.

Ten tweede is AmCham van mening dat de verbeterde relatie door horizontaal toezicht er in veel gevallen voor heeft gezorgd dat belastingbetalers hun belastingrisico's proactiever kunnen beheren. Horizontaal toezicht is gebaseerd op wederzijds vertrouwen, transparantie en begrip en vereist hoogwaardige inbreng van zowel de belastingbetaler als de Nederlandse belastingdienst. AmCham spreekt de hoop uit dat horizontaal toezicht niet zal worden getroffen door bezuinigingen (bijvoorbeeld door minder personeel bij de belastingdienst).

De aantrekkelijkheid van Nederland als internationale locatie zal volgens AmCham worden verbeterd door inpassing van de volgende hoofdpunten.

- Zorgen voor stabiliteit, consistentie, voorspelbaarheid en eenvoud van belastingwetgeving.
- De overname van het voorstel van de voorzitter van *Topteam Hoofdkantoren* betreffende de rentekosten voor de financiering van deelnemingen.
- De huidige renteaftrekbeperkingen vereenvoudigen om meer helderheid te verschaffen voor bedrijven.
- Onbeperkte voorwaartse verliesverrekening
- De belasting op arbeid verlagen.
- Belastingverdragen sluiten met belangrijke handelspartners en opkomende economieën met hoge groei.

Toelichting

Zorgen voor stabiliteit, consistentie, voorspelbaarheid en eenvoud van belastingwetgeving

AmCham heeft de sterke overtuiging dat een van de belangrijkste factoren in het aantrekkelijk maken van Nederland als locatie voor Amerikaanse multinationals, het consequent, voorspelbaar en eenvoudig houden van het Nederlandse belastingsysteem is.

In dit opzicht zijn er positieve ontwikkelingen te zien. AmCham ondersteunt in het bijzonder het afschaffen van een aantal 'kleine' belastingen om de administratieve last voor bedrijven te verlagen (bijvoorbeeld de verpakkingenbelasting). Verder zijn de verbeterde beschikbaarheid van een breed scala aan belastingvoordelen voor bedrijven die R&D-activiteiten uitvoeren in Nederland en de aanpassingen in de deelnemingsvrijstelling in recente jaren, goed ontvangen door de internationale bedrijfgemeenschap.

De herintroductie van de renteaftrekbeperking voor overnameholdings heeft niet bijgedragen aan de stabiliteit van het belastingsysteem. Het is echter redelijk om op te merken dat de wetgeving die uiteindelijk is aangenomen, resulteert in een relatief eenvoudige berekening voor de aftrekbare rentekosten met betrekking tot een acquisitie voor een periode van een aantal jaren.

AmCham onderschrijft het neutraliteitsprincipe zoals dit is geformuleerd in de Fiscale agenda van 2011, waarin wordt bepaald dat de budgettaire inkomsten van de introductie van

antimisbruikmaatregelen zullen terugvloeien naar zakelijke belastingbetalers door deze inkomsten te gebruiken om het vennootschapsbelastingtarief te verlagen. Daarom is AmCham ook geen voorstander van het financieren van een *tijdelijke* verlaging van de overdrachtsbelasting op onroerend goed vanuit het budget afkomstig van een *permanente* verhoging van de belastinggrondslag voor de vennootschapsbelasting.

De overname van het voorstel van de voorzitter van *Topteam Hoofdkantoren* betreffende de rentekosten voor de financiering van deelnemingen

AmCham is van mening dat aangenomen misbruik van de aftrekbare deelnemingsrente kan worden voorkomen met bestaande middelen (artikel 10a VpB, anti-uthollingsregel en 10d VpB, onderkapitalisatie, *fraus legis* doctrine). AmCham is er verder van overtuigd dat de introductie van een antimisbruikregel voor deelnemingsrente een grote negatieve impact zal hebben op de belastingpositie van regionale hoofdkantoren die in Nederland zijn gevestigd.

Als de overheid echter een maatregel invoert om de aftrek van deelnemingsrente te beperken, is het advies van AmCham dat het voorstel van de voorzitter van *Topteam Hoofdkantoren* (zoals uiteengezet in zijn advies d.d. 17 juni 2011) wordt overgenomen. Dit advies gaat duidelijk in tegen de introductie van een *algemene* antimisbruikbepaling, aangezien een dergelijke bepaling het Nederlandse investeringsklimaat zal beschadigen. Indien een *specifieke* antimisbruikbepaling wordt geïntroduceerd, dan zou het bereik van een dergelijke bepaling alleen van toepassing moeten zijn op duidelijk gedefinieerde misbruiksituaties. Indien voor een andere manier wordt gekozen om met de deelnemingsrente om te gaan, bijvoorbeeld door een winst uthollings maatregel in te voeren, dan adviseren wij dat het effect van een dergelijk potentieel ver reikende maatregel grondig van tevoren wordt geëvalueerd door middel van overleg met alle belanghebbenden.

De huidige beperkingregels voor renteaftrek vereenvoudigen om meer helderheid te verschaffen voor bedrijven

De afgelopen jaren heeft Nederland gecompliceerde, gedetailleerde renteaftrekregels opgesteld, toegespitst op diverse feitelijke situaties waarin het noodzakelijk werd geacht om de aftrek van rentekosten te beperken. In 2011 zijn nieuwe regels geïntroduceerd, waardoor de aftrek van rentekosten met betrekking tot overnameholdings werden beperkt. In 2012 is het mogelijk dat er een vorm van een deelnemingsrenteaftrekbeperking wordt ingevoerd. Deze regels worden toegevoegd aan en gestapeld op het bestaande, enorme en complexe kader van antimisbruikregels. AmCham gelooft dat dit het moment is om de regels te vereenvoudigen en kritisch te beoordelen welke renteaftrekbeperkingen kunnen worden afgeschaft en/of ingevoerd.

Onbeperkte voorwaartse verliesverrekening

Beperkende verliesverrekeningsregels kunnen als gevolg hebben dat bedrijven belasting betalen over meer winst dan het bedrag dat ze economisch hebben gegenereerd. Een onbeperkte voorwaartse verliesverrekening, gecombineerd met de regel om een verlies tot drie jaar terug te verrekenen is jarenlang een aantrekkelijk kenmerk van het Nederlandse belastingstelsel geweest. In het huidige economische klimaat zou het herintroduceren van deze verliesverrekeningsregel voor de broodnodige zekerheid zorgen in onvoorspelbare tijden. Op dezelfde wijze zal de herintroductie van het tot drie jaar terug verrekenen van een verlies een gerechtvaardigde stimulans zijn voor bedrijven die te maken hebben met uitdagende economische omstandigheden.

De belasting op arbeid verlagen

AmCham ondersteunt het plan van de overheid om de belasting op arbeid te verlagen, rekening houdend met budgettaire beperkingen. Door de belastingwig (kosten van een werknemer vergeleken met het nettoloon) te verkleinen, wordt de concurrentiepositie van de Nederlandse economie verbeterd.

Belastingverdragen sluiten met belangrijke handelspartners en opkomende economieën met hoge groei

AmCham zou een sterkere focus van het huidige Ministerie van Financiën ondersteunen om nieuwe of verbeterde verdragen te sluiten met opkomende landen in Latijns-Amerika, Azië en Afrika. In dit opzicht is AmCham van mening dat, teneinde de toegangspoortfunctie van Nederland te behouden, in alle verdragen die door Nederland worden gesloten vastgelegd moet worden dat regionale hoofdkantoren van Amerikaanse multinationals kwalificeren voor verdragsvoordelen.

*****

Over AmCham

De Amerikaanse Kamer van Koophandel in Nederland (AmCham) is een niet-gouvernementele, niet-politieke, vrijwillige organisatie zonder winstoogmerk, bestaande uit bedrijven en particulieren die betrokken zijn bij investeringen en handel tussen de Verenigde Staten en Nederland. Nederland is een van de belangrijkste bestemmingen voor directe Amerikaanse investeringen in Europa. Directe Amerikaanse investeringen (aandelen en kapitaalstromen waarbij ongeveer 2.000 bedrijven zijn betrokken) in Nederland bedragen meer dan \$520 miljard. Amerikaanse bedrijven hebben ongeveer 225.000 werknemers in dienst in dit land. Indirect zijn nog eens 225.000 banen afhankelijk van Amerikaanse investeringen hier, steeds meer in kennisintensieve bedrijven.

AmCham houdt zich bezig met zaken die invloed hebben op het investeringsklimaat in Nederland. We promoten Nederland actief zodat er meer Amerikaanse investeringen in Nederland komen. We zorgen ervoor dat potentiële investeerders een goed inzicht krijgen in de bekende voordelen van Nederland, te weten:

- De toegangspoort naar Europa met Schiphol en de havens van Rotterdam en Amsterdam.
- Een beroepsbevolking met indrukwekkende taalvaardigheden, opgeleid aan uitstekende scholen en universiteiten.
- Een omgeving die innovatie stimuleert en ondersteunt.
- Een stabiele en veilige omgeving op politiek en economisch gebied, arbeidsrelaties, belasting en monetair beleid.

We publiceren elk jaar onze *Investors' Agenda of Priority Points* – beleidssuggesties en initiatieven om Nederland aantrekkelijker te maken voor (buitenlandse) investeerders. We streven naar een open dialoog en discussie over de *Priority Points* met politieke partijen, sociale partners en de overheid.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer P. Mikkelsen
American Chambre of Commerce in
the Netherlands
Schiphol Boulevard 171
1118 BG Schiphol

Kenmerk: 201200204

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Mikkelsen,

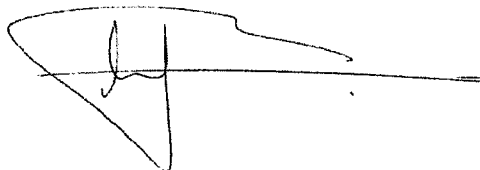
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven,
nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons
onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

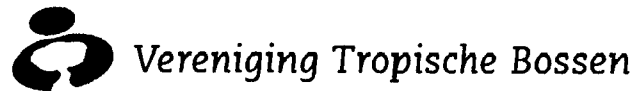
Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de Heer W.J. Bos
Kabinetsformateur
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Zeer geachte heer Bos,

De Vereniging Tropische Bossen (VTB) heeft 13 september j.l. voor de zesde keer, samen met Leerstoelgroepen van WUR, Tropenbos, de Prins Bernhardleerstoel UU, Nyenrode en de Ministeries van Buitenlandse Zaken en ELI een seminar georganiseerd, met als thema

Responsible Enterprise, International Cooperation and Tropical Forest Management.

Are we on the Right Track ?

De conclusies, van een breed scala aan deelnemers, acht de VTB van meer dan enig belang voor de Nederlandse activiteiten dáár en hier, onze internationale samenwerking in de brede zin.

Het bedrijfsleven kan – en doet dat al ! – een sterke rol spelen in een aantal aspecten, alleen al in termen van kwaliteit, van effectiviteit en efficiëntie. Om dat meer en beter te doen gebeuren kan en moet er een en ander aangepakt worden, hier en daar.

Hier

De kwaliteitseisen – b.v. certificatie, FLEGT – werken, maar er is geen 'level playing field', dus

- Vereenvoudig het certificatie proces, breng de kosten drastisch omlaag;
- Stel de eisen per branche, niet per onderneming;
- Stel dezelfde eisen aan andere vergelijkbare producten, in het geval van hout dus ook aan andere bouwmaterialen (met als voorbeeld - BuZa 20 september' - het 'Initiatief voor conflictvrij tin' !);
- Sta bedrijven individueel en als collectief toe hogere dan de wettelijke duurzaamheidsnormen te hanteren – is nu illegaal !

Dáár

- Stel 'seed' money' ter beschikking, de aanloop daar is meer complex dan hier, de echte investeringen van het bedrijfsleven komen dan sneller op gang;
- Stel het Corporate Social Responsibility als exemplarisch voor de kwaliteit van de Nederlandse private sector, we hebben iets te brengen;
- Mobiliseer alle spelers, met name ook de "Civil Society".

Ten alle tijden bereid tot verdere uitleg en ondersteuning is, hoogachtend,

Chris Geerling,
Voorzitter VTB

Melvill van Carnbeelaan 39
3971 BA Driebergen
Tel 0343 512 167
Email carnbee.consult@hetnet.nl

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer C. Geerling
Vereniging Tropische Bossen
Melvill van Carnbeelaan 39
3971 BA Driebergen

Kenmerk: 201200206

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Geerling,

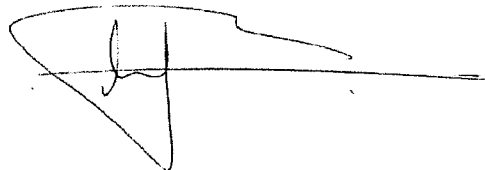
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven,
nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons
onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Informateurs W.J. Bos en H.G.J. Kamp
Postbus 20001
2500 EA Den Haag

Den Haag, 26 september 2012

GOV|MHB/12/0204-256

Onderwerp: Defensie in de formatie 2012

De GOV|MHB, *professionals bij defensie*, zijn zich ten volle bewust van de verantwoordelijke taak die u als informateurs hebt, uw rol in het formatieproces van een nieuwe regering en derhalve in de strategische keuzes die er gemaakt moeten worden. Daarom wendt de GOV|MHB zich tot u beiden.

Defensie is na 22 jaar van bezuinigingen tot op het bot toe uitgekleeft. De politiek, regering en parlement, is verantwoordelijk voor de inzet van de zwaarmacht zoals dit in onze Grondwet is vastgelegd. Echter defensie kan door de opeenvolgende bezuinigingen niet meer voldoen aan deze opgedragen taken.

Een krijgsmacht is top down georganiseerd omdat alleen een integratie van wapen- en logistieke systemen leidt tot de gewenste slagkracht. Het geheel is pas na vele jaren opbouwen van expertise en training veel meer dan de som van de samenstellende delen. Met de laatste bezuinigingen is wederom afscheid genomen van essentiële wapensystemen; het opnieuw opbouwen van de samenwerking tussen de samenstellende delen kost tenminste 10 tot 15 jaar. Ook bij het opbouwen van verdere militaire samenwerking tussen Nederland en landen als België en Duitsland duurt het decennia alvorens dat zowel operationeel als financieel iets oplevert. In deze periode is Nederland dus echt onderverzekerd. Bovendien is Nederland in 22 jaar veranderd van een gewaardeerde NAVO-bondgenoot in een *freerider*, een profiteur van veiligheid op kosten van andere, vaak minder rijke, landen.

Zowel de VVD als de PvdA hebben het versterken van de internationale rechtsorde als een wezenlijke rol van Nederland geduid. Daarbij is het Nederlandse D(iplomacy)D(efence)D(evelopment)-beleid een succesvolle weg gebleken om hier invulling aan te geven. Door de reeds ingeboekte bezuinigingen, die lopen tot 1 januari 2016, uit de vorige kabinetsperiode is een doorslaggevende bijdrage van de krijgsmacht aan de 3D-benadering reeds verregaand gemarginaliseerd/onmogelijk geworden. Deze situatie wordt nog verergerd bij verdergaande bezuinigingen.

Veiligheid in Nederland staat hoog op de politieke agenda. De krijgsmacht heeft middelen en mensen om hieraan mede inhoud te geven. 5.000 militairen staan op afroep van de civiele autoriteiten gereed. In onze beleving had 'Haren' dan ook niet mogen gebeuren. Goede wederzijdse ondersteuning en een goede planning, waar de expertise en de capaciteit van de krijgsmacht had kunnen ondersteunen, zouden dit hebben kunnen voorkomen. Verdere bezuinigingen marginaliseren verregaand de mogelijkheden om de Nederlandse veiligheidsdiensten te ondersteunen. Maar erger nog, calamiteiten zullen niet meer het hoofd kunnen worden geboden.

U beiden speelt een cruciale rol in het formatieproces. En daarmee in de beantwoording van de vraag: behoudt Nederland een krijgsmacht die de grondwettelijke taken kan uitvoeren? Onze professionele overtuiging is dat de huidige bezuinigingen en reorganisaties al leiden tot de situatie dat langjarig niet kan worden voldaan aan de opdracht om zorg te dragen voor binnen- en buitenlandse veiligheid. Additionele bezuinigingen zetten, naar onze overtuiging, een onomkeerbaar proces in gang dat leidt tot het einde van de Nederlandse krijgsmacht.

Duo voorzitters GOV|MHB

R.C. Hunnago

J.L.R.M. Vermeulen

Bijlage: perspresentatie 4 september

GOV|MHB

PROFESSIONALS BIJ DEFENSIE

PERSCONFERENTIE 4 SEPTEMBER

- Kapitein-luitenant ter Zee van administratie, R.C. (Rob) Hunnego
Duovoorzitter van de Gezamenlijke officierenverenigingen | Midden- en Hoger Burgerpersoneel (GOV|MHB)
Tevens voorzitter van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren
- Generaal-majoor b.d. van de cavalerie, jonkheer J.H. (Harm) de Jonge
Waarnemend voorzitter Nederlandse Officieren Vereniging
- De heer T. (Tom) Kofman
Vicevoorzitter (burgerpersoneel) GOV|MHB

Introductie

De Gezamenlijke Officieren Verenigingen en Middelbaar en Hoger Burgerpersoneel bij Defensie is een koepel van beroepsverenigingen. Onze verenigingen hebben in totaal 10.000 leden. Daarmee vertegenwoordigen wij een groot deel van de professionals bij Defensie. Iedere dag zijn zij bezig met het zorgen voor vrede en veiligheid voor onze Nederlandse bevolking; binnen én buiten de landsgrenzen.

De GOV|MHB en de aangesloten verenigingen zijn onafhankelijk. Dat betekent dat de minister van Defensie niet verantwoordelijk is voor wat wij zeggen en doen. Wij hebben slechts verantwoording af te leggen aan onze leden.

Desastreuse plannen voor Nederland

Dat neemt niet weg dat we loyaal zijn aan de minister. Ook zijn we loyaal aan de politiek. Maar vooral: we zijn loyaal aan ons land en aan ons volk.

Juist omdat we loyaal zijn, treden we weinig naar buiten. We stellen ons terughoudend op in het politieke en publieke debat. Maar dat verandert vandaag. Voor het eerst in de geschiedenis van de krijgsmacht, treden we als officieren- en burgervereniging tijdens de verkiezingsperiode naar buiten. Wij constateren dat politici het vertellen van de waarheid tot het belangrijkste issue hebben gemaakt. Maar het gaat niet alleen om waarheid en leugen. Het gaat ook om wat er NIET wordt verteld.

En wat er niet verteld wordt, is dat de nieuwe bezuinigingsplannen op Defensie desastreus uitpakken voor de Nederlandse bevolking.

GOV | MHB

PROFESSIONALS BIJ DEFENSIE

Daarom richten we ons vandaag tot het Nederlandse volk.

Als professionals die werken aan vrede en veiligheid, is het onze taak onze bevolking te waarschuwen als haar belangen in het geding zijn en gevaar lopen. Dat is wat er staat te gebeuren. Dat is waarom we hier zitten. Het Nederlandse volk moet weten wat er staat te gebeuren. Door de nieuwe bezuinigingsplannen wordt iedere Nederlander direct en keihard geraakt in zijn belangen, op het gebied van veiligheid én economie.

Belangen Nederlandse bevolking staan op het spel

De defensiebegroting blijkt geen issue te zijn in het politieke debat. Er zijn echter meerdere partijen die opnieuw fors willen bezuinigen op Defensie. Dat loopt van 500 miljoen, naar 1 miljard tot 1,5 miljard euro. En dat, terwijl de krijgsmacht nog volledig in onbalans verkeert en slechts beperkt inzetbaar is door de bezuiniging van 1 miljard euro op Defensie van vorig jaar. Daardoor verdwijnen er 12.000 functies. Het gaat om 10.000 mensen. Een deel vloeit af door natuurlijk verloop. 6000 man ouder militair en burgerpersoneel wordt vanaf 2013 gedwongen ontslagen. De staven en ondersteunende diensten worden 15 tot 30 procent kleiner, of verdwijnen in sommige gevallen in het geheel. Tanks, schepen, vliegtuigen en andere operationele capaciteiten zijn geschrapt.

Uit onderzoek van het Haags Centrum Strategische Studies blijkt dat nieuwe bezuinigingen van deze omvang leiden tot 23.000 ontslagen. Dat is schrikbarend! Niet alleen omdat ik hier op kom voor de professionals die hun baan dreigen te verliezen, maar simpelweg omdat we ze niet kunnen missen. Deze kaalslag heeft grote gevolgen voor de belangen van de Nederlandse bevolking als het gaat om veiligheid en economie.

De Nederlandse krijgsmacht, met haar burgers en officieren, onderofficieren en manschappen, draagt onmiddellijk en direct bij aan de internationale en nationale veiligheid en daarmee indirect aan de Nederlandse economie en welvaart, waardoor zorg en onderwijs kunnen worden betaald. Zonder vrede en veiligheid loopt onze welvaart en de thema's die we zo belangrijk vinden, grote risico's.

Dat wordt niet verteld, maar politici horen dat wel te weten. En zij horen de kiezers te vertellen wat de gevolgen zijn van hun besluiten.

Ik begrijp dat de Nederlandse bevolking niet het totaalbeeld heeft van de veiligheidssituatie in de wereld. En dat niet goed genoeg zichtbaar is wat Defensie binnen Nederland bijdraagt aan de veiligheid van iedere burger. Ook begrijp ik dat het belang van Defensie voor onze economie en veiligheid niet goed bekend is, mede doordat Defensie zelf dat verhaal niet

goed uitlegt. Maar politici zouden dit wel moeten doen. Door gebrek aan kennis wordt er nu maar wat gedaan.

Wij zijn de *professionals van Defensie* en wij hebben dat totaalbeeld wel.

Te lang hebben wij onze mond gehouden, uit loyaliteit aan de politiek. Nu wordt er een grens overschreden. Dit raakt direct de belangen van heel Nederland. Daarom luiden wij de noodklok en richten wij ons nu rechtstreeks tot het Nederlandse volk. Als deze plannen doorgaan, wordt het voor Nederland een ongelijke strijd.

Continue daling defensiebegroting

Sinds 1990 daalt de defensiebegroting. Na de val van de muur is dat te begrijpen. Dit wordt wel het vredesdividend genoemd na het einde van de Koude Oorlog.

De krijgsmacht krijgt in die jaren drie hoofdtaken:

De eerste opdracht is dat de krijgsmacht ons land moet beschermen, en de landen waarmee wij bevriend zijn. Dat zijn bijvoorbeeld de landen die lid zijn van de NAVO en de landen die lid zijn van de Europese Unie.

De tweede opdracht is dat de krijgsmacht zaken moet beschermen die belangrijk zijn voor ons land, bijvoorbeeld de politie helpen bij de veiligheid op straat. Maar soms ook burgers, bijvoorbeeld bij rampen zoals overstromingen en bosbranden.

De derde opdracht is dat de krijgsmacht moet helpen bij het zorgen voor de veiligheid en de vrede in de wereld. En bij het beschermen van de mensenrechten.

De krijgsmacht heeft zich hierop aangepast.

Maar vervolgens blijven de bezuinigingen doorgaan.

Tandenknarsend maar loyaal hebben we dit doorgevoerd.

De gevolgen van nieuwe bezuinigingen zijn zo groot, dat we ons niet meer stilhouden. Iedere Nederlander heeft het recht te weten wat er staat te gebeuren.

Laten we daarvoor eerst eens naar de rijksbegroting kijken.

Van een kale kip kun je niet plukken

De huidige Defensiebegroting is 2,8 procent van de totale rijksbegroting. Het gaat om zo'n €7,6 miljard.

Daarvan gaat elke jaar zo'n € 4,5 miljard naar personele kosten; salarissen en pensioenen; begrijpelijk want Defensie is een mensintensief uitvoerend departement. Aan die uitgaven kan overigens niet getornd worden. Ze liggen vast. En een groot deel van die kosten vloeit meteen terug in de Rijkskas in de vorm van sociale lasten, werkgeversbijdragen en loonbelasting. Vestzak-broekzak dus!

Defensie geeft per jaar zo'n € 1 miljard uit aan investeringen die contractueel vast liggen. Dat is zo'n 16 procent van de begroting. Overigens is dat al minimaal en te laag. Een krijgsmacht moet investeren in innovatie. Internationaal wordt een investeringsquote van zo'n 20 procent gehanteerd. Zo niet, dan stuurt de politiek onze jongens en meisjes in een situatie waar ze met te oude systemen moeten werken, die bovendien niet meer matchen met die van coalitiepartners. Daardoor lopen ze onverantwoorde risico's. Die kunnen voorkomen worden!

Als we deze bedragen bij elkaar optellen, houdt Defensie momenteel op jaarbasis een kleine 2 miljard euro over voor exploitatie. Wat doen we daarmee? Trainen, oefenen, opleiden, varen, vliegen, rijden, reserve delen aankopen, munitievoorraden bijhouden, etc. Ik kan u zeggen: een erg krap budget wat tot frustratie leidt bij onze leden, die professioneel willen trainen en zich zonder beperkingen goed willen voorbereiden op inzet zoals door de Regering bevolen.

Welnu, die nieuwe mogelijke bezuinigingen kunnen alleen maar ten laste komen van die zogenaamd vrij besteedbare kleine € 2 miljard exploitatie. En daarmee komt de krijgsmacht vervolgens krakend en piepend volledig tot stilstand. Defensie verwordt tot een ruïne van gigantische omvang en wordt organisatorisch een chaos. Dit gaat overigens ook gelden indien 'slechts' € 500 miljoen taakstellend wordt bezuinigd. De grens is vorig jaar al bereikt.

De Nederlandse politici moeten zich buigen over de grote problemen van Nederland, de financiering van de zorg het onderwijs, de sociale zekerheid en de pensioenen. Dat zijn gevoelige onderwerpen die met een schamel budget van Defensie niet worden opgelost.

De GOV|MHB stelt dat door het doorvoeren van die voorgenomen bezuinigingen, Defensie verdwijnt. Defensie wordt klinisch dood, loopt versneld leeg en het Nederlands Militair Museum wordt alleen maar voller.

Politieke partijen beseffen niet wat ze kapot maken

De politieke partijen die willen bezuinigen op Defensie gaan voor korte termijn politiek gewin. Dit ligt lekker bij hun achterban, maar ze beseffen totaal niet wat ze kapot maken.

GOVIMHB

PROFESSIONALS BIJ DEFENSIE

Het is puur financieel gedreven, een boekhoudkundige exercitie, om zogenaamd de rijksbegroting op orde te krijgen. Zij bekommeren zich totaal niet om een van de kerntaken van de overheid: het bieden van veiligheid.

Waar komt dat toch vandaan, dat veiligheid en Defensie geen issue zijn en dat het ieder jaar weer een geliefde bezuinigingspost is?

Alle partijen laten hun programma's doorrekenen door het Centraal Planbureau. Door de systematiek die het Centraal Planbureau hanteert, lijken bezuinigingen op Defensie één op één bij te dragen aan het op orde brengen van de rijksbegroting. Elke euro die wordt gesneden in Defensie, levert volgens de modellen van het CPB één euro minder overheidsuitgaven op. Anders gezegd, partijen die fors op Defensie bezuinigen zien dat terug in een beter rapportcijfer.

Het probleem is dat het CPB zelf zegt de welvaartseffecten van veiligheid niet te kunnen meten. Met andere woorden, het model van het CPB is een boekhoudkundige exercitie die zich niet bekommert om de belangrijkste kerntaak van de staat, namelijk veiligheid. Daarmee wordt het voor politici heel makkelijk om het allerlaatste miljard dat in hun berekeningen nog mist, te zoeken bij Defensie.

Defensie is in het CPB-model weggegooid geld en die conclusie wordt kennelijk door politici gedeeld, getuige de verkiezingsprogramma's. Buitenlandbeleid en Defensie interesseert partijen nauwelijks. Er lijkt nauwelijks besef van de positie van Nederland en over hoe wij in ons eigen belang welvaart en veiligheid kunnen beschermen.

Door die desinteresse komt het er feitelijk op neer dat onze politici de veiligheidssituatie in de wereld aan hun budget aanpassen, in plaats van het budget aan te passen aan de veiligheidssituatie in de wereld. Als professionals weten we het, en minister Rosenthal zei het recent: "De wereld is nog nooit zo grillig geweest". En ook minister Hillen geeft aan dat de internationale veiligheidssituatie onrustig is en dat Europa zich in economisch zwaar weer bevindt. "De onzekerheid en daarmee het risico op onveiligheid om ons heen neemt toe. Vanuit het oogpunt van veiligheid is er geen enkele reden om op Defensie te bezuinigen." Door nu te bezuinigen doen politici het Nederlandse volk te kort."

Het is stuitend dat het CPB de partijen hierop niet afstraft en een slecht rapportcijfer uitdeelt voor hun verkiezingsprogramma.

Onomkeerbare gevolgen

Met het doorvoeren van de door sommige partijen gewenste bezuinigingen gaan de

GOV | MHB

PROFESSIONALS BIJ DEFENSIE

“TANDEN VAN DE KRIJGSMACHT “ verdwijnen. Daarmee verdwijnen wapensystemen én de expertise van militairen om die systemen te bedienen en in te zetten.

Gevolg is een ongeëvenaarde uitstroom van jonger personeel die totaal ongecontroleerd gaat verlopen. Bij zo'n onberekenbare en zichzelf niet serieus nemende overheid, wil niemand werken. Defensie loopt ongecontroleerd leeg, waarbij de personele lasten budgettair overigens blijven drukken.

Het wegebben van die expertise is in 2 tot 3 jaar een feit. Het opnieuw opbouwen ervan duurt echter vele malen langer.

De wereld is onvoorspelbaar, zelfs chaotisch. Toch lijkt iedereen te denken dat het een ver van ons bed show is, maar dat kan ineens omslaan, de geschiedenis laat daar vele voorbeelden van zien. Het zou dan zomaar kunnen zijn dat de Nederlandse kiezer ineens weer wel een adequate krijgsmacht wenst. En wel onmiddellijk. Want dat is immers een KERNTAAK van de overheid: VEILIGHEID bieden. Maar militaire expertise en inzichten hoe wapensystemen in te zetten kun je niet van de plank kopen. Dat kost 10 tot 15 jaar om dat op te bouwen.

En dat maakt dus de voorgenomen bezuinigingen uniek: het uitkleden van de krijgsmacht zoals voorzien is ONOMKEERBAAR. Eenmaal uitgekleded en tot niks gereduceerd, is er geen weg meer terug.

Gratis geld bestaat niet - gratis vrede, veiligheid en vrijhandel ook niet!

Nederland als ongewenste internationale partner

Vrede en veiligheid zijn voor ons land onmisbaar. Want onze Nederlandse handels- en exportbelangen liggen in het buitenland. De Nederlandse boterham wordt voor een groot deel in het buitenland verdiend. We zijn een rijk en welvarend land. Internationaal geldt dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Een principe dat sommige partijen in Nederland wel hanteren, maar buiten de landsgrenzen ineens niet meer. Hoe hypocriet is dat? Onze handel en export zullen onder de nieuwe bezuinigingsplannen te lijden hebben. Als Nederland niet meer mee doet op het wereldtoneel en zich terugtrekt achter de dijken, verliezen we de gunningsfactor en de wil om met ons land zaken te doen. Als we minder verdienen, kunnen we ook minder geld uitgeven aan zorg en onderwijs.

GOV | MHB

PROFESSIONALS BIJ DEFENSIE

Er lijkt steeds meer een neiging te ontstaan om ons achter de dijken terug te trekken. Net als wat mijn kinderen deden toen ze klein waren, doen politici nu: hou de handen voor je ogen en de wereld met al zijn enge dingen verdwijnt.

Maar van politici mogen we wijsheid verwachten. Dat ze begrijpen dat Nederland geen geïsoleerd eiland is. En dat ze begrijpen dat het wel en wee van de Nederlandse economie vooral wordt bepaald door de Europese economie en de wereldhandel. In het buitenland wordt ons Nationaal Inkomen verdiend.

Dat raakt niet alleen onze economische belangen en welvaart, maar ook onze veiligheid. Hoe onveilig en onrustiger het is in de wereld, hoe minder handel.

Eén conflict en de toevoer van gas en olie aan onze Nederlandse industrie is zomaar in het geding.]

Eén falende staat kan de bron zijn van terrorisme en kan regio's ontwrichten waarvan wij afhankelijk zijn.

Instabiliteit buiten onze grenzen is rechtstreeks voelbaar binnen onze grenzen.

Nederland, als handelsland, als exportland, wordt daardoor direct geraakt. Kijk maar naar wat piraterij voor schade doet aan onze handel over zee. Die vrije handel en de mogelijkheid om te investeren in nieuwe productiecapaciteiten heeft behoefte aan een stabiele wereld rondom ons.

Onze krijgsmacht heeft daarom grondwettelijk de taak om bij te dragen aan een stabiele wereld, de internationale rechtsorde. Volkomen logisch omdat onze economie en onze werkgelegenheid daarvan profiteert. Sterker nog, daarvan volledig afhankelijk is.

Dat expeditionair optreden van delen van onze krijgsmacht stopt na nieuwe bezuinigen gewoon. We hebben daar nog nauwelijks middelen en personeel voor. En wat we nog hebben is te weinig getraind om zonder gevaar voor zichzelf en de omgeving op te treden.

We laten dus steeds meer over aan onze partners. Denk aan anti-piraterij. Denk aan het Afrikaanse land dat gevraagd heeft om een trainingsmissie als steun bij het verkrijgen van stabiliteit. En dat heeft gemeld heel open te staan voor Nederlandse investeringen en handel. Denk aan de strijd in Syrië en de inzet om te voorkomen dat deze bittere strijd overslaat naar de omgeving wat leidt tot blokkering van handelsstromen.

Onze coalitiepartners zien Nederland aankomen met het verzoek om de Nederlandse belangen te verdedigen, terwijl we daar zelf niet aan willen bijdragen. Nederland: de 16^e economie ter wereld, de 9^e export natie ter wereld. En zo'n sterke economie zegt tegen het buitenland dat het niet wil bijdragen aan die stabiele omgeving? En dat het de eigen handelsbelangen niet wenst te verdedigen? Is dat nu die internationale solidariteit? Waarom

GOVIMHB

PROFESSIONALS BIJ DEFENSIE

zouden onze bondgenoten ons nog willen beschermen, als wij hen en onszelf niet meer willen beschermen? Ik leg de nadruk op willen, want het is een bewuste keuze die de politieke partijen maken.

Overigens zijn er richtlijnen afgesproken met Europese landen wat er besteed zou moeten worden aan Defensie. De lijn is met instemming van Nederland destijds gelegd op 2 % van het Bruto Nationaal Product. Je kunt het vergelijken met de hoogte van de verzekeringspremie. Als sedert 1995 zit Nederland constant ver onder die norm. Wij desinvesteren dus al bijna 20 jaar aaneengesloten. Met de nieuwe bezuinigingen in de verkiezingsprogramma's gaan wij onder de 1% van dat BNP komen. Een Nederland dat zo omgaat het haar eigen toezeggingen in internationale fora, kan niet meer serieus genomen worden.

Het komt alles neer op de kenmerken van FREE RIDER gedrag. Dat kun je internationaal even volhouden, maar uiteindelijk keert het keihard tegen je. Effectieve diplomatie eist een sterke economie én meedoen met militaire operaties. Doe je dat niet, dan zal een ander ook geen vinger naar je uitsteken, sta je er alleen voor en krijg je niets voor elkaar.

Samenwerken in Europa? Daar worden wij een ongewenste partner. Meepraten over klimaatbeheersing en nieuwe wereldwijde handelsakkoorden? Het gidsland Nederland dat alleen nog vanachter de dijken gidst? Zou dat erg geloofwaardig zijn? Landen in Afrika zijn in opkomst als nieuwe economieën met gigantische afzetmarkten. Zouden Nederlandse bedrijven daar nog kunnen meedingen in partnerschap met andere Europese bedrijven? De ervaring leert dat FREE RIDER-schap niet wordt beloond, maar wordt veracht. En dat gaan we merken.

Nationale veiligheid neemt onmiskenbaar af

En dan een blik op wat wij noemen de Nationale Operaties. Defensie levert een wezenlijke bijdrage aan de veiligheid van iedere burger. Lang niet iedereen weet dat, maar de krijgsmacht geldt als vangnet voor burgemeester, politie en brandweer indien plotseling bijzondere of extra capaciteiten nodig zijn. Momenteel wordt de krijgsmacht zo'n 2.000 maal per jaar te hulp gevraagd en worden gemiddeld 3 zeemijnen per week geruimd. De Krijgsmacht is de enige organisatie in Nederland die in geval van een calamiteit binnen een uur vijfduizend man op de been kan brengen, gereed voor tal van taken. Maar... dat gaat stoppen met de voorgestelde bezuinigingen van een half tot anderhalf miljard euro.

Met rode rozen blus je geen duinbrand in Schoorl of heidebrand in Brabant. Met tomaten voorkom je geen dijkdoorbraak of terrorisme.

GOV | MHB

PROFESSIONALS BIJ DEFENSIE

Wie blust wél die grote branden? Wie levert de apparatuur én de expertise om die pyromaan van boerderijbranden op te sporen? Wie levert al de mankracht die bij die dreigende dijkdoorbraken nodig zijn? Wie levert dat noodhospitaal? Om nog maar niet te spreken over ondersteuning van de politie bij opsporing, blussen van grote branden in bijvoorbeeld Moerdijk, het onderscheppen van ongewenste vliegtuigen of waar een gijzeling plaatsvindt, rampenbestrijding, mijnen ruimen, bommen ruimen en handelsmissies. Met de keuze voor extra bezuinigingen schieten de politici zich niet allen in de eigen voet, maar ook in die van de burgers die ze geacht worden te beschermen. De nationale veiligheid zal onmiskenbaar afnemen.

Politici, wordt wakker en neem je verantwoordelijkheid!

De huidige politici denken alleen aan de korte termijn. Zijn doen net alsof wij ons eigen conflict kunnen uitkiezen. Hoe naïef is dat? De ervaring leert dat conflicten ons opzoeken!

Kan Nederland zich echt afzijdig houden wanneer de brandhaard Midden-Oosten ontploft en de aanvoer van olie en andere grondstoffen stagneert? We moeten ons voorbereiden op situaties die we nu nog niet kunnen voorzien. Dát dienen verantwoordelijke politici de kiezer óók voor te houden. We zitten met onze open economie niet achter hoge dijken waaraan de rest van de wereld voorbij gaat! Dit verlangt een beetje visie en een beetje durf om dat de kiezer voor te houden.

Onze politici hebben het in de aanloop naar de verkiezingen over het eerlijke en het hele verhaal. Maar het gaat ook om datgene wat niet wordt verteld!

Stabiliteit in de wereld en nationale veiligheid zorgen ervoor dat Nederland een welvarend land is en blijft, dat er geld wordt verdiend waarmee de zorg, het onderwijs en de sociale zekerheid worden betaald. Dat kan niet zonder een adequate krijgsmacht die berekend is op haar taken.

Politici wordt wakker! Neem je verantwoordelijkheid. Het gaat hier om het landsbelang op lange termijn.

Als dit doorgaat, wordt het voor Defensie een ongelijke strijd en zullen we als Defensie, maar ook als Nederland, het onderspit delven. Dat moeten politici en de Nederlandse bevolking goed beseffen.

Campagne: 'Nederland steunt Defensie, Defensie steunt Nederland'

Daarom starten we een petitie en een publiciteitscampagne waarin die ongelijke strijd wordt belicht. Het kan niet waar zijn dat de Nederlandse bevolking dit laat gebeuren.

Daarom roepen wij Nederland op om Defensie te steunen, omdat Defensie Nederland steunt.

Teken de petitie op nederlandsteuntdefensie.nl

*Uitgesproken door Kapitein-luitenant ter Zee van administratie, R.C. (Rob) Hunnego
Duovoorzitter van de Gezamenlijke officierenverenigingen | Midden- en Hoger
Burgerpersoneel (GOV|MHB). Tevens voorzitter van de Koninklijke Vereniging van
Marineofficieren.*

4 september 2012, perscentrum Nieuwspoord

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer R.C. Hunnego
De heer J.L.R.M. Vermeulen
GOV/MHB
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag

Kenmerk: 201200208

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Hunnego,

Geachte heer Vermeulen,

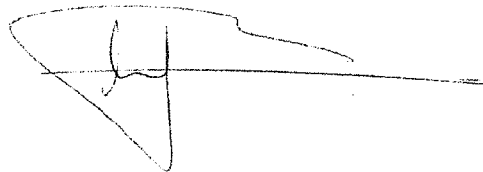
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Besturenraad

centrum voor
christelijk onderwijs

Ministerie van Algemene Zaken
T.a.v.de informateurs H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Postbus 20001
2500 EA S-GRAVENHAGE

datum 26 september 2012
kenmerk OBD38530
onderwerp Boodschap van het
christelijk onderwijs

contactpersoon Wouter van den Berg
telefoon 0348 744 477
e-mail wvandenber@besturenraad.nl

Geachte heren Kamp en Bos,

U bent gestart met de onderhandelingen voor een coalitie bestaande uit VVD en PvdA. De nieuwe vorm van regering staat voor de enorme opgave om beleid te formuleren dat antwoorden biedt op de grote vraagstukken van deze tijd. Onderwijsbeleid is in dat kader uiteraard van groot belang. Te vaak wordt onderwijs eenzijdig vanuit een economisch perspectief bekeken. Als centrum voor christelijk onderwijs bepleiten wij een breder perspectief op onderwijs, waarbij het vormende karakter van onderwijs recht wordt gedaan.

In deze brief vragen wij speciaal aandacht voor een tweetal onderwerpen. Wij pleiten voor het behoud van onze unieke vrijheid van onderwijs en zetten ons af tegen het fenomeen van de prestatiebekostiging in het onderwijs.

Vrijheid van onderwijs

De Besturenraad vindt Artikel 23 van de Grondwet van grote waarde. Het Nederlandse onderwijs kenmerkt zich dankzij dit artikel door een grote mate van diversiteit. Het huidige onderwijsstelsel is daarmee door de jaren heen in staat gebleken om effectief in te spelen op wensen van ouders om het onderwijs een bepaalde levensbeschouwelijke, pedagogische of anderszins georiënteerde inkleuring te geven. De Besturenraad is van mening dat deze diversiteit van grote waarde is voor Nederland. Juist deze tijd van globalisering en consumentisme vraagt om bezielde verbanden van waaruit leerlingen en studenten worden voorbereid op deelname aan de maatschappij. Een eigen uitgesproken identiteit is daarbij een goede basis voor de dialoog met de ander. Het Nederlands onderwijsbestel biedt bij uitstek de mogelijkheid om deze uitgangspunten in de praktijk vorm te geven. Wij stemmen dan ook van harte in met het recente advies van de Onderwijsraad.

In navolging van dit advies zien wij geen noodzaak om een acceptatieplicht voor leerlingen in te voeren en het toelatingsbeleid voor leraren te wijzigen.

Zowel VVD als PvdA wil de enkele-feitconstructie in de Algemene Wet Gelijke Behandeling afschaffen. De huidige formulering is inderdaad onduidelijk. De Besturenraad bepleit echter geen afschaffing van de mogelijkheid om eigen personeelsbeleid te voeren, maar vindt het beter om de enkele-feitconstructie te vervangen door een alternatieve formulering die de Raad van State in 2009 heeft voorgesteld ¹.

Prestatiebekostiging

VVD en PvdA zijn voorstander van invoering van prestatiebekostiging in het onderwijs. Een eerste stap op dit terrein is door demissionair VVD-staatssecretaris Zijlstra al gezet in het hoger onderwijs. De Besturenraad roept op om niet door te gaan op deze ingeslagen weg van prestatiebekostiging. De beoordeling van de kwaliteit van het onderwijs zal daarmee verengd worden tot een reeks van makkelijk meetbare prestatie-indicatoren, zoals resultaten van CITO-toetsen en examens. De opdracht tot brede brede vorming komt daarmee in gevaar, de bureaucratie zal toenemen en scholen zullen steeds meer beoordeeld worden op basis van een schijnwerkelijkheid.

Tot slot

Prestatiebekostiging past binnen een tendens van economisering, uniformering en striktere overheidsregulering. Met een eenzijdige focus op basisvakken en doorslaande opbrengst-gerichtheid op basis van testresultaten en ranglijstjes wordt het onderwijs niet beter. De Besturenraad ziet de school als waargemeenschap waar leerlingen een brede vorming krijgen van waaruit zij leren participeren in de samenleving.

Wij verwachten daarom van een nieuw kabinet:

- besef dat onderwijs ook persoonlijke vorming is;
- vertrouwen in de professionaliteit van docent en leiding van scholen;
- meer ruimte voor maatwerk en een zekere mate van rust in het onderwijsbeleid;
- respect voor het belang van pluriformiteit, keuzevrijheid van ouders en vrijheid van onderwijs;
- aandacht voor de gevolgen van de demografische krimp met betrekking tot het in stand houden van een voldoende divers onderwijsaanbod, het behoud van jonge leerkrachten en de gewenste schaal van scholen.

Wij wensen u veel succes bij uw werkzaamheden en hopen dat u onze aandachtspunten zult betrekken bij uw besprekingen.

Met vriendelijke groet,

Wim Kuiper
voorzitter

c.c. de heren M. Rutte, D.M. Samsom, onderhandelaars

---

¹ tekstvariant A; Aanvraag om advies, op grond van artikel 15, tweede lid, van de Wet op de Raad van State, inzake de zogenoemde enkele feitconstructie in de Algemene wet gelijke behandeling, zaaknummer W04.08.0593/1, vindplaats Kamerstukken II 2009/2010, 28 481 nr 7.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer W. Kuiper
Besturenraad
Centrum voor Christelijk Onderwijs
Postbus 381
3440 AJ Woerden

Kenmerk: 201200210

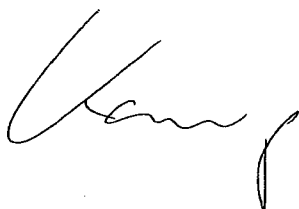
Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Kuiper,

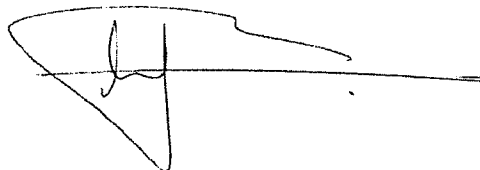
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de minister-president
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Kenmerk: 201200211

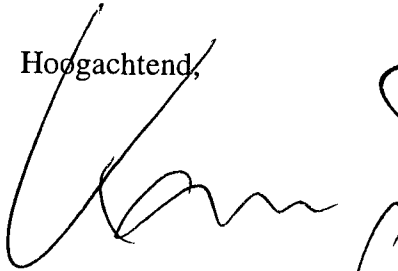
Den Haag, 1 oktober 2012

Geachte heer Rutte,

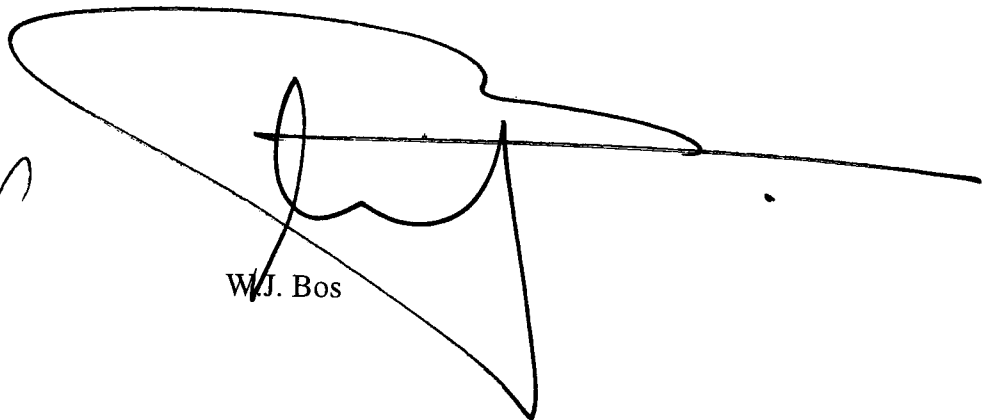
Graag verzoeken wij u de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie te vragen om ons ten behoeve van onze werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn en met inbegrip van de budgettaire consequenties te informeren over:

- de verhouding tussen het voorstel tot wijziging van de wet inrichting landelijk gebied waarover de Raad van State advies heeft uitgebracht en de mogelijkheid tot oormerking voor natuurbeheer van het bedrag van 200 miljoen op dit terrein dat onderdeel vormt van het begrotingsakkoord;
- de gevolgen (impactanalyse) van een heffing op het gebruik van stikstof in het kader van PAS;
- de mogelijkheden van een herverkaveling van de grondeigendom van natuurbeheerorganisaties ter realisering van een doelmatiger natuurbeheer waarbij tevens de mogelijkheid van privatisering van Staatsbosbeheer wordt betrokken.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

GOEDEDOELLENPLATFORM

Het **Goede Doelen Platform** is het samenwerkingsverband van alle 200 goededoelenorganisaties die worden gesteund door de Nationale Postcode Loterij, de BankGiro Loterij, de VriendenLoterij (Nationale Goede Doelen Loterijen). Naast de Goede Doelen Loterijen zelf hebben ook De Lotto, NOC*NSF en de Stichting Aanwending Loterijgelden Nederland (ALN) zich hierbij aangesloten. De Nederlandse Staatsloterij, de Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie (SBF) en de Grote Clubactie zijn als toehorend partner aan het Platform verbonden. De missie van het Platform is het duurzaam veilig stellen en waar mogelijk vergroten van de bijdrage van de legale loterijen aan het algemeen belang. Website: www.goededoelenplatform.nl. Email: info@goededoelenplatform.nl

Aan:
De heer H.G.J. Kamp
De heer drs. W.J. Bos

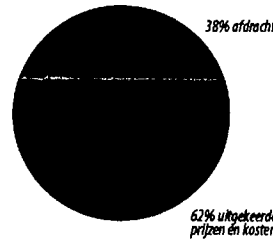
Amsterdam, 26 september 2012

Betreft: voorstel Regeerakkoord

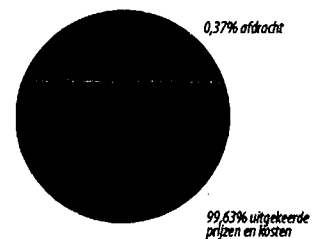
Geachte heren Kamp en Bos,

Nederland kent een restrictief kansspelbeleid. In de afgelopen jaren is dat beleid behoorlijk effectief gebleken. Over de loterijen valt in dit verband veel goeds te melden:

- **Loterijen verrijken de samenleving.** Naast het aanbieden van aantrekkelijke en verantwoorde kansspelen droegen de loterijen alleen al in 2011 ca. 750 miljoen euro bij aan de samenleving, via kansspelbelasting en afdracht. Voor duizenden maatschappelijke initiatieven, groot en klein, op het vlak van sport, cultuur, welzijn, gezondheid, sociale cohesie, internationale samenwerking, natuur en milieu, is deze steun onmisbaar.
- **Loterijen veel profijtelijker dan online kansspelen.** Van elke ingelegde euro in Nederlandse loterijen komt gemiddeld 38 cent ten goede aan de samenleving. Daarmee doen de loterijen het meer dan honderd (!) keer beter dan de (commerciële) aanbieders van online kansspelen elders in Europa.
- **De Nederlandse loterijen doen het goed.** Met een afdracht van 38 cent per ingelegde euro zit Nederland ruim boven het Europese loterijgemiddelde van 30 cent.

Nederlandse loterijen

Online aanbieders

Graag geef ik u de volgende tekst in overweging voor opname in het regeerakkoord:

1. **Het kabinet versterkt de positie van de (legale) loterijen**, zodat hun bijdrage aan het algemeen belang duurzaam kan worden veiliggesteld en waar mogelijk wordt vergroot. Dit is extra relevant nu de inleg aan de loterijen terugloopt. Het kabinet treft de volgende versterkingsmaatregelen, binnen de context van een veilig, nuttig en passend kansspelbeleid:

- Vergunningen met een looptijd van 15 jaar.
- Voorzichtig met wijzigingen van het succesvolle Nederlandse loterijstelsel, in het bijzonder de eventuele aanbesteding van loterijvergunningen. Dergelijke wijzigingen gaan snel ten koste van de totale afdracht.
- Verruiming van de mogelijkheden voor innovatie, inclusief mobiele toepassingen.
- Verruiming mogelijkheden voor het behalen van synergievoordelen door samenwerking, nationaal en/of internationaal.
- Verruiming van het aantal trekkingen.
- Strafbaar maken van deelname aan illegale kansspelen.

Op termijn resulteert dit in een extra afdracht aan de samenleving van 150 miljoen euro. Met behulp van deze maatregelen, eventueel aangevuld met extra aanpassingen in de sfeer van vergunningsvoorwaarden, kan desgewenst tevens invulling worden gegeven aan de door verschillende betrokkenen geuite wens om meer geld ten goede te laten komen aan sport en cultuur.

De heer H.G.J. Kamp
De heer drs. W.J. Bos

Amsterdam, 26 september 2012

Betreft: regeerakkoord en extra opbrengsten uit loterijen

Geachte heren Kamp en Bos,

De missie van onze loterijen is om structureel en substantieel fondsen te werven voor een betere en groene wereld. In relatie tot het huidige maatschappelijke rendement van de Nederlandse loterijen zien wij kansen voor extra opbrengsten voor de samenleving. De brief van het Goede Doelen Platform (d.d. 26 september 2012, zie bijlage) bevat concrete voorstellen hiervoor.

Bij de formatie in 2010 en ook nu weer blijkt er behoefte te bestaan om sport en cultuur extra te ondersteunen vanuit de kansspelen. In lijn met het regeerakkoord 2010 kan de volgende passage in het regeerakkoord in deze behoefte voorzien:

Extra opbrengst uit kansspelen voor sport en cultuur

De Staatsloterij gaat meer afdragen ten behoeve van sport en cultuur, oplopend naar 80 miljoen euro per jaar vanaf 2015.

Financieel overzicht (in miljarden euro's)

	2013	2014	2015	2016	2017	Struc
extra opbrengst Staatsloterij voor sport en cultuur	0,04	0,06	0,08	0,08	0,08	0,08

De extra opbrengst voor sport en cultuur kan vanuit de Staatsloterij gefinancierd worden door een hogere afdracht aan de staatskas. Dit voorstel kan per 2013 en zonder wetswijziging ingevoerd worden:

De Staatsloterij is momenteel verplicht om minimaal 15% van de inleg af te dragen. Door dit percentage te verhogen naar minimaal 25% ontstaat er 10% extra afdracht (circa € 80 miljoen per jaar). Het uitkeringspercentage aan prijzen ligt dan nog boven het wettelijk minimum van 60%. De prijzenpercentages van staatsloterijen in Europa bedragen gemiddeld circa 50 à 60%.

Loterijen doen Nederland goed

Nederland mag trots zijn op haar unieke traditie van veilige goede doelen loterijen. Veilige loterijen zijn niet verslavend, brengen speelplezier voor veel mensen en leveren een belangrijke financiële bijdrage aan de Nederlandse samenleving. Dankzij 3,5 miljoen huishoudens zijn de Goede Doelen Loterijen inmiddels de 3e grootste private donor ter wereld. Honderden initiatieven, groot en klein, op het vlak van sport, cultuur, welzijn, gezondheid, sociale cohesie, internationale samenwerking, natuur en milieu, kunnen hierdoor hun belangrijke werk voor de samenleving nu en in de toekomst voortzetten.

Wij vertrouwen er op dat u het werk van de Goede Doelen Loterijen en haar 180 beneficiënten steunt en wensen u succes met uw verdere beraadslagingen.

Met vriendelijke groet,

B.J.M. Poelmann
voorzitter

Kopie: De heer drs. M. Rutte en de heer drs. S.A. Blok
De heer ir. D.M. Samsom en de heer ir. J.R.V.A. Dijsselbloem

Bijlage: Brief Goede Doelen Platform, voorzitter de heer A.H.G. Rinnooy Kan

Nationale Goede Doelen Loterijen

Postbus 75025
1070 AA Amsterdam

T 020 - 673 24 46
F 020 - 573 75 55

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer A.H.G. Rinnooy Kan
Goede Doelen Platfom
Postbus 71876
1008 EB Amsterdam

Kenmerk: 201200213

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Hunnego,

Geachte heer Vermeulen,

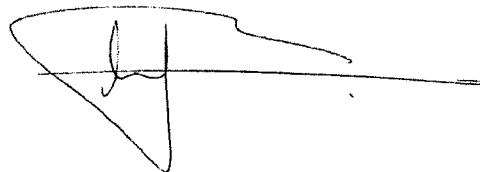
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

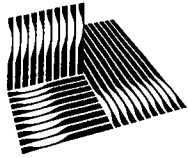

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200214

Federatie
**Particulier
Grondbezit**
Land in vertrouwde hand

De Klomp 5, De Klomp
Postbus 870
3900 AW Veenendaal

Telefoon (0318) 578 550
Fax (0318) 578 558
Email fpg@grondbezit.nl
Internet www.grondbezit.nl

Bank ABN-AMRO 47.03.25.801
Giro 7407456
KvK 40483072

Aan de Kabinetsinformateurs
drs W.L. Bos
mr H.G.L.Kamp
Postbus 20001
2500 EA Den Haag

cc: de Tweede Kamer-fracties

Uw ref.:
Betreft: regeerakkoord/-verklaring

Onze ref.: PG 12-116/21
De Klomp, 26 september 2012

Geachte heer Bos en geachte heer Kamp,

De Federatie Particulier Grondbezit (FPG) vertegenwoordigt de particuliere eigenaren van landbouwgronden, landgoederen, bossen en natuurterreinen. De ca. 1.800 leden zijn gezamenlijk eigenaar van bijna 200.000 hectare grond in Nederland. De FPG zet zich in voor een economisch duurzaam en maatschappelijk verantwoord particulier grondbezit in Nederland. Hiermee is FPG een organisatie die zowel het ecologisch als het economisch belang integraal behartigt.

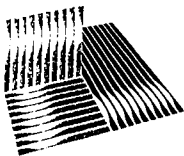
Particuliere grondeigenaren willen graag meer verantwoordelijkheid nemen om het landelijk gebied beter in stand te houden en verder te ontwikkelen ten behoeve de een aantal maatschappelijke functies. Het gaat hierbij om grondgebonden landbouw, natuur en landschap, cultureel erfgoed, cultuurhistorie en recreatie. De FPG vindt dat de overheid meer ruimte moet creëren om die verantwoordelijkheid beter in te vullen. Daartoe doen wij u met deze brief vier aanbevelingen:

1. Bespaar 1 miljard euro door verkoop overheidsgronden.
2. Stimuleer (familie-) opvolging van landbouwbedrijven.
3. Optimaliseer het gebruik van het bestaande GLB-budget.
4. Koester cultureel erfgoed.

1. Bespaar 1 miljard euro door verkoop overheidsgronden

Particulieren willen en kunnen investeren in landbouwgronden en natuurterreinen. Gelijke berechtiging bij verwerving van deze gronden is daarbij essentieel. Dit geldt ook voor voldoende beheerbudget voor bestaande bossen en natuurterreinen binnen en buiten de herijkte EHS. De overheid zou onder die voorwaarden (meer) grond op de markt moeten (laten) brengen. Deze kan even goed – vaak zelfs beter – door een particulier worden beheerd. Met meer marktwerking in de natuur en het toepassen van nieuwe verdienmodellen en financieringsvormen kan het beheer verbeterd worden en kan tevens een substantiële bijdrage aan de overheidsfinanciën plaatsvinden.

Financiële onderbouwing:
Te denken valt aan oemingsgronden in de Flevopolder (47.000 ha), BBL-gronden (30.000 ha) en aan delen van gronden van Staatsbosbeheer (totaal areaal 200.000 ha). Bij een verkoop van 40.000 ha in komende 10 jaar bij gemiddelde grondprijs van 25.000 zou een opbrengst van 1 miljard euro denkbaar zijn. De opbrengst kan middels een revolving fund worden besteed aan natuurbeheer.

2. Stimuleer opvolging en overname van grondgebonden landbouwbedrijven

De grondgebonden boerenbedrijven zijn belangrijk voor de voedselproductie en voedselkwaliteit. Tevens zijn zij van belang voor de instandhouding en het beheer van het agrarisch cultuurlandschap. Door de huidige schaalvergroting van de bedrijven, verbreding en innovatie neemt het in grond en gebouwen geïnvesteerd vermogen per bedrijf toe. Dat maakt opvolging financieel steeds moeilijker. Jongeren kunnen en willen daarom het bedrijf van hun ouders steeds minder overnemen. Het verder fiscaal vergemakkelijken van overname en opvolging is daarom van groot belang.

3. Optimaliseer het gebruik van het bestaande GLB-budget

Het beschikbaar blijven van voldoende budget het bij Gemeenschappelijk Europees Landbouwbeleid is belangrijk om agrarische ondernemers / grondeigenaren in een gelijke concurrentiepositie met de boeren elders te houden. Dit ook om de transitie naar schaalvergroting, intensivering en verduurzaming mogelijk te maken. De FPG vindt dat de GLB-gelden uit pijler 1 zoveel mogelijk terecht moeten komen op het boerenerf en dat de vergroeningsvoorstellen flexibel per lidstaat moeten kunnen worden ingezet. FPG pleit er voor om maatregelen ter verbetering en herstel van de bodemvruchtbaarheid ook als criterium voor vergroening te erkennen. Via het Plattelandsbeleid (pijler 2) kan (agrarisch) natuurbeheer financieel blijvend worden ondersteund.

4. Koester cultureel erfgoed

De Federatie, in samenwerking met de Vereniging Particuliere Historische Buitenplaatsen (vertegenwoordigend 200 historische buitenplaatsen), breekt ten slotte een lans voor de duurzame instandhouding van het cultureel erfgoed bestaande landgoederen, historische buitenplaatsen en oude historische cultuurlandschappen waarvoor de Natuurschoonwet van onschatbare waarde is en blijft. De maatschappelijke waarde van de integraal beheerde landgoederen, in heel Nederland, is groot. Ook op de grote economische betekenis van historische buitenplaatsen en landgoederen¹ mag niet onderschat worden. Voldoende overheidsbudget voor onderhoud en restauratie is en blijft nodig om de waardevolle historische buitenplaatsen de toekomst in te loodsen.

Wij vertrouwen er op dat het voorgaande behulpzaam is bij het opstellen van een nieuw regeerakkoord.

Met vriendelijke groet,
mede namens de Vereniging Particuliere Historische Buitenplaatsen,

ir J.J. Helder, voorzitter

¹ Zie ook rapport Witteveen/Bos: 'In stand houden loont!', juli 2012

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer ir. J.J. Helder
Federatie Particulier Grondbezit
Postbus 870
3900 AW Veenendaal

Kenmerk: 201200215

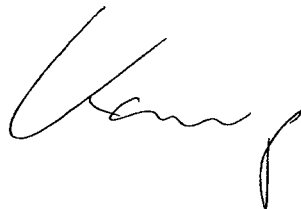
Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Helder,

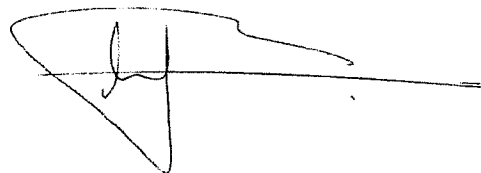
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200216

Stichting Recreatietoervaart Nederland

Een samenwerkingsproject van ANWB, Watersportverbond, HISWA Vereniging, VNG, Unie van Waterschappen, rijk en provincies voor de uitvoering van de Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland

Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. Kabinetsformateur drs. W.J. Bos
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Kenmerk: SRN20120918

Onderwerp: toekomstige uitvoering BRTN

Driebergen, 25 september 2012

Geachte heer Bos,

Met deze brief wordt een beroep gedaan op uw publieke verantwoordelijkheid om de ontwikkeling van de waterrecreatie in Nederland te stimuleren.

De delta Nederland bestaat uit een netwerk van vaarwegen, meren en open wateren, die het karakter van ons historische en hedendaagse landschap bepalen. Zowel de samenhang van het netwerk van vaarwegen als het gebruik ervan zijn uniek in Europa. Toegankelijke en aantrekkelijke wateren dragen bij aan de kwaliteit van Nederland en verbeteren de economische positionering van ons land. De watersportindustrie heeft in 2011 een bruto omzet gerealiseerd van 2.6 miljard euro en biedt aan 30.000 personen werk. Waterrecreatie heeft een aandeel van 23% in het binnenlandse- en inkomend toerisme in Nederland. Recreatie en toerisme beslaan een substantieel deel van ons bruto nationaal product. Juist in economisch mindere tijden dient dit zorgvuldig opgebouwde 'erfgoed' behouden te blijven en de sociaaleconomische waarde te worden uitgebaat.

Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en watersportorganisaties hebben de Stichting Recreatietoervaart Nederland ingesteld voor een aantrekkelijk en knelpuntvrij recreatief basistoervaartnet in Nederland. Het basistoervaartnet omvat 4400 kilometer vaarweg in Nederland en zorgt voor ontsluiting en verbinding van de verschillende vaargebieden in Nederland, de 'staandemastroute' en daar waar nodig voor een veilige scheiding van beroeps- en recreatievaart. De vorige regering heeft besloten dat het basistoervaartnet geen rijkstaak meer is en dat de provincies deze taak kunnen overnemen. Hiermee is de borging van het recreatietoervaartnet in de delta Nederland onder druk komen te staan.

Hoofdstraat 82
3972 LB Driebergen-Rijsenburg
Postbus 102
3970 AC Driebergen-Rijsenburg
T 0343 52 47 57
F 0343 52 47 58
E srn@srn.nl
I www.srn.nl
Postbanknr. 390253
K.v.K. Den Haag nr. 41158896

Stichting Recreatietoervaart Nederland

Een samenwerkingsproject van ANWB, Watersportverbond, HISWA Vereniging, VNG, Unie van Waterschappen, rijk en provincies voor de uitvoering van de Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland

De sector heeft met de Toekomstvisie Waterrecreatie 2025 de gezamenlijke ambities voor de waterrecreatie in Nederland geformuleerd (zie bijgevoegde publicatie).

De visie is een gemeenschappelijk product van de partners van SRN; ANWB, Watersportverbond en HISWA Vereniging met betrokkenheid van Sportvisserij Nederland en het Nederlands Platform voor Waterrecreatie. Gemeenschappelijk werken zij verder aan de realisatie van de ambities en de uitwerking van de voorstellen voor organisatie en financiering. De sector beraadt zich op de oprichting van een coördinatie- en kenniscentrum waterrecreatie, het instellen van een stimuleringsfonds van en voor waterrecreanten en het uitwerken van een publiekprivate samenwerking tussen de sector en overheden.

Om dit eigen initiatief in organisatorische en in financiële zin te laten slagen vragen wij uw aandacht voor de volgende onderwerpen die de overheid in politiek-bestuurlijke zin regardereren:

- Het borgen van het landelijk routenetwerk varen, in relatie tot de buitenlandse vaarwegen en routenetwerken, is een nationale taak. De rijksoverheid of een daartoe door rijk en provincies aangewezen nationale organisatie moet met deze taak worden belast.
- De recreatiesector erkent de opgave voor een integrale aanpak van de borging van de recreatieve routenetwerken fietsen, varen en wandelen in Nederland. Een verregaande samenwerking en (shared service) dienstverlening wordt gezien als een kansrijke ontwikkeling die momenteel wordt geëxploreerd door de betrokken organisaties en de provincies. Het huidige ILG-programma voor routegebonden vaarrecreatie dient met kracht gehandhaafd te blijven en te worden voortgezet na 2013.
- Vaarwegen en het netwerk van vaarroutes dienen zowel landelijk als gebiedsgericht beleidsonderwerp te zijn in relatie met economie, ruimtelijke ordening en veiligheid. Een eenduidige en herkenbare vaarwegbeheerder voorziet in een grote behoefte.
- Recreatie, toerisme en sport zijn zelfstandige sectoren die een relatie met de overheid hebben vanwege de economische betekenis, het gebruik van de publieke ruimte en het delen van kennis, onderzoek, opleiding en onderwijs. Voor een doelmatige en kostenefficiënte ontwikkeling en profilering van de watersport en –recreatie is bundeling van zowel landelijk als gebiedsgericht overheidsbeleid gewenst.

Stichting Recreatietoervaart Nederland

Een samenwerkingsproject van ANWB, Watersportverbond, HISWA Vereniging, VNG, Unie van Waterschappen, rijk en provincies voor de uitvoering van de Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland

In de bijgevoegde publicatie 'Vaart maken' kunt u zien wat de betekenis is van onze activiteiten voor de regio en wordt u duidelijk waarom wij blijven werken aan de waterrecreatie in Nederland. Wij rekenen op uw steun.

Met vriendelijke groet,

Stichting Recreatietoervaart Nederland
Mede namens het bestuur

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Marja van der Tas', written in a cursive style.

Marja van der Tas
Voorzitter

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Nico van Lamsweerde', written in a cursive style.

Nico van Lamsweerde
Directeur

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw M. van der Tas
Stichting Recreatietoervaart Nederland
Postbus 102
3970 AC Driebergen-Rijsenburg

Kenmerk: 201200217

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte mevrouw Van der Tas,

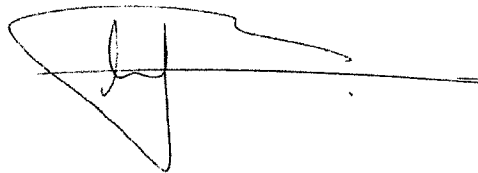
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de minister-president
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Kenmerk: 201200218

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Rutte,

Graag verzoeken wij u de minister van Financiën te vragen om ons ten behoeve van onze werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn te informeren over:

1. Kan een korte impactanalyse op kredietverlening en concurrentievermogen gedaan worden van:
  - a. het invoeren van een Europese FTT (door de landen die willen) in relatie tot de reeds bestaande bankenbelasting in Nederland. Welke effecten heeft dit voor ons bank- en verzekeringswezen?
  - b. het sneller invoeren (bijvoorbeeld met Brits tempo) van hogere vermogensseisen (Basel III) voor onze banken?
  - c. beiden.
2. Welke maatregelen zijn nog mogelijk om kredietverlening voor het MKB te vergemakkelijken, al of niet zonder dat de overheid zelf garant gaat staan?
3. Welke maatregelen kan de toezichthouder op dit moment nemen om perverse prikkels in bonus-structuren tegen te gaan? Zijn voor een krachtige aanpak van perverse prikkels nog aanvullende bevoegdheden voor de toezichthouder noodzakelijk?

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de minister-president
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Kenmerk: 201200219

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Rutte,

Graag verzoeken wij u de minister voor Immigratie, Integratie en Asiel te vragen om ons ten behoeve van onze werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn te informeren over:

- de mogelijkheden tot verhoging van de exameneisen op grond van de Wet inburgering buitenland en de Wet inburgering en hierbij in elk geval exameneisen op het niveau van MBO-2 te betrekken;
- de mogelijkheden tot intrekking van de verblijfsvergunning van een vreemdeling die binnen anderhalf jaar niet is geslaagd voor het inburgeringsexamen waarbij de gezinsrelatie met een of minderjarige kinderen geen reden is om af te zien van de intrekking;
- de mogelijkheden om een asielzoeker gedurende anderhalf jaar na de verlening van zijn verblijfsvergunning leefgeld, huisvesting (COA) en een betaalde inburgeringscursus te bieden, deze vervolgens, indien het inburgeringsexamen is behaald, een woning en een recht op uitkering aan te bieden of deze, indien het inburgeringsexamen niet is behaald, behoudens bijzondere omstandigheden, de voorzieningen van opvang, aanspraak op een woning en recht op een uitkering te ontnemen;
- de mogelijkheden tot aanscherping van de zgn. "glijdende schaal" bij vreemdelingen die een delict plegen en hierbij recente en mogelijk in voorbereiding zijnde aanscherpingen te betrekken;
- de voor- en nadelen van het stellen van het huwelijksvereiste respectievelijk het vereiste van duurzaam samenleven bij het tegengaan van schijnrelaties in het kader van huwelijks- en gezinshereniging;
- voor- en nadelen van een wachttijd van een jaar voor gezinshereniging.

Hoogachtend,

H.J.G. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de minister-president
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Kenmerk: 201200220

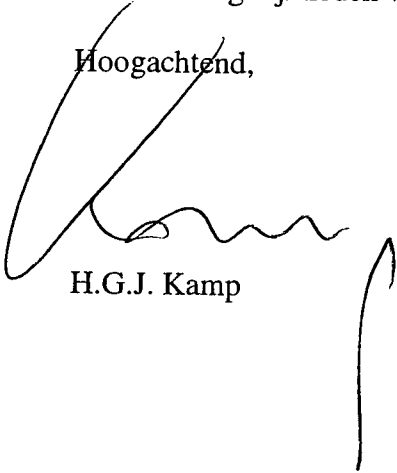
Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Rutte,

Graag verzoeken wij u de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid te vragen om ons ten behoeve van onze werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn te informeren over:

- de vraag of en zo ja, in hoeverre de toegang tot de sociale zekerheid voor migranten uit EU-lidstaten beperkt kan worden door het stellen van vereisten met betrekking tot kennis van de Nederlandse taal en een adequate opleiding;
- de mogelijkheden voor een leeftijdsonafhankelijke leerplicht.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de minister-president
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Kenmerk: 201200221

Den Haag, 2 oktober 2012

Geachte heer Rutte,

Graag verzoeken wij u de minister van Veiligheid en Justitie te vragen om ons ten behoeve van onze werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn te informeren over:

- de mogelijkheden in het kader van het wetsvoorstel inzake minimumstraffen de discretionaire ruimte van de rechter te verruimen en/of de eis van het openbaar ministerie aan een minimum te binden;
- de mogelijkheden het procesrecht te vereenvoudigen en hierbij de budgettaire consequenties te betrekken.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200222

Minister-President
Minister van Algemene Zaken

> Retouradres Postbus 20001 2500 EA Den Haag

Aan de informateurs
H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Minister-President

Binnenhof 19
2513 AA Den Haag
Postbus 20001
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

M. de Vries
*Adjunct raadadviseur / adjunct
secretaris*

T 070 356 45 20
F 070 356 81 66
m.devries@minaz.nl

Datum 2 oktober 2012
Betreft Beantwoording vragen informateurs

Onze referentie
3116318

Geachte heren Kamp en Bos,

Bijgaand treft u aan de beantwoording van de staatssecretaris van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap, de heer Zijlstra, op uw verzoek d.d. 27 september 2012
(kenmerk 201200069).

DE MINISTER-PRESIDENT,
Minister van Algemene Zaken,

Mark Rutte

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

> Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Aan de minister-president
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon
B.A.M. Lentz

T +31-70-412 2275
b.a.m.lentz@minocw.nl
IPC 2100

Onze referentie
445787

Uw brief van
27 september 2012

Uw referentie

Datum 28 september 2012
Betreft antwoorden op gestelde vragen d.d. 27 september 2012

Geachte heer Rutte,

Bijgaand treft u aan de antwoorden op de vragen aan u gesteld door de informateurs d.d. 27 september 2012 (kenmerk 201200069).

Met vriendelijke groet,

de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Harbe Zijlstra

Vraag 1	<i>Welke mogelijkheden zijn er tot vereenvoudiging van (rechtspositionele) maatregelen ten aanzien van onvoldoende/disfunctionerende leraren?</i>
Antwoord	<p>Ten aanzien van onvoldoende/disfunctionerende leraren zijn de volgende maatregelen denkbaar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Afschaffing van de ambtelijke rechtspositie in het openbaar onderwijs en gelijkschakeling met het bijzonder onderwijs (BW-regime) kan bijdragen aan vereenvoudiging c.q. versoepeling van het ontslagstelsel. Procedures worden korter als de beroepsgang via het ambtenarenrecht wordt afgeschaft en ook werkgevers in het openbaar onderwijs zich tot de kantonrechter kunnen wenden.</i> • <i>Gelijkschakeling betekent dat er in het onderwijs niet langer twee rechtsposities naast elkaar bestaan. Dit leidt tot vereenvoudiging en grotere transparantie van de onderwijscao's.</i> • <i>In alle gevallen blijft de eerste voorwaarde voor ontslag dat de werkgever met iedere leraar periodiek een functioneringsgesprek voert. Dit gebeurt nog niet op alle scholen. Bij slecht functionerende leraren moeten in dat gesprek afspraken gemaakt worden over een verbetertraject. De werkgever kan de leraar daarbij faciliteren, o.m. via (bij)scholing.</i> • <i>Wanneer er geen zicht is op verbetering van het functioneren van de leraar kan de werkgever hem of haar ontslaan. Hiervoor moet hij/zij dan wel beschikken over een personeelsdossier met onder meer de verslagen van functioneringsgesprekken. Dit is niet anders dan in de markt.</i> • <i>OCW kan met sociale partners afspraken maken over aanscherping van de cao-afspraken over scholing en over de professionalisering van schoolleiders op het terrein van personeelsbeleid. Een goede informatievoorziening kan helpen om werkgevers te wijzen op de mogelijkheden die zij hebben om slecht functionerende leraren te ontslaan; dit kan voorkomen dat werkgevers bij voorbaat afzien van een procedure vanuit de gedachte 'het lukt toch niet'.</i>
Financiële consequenties	<i>Geen</i>
Uitvoeringsconsequenties	<i>Geen</i>
Consequenties administratieve lasten en regeldruk	<i>Vereenvoudiging cao-bepalingen</i>
Overige consequenties/risico's (Extern, veld, publicitair)	<i>N.v.t.</i>

Beschrijving relatie met huidig beleid	<i>Past bij de professionaliseringsagenda schoolleiders, zoals afgesproken bij het Begrotingsakkoord 2012.</i>
Samenhang met andere onderwerpen die zouden kunnen spelen	<i>Mogelijke voorstellen voor de normalisering van de ambtelijke rechtspositie voor andere overheidssectoren.</i>

Vraag 2	<i>Welke voor- en nadelen zijn verbonden aan een wettelijke verplichting tot bijscholing van leraren en een wettelijk verplichte registratie hiervan?</i>
Antwoord	<p><i>De voor en nadelen van verplichte bijscholing en registratie van leraren zijn:</i></p> <p><i>Voordelen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• Invoering kan op kortere termijn, dat wil zeggen na wetswijziging, doorgevoerd worden.</i> <i>• De overheid geeft een krachtig signaal dat zij de kwaliteit van de onderwijsgevende centraal stelt en wil sturen.</i> <i>• Leraren krijgen een groot belang bij professionele ontwikkeling en kunnen hun positie tov hun bestuurder/directeur verstevigen.</i> <i>• De overheid kan bepalen dat leraren die niet zijn geregistreerd of niet erin slagen zich te her-registreren, geen recht hebben onderwijs te geven.</i> <i>• Het kan een goede stok achter de deur zijn als de huidige privaatrechtelijke route onverhoopt niet tot voldoende resultaat leidt.</i> <p><i>Nadelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• De overheid treedt in de relatie werkgever-werknemer waardoor het draagvlak bij de docenten mogelijk lager is dan bij een privaatrechtelijk register van de beroepsgroep zelf. Buitenlandse ervaringen, als het recent in Engeland gestopte overheidsregister voor leraren, laten zien dat dit een reëel risico is. Ook is het draagvlak onder de beroepsverenigingen een aandachtspunt omdat hun betrokkenheid wezenlijk is voor de vaststelling van de inhoudelijke criteria waaraan de docenten moeten voldoen (conform hun rol bij de gezondheidszorg).</i> <i>• Het register is een reguleringsinstrument dat bovenop bestaand instrumentarium als bevoegdheidsregeling komt. Registratie sec is niet voldoende om de kwaliteit van de onderwijsgevende afdoende te regelen. Meer specifieke bevoegdheidsbepalingen blijven noodzakelijk naast het register. Ook blijft er de verplichting tot het bijhouden van een bekwaamheidsdossier per leraar cf. de wet BIO. Het publiekrechtelijke register leidt dus tot beleidsaccumulatie en verhoging lastendruk vanuit de overheid.</i> <i>• Het is van belang dat het instrument bijdraagt aan de professionalisering van de leraar en niet wordt gezien als controle-instrument vanuit de overheid.</i>
Financiële consequenties	<i>Integrale kosten registratie (ca. €100 per docent per 4 jaar).</i>

Uitvoeringsconsequenties	<i>Volledige uitvoering alle taken registratie, dus ook frontoffice en backofficetaken</i>
Consequenties administratieve lasten en regeldruk	<i>Extra administratieve last</i>
Overige consequenties/risico's (Extern, veld, publicitair)	<i>Weerstand bij docenten tegen verplichte registratie</i>
Beschrijving relatie met huidig beleid	<i>Huidig beleid is privaatrechtelijk register dat in 2018 100% dekkend moet zijn.</i>
Samenhang met andere onderwerpen die zouden kunnen spelen	<i>Komt bovenop maatregelen als nullijn.</i>

Vraag 3	<i>Op welke wijze kan toezicht gehouden worden op het personeelsbeleid ten aanzien van leraren, met inbegrip van de onderwerpen van beide voorgaande vragen?</i>
Antwoord	<p><i>Toezicht op personeelsbeleid:</i></p> <p><i>Met de recente wijziging van de Wet op het Onderwijstoezicht (WOT) heeft de onderwijsinspectie ook het leraarschap als object van toezicht gekregen. Ook op personeelsbeleid rond het ontslaan van niet bekwame leraren kan toezicht worden gehouden.</i></p> <p><i>Omdat het toezicht van de onderwijsinspectie proportioneel is (risicogericht toezicht) en zich in dat kader toespitst op (zeer) zwakke scholen, zal de inspectie met name bij die scholen de genoemde onderwerpen in haar toezicht betrekken.</i></p> <p><i>Een alternatieve route is om met de sectoren te bespreken of en hoe dit langs de weg van horizontaal toezicht kan worden opgepakt bv via jaarverslagen en/of Vensters voor Verantwoording.</i></p>
Financiële consequenties	<i>Mogelijk uitbreiding formatie inspectie</i>
Uitvoeringsconsequenties	<i>Uitbreiding inspectietaak</i>
Consequenties administratieve lasten en regeldruk	<i>Uitbreiding toezicht op onderwijsinstellingen</i>
Overige consequenties/risico's (Extern, veld, publicitair)	<i>N.v.t.</i>
Beschrijving relatie met huidig beleid	<i>versterking in gang gezet beleid inspectietoezicht leraarschap</i>
Samenhang met andere onderwerpen die zouden kunnen spelen	<i>N.v.t.</i>

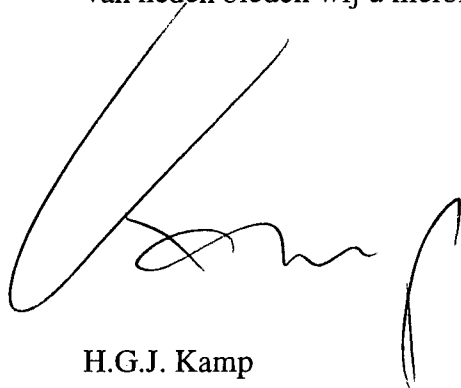
H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

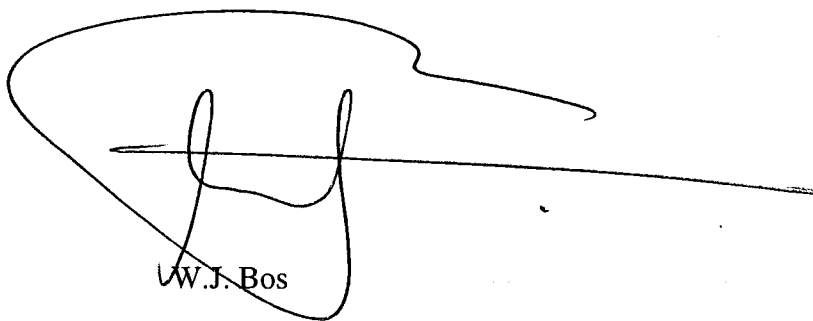
Kenmerk: 201200223

Den Haag, 2 oktober 2012

Naar aanleiding van het verzoek van het lid Pechtold bij de regeling van werkzaamheden van heden bieden wij u hierbij de gevraagde informatie aan.

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Deelakkoord begroting 2013

	2013	2014	2015	2016	2017	Structureel
Totaal maatregelen (ex ante EMU-saldo verbetering)						599
+ betekent EMU-saldo verslechtering	-17	16	46	104	-20	
Totaal uitgavenkant (+ betekent hogere uitgaven)	314	290	154	147	-11	48
Totaal lastenverhoging (- betekent meer lasten)	-331	-274	-108	-43	-9	551
waarvan burgers	229	-234	-72	-7	27	587
waarvan bedrijven	-560	-40	-36	-36	-36	-36

Postbus 30947
2500 GX Den Haag

T 070 456 65 96

E info@tcbodem.nl

W www.tcbodem.nl

Aan
de heren H.G.J. Kamp en W.J. Bos, informateurs
Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20008
2500 EA Den Haag

TCB S48(2012)

Den Haag, 28 september 2012

Betreft: bijdrage aan regeerakkoord

Geachte heren Kamp en Bos,

De regering streeft naar vergroening van de economie. Groene groei is gericht op duurzame omgang met ons natuurlijk kapitaal. Dit betekent dat ecosystemen blijvend goederen en diensten moeten kunnen leveren. Een gezonde bodem is daarvoor essentieel.

Nederland maakt intensief gebruik van zijn bodem en ondergrond. Dit heeft er mede toe bijgedragen dat Nederland een van de meest ontwikkelde landen van de wereld is. Zorgvuldig bodembeheer en sturing op landgebruik kunnen bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke opgaven, zoals klimaatverandering, voedsel-, grondstoffen- en energieschaarste, drinkwatervoorziening en waterbeheer, verstedelijking en gezondheid. De voorraad bodem is eindig en we kunnen niet zonder. Dit maakt duurzaam gebruik van bodem en ondergrond tot een publiek belang waarover regie door de overheid gewenst is.

De Technische commissie bodem¹ pleit daarom voor het opnemen van beleid voor bodem en ondergrond in het regeerakkoord. Een afschrift van deze brief stuur ik naar de voorzitters van de fracties in de Tweede Kamer.

Hoogachtend,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Ali Edelenbosch', written over a horizontal line.

Ali Edelenbosch
Voorzitter Technische commissie bodem

---

¹ De TCB heeft als wettelijke taak om te adviseren over beleid voor de bodem.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw A. Edelenbosch
Technische Commissie Bodem
Postbus 30947
2500 GX Den Haag

Kenmerk: 201200225

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte mevrouw Edelenbosch,

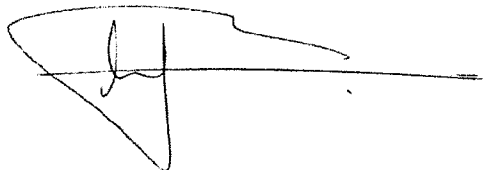
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Urgent!!

201200226

Aan de Informatieurs: Heren Henk Kamp en
Wouter Bos, via VVD-Tweede Kamerfractie,
DEN HAAG.

Geachte Heren,

Betreft: De (in)formatie m.b.t. nieuwe regering: MOET ER NIET EINDE-
LIJK worden gesproken over de ontstane OVERBEVOLKING in
kwetsbaar Nederland: géén massale immigratie meer, maar
(r)emigratie, want... groot milieuprobleem, en dus...

ook ik voorvoel en voorzie grote sociale moeilijkheden,
dan wel 'n waarschijnlijke volksopstand in ons kleine land!

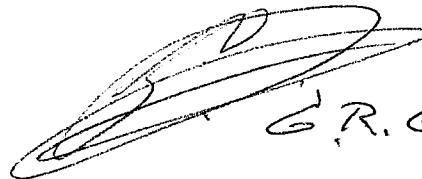
Na Bangladesh, en stadstaatje Singapore is ons kleine
Nederland het dichtstbevolke land op aarde (Zie internet, of kijkt
u in Encyclopedieën). Niet China of India zijn overbevolkt, maar
ons land vooral door de steeds voortgaande massale immigratiegolven.

- Resultaat steeds minder kostbaar landschap;
- Steeds méér Natuurvernietiging door;
- Steeds méér afschuwelijke bebouwingen; afschuwelijke industrie-
terreinen, en stedelijke uitbreidingen.
- En steeds meer spanningen en drukte én stress in onze
samenleving, teveel "multi-culti" gekleurd nog, wat het
allemaal nóg erger gaat maken, voorvoel ik. En deze laatste
• uiting heeft niets met discriminatie te maken, zeg ik u,
actief tijd van Milieudefensie zijnde.

Net als vele, vele andere Nederlanders maak ik mij grote zorgen
over de toestand van ons land, wat betreft (on)veiligheid en WELZIJN.
En steeds minder vertrouwen is er in de politici en politiek.

Hoogachtend,

G.R. Gout, Lid Milieudefensie,
' Abdijs 28,
3851 LN ERMELO.

G.R. Gout.

(0341-454192)

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer G.R. Gout
Abdij 28
3851 LM Ermelo

Kenmerk: 201200227

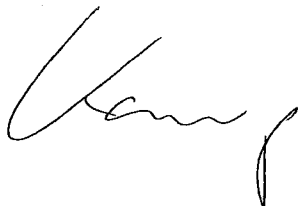
Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Gout,

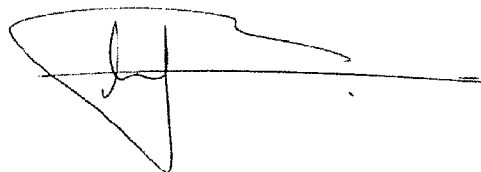
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

o Aan informateur, de heer H.G.J. Kamp
en informateur, de heer drs. W.J. Bos
Binnenhof 1A
DEN HAAG

contact Melle van Dijk
e-mail dijk@pzo.nl
briefnr 121001
datum 1 oktober 2012

Betreft : ZZP'ers broodnodig voor de Nederlandse economie!

Geachte heren informateurs,

Na de verkiezingen van 12 september jongstleden staat u voor de uitdagende taak een kabinet te formeren. Platform zelfstandig Onder nemers (PZO), één van de grootste onafhankelijke belangenbehartiger voor zzp'ers wil het nieuwe kabinet graag een constructieve bijdrage bieden bij de grote opgaven waar het voor komt te staan. PZO wil dit doen door een bijdrage te leveren ten aanzien van de positie van zzp'ers en het ondernemersklimaat.

Zzp'ers zijn niet meer weg te denken uit onze maatschappij en dit wordt des te meer duidelijk nu ook de politieke partijen zzp'ers steeds meer op het netvlies hebben staan.

De crisis vraagt om een harde en consistente aanpak van de overheid. Hier passen essentiële maatregelen bij ten aanzien van het ondernemersklimaat. Wanneer ondernemers weer de ruimte krijgen om te ondernemen en te investeren, zal dit de economie alleen maar ten goede komen.

PZO pleit al jaren voor de belangen van zzp'ers en streeft naar een optimaal ondernemersklimaat waar ook zzp'ers de kansen kunnen benutten die nodig zijn om de economie verder te helpen. Om dit te bewerkstelligen zal het nodige moeten veranderen. PZO vraagt u dan ook nadrukkelijk om bij het uitzetten van het nieuwe beleid in te zetten op maatregelen die een gezond ondernemersklimaat voor zzp'ers tot stand zal brengen.

Op hoofdlijnen neemt PZO de vrijheid het volgende onder uw aandacht brengen:

Op sociaal gebied zet PZO zich in voor:

- Toegankelijke en transparante AOV verzekeringen op basis van vrijwillige deelname. Wanneer een zzp'er zich wenst te verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid moet hij een product kunnen vinden dat aansluit bij zijn behoeften. PZO ondersteunt hiervoor ook innovatieve producten zoals broodfondsen.
- Een toegankelijker pensioenstelsel waarbij ook zzp'ers de mogelijkheid wordt geboden om in de tweede pensioenpijler een goede oudedagvoorziening op te kunnen bouwen, met alle fiscale voordelen van dien. Dit zodat er een gelijk speelveld komt voor alle werkenden in Nederland. Voorts zouden de producten in de derde pijler niet meer

Platform

Zelfstandige

Ondernemers

Postbus 93002
2509 AA Den Haag

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 12
2594 AV Den Haag

T +31(0)70 349 02 33

F +31(0)70 349 02 89

E secretariaat@pzo.nl

I www.pzo.nl

KvK 27 253 473

ABN Amro 45.48.91.288

BTW NL 8111.76.848.B01

vatbaar moeten zijn voor beslag en faillissement. Alleen zo kunnen ook zzp'ers hun oudedagvoorziening veilig stellen.

- Banken weten binnen het bestaande stelsel van wet- en regelgeving weinig raad met zzp'ers. Zij bezien zzp'ers te vaak als risicovol. Dit zou opgelost kunnen worden wanneer er ruimte is voor beoordeling van de verdien capaciteit en de veerkracht van de betreffende zzp'er. Vanzelfsprekend dient een zzp'ers in staat te zijn relevante jaarcijfers alsmede een order portefeuille te presenteren. De huidige termijn van presentatie van 3 boekjaren jaarcijfers voldoet niet langer aan de tands des tijds, verbetering van voornoemde termijn geeft zzp'ers ruimere mogelijkheid voor het afsluiten van een hypotheek. Dit zal de woningmarkt ten goede komen. Ook de bepalingen ten aanzien van de NHG zouden in overeenstemming met bovenstaande aangepast moeten worden.

Op fiscaal gebied zet PZO zich in voor:

- Afschaffing van de VAR verklaring. Men is ondernemer of niet en dit kan voldoende tot uiting worden gebracht via de inschrijving bij de KvK en het BTW nummer. Daarnaast zouden zzp'ers ten aanzien van hun verrichtte werkzaamheden niet meer met terugwerkende kracht door de lokale Belastingdienst beoordeeld moeten kunnen worden als verkapt dienstverband. Het risico voor de zzp'er die met terugwerkende kracht van 5 jaar aangeslagen kan worden binnen de huidige VAR regeling is een onacceptabele situatie.
- PZO baart zich zorgen over de opstapeling van lasten voor zzp'ers. De zelfstandigenaftrek staat onder druk, de arbeidskorting wordt mogelijk afgeschaft en er zijn plannen om ook een werkgeversbijdrage voor zorgkosten neer te leggen bij de zzp'er. Allemaal plannen die negatief uit kunnen pakken voor zzp'ers. Ondernemers waaronder zzp'ers moeten kunnen blijven genieten van alle fiscale voordelen van dien die passen bij het ondernemerschap. Alleen dan kunnen zij optimaal ondernemen en de economie de nodige veerkracht geven.

Op economisch gebied zet PZO zich in voor:

- PZO pleit voor een snelle voortvarende behandeling van de nieuwe Aanbestedingswet door de Eerste Kamer. Dit zodat de invoering van de nieuwe wet begin 2013 kan plaatsvinden. Zzp'ers hebben er belang bij dat aanbestedingen toegankelijk worden voor zzp'ers, er minder onnodige clustering van opdrachten plaatsvindt, er minder papierwerk is en geen onnodige gunnings- en omzeteisen meer zullen worden gesteld.
- Het ondernemersklimaat voor zzp'ers moet bevorderd worden door de kredietstroom niet alleen voor het MKB maar ook voor zzp'ers op gang te brengen. Banken houden nu vaak de deur op slot terwijl het juist deze groeiende groep ondernemers (voorzien van een deugdelijk ondernemersplan en orderportefeuille) zijn die de economie de nodige veerkracht kunnen geven.

Graag licht PZO haar standpunten op constructieve wijze over voorgemelde zaken graag nader toe. De secretaris en de voorzitter van PZO zijn hier ten alle tijden toe bereid.

U kunt contact met ons opnemen via 070-3490233 of per mail via vandijk@pzo.nl / secretariaat@pzo.nl.

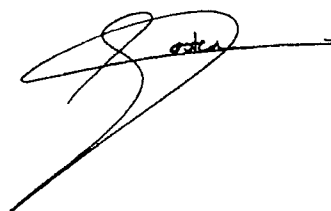
Wij danken u voor de welwillende aandacht die u aan ons schrijven geeft namens alle zzp'ers in Nederland.

Hoogachtend,

Melle van Dijk
Algemeen Secretaris PZO

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Melle van Dijk', written over a horizontal line.

Esther Raats- Coster,
Voorzitter PZO

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Esther Raats- Coster', written over a horizontal line.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw E. Raats-Coster
PZO
Postbus 93002
2509 AA Den Haag

Kenmerk: 201200229

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte mevrouw Raats-Coster,

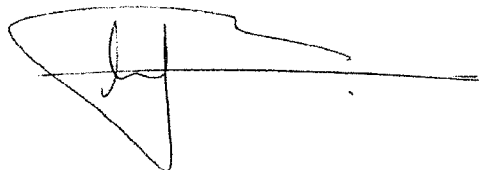
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan het Bureau Kabinetsformatie,
t.a.v. de informateurs, de heren H.G.J.Kamp en W.J.Bos
Postbus 20008,
2500 EA Den Haag.

BOA / Napco
Softwareweg 9 i ,
3821 BN
Amersfoort 033 - 4793.291
info@napco.nl

Amersfoort, 19 september 2012

Betreft: Behoud goede apothekerszorg in de buurt

Geachte heren Kamp en Bos,

I.v.m. de komende hervormingen een aanpassingen van de zorgmarkt vragen wij uw aandacht voor een aantal zaken, die u terugvindt in onderstaand persbericht.

PERSBERICHT:

Winst verzekeraars ten koste van goede farmaceutische zorg in de buurt.

Goede farmaceutische zorg-in-de-buurt bedreigd

Vele zelfstandige apothekers dreigen in grote financiële problemen te komen,
aldus de BOA / Napco (ruim zeshonderd zelfstandige apotheken).

Banken willen niet langer meer financieren.

De kwaliteit van de farmaceutische zorg staat onder druk.

Apotheken in dorpen gaan op deze manier verdwijnen.

Apotheken weigeren in een situatie te komen waarbij het door verzekeraars financieel onmogelijk wordt om medicatieveiligheid te garanderen.

Apotheken vormen een belangrijk onderdeel van de gezondheidszorg.

Daar moet voldoende budget voor zijn. De continuïteit moet zijn gewaarborgd.

tekenen bij het kruisje

Zij worden door zorgverzekeraars bij de onderhandelingen gedwongen om genoegen te nemen met zodanig lage winstmarges dat een gezonde bedrijfsvoering niet meer mogelijk is.

Door de enorme marktmacht van verzekeraars worden apothekers gedwongen om zich bij de opgelegde slechte contracten neer te leggen.

Immers de apotheker wil niet in de situatie terecht komen, waarbij zijn patiënt zelf de kosten van medicijnen moet voorschieten, omdat zijn apotheker geen contract heeft met de zorgverzekeraar van de patiënt. **Dus dan maar gedwongen “tekenen bij het kruisje” , ook als het om een slecht contract gaat.**

In het contract wordt tot nu toe de apotheker bij voorbeeld door de zorgverzekeraar gedwongen om akkoord te gaan met een bepaalde vergoeding voor de prijs van een grondstof die de apotheker moet inkopen bij de groothandel voor een te bereiden medicijn, als ook voor de in te kopen verpakte middelen.

De hoogte van deze vergoeding wordt vastgelegd voor het hele jaar.

Maar geregeld stijgen deze prijzen van deze producten in de loop van het jaar.

Logisch zou zijn, dat dan ook de vergoeding door verzekeraars aan apotheken hierop wordt aangepast en dus in de loop van het jaar omhoog gaat.

De Napco vindt het onbegrijpelijk en onaanvaardbaar dat dit niet gebeurt.

Zijn inkoopkosten lopen daardoor op en de vergoeding door verzekeraars blijft gelijk, dus wordt te laag.

Hierdoor wordt de winst van de apotheker, door het contract gedwongen, steeds kleiner.

Soms daalt deze zelfs onder nul en moet de apotheker zelf op de aflevering van het medicijn toeleggen, i.p.v. dat hij erop verdient.

Door de enorme marktmacht van de zorgverzekeraar kan hij dit niet veranderen.

De Napco vindt dit een onacceptabele situatie.

Door het beleid van verzekeraars raken ook groothandels in problemen.

Brocacef stopt bijvoorbeeld per 1 november met het leveren van zo'n 1000 artikelen, omdat het financieel niet meer uit kan.

Dit heeft **consequenties voor de verkrijgbaarheid van geneesmiddelen.**

Verzekeraars zouden met hun beleid toch voor hun verzekerden garant moeten staan voor een goede verkrijgbaarheid van geneesmiddelen?

winst verzekeraars “onmaatschappelijk hoog”

Chris Oomen, directeur van zorgverzekeraar DSW, zei van de week op het Radio I-journaal, dat “door dit succesvolle inkoopbeleid” van farmaceutische zorg bij **zorgverzekeraars leidt tot “haast onmaatschappelijk hoge winsten bij zorgverzekeraars”**

De Napco laat weten dat deze “onmaatschappelijk hoge winsten” bij verzekeraars vervolgens zal gaan leiden tot maatschappelijk zeer ongewenst ontwikkelingen.

Terwijl iedereen Buurtzorg en zorg-in-de-buurt hoog in het vaandel heeft staan, zal sluiting van apotheken ertoe leiden dat zorg-voor-medicatie-in-de-buurt slechter gaat worden.

Zeker ook voor het toenemend aantal ouderen is dit een slechte zaak.

De Napco hoopt dan ook dat deze regering een eind maakt aan de ongebreidelde marktmacht van de zorgverzekeraars.

Bij een vrije markt horen immers ook countervailing powers en een gelijk speelveld.

Door het verbod op samenwerking tussen apothekers is daarvan nu geen sprake.

Zo dreigt nu zorg-in-de-buurt op medicatiegebied stevig in de knel te komen, met alle nare gevolgen van dien.

De Napco hoopt, dat meer regie van de overheid zal zorgen voor meer evenwichtige marktverhoudingen tussen zorgverzekeraars en apothekers.

Hierdoor zal een gezonde bedrijfsvoering van de apotheek weer mogelijk worden, waardoor een goede farmaceutische zorg in de buurt gewaarborgd kan blijven.

Wij bedanken u bij voorbaat voor de aandacht die u aan deze zaak wilt schenken.

met vriendelijke groet,
H.Derksema,
Voorzitter BOA / Napco

Stichting Belangenbehartiging Openbare Apothekers (BOA)

Stichting BOA behartigt de belangen van de zelfstandig gevestigde apotheker. De stichting zet zich in voor hoogstaande farmaceutische zorg en een gezonde bedrijfsvoering in de apotheek, nu en in de toekomst. Stichting BOA voorziet in deze brede belangenbehartiging wegens de steeds verdergaande ketenvorming in de branche en een toenemend aantal nieuwe toetreders. Stichting BOA telt op dit moment 620 aangesloten apothekers.

Napco streeft naar de acceptatie van de apotheker als volwaardig onderdeel van de eerstelijns gezondheidszorg vanuit een solide juridische positie en tegen een passende honorering. Daarnaast zetten wij ons in voor een gelijkwaardige onderhandelingspositie ten opzichte van ketens en zorgverzekeraars. Napco streeft naar het realiseren van een positieve en constructieve relatie tussen zorgverzekeraars en haar leden.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer H. Derksema
BOA/Napco
Softwareweg 9i
3821 BN Amersfoort

Kenmerk: 201200231

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Derksema,

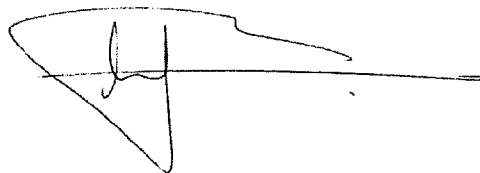
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200232
geen antwoord
alleen online

Ministerie van Algemene Zaken
T.a.v. dhr. H. Kamp, Informatieur
Binnenhof 17
2513 AA DEN HAAG

Onderwerp: Naar een realistisch kansspelbeleid voor online kansspelen

Zeer geachte heer Kamp,

Graag vraag ik, in het kader van de formatie van een nieuw Kabinet, uw aandacht voor de regulering van online kansspelen. Staatssecretaris Teeven had de eerste stappen gezet naar beleid om de Nederlandse online kansspelmarkt te openen voor nieuwe toetreders. Een correcte regulering van deze spelen is van groot belang teneinde consumenten te beschermen, kansspelverslaving te voorkomen en criminaliteit en fraude te bestrijden.

Om die reden pleit Unibet bij het toekomstig kabinet voor:

1. **Een stelsel waarin meerdere aanbieders wordt toegestaan alle soorten online kansspelen te mogen aanbieden.** Alleen dan kan een volwassen legale sector met hoge consumentenbescherming bestaan. Beperking van de markt drukt de speler het illegale circuit in en staat haaks op de uitgangspunten van het huidige en voorgestane restrictieve beleid.
2. **Een legale sector met voldoende consumentenwaarborgen kan alleen bestaan met een kansspelbelasting die kan concurreren met de illegaliteit.** Onze internationale ervaring leert dat een kansspelbelasting van 10% van het bruto spelresultaat voor alle online kansspelen werkbaar is. Dit tarief komt voor wat betreft de belastingdruk overeen met het huidige systeem waarbij 29% wordt berekend op winsten boven 450 euro.
3. **Unibet is van mening dat kwalitatief hoogstaande en inhoudelijke vereisten aan de potentiële vergunningshouder voorop moeten staan.** Welke partij de vergunning ontvangt is hieraan ondergeschikt. Het formuleren van stabiele, transparante en objectieve criteria voor de vergunning zijn daarom uitermate belangrijk.

In de bijgevoegde informatiebrief licht ik deze onderwerpen nader toe en doe ik voorstellen voor vergunningsvereisten. Hiermee schets ik zagezegd de contouren van een Nederlands model voor online kansspelen. Daarnaast beschrijf ik de inzet van Unibet op het gebied van consumentenbescherming en de bestrijding van fraude en criminaliteit.

Graag lichten wij onze visie op een gezonde markt voor online kansspelen toe in een persoonlijk gesprek. Hiertoe zullen wij binnenkort contact met u opnemen.

Met vriendelijke groet,

Henrik Tjärnström
CEO Unibet

INTRODUCTIE EN STANDPUNTEN

OVER UNIBET GROUP PLC 'BY PLAYERS, FOR PLAYERS'

Unibet is een van oorsprong Zweeds bedrijf, opgericht door een Zweedse wiskunde-leraar, met hoofdkantoor te Londen. Unibet is beursgenoteerd (UNIB SDB / NASDAQ OMX Nordic) en haar aandeelhouders bestaan hoofdzakelijk uit banken, pensioenfondsen en andere institutionele beleggers. Unibet is een van de grootste aanbieders van online kansspelen in Europa met meer dan 6 miljoen klanten wereldwijd. Het productaanbod van Unibet bestaat uit sportweddenschappen, casino, poker en bingo. Unibet heeft de voorbije jaren voor meer dan 200 miljoen euro geïnvesteerd in de ontwikkeling van een betrouwbaar en veilig consumentenplatform. Unibet wordt tevens op regelmatige basis ge-audit door o.a. PWC en het NMI omtrent de naleving van de CEN WP58 norm aangaande consumentenbescherming.

NAAR EEN REALISTISCH KANSSPELBELEID VOOR ONLINE KANSSPELEN

Net als in andere Europese landen is in Nederland de vraag naar online kansspelen groot. Een correcte regulering van deze spelen is daarom van groot belang teneinde consumenten te beschermen en uit het illegale circuit te halen, kansspelverslaving te voorkomen en criminaliteit en fraude te bestrijden. Om die reden pleit Unibet voor:

- Efficiënte regelgeving die uitgaat van de marktrealiteit, waarde toevoegt voor en voldoet aan de behoefte van de consument;
- Een meervoudig vergunningstelsel waarin Nederlandse vergunningen voor kansspelen op Internet door middel van een transparante en openbare procedure worden verleend aan aanbieders die voldoen aan de geldende criteria;
- De heffing van een realistische kansspelbelasting op alle aanbieders.

DIT IS WAAR UNIBET VOOR STAAT

Unibet staat voor verantwoorde kansspelen met bijzondere aandacht voor het tegengaan van kansspelverslaving, het beschermen van de consument en het bestrijden van criminaliteit en fraude. CEN, het Europese Comité voor Standardisatie, speelt een belangrijke rol in de bescherming van de online speler en heeft als eerste een onafhankelijke pan-Europese norm aangaande maatregelen inzake verantwoordelijke kansspelen op afstand (Responsible Remote Gaming Measures) gepubliceerd. Samen met NEN, leverde Unibet hieraan een onmiskenbare bijdrage. Het gaat dan om:

- Bescherming van kwetsbare spelers;
- Tegengaan van deelname door minderjarigen;
- Nultolerantie voor fraude en crimineel gedrag;
- Bescherming van de privacy van de consument;
- Snelle en betrouwbare uitbetaling aan klanten;
- Evaluatie van de eerlijkheid en willekeurigheid van het product;
- Verantwoorde marketing;
- Waarborgen consumenttevredenheid en support;
- Veilige en betrouwbare speelomgeving.

De inachtneming van deze normen is niet vrijblijvend en wordt elk jaar geverifieerd door de eCOGRA, een leidende onafhankelijke instantie voor normen en de bescherming van spelers. eCOGRA zelf wordt elk jaar onderworpen aan een uitgebreide kwaliteitscontrole door KPMG.

UNIBET IS EEN VAN DE GROOTSTE AANBIEDERS VAN ONLINE KANSSPELEN IN EUROPA MET MEER DAN 6 MILJOEN KLANTEN WERELDWIJD. HET PRODUCTAANBOD VAN UNIBET BESTAAT UIT SPORTWEDSTRIJDEN, CASINO, POKER EN BINGO.

STANDPUNT EN INTRODUCTIE

PROBLEMATISCH SPEELGEDRAG EN HET VOORKOMEN VAN VERSLAVING

Naast een volledige naleving van de CEN-normen richt Unibet zich ook op het signaleren van problematisch speelgedrag en het voorkomen van kansspelverslaving. Unibet ziet het als zijn verantwoordelijkheid om de juiste maatregelen te nemen ter bescherming van de consument. Deze maatregelen bestaan uit:

- 24/7 Nederlandstalige klantenservice, met aandacht voor verantwoord spelen (vorming, responsible gaming manager, escalation process, early detection, enz.)
- Het waarschuwen van klanten dat deelname aan kansspelen/weddenschappen schadelijk kan zijn indien men geen maat houdt;
- Het geven van advies over verantwoorde deelname aan weddenschappen en kansspelen;
- Klanten de mogelijkheid bieden om zichzelf uit te sluiten of te kiezen voor een afkoelingsperiode bij de deelname aan weddenschappen en kansspelen;
- Het verschaffen van een duidelijke link naar de website van minstens één organisatie die mensen met problematisch speelgedrag kan helpen (zoals AGOG in Nederland).

Om een mogelijke kansspelverslaving te voorkomen biedt Unibet haar klanten de mogelijkheid zelf vooraf een maximum te stellen aan het bedrag dat zij willen inzetten. Uit onderzoek is gebleken dat deze vorm van 'zelfbeperking' door veel spelers wordt gewaardeerd (WODC 81%). Zelfbeperking is een eerste belangrijke stap die Unibet samen met de speler zet in de richting van het voorkomen van een kansspelverslaving. Bovendien heeft Unibet het zogenaamde "2011 Luzern systeem" geïmplementeerd dat via interactie en communicatie met klanten mogelijk problematisch spelgedrag kan herkennen met een zekerheidsratio van 76,6% zodat vroegtijdig en pro-actief ingrijpen mogelijk is.

EEN SPECIALE BAND MET SPORT

Unibet erkent de belangrijke sociale, economische en entertainmentrol van sport, in bijzonder de breedtesport. Samen met FIFA, UEFA en het IOC, onderschrijft Unibet dat de integriteit in sport het best gewaarborgd kan worden middels een nauwe samenwerking tussen alle stakeholders, met inbegrip van aanbieders, overheid, sportinstanties en de sporters zelf. De samenwerking met ESSA (European Sports Security Association), een organisatie die instaat voor de bescherming en promotie van integriteit binnen de sport en die mede werd opgericht door Unibet, is in dat opzicht van onmiskenbaar belang.

Overigens is Unibet ervan overtuigd dat de regulering van de online markt niet tot verlaging van de belastinginkomsten of opbrengsten van nationale kansspelexploitanten - zoals loterijen - in Nederland zal leiden. De huidige inkomsten voor de amateur- en topsport zullen bijgevoig niet verminderen. De doelgroepen en spelers bij loterijen en online kansspelen zijn over het algemeen niet dezelfde. De bestaande financiering blijft daarom behouden omdat loterijen geen deel uitmaken van het aanbod van de online kansspelen. Eventueel zou een deel van de kansspelbelasting gebruikt kunnen worden voor de financiering van breedte en/of topsport.

HET REGULEREN VAN ONLINE KANSSPELEN DRAAGT BIJ AAN HET
TEGANGAAN VAN KANSSPELERSLAVING, DE BESCHERMING VAN DE
CONSUMENT EN HET BESTRIJDEN VAN CRIMINALITEIT EN FRAUDE.

NEDERLANDS MODEL VOOR ONLINE KANSSPELEN

4

MOGELIJKE AANVULLENDE ONDERZOEKEN

Unibet gelooft sterk dat bovenstaande vergumingsvoorwaarden een stevige garantie voor een gezonde sector bieden. Daarnaast zijn er nog extra onderzoeken mogelijk welke een verantwoord sector voor online kansspelen kunnen bevorderen, zoals:

- Gebruik van eVerificatie en andere nieuwe technologieën om efficiëntie te bevorderen en fraude tegen te gaan;
- Samenwerking tussen de verschillende Nederlandse autoriteiten, zowel in een nationale als internationale context, met inbegrip van reeds bestaande samenwerkingsverbanden (bilaterale akkoorden, Interpol, Europol, 3rd pillar, EU consumer network, AML, EAW, etc.).

VAN CONCURRENTIE MET BESTAANDE LOTERIJEN IS GEEN SPRAKE

Unibet onderschrijft de positie van Jan Suyver, Voorzitter van de Kansspelautoriteit, dat van zogenaamde kannibalisatie tussen gevestigde loterijen en online kansspelen geen sprake is:

'Kritiek van de gevestigde loterijen (...) dat regulering van online gaming juist leidt tot kannibalisatie van de kanspelmarkt en gestroomt naar de goede doelen bedrijf, wimpelt de KSA-baas af. "Een gelijk speelveld met een goede controle van de overheid is hard nodig. De vaak wereldwijd opererende hier belasting af over hun activiteiten. In België en Denemarken werkt het goed."

De regulering van online kansspelen leidt dus niet tot een verlag van de belastinginkomsten of opbrengsten van nationale kanspel aanbieders, zoals loterijen, aangezien het type speler bij loterijen en online kansspelen niet dezelfde zijn.

REALISME BIJ DE INVOERING VAN DE NIEUWE REGELS

Het reguleren van online kansspelen draagt bij aan het tegengaan van kansspelverslaving, de bescherming van de consument en het bestrijden van criminaliteit en fraude. De huidige realiteit is dat online kansspelen eenvoudig aangeboden kunnen worden, en dat er een grote vraag is van de Nederlandse consument naar een volledig aanbod. De invoering van een nieuw kansspelbeleid moet daarom rekening houden met de realiteit dat het online aanbod los staat van plaats, tijd en inhoud. Vanuit dit perspectief sluit een overgangstermijn, een geleidelijke invoering per speltype of het sterk beperken van het aantal licenties niet aan bij de werkelijkheid.

OVER UNIBET GROUP PLC 'BY PLAYERS, FOR PLAYERS'

Unibet is een van de grootste aanbieders van online kansspelen in Europa en heeft wereldwijd meer dan 6 miljoen klanten. Het productaanbod van Unibet bestaat uit sportweddenschappen, casino, poker en bingo.

Unibet is van oorsprong een Zweeds bedrijf, opgericht door een Zweedse wiskundeleraar, met hoofdkantoor te Londen.

Unibet is een beursgenoteerde onderneming (UNIB SDB / NASDAQ OMX Nordic) met aandeelhouders die hoofdzakelijk bestaan uit banken, pensioenfondsen en andere institutionele beleggers.

Unibet heeft sinds haar oprichting in 1997 voor meer dan 200 miljoen euro geïnvesteerd in de ontwikkeling van een betrouwbaar en veilig consumentenplatform.

Unibet wordt tevens op regelmatige basis ge-audit door o.a. PWC en het NMI omtrent de naleving van de CEN WP58 norm aangaande consumentenbescherming.

Unibet ijvert voor verantwoorde kansspelen met bijzondere aandacht voor het tegengaan van kansspelverslaving, het beschermen van de consument en het bestrijden van criminaliteit en fraude.

NEDERLANDS MODEL VOOR ONLINE KANSSPELEN

1

NEDERLANDS MODEL VOOR ONLINE KANSSPELEN HET 'BESTE-VAN ALLE' WERELDEN

Unibet heeft ervaring met de wet- en regelgeving van online kansspelen in 150 landen. In veel van die landen verschillen de uitgangspunten van regulering niet veel van elkaar. Vaak zijn de regels gericht op het voorkomen van kansspelverslaving, het beschermen van de consument en het bestrijden van fraude en criminaliteit. Toch verschilt de manier waarop met online kansspelen wordt omgegaan per land. Ook binnen de Europese Unie zijn er grote verschillen tussen de lidstaten. Na jarenlange internationale ervaring herkent Unibet de rode draad van een succesvol kansspelbeleid. Deze ervaring sterkt ook onze overtuiging dat alleen een constructief samenspel tussen wetgever en aanbieder leidt tot een kansspelbeleid dat de boven beschreven beleidsdoelen effectief behaalt. Unibet onderscheidt 4 succes criteria voor het Nederlands model:

UIT 2012 NMI AUDIT REPORT

'De auditor looft Unibet en de medewerkers van Unibet voor hun professionele, proactieve aanpak tijdens het auditproces en wenst hun een succesvolle voortzetting van alle activiteiten toe.'

'Unibet zet zich serieus in voor verantwoord spelen en is mede-oprichter van de European Gaming and Betting Association (EGBA) en de European Sports Security Association (ESSA). Uit interviews met medewerkers is gebleken dat verantwoord spelen is ingebed in de cultuur van de Unibet Group en dat de Group er naar streeft een betrouwbare en zich verbetende omgeving te bieden waar alle spelers op verantwoord spelen en een kansspelbeleid strategieën voor verantwoord spelen en een kansspelbeleid maar werkt ook nauw samen met Gambling Therapy, een dienst die onlineondersteuning en -scholen biedt voor iedereen die actief of passief is meten heeft met problematisch spelen.'

NEDERLANDS MODEL VOOR ONLINE KANSSPELEN

2

1. Maximale bescherming van de consument staat op de eerste plaats. Dit kan worden gerealiseerd door effectieve kanalisatie (geleiding) van de spelers naar legale kansspelaanbieders. Hoe hoger het niveau van kanalisatie, hoe meer spelers gebruik worden gemaakt van spelen die onder een Nederlandse vergunning worden aangeboden en dus hoge beschermingsgaranties hebben. Het Nederlandse model en kansspelaanbieder dient daarom te streven naar een maximale kanalisatie waarbij minstens 80% van de Nederlandse spelers onder een Nederlandse vergunning spelen. Het bieden van een voor de speler attractief spelaanbod is daarbij van groot belang.

2. Ervaringen in Frankrijk en Italië tonen aan dat effectieve kanalisatie alleen bereikt kan worden wanneer aanbieders tezelfdertijd alle type spelen kunnen aanbieden, inclusief poker, sportwedstrijden, casino en bingo. In Frankrijk maakt slechts 30% van de spelers gebruik van het legale aanbod vanwege de beperkingen in de vergunningen wat betreft het spelaanbod. In Italië hebben gelijksoortige beperkingen er toe geleid dat 71% van de sportwedstrijden buiten het nationale vergunde aanbod plaatsvinden. Deze spelers vallen bijgevolg buiten de consumentenbescherming die worden geboden in het kader van legale spelen. Dit bewijst nogmaals dat de digitale realiteit is dat kansspelen zich niet aan spel- en/of landsgrenzen houden.

3. Een andere belangrijke drijfveer voor kanalisatie is de prijs en het uitbetalingspercentage. Deze hangen samen met de hoogte en toepassing van de kansspelbelasting. Ondanks de invoering van een vergunningsstelsel, heeft in Griekenland de kansspelbelasting van 30% de ontwikkeling van een legale kansspelmarkt dramatisch ingeperkt. Immers, dit hoge tarief maakt het voor legale aanbieders onmogelijk om te concurreren met het illegale aanbod van kansspelen. In Denemarken wordt een lagere kansspelbelasting voor online kansspelen toegepast waardoor er een volwassen legale markt is ontstaan voor online kansspelen. Onze internationale ervaring leert dat een kansspelbelasting voor alle online kansspelen van 10% zeer werkbaar is. Bovendien brengt dit niveau twee voordelen met zich mee wanneer deze belasting direct wordt berekend op basis van de bruto spekulatieresultaat van de aanbieder: ten eerste is de belasting niet meer afhankelijk van de winst of het verlies van de speler; ten tweede wordt de aanbieder belastingplichtig en niet langer de speler, wat leidt tot een efficiëntere inwinning en minder aansluiting geeft tot illegaliteit. Een kansspelbelasting van 10% komt bovendien neer op een gelijkwaardige belastingdruk als het huidige systeem waarbij een percentage van 29% wordt berekend over de winsten boven 450 EUR.

4. De laatste succesfactor is de manier waarop een vergunning wordt verleend. Unibet is van mening dat kwalitatief hoogstaande en inhoudelijke verelaten aan de potentiële vergunninghouder voorop moeten staan.

Welke partij de vergunning ontvangt is hieraan ondergeschikt. Het formuleren van stabiele, transparante en objectieve criteria voor de vergunning zijn daarom uitermate belangrijk. Ook de wetenschap dat er efficiënte handhaving en controle plaatsvindt door de Kansspelautoriteit waarborgt dat de sector gezond blijft waardoor deze verantwoord is voor de speler. Hieronder doet Unibet een aantal voorstellen voor vergunningsvoorwaarden die voldoen aan deze criteria.

NEDERLANDS MODEL VOOR ONLINE KANSSPELEN

3

- De vergunninghouder geeft de Kansspelautoriteit de mogelijkheid een on-site audit uit te voeren.
- De vergunninghouder waarborgt een bankgarantie van 200.000 EUR per vergunning. Het bedrag kan door de Kansspelautoriteit worden verhoogd om gemotiveerde redenen.
- Indien de vergunninghouder niet in Nederland is gevestigd maar elders in de Europese Economische Ruimte, kan de aanstelling van een permanent vertegenwoordiger in Nederland gevorderd worden.
- De vergunninghouder moet de nodige transparantie-maatregelen invoeren.

Mogelijke voorwaarden tbv een goed spelverloop en bescherming van de consument:

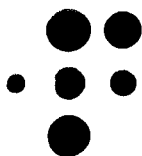
- Registratie van de spelers en gepaste "Know your customer" (KYC) waarborgen.
- Het betalingsverkeer:
  - Kan enkel via EERF gereguleerde financiële dienstverleners, Contante of equivalente transacties zijn niet toegestaan;
  - Dient plaats te vinden conform de veiligheidsnormen van de betaalkaartindustrie;
  - Alle transacties (van en naar klanten) worden geregistreerd.
- De speler wordt als volgt beschermd (conform geldende CEN norm):
  - Bescherming van kwetsbare spelers;
  - Voorkomen van desbetame door minderjarigen;
  - Nul tolerantie voor frauduleus en crimineel gedrag;
  - Bescherming van de privacy van de consument;
  - Snelle en betrouwbare uitbetaling;
  - Evaluatie van de eerlijkheid en willekeurigheid van het product;
  - Verantwoorde marketing;
  - Waarborgen inzake consumentenvertrouwen en ondersteuning.
- Naleving van de Nederlandse wetgeving met betrekking tot de bescherming van de consument, in het bijzonder de reclame en privacywetgeving.

VERGUNNINGSVORWAARDEN

Zoals hierboven is beschreven zijn naast een attractief aanbod, kwalitatief hoogstaande en inhoudelijke vergunningsvoorwaarden essentieel voor een gezonde online kansspelsector. Op basis van haar eigen uitgebreide internationale ervaring, is Unibet overtuigd van de werkbaarheid en efficiëntie van de volgende voorwaarden:

Mogelijke voorwaarden tbv de aanspreekbaarheid van de vergunninghouder:

- De vergunninghouder is statutair vertegenwoordigd in Nederland door middel van een vennootschap. Op deze wijze kunnen vergunninghouders steeds worden aangesproken op de naleving van de wet- en regelgeving. Belangrijk in dit opzicht is het verbod uit het EU-recht om de fysieke exploitatie van kansspelen als vergunningsvoorwaarde te hanteren.
- De vergunninghouder heeft voldoende maatschappelijk en financieel kapitaal. Dit kan gewaarborgd worden door hem te onderwerpen aan:
  - Een financieel deugdelijkheidsonderzoek (Financial due diligence), inclusief een onderzoek van het business plan, de winsten, verliezen en schulden.
  - Een bestuurlijk deugdelijkheidsonderzoek (corporate due diligence):
    - Overzicht van de groep en de groepsvennootschappen alsook de aandeelhoudersstructuur (ultimate beneficial owner (UBO));
    - Onderzoek van de bestuurders (kwalificaties, bewijs van goed gedrag en zeden, etc.);
    - Overzicht van de bedrijfsstructuur en de centrale functies (CEO, CFO, Management, Compliance, verslaggever, wettasprakijken, etc.)
  - Een persoonlijk deugdelijkheidsonderzoek van de bestuurders en de centrale functies; de aandeelhouders (>10%) en de License Officer.
- De vergunninghouder doet aan interne rapportering en waarborgt een goed ondernemingsbestuur (corporate governance), in bijzonder met betrekking tot het financiële talk en de fordsen van klanten.

de Fysiotherapeut

Koninklijk Nederlands Genootschap voor Fysiotherapie

Retouradres: Postbus 248 - 3800 AE Amersfoort

Ministerie van Algemene Zaken
T.a.v. de heer drs. W.J. Bos en de heer H.G.J. Kamp
Binnenhof 19
Postbus 20008
2500 EA DEN HAAG

Postbus 248
3800 AE Amersfoort
Stadsring 159b
3817 BA Amersfoort

T 033 467 29 00
F 033 467 29 99
hoofdkantoor@kngf.nl
www.kngf.nl
www.defysiotherapeut.com

ABN AMRO 55.30.44.028
IBAN NL59ABNA0553044028
BTW 0025.84.700.B.01
KvK 40506528

Datum

28 september 2012

Pagina

1 van 2

Geachte heer Bos, geachte heer Kamp,

In Nederland kunnen we er niet om heen. De zorgkosten rijzen de pan uit en zullen de komende jaren alleen maar verder stijgen als we nu niets doen. Het Koninklijk Nederlands Genootschap voor Fysiotherapie (KNGF) is zich zeer bewust van deze uitdaging in de zorg. Onderstaand pleidooi zet daarom niet in op nog meer kosten voor de overheid, maar op oplossingen die geld besparen.

De inzet van fysiotherapie speelt een belangrijke rol bij het beheersbaar houden van de zorgkosten. Sterker nog, door een sterk partnership met de fysiotherapeut – bijvoorbeeld voor patiënten, partners in de eerstelijns, zorgverzekeraars zeker ook voor de overheid - zijn directe opbrengsten te verwachten. Als spreekbuis voor ruim 23.000 fysiotherapeuten, wil ik, namens het KNGF, graag drie oplossingen onder uw aandacht brengen.

1. Behoud fysiotherapie voor chronische aandoeningen in het pakket

Om de zorgkosten nu en in de toekomst beheersbaar te maken, zetten zowel de PvdA als de VVD in op een herziening van het verzekerde pakket en stringent pakketbeheer, waarbij de (bewezen) effectiviteit van zorg in het pakket van belang is. Naar onze mening behoort in ieder geval fysiotherapie bij chronische aandoeningen tot deze zorg. Fysiotherapie bij chronische aandoeningen is bewezen effectief en leidt tot grote besparingen en een verhoogde kwaliteit van leven voor chronisch zieke patiënten. Uit een verkennend onderzoek van adviesbureau BMC, dat in opdracht van het KNGF is uitgevoerd, blijkt dat een mogelijke besparing van tenminste 160 miljoen euro kan worden behaald indien fysiotherapie voor Reumatoïde Artritis, Artrose, Osteoporose, Claudicatio Intermittens en COPD in het basispakket wordt opgenomen. Bovendien neemt de kwaliteit van leven van deze patiënten aanzienlijk toe. De verwachting is dat bij uitbreiding van het aantal aandoeningen en de daadwerkelijke opname in het basispakket de besparing nog hoger zal liggen¹.

2. Voorkom onnodig dure zorg in de tweede lijn, leg meer verantwoordelijkheid in eerste lijn

De fysiotherapeut is dé specialist in bewegen. Deze specialist kan de huisarts én de medisch specialist ontlasten door een deel van hun taken over te nemen en levert daarmee een belangrijke

¹ Uit het onderzoek blijkt dat patiënten die op dit moment geen fysiotherapie krijgen hier bij bekostiging vanuit het basispakket wel voor zouden kiezen.

bijdrage aan het verbeteren van de efficiëntie van de gezondheidszorg. Dit is de afgelopen jaren ook gebleken, met name sinds de patiënt directe toegankelijkheid heeft tot de fysiotherapeut. Dit zou ook voor de tweedelijnszorg moeten gelden. Door het voor de fysiotherapeut direct mogelijk te maken om te verwijzen naar de tweede lijn, zonder tussenkomst van de huisarts, geldt voor bepaalde aandoeningen: Eerst fysiotherapie, dan pas doorverwijzen naar de specialist. Dat voorkomt extra kosten en kan goed vertaald worden in de vergoedingen: voorkom onnodig dure zorg in de tweede lijn en kijk eerst wat je met behandelingen in de eerste lijn kan bereiken. Die samenwerking vraagt een vrij toegankelijke fysiotherapie, zonder financiële drempels tussen de eerste en tweede lijn.

3. Geef de fysiotherapeut de regie in de beweegzorg

Het beweegdomein in Nederland is breed waarin verschillende professionals een rol vervullen. De rol van fysiotherapie is van groot belang in de keten van signalering en indicering van het bewegen in relatie tot gezondheid. Niet alleen omdat fysiotherapeutische zorg gemakkelijk toegankelijk is in de buurt, dichtbij huis, maar ook om de positie van de fysiotherapeut. Te weten:

- Door de hierboven genoemde directe toegankelijkheid tot de fysiotherapeut, ligt de signalerende preventieve taak niet alleen meer bij de huisarts, maar bij alle professionals in de eerste lijn.
- Vanwege de expertise met betrekking tot bewegend functioneren is de fysiotherapeut als geen ander in staat vast te stellen of er een indicatie voor bewegen is (middels een beweegprogramma of individueel programma) of dat aanmelding met een onderbouwd advies voor beweegactiviteiten in de buurt volstaat (in ieder geval bij specifieke doelgroepen, zoals chronisch zieken en ouderen).
- Nazorg en begeleiding (waaronder het verstrekken van informatie en het geven van voorlichting) hoeven niet per se door een fysiotherapeut te gebeuren. Dit kan ook dichtbij huis, in de wijk plaatsvinden. De fysiotherapeut zou hierin een regierol moeten vervullen, zodat mensen snel, intensief en kosteneffectief kunnen worden begeleid, op de juiste plek, dichtbij huis.

Oproep

Fysiotherapie levert een belangrijke bijdrage aan een gezond Nederland. Bovendien kunnen zorguitgaven worden bespaard door fysiotherapeutische zorg voor chronisch zieke patiënten in het basispakket te behouden, meer verantwoordelijkheid in de eerste lijn neer te leggen zodat zorgkosten verderop in de keten kunnen worden bespaard en de fysiotherapeut de regierol te geven in de beweegzorg. Ik zou u graag willen verzoeken het bovenstaande mee te nemen in uw gesprekken over de vorming van een nieuwe coalitie.

Ik wens u graag veel wijsheid en succes toe.

Een afschrift van deze brief doen wij toekomen aan de woordvoerders van de formerende partijen.

Hoogachtend,

Eke Zijlstra
Voorzitter Koninklijk Nederlands Genootschap voor Fysiotherapie

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer E. Zijlstra
Koninklijk Nederlands Genootschap voor
Fysiotherapie
Postbus 248
3800 AE Amersfoort

Kenmerk: 201200234

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Zijlstra,

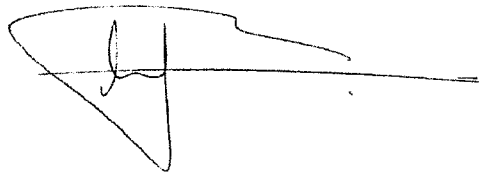
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de heren Informateurs,
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Bathmen, 28 september 2012

Betreft: Verzoek tot heroverweging GON

Geachte Heren Bos en Kamp,

Vereniging RONA, Regionaal Overleg Noordelijke Aftakking, behartigt de belangen van bij haar aangesloten bewonersgroepen langs **IJssellijn, Twentellijn en Twentekanaallijn**. Minimaal 67.000 mensen wonen binnen 200 m van het spoor. Zij worden ernstig bedreigd op het gebied van leefbaarheid, externe veiligheid en waardedaling onroerend goed.

1. Prognose vervoersvraag is niet reëel

- capaciteit Betuweroute wordt niet benut;
- vervoersvraag neemt nu al af, onderzoeksrapporten geven een prognosedaling van 20%;
- vervoerders kiezen nu al andere routes en modaliteiten, mogelijke verschuiving van 9% ;

2. Het gaat veel meer geld kosten dan begroot

- het nu gereserveerde budget zal grotendeels opgaan aan directe maatregelen aan de infrastructuur zelf;
- de investeringen voor het goederen vervoer bedragen 0.9 tot 1 miljard (schatting I&M);
- alle kosten die gemaakt moeten worden om aan wettelijke normen te voldoen leiden tot budgetoverschrijding, en zijn uiteindelijk nog onvoldoende voor leefbaarheid en veiligheid;
- in de MKBA-analyse zijn vermindering van lokale economische, toeristische en ruimtelijke ontwikkeling niet meegenomen, evenals waardedaling onroerend goed. De analyse geeft 0,41 en 0,45 voor GON (bron I&M);

3. Wettelijke waarborgen zijn onvoldoende of bestaan niet

- geluid: maatregelen bij bestaand spoor zijn minder dan bij nieuw spoor, of worden niet uitgevoerd omdat het praktisch onuitvoerbaar of te duur is;
- trillingen: geen wettelijke waarborgen tegen overlast en schade;
- gevaarlijke stoffen: geen maatregelen omdat aantal wagons onder de risiconorm gehouden wordt, maar hierop wordt slechts eens in de vijf jaar achteraf gehandhaafd;
- veiligheid is nu theoretische rekensom, maar in de praktijk ontstaan vele direct gevaarlijke situaties, openbare cijfers liegen er niet om;
- economische schade: geen enkele regeling of waarborg;

4. De bijverschijnselen zijn onacceptabel

- dichtligtijden overwegen en daardoor toename verkeersdruk in de omgeving;
- aantasting stadsgezichten en visuele vervuiling door geluidsschermen;
- afname bereikbaarheid hulpdiensten;
- tenminste 67.000 bewoners worden direct of indirect in hun woongenot, leefbaarheid en gezondheid bedreigd;

Daarom verzoeken wij u dringend de plannen voor Goederenroutering Oost Nederland als onderdeel van het Programma Hoogfrequent Spoor te heroverwegen.

Met vriendelijke groet,

Johan Laman Trip, Voorzitter **RONA**
Oerbosdijk 1
7437 TZ Bathmen

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer J. Laman Trip
RONA
Oerbosdijk 1
7437 TZ Bathmen

Kenmerk: 201200236

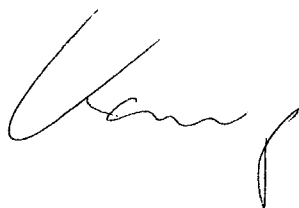
Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Laman Trip,

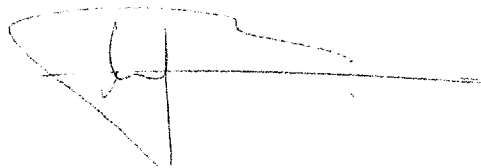
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200237

Tweede Kamer
De heer W.J. Bos
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

datum
28 september 2012

referentie
12/Statement

telefoonnummer
020 - 655 82 01

Betreft: *ABU-statement* september 2012

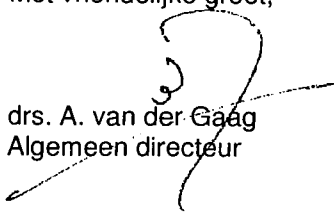
Geachte heer Bos,

Met grote belangstelling volgt de ABU (Algemene Bond Uitzendondernemingen) de (in)formatiebesprekingen voor een nieuw kabinet die thans gaande zijn. Wij hopen dat de besprekingen leiden tot een programma voor een sterk Nederland.

Ten behoeve van de (in)formatiebesprekingen doet de ABU een aantal belangrijke aanbevelingen die betrekking hebben op de flexibele arbeidsmarkt en de uitzendsector in het bijzonder. Deze leest u in bijgaand statement, waarin we ook nog eens kort de belangen en de betekenis van de uitzendsector voor onze economie weergeven.

Wij hopen dat onze boodschap bijdraagt aan uw overwegingen en zijn weerklank mag krijgen in het regeerakkoord en daarmee het arbeidsmarktbeleid van de komende jaren.

Met vriendelijke groet,

drs. A. van der Gaag
Algemeen directeur

Biilage

Tweede Kamer
De heer H.G.J. Kamp
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

datum
28 september 2012

referentie
12/Statement

telefoonnummer
020 – 655 82 01

Betreft: *ABU-statement* september 2012

Geachte heer Kamp,

Met grote belangstelling volgt de ABU (Algemene Bond Uitzendondernemingen) de (in)formatiebesprekingen voor een nieuw kabinet die thans gaande zijn. Wij hopen dat de besprekingen leiden tot een programma voor een sterk Nederland.

Ten behoeve van de (in)formatiebesprekingen doet de ABU een aantal belangrijke aanbevelingen die betrekking hebben op de flexibele arbeidsmarkt en de uitzendsector in het bijzonder. Deze leest u in bijgaand statement, waarin we ook nog eens kort de belangen en de betekenis van de uitzendsector voor onze economie weergeven.

Wij hopen dat onze boodschap bijdraagt aan uw overwegingen en zijn weerklank mag krijgen in het regeerakkoord en daarmee het arbeidsmarktbeleid van de komende jaren.

Met vriendelijke groet,

drs. A. van der Gaag
Algemeen directeur

Bijlage

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer drs. A. van der Gaag
Algemene Bond Uitzendondernemingen
Postbus 144
1170 AC Badhoevedorp

Kenmerk: 201200238

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Van der Gaag,

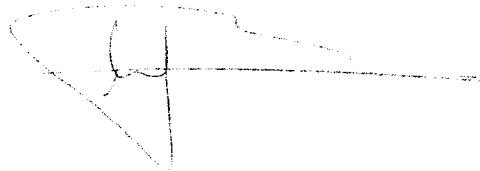
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

BUAT, Platform voor Molukkers
IOC, Inspraakorgaan Chinezen
IOT, Inspraakorgaan Turken
Lize, overlegpartner Rijksoverheid Zuideuropese gemeenschappen
OCaN, Overlegorgaan Caribische Nederlanders
SMN, Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders
SIO, Surinaams Inspraakorgaan
VON, Vluchtelingen Organisaties Nederland

Aan: Tweede Kamer der Staten Generaal
Informateurs/Regentenkamer
T.a.v. dhr. W. Bos
Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

Coördinerend secretariaat LOM samenwerkingsverbanden
Maliebaan 13, 3581 CB Utrecht

Datum: 28-09-2012
Kenmerk: LOMTB201223
Betreft: Integratiebeleid

Geachte dhr. W. Bos

In het kader van de huidige formatiebesprekingen vragen de samenwerkingsverbanden van het Landelijk Overleg Minderheden (LOM) uw aandacht voor het volgende.

Integratiebeleid is in beginsel onderdeel van algemeen beleid met als doel het bevorderen van participatie en emancipatie en het bestrijden van achterstand en achterstelling. Dit algemeen beleid dient elke bevolkingsgroep in voldoende mate te bereiken. Aanvullend specifiek beleid en voorzieningen zijn nodig als bepaalde groepen, waaronder etnische minderheden niet evenredig worden bereikt en/of nauwelijks aansluiting vinden bij het algemeen beleid of voorzieningen.

Dit integratiebeleid vormt het aandachtsgebied en de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het nieuwe kabinet, met name gericht op het bestrijden van discriminatie, vergroten van participatie in onderwijs en werk, emancipatie en het bevorderen van sociale cohesie in de Nederlandse samenleving (zie bijlage voor een meer volledig overzicht).

Integratie is op de eerste plaats de verantwoordelijkheid en het werk van de mensen zelf. Het is de taak van de centrale overheid om ervoor te zorgen dat de inzet van de gemeenschap en de

overheid elkaar versterken. Het integratiebeleid verdient dan ook in het nieuwe kabinet een ministerie die dit kabinetsbrede integratiebeleid coördineert. Dit houdt in dat de bewindspersoon de integrale aanpak en de werking van het generieke beleid bewaakt. Gelet op de omslag van specifiek naar generiek beleid is het juist nu van belang dat er toezicht is op de coherentie van de maatregelen die van invloed zijn op integratie. De ervaring leert dat zonder een coördinerende bewindspersoon, de aandacht voor de specifieke maatschappelijke positie van etnische minderheden, hun problemen en inbreng onvoldoende gewaarborgd is bij de vakministeries. Met als gevolg dat algemeen beleid de minderheden onvoldoende bereikt en niet het beoogde effect sorteert.

Het ligt in de rede de coördinerend minister aan te haken bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Daar ligt de meest directe relatie met de gemeenten die in het integratiebeleid een steeds centralere rol zijn gaan spelen en het bestuursniveau vormen dat het dichtst bij de alledaagse praktijk van het integratieproces staat.

Ten behoeve van onze achterban, 1,5 miljoen Nederlanders met een migrantenachtergrond, verzoeken we u dringend om deze overweging mee te nemen in de opstelling van uw plannen voor een nieuw kabinet.

Met de meeste hoogachting,

De coördinerend voorzitter LOM-samenwerkingsverbanden,

Mr. Roy Ho Ten Soeng

Bijlage:

Maatregelen ten behoeve van integratie etnische minderheden

Van: Landelijk Overleg Minderheden
Aan: Informateurs en onderhandelaars
Datum: 28 september 2012

Meer werk

- Het voorkomen en bestrijden van discriminatie op de arbeidsmarkt krijgt de hoogste prioriteit.
- Overheidsorganisaties gaan voorop in het streven naar zoveel mogelijk diversiteit in het personeelsbestand. Bedrijven informeren hun ondernemingsraden over de wijze waarop zij inspelen op de diversiteit van de beroepsbevolking en publiceren dat in hun jaarverslag.
- De regering maakt afspraken met bedrijven en sectoren waar weinig leden van minderheidsgroepen werkzaam zijn en/of worden gekenmerkt door relatief veelvoorkomende discriminatie bij in-, door- en uitstroom.
- De jeugdwerkloosheid neemt steeds zorgwekkender vormen aan. Inspanningen om integratie te bevorderen zullen vruchteloos blijven als bijvoorbeeld één op de drie Marokkaans-Nederlandse jongeren werkloos is. Er zijn maatregelen nodig om de disproportioneel hoge werkloosheid onder deze jongeren terug te dringen.
- De 'warme overdracht' van MBO naar arbeidsmarkt wordt uitgebouwd. Met maatschappelijke organisaties wordt een programma opgezet om jongeren uit kansarme milieus aan kansrijke stageplaatsen, effectieve contacten en netwerken te helpen.

Sterker onderwijs

- Veel ouders hebben behoefte aan ondersteuning bij de opvoeding en het onderwijs van hun kinderen. De overheid faciliteert initiatieven die daaraan bijdragen.
- Ouderbetrokkenheid wordt actief bevorderd.
- De voorschool moet bereikbaar zijn voor alle peuters die met een taalachterstand opgroeien. De kwaliteit van voorscholen wordt verbeterd.
- Onderwijssegregatie is slecht voor de integratie en slecht voor de prestaties van migrantenleerlingen. Het bestrijden ervan is een overheidstaak. Ouderinitiatieven om onderwijssegregatie tegen te gaan worden met kracht ondersteund.
- De bestrijding van schooluitval wordt krachtig voortgezet, ook nu de moeilijke gevallen aan de beurt zijn. De voornaamste winst op het gebied van schooluitval is op dit moment te behalen met een verbetering van het onderwijs op VMBO en MBO opleidingen.

- Het 'stapelen' van onderwijs is voor leerlingen uit achterstandsgroepen een belangrijk middel om hun capaciteiten tot hun recht te laten komen. De belemmeringen om opleidingen te stapelen worden weggenomen.

- Leerlingen wordt nadrukkelijker en in een vroeg stadium gewezen op de arbeidsmarktkansen van opleidingsprofielen en beroepen.

Beter Nederlands

Er komt een op alle ingezetenen gericht taaloffensief om de beheersing van de Nederlandse taal te bevorderen. Niet afgestemd op afkomst, maar op mogelijkheden en ambities. De faciliteiten die de Wet educatie beroepsbevolking biedt, staan voor alle ingezetenen in gelijke mate open.

Minder armoede

- Armoede in Nederland neemt toe en verkleurt. Met name in de grotere steden is er veel armoede onder gezinnen uit etnische minderheden, vooral onder ouderen. Dat belemmert participatie. Het is ook een sta in de weg voor de ontwikkeling van de kinderen uit die gezinnen. Een krachtig armoedebeleid is daarom ook van wezensbelang voor het tegengaan van sociale uitsluiting.

- Op 1 januari 2012 zijn ouderen met een onvolledige AOW en aanvullende bijstand (AIO) zowel de dubbele heffingskorting als de koopkrachttegemoetkoming MKOB kwijtgeraakt. Dit als gevolg van de wet Geleidelijke afbouw van de dubbele heffingskorting in het referentieminimumloon tot een keer de algemene heffingskorting met uitzondering van het referentieminimumloon voor de Algemene Ouderdomswet. Dit wordt met terugwerkende kracht in de wet hersteld.

Effectievere jeugdzorg

Migrantenjongeren zijn ondervertegenwoordigd in de vrijwillige - en zwaar oververtegenwoordigd in de onvrijwillige jeugdzorg en GGZ. Er is een groep met psychische problemen of stoornissen die hiervoor niet tijdig wordt behandeld. Dat leidt tot verzwarende van de psychische en maatschappelijke problemen. Dit kan worden voorkomen door in zetten op vroegsignalering en effectieve behandelingen. Daarvoor dienen voorwaarden in de jeugdzorg te worden gecreëerd (kennis, kunde en capaciteit). Bij de hervorming van de jeugdzorg wordt dit aspect in nauwe interactie met migrantenouders en migrantenorganisaties ter hand genomen.

Steun aan emancipatie

- Vrouwen mogen voor het verwerven van zelfstandig verblijfsrecht niet afhankelijk zijn van hun man.

- Het programma van het COC en migrantenorganisaties om de emancipatie van homo's in gemeenschappen van minderheden te bevorderen wordt voortgezet.

- Politie en hulpverlening blijven zich bekwamen in het bieden van effectieve bescherming bij dreiging van eengerelateerd geweld en het ondersteunen van slachtoffers in het opbouwen van een zelfstandig bestaan. Samen met de migrantenorganisaties die het aangaat wordt verder gewerkt aan de preventie van eengerelateerd geweld.

Bestrijden van discriminatie

- Als wetsvoorstellen en maatregelen mogelijk discriminerend zijn moeten Tweede Kamerfracties een preadvies bij de Commissie Gelijke Behandeling kunnen inwinnen.
- Opsporing en vervolging van discriminatie verdienen meer aandacht.
- Er wordt sterker ingezet op preventief beleid in sectoren waaruit stelselmatig signalen van discriminatie worden ontvangen. Met die sectoren worden convenanten gesloten over het uitbannen van discriminatie.
- De overheid neemt actief stelling tegen beknotting van religieuze vrijheden zoals pogingen om zichtbare uitingen van de Islam uit het openbare leven te weren.

Sterkere rechtspositie

- De kosten voor naturalisatie moeten fors omlaag. Conform de adviezen van de ACVZ en de WWR moet het mogelijk zijn de oorspronkelijke nationaliteit naast de Nederlandse te behouden.
- Het actief kiesrecht moet worden opengesteld voor wie vijf jaar in Nederland woont.
- In Nederland geboren kinderen van ouders met een permanente verblijfsvergunning krijgen bij hun geboorte de Nederlandse nationaliteit.
- Het Europese recht en internationale verdragen inzake de rechten van vluchtelingen en migranten worden ruimhartig geïnterpreteerd. De uitspraken van het Europees Hof worden geëerbiedigd en nageleefd.

LOM
samenwerkingsverbanden

BUAT, Platform voor Molukkers
IOC, Inspraakorgaan Chinezen
IOT, Inspraakorgaan Turken
Lize, overlegpartner Rijksoverheid Zuideuropese gemeenschappen
OCaN, Overlegorgaan Caribische Nederlanders
SMN, Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders
SIO, Surinaams Inspraakorgaan
VON, Vluchtelingen Organisaties Nederland

Aan: Tweede Kamer der Staten Generaal
Informateurs/Regentenkamer
T.a.v. dhr. H. Kamp
Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

Coördinerend secretariaat LOM samenwerkingsverbanden
Maliebaan 13, 3581 CB Utrecht

Datum: 28-09-2012
Kenmerk: LOMTB201222
Betreft: Integratiebeleid

Geachte heer H. Kamp

In het kader van de huidige formatiebesprekingen vragen de samenwerkingsverbanden van het Landelijk Overleg Minderheden (LOM) uw aandacht voor het volgende.

Integratiebeleid is in beginsel onderdeel van algemeen beleid met als doel het bevorderen van participatie en emancipatie en het bestrijden van achterstand en achterstelling. Dit algemeen beleid dient elke bevolkingsgroep in voldoende mate te bereiken. Aanvullend specifiek beleid en voorzieningen zijn nodig als bepaalde groepen, waaronder etnische minderheden, niet evenredig worden bereikt en/of nauwelijks aansluiting vinden bij het algemeen beleid of voorzieningen.

Dit integratiebeleid vormt het aandachtsgebied en de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het nieuwe kabinet, met name gericht op het bestrijden van discriminatie, vergroten van participatie in onderwijs en werk, emancipatie en het bevorderen van sociale cohesie in de Nederlandse samenleving (zie bijlage voor een meer volledig overzicht).

Integratie is op de eerste plaats de verantwoordelijkheid en het werk van de mensen zelf. Het is de taak van de centrale overheid om ervoor te zorgen dat de inzet van de gemeenschap en de

overheid elkaar versterken. Het integratiebeleid verdient dan ook in het nieuwe kabinet een ministerie die dit kabinetsbrede integratiebeleid coördineert. Dit houdt in dat de bewindspersoon de integrale aanpak en de werking van het generieke beleid bewaakt. Gelet op de omslag van specifiek naar generiek beleid is het juist nu van belang dat er toezicht is op de coherentie van de maatregelen die van invloed zijn op integratie. De ervaring leert dat zonder een coördinerende bewindspersoon, de aandacht voor de specifieke maatschappelijke positie van etnische minderheden, hun problemen en inbreng onvoldoende gewaarborgd is bij de vakministeries. Met als gevolg dat algemeen beleid de minderheden onvoldoende bereikt en niet het beoogde effect sorteert.

Het ligt in de rede de coördinerend minister aan te haken bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Daar ligt de meest directe relatie met de gemeenten die in het integratiebeleid een steeds centralere rol zijn gaan spelen en het bestuursniveau vormen dat het dichtst bij de alledaagse praktijk van het integratieproces staat.

Ten behoeve van onze achterban, 1,5 miljoen Nederlanders met een migrantenachtergrond, verzoeken we u dringend om deze overweging mee te nemen in de opstelling van uw plannen voor een nieuw kabinet.

Met de meeste hoogachting,

namens de coördinerend voorzitter LOM-samenwerkingsverbanden,

Mr. Roy Ho Ten Soeng

Bijlage:

Maatregelen ten behoeve van integratie etnische minderheden

Van: **Landelijk Overleg Minderheden**
Aan: **Informateurs en onderhandelaars**
Datum: **28 september 2012**

Meer werk

- Het voorkomen en bestrijden van discriminatie op de arbeidsmarkt krijgt de hoogste prioriteit.
- Overheidsorganisaties gaan voorop in het streven naar zoveel mogelijk diversiteit in het personeelsbestand. Bedrijven informeren hun ondernemingsraden over de wijze waarop zij inspelen op de diversiteit van de beroepsbevolking en publiceren dat in hun jaarverslag.
- De regering maakt afspraken met bedrijven en sectoren waar weinig leden van minderheidsgroepen werkzaam zijn en/of worden gekenmerkt door relatief veelvoorkomende discriminatie bij in-, door- en uitstroom.
- De jeugdwerkloosheid neemt steeds zorgwekkender vormen aan. Inspanningen om integratie te bevorderen zullen vruchteloos blijven als bijvoorbeeld één op de drie Marokkaans-Nederlandse jongeren werkloos is. Er zijn maatregelen nodig om de disproportioneel hoge werkloosheid onder deze jongeren terug te dringen.
- De 'warme overdracht' van MBO naar arbeidsmarkt wordt uitgebouwd. Met maatschappelijke organisaties wordt een programma opgezet om jongeren uit kansarme milieus aan kansrijke stageplaatsen, effectieve contacten en netwerken te helpen.

Sterker onderwijs

- Veel ouders hebben behoefte aan ondersteuning bij de opvoeding en het onderwijs van hun kinderen. De overheid faciliteert initiatieven die daaraan bijdragen.
- Ouderbetrokkenheid wordt actief bevorderd.
- De voorschool moet bereikbaar zijn voor alle peuters die met een taalachterstand opgroeien. De kwaliteit van voorscholen wordt verbeterd.
- Onderwijssegregatie is slecht voor de integratie en slecht voor de prestaties van migrantenleerlingen. Het bestrijden ervan is een overheidstaak. Ouderinitiatieven om onderwijssegregatie tegen te gaan worden met kracht ondersteund.
- De bestrijding van schooluitval wordt krachtig voortgezet, ook nu de moeilijke gevallen aan de beurt zijn. De voornaamste winst op het gebied van schooluitval is op dit moment te behalen met een verbetering van het onderwijs op VMBO en MBO opleidingen.

- Het 'stapelen' van onderwijs is voor leerlingen uit achterstandsgroepen een belangrijk middel om hun capaciteiten tot hun recht te laten komen. De belemmeringen om opleidingen te stapelen worden weggenomen.

- Leerlingen wordt nadrukkelijker en in een vroeg stadium gewezen op de arbeidsmarktkansen van opleidingsprofielen en beroepen.

Beter Nederlands

Er komt een op alle ingezetenen gericht taaloffensief om de beheersing van de Nederlandse taal te bevorderen. Niet afgestemd op afkomst, maar op mogelijkheden en ambities. De faciliteiten die de Wet educatie beroepsbevolking biedt, staan voor alle ingezetenen in gelijke mate open.

Minder armoede

- Armoede in Nederland neemt toe en verkleurt. Met name in de grotere steden is er veel armoede onder gezinnen uit etnische minderheden, vooral onder ouderen. Dat belemmert participatie. Het is ook een sta in de weg voor de ontwikkeling van de kinderen uit die gezinnen. Een krachtig armoedebeleid is daarom ook van wezensbelang voor het tegengaan van sociale uitsluiting.

- Op 1 januari 2012 zijn ouderen met een onvolledige AOW en aanvullende bijstand (AIO) zowel de dubbele heffingskorting als de koopkrachttegemoetkoming MKOB kwijtgeraakt. Dit als gevolg van de wet Geleidelijke afbouw van de dubbele heffingskorting in het referentieminimumloon tot een keer de algemene heffingskorting met uitzondering van het referentieminimumloon voor de Algemene Ouderdomswet. Dit wordt met terugwerkende kracht in de wet hersteld.

Effectievere jeugdzorg

Migrantenjongeren zijn ondervertegenwoordigd in de vrijwillige - en zwaar oververtegenwoordigd in de onvrijwillige jeugdzorg en GGZ. Er is een groep met psychische problemen of stoornissen die hiervoor niet tijdig wordt behandeld. Dat leidt tot verzwarende van de psychische en maatschappelijke problemen. Dit kan worden voorkomen door in zetten op vroegsignalering en effectieve behandelingen. Daarvoor dienen voorwaarden in de jeugdzorg te worden gecreëerd (kennis, kunde en capaciteit). Bij de hervorming van de jeugdzorg wordt dit aspect in nauwe interactie met migrantenouders en migrantenorganisaties ter hand genomen.

Steun aan emancipatie

- Vrouwen mogen voor het verwerven van zelfstandig verblijfsrecht niet afhankelijk zijn van hun man.

- Het programma van het COC en migrantenorganisaties om de emancipatie van homo's in gemeenschappen van minderheden te bevorderen wordt voortgezet.

- Politie en hulpverlening blijven zich bekwamen in het bieden van effectieve bescherming bij dreiging van eergeerelateerd geweld en het ondersteunen van slachtoffers in het opbouwen van een zelfstandig bestaan. Samen met de migrantenorganisaties die het aangaat wordt verder gewerkt aan de preventie van eergeerelateerd geweld.

Bestrijden van discriminatie

- Als wetsvoorstellen en maatregelen mogelijk discriminerend zijn moeten Tweede Kamerfracties een preadvies bij de Commissie Gelijke Behandeling kunnen inwinnen.
- Opsporing en vervolging van discriminatie verdienen meer aandacht.
- Er wordt sterker ingezet op preventief beleid in sectoren waaruit stelselmatig signalen van discriminatie worden ontvangen. Met die sectoren worden convenanten gesloten over het uitbannen van discriminatie.
- De overheid neemt actief stelling tegen beknutting van religieuze vrijheden zoals pogingen om zichtbare uitingen van de Islam uit het openbare leven te weren.

Sterkere rechtspositie

- De kosten voor naturalisatie moeten fors omlaag. Conform de adviezen van de ACVZ en de WWR moet het mogelijk zijn de oorspronkelijke nationaliteit naast de Nederlandse te behouden.
- Het actief kiesrecht moet worden opengesteld voor wie vijf jaar in Nederland woont.
- In Nederland geboren kinderen van ouders met een permanente verblijfsvergunning krijgen bij hun geboorte de Nederlandse nationaliteit.
- Het Europese recht en internationale verdragen inzake de rechten van vluchtelingen en migranten worden ruimhartig geïnterpreteerd. De uitspraken van het Europees Hof worden geëerbiedigd en nageleefd.

0

0

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer mr. Roy Ho Ten Soeng
Voorzitter LOM-samenwerkingsverbanden
Maliebaan 13
3581 CB Utrecht

Kenmerk: 201200240

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Roy Ho Ten Soeng,

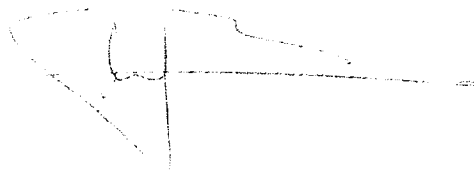
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

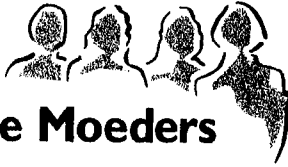
Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Moedige Moeders Nederland

Secretariaat - Frans Halsplantsoen 119,
2251 XD Voorschoten;
Telefoon 0620329109.
ablagerweij@yahoo.com

Aan de onderhandelaars van het Kabinet Rutte II,
T.a.v. de heer M. Rutte, de heer D. Samson
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

cc College van Zorgverzekeraars
cc Fractievoorzitters, Tweede Kamer der Staten Generaal
cc pers
cc de heer W. Bos, de heer H. Kamp

Betreft: Aanbevelingen voor in het komende Regeerakkoord

Voorschoten, 26 september 2012

Geachte heren,

Ons bewust van het feit dat U overstroomd wordt door verzoeken, desondanks het volgende.

De stichting Moedige Moeders Nederland is zeer bezorgd over ontwikkelingen, die er op wijzen dat er steeds meer jongeren verslaafd raken, wat voor de maatschappij, maar ook voor de gezinnen waarin de verslaafden verblijven, een zeer ernstige aanslag is.

Daarom hebben wij van gelegenheid gebruik gemaakt u ongevraagd, een aantal aanbevelingen, voor in het regeerakkoord te doen toekomen. De aanbevelingen zijn in onbepaalde volgorde geformuleerd.

- De bescherming van de jeugd tegen drugs is mislukt; de GGZ/Verslavingszorginstellingen zijn worden in toenemend bezocht door softdrugs/poliogebruikers.
- De meeste soft drugs zijn doorontwikkeld in hard drugs; waarbij nieuwe synthese drugs hun intrede hebben gedaan; een proces dat onverminderd doorgaat
- Door het gedogen en weggijken is Nederland een draaipunt geworden van productie en handel; nationale en internationale criminaliteit; ondanks de inspanningen van het Ministerie V&J.
  - meer strikte, meer confronterende preventie is nodig. Verplichte preventielessen drugs, alcohol, roken op basisscholen, met voorkeur door ervaringsdeskundigen;
  - Verplichte rookvrije, alcoholvrije, drugsvrije scholen t/m HBO;
  - Leeftijd start alcohol naar 18 jaar.
- Nu de Wietpas geen oplossing voor Nederland biedt, omdat mensen zich niet willen laten registreren. Shops die Europees bovendien een vreemd element zijn. De vier grote steden kunnen daarin dan geen uitzondering zijn. De vrees voor massale illegale handel is onterecht, als we kijken naar de sluitingen van coffeeshops in Terneuzen en Bergen op Zoom. Bovendien hebben wij vertrouwen in het oplossend vermogen van het Ministerie van Veiligheid & Justitie.

- Betreffende de discussie van de steeds stijgende zorgkosten en premiekosten, zijn wij zeer bezorgd:
  - Over een zeer grote in-transparantie van gedeclareerde kosten, ook voor behandelingen, door de verslavingszorg instellingen, bij de ziektekostenverzekeraars en via de AWBZ, en andere betalers.
  - Over de afwezigheid van data over succesvolle behandelingen en succesvolle re-integratie van ex-verslaafden, per programma, per jaar. (GGZ moet al in 2013 volledige openheid van zaken geven in plaats aangekondigde 2016)
  - Het in toenemende mate aanbieden van verslaving in stand houdende methodiek, ook ingegeven door de lobby van de farmacie om verslaving te positioneren als hersenziekte, waarbij de behandeling en dus de zorg kosten levenslang doorlopen.
  - Voor vele managers in de zorg, is "abstinente behandeling" een onbekend woord. Zij kennen –al dan niet aangezet door hun Raden van Bestuur- alleen "verslaving in stand houden, voorschrijven van pillen; intransparantie over resultaten, omzet vermeerderen. Dat zien wij als zonnekoningen gedrag, dat bij de woningcorporaties, door eerdere desinteresse in de politiek en door gebrekkig toezicht al tot grote drama's heeft geleid.
  - Vele verslavingsbehandelingen mislukken, anno 2012, doordat de nazorg na een succesvolle behandeling en het vervolg van de nazorg gebrekkig geregeld zijn waardoor onnodig veel terugval plaats vindt, ondanks het feit dat een verslaafde vaak 5 a 7 budgethouders om zich heen heeft
  - het onder druk zetten van –aantoonbaar succesvolle - klinische programma's, door beddenreductie en verminderen van de programma-behandel-duur, van de weinige klinische op abstinente gerichte behandelprogramma's die Nederland nog kent.
  - De wildgroei aan private verslavingsklinieken, die al dan niet op tal van exotische locaties behandelen
- Wij achten het zorgelijk dat de Schotse kliniek Castle Craig het vaakst door de Moedige Moeders organisaties wordt genoemd bij succes behandelingen; ook al omdat de familie dan een tijd rust heeft; een kliniek ook waar strikt op abstinente behandeling en 12 stappen onderdeel van de behandeling vormen.
- Ook betreffende de rechterlijke machtiging .... staan ouders van verslaafden machteloos, wat uiteraard ook niet in het belang van de verslaafde is.
- Verslaving volgens Moedige Moeders is deels genetisch, deels eigen gedrag, deels voorbeeldgedrag uit de directe omgeving en meegezogen worden in verkeerde aannames. Bij langer verslaafd zijn, treden tal van extra's handicaps op, zoals dakloos worden, opbouw van schulden en boetes, contact met politie en justitie, psychiatrische afwijkingen.

Aanbeveling.

Op grond van bovengenoemde aanleidingen verzoeken wij u vriendelijk het volgende op te nemen in het nog te vormen regeerakkoord

Wij danken u bij voorbaat.

Namens het Bestuur

A.P.A.M. van Zeeland, voorzitter

A.B. Lagerweij, secretaris

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw A.P.A.M. van Zeeland
Moedige Moeders Nederland
Frans Halsplantsoen 119
2251 XD Voorschoten

Kenmerk: 201200242

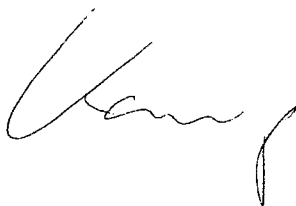
Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte mevrouw Van Zeeland,

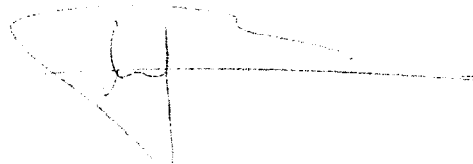
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200243

P.J. de Haas
Uilenveld 125
7827 GH Emmen
tel. 0591-546702

Aan de informateurs H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Ministerie van Algemene Zaken
Postbus 20001
2500 EA DEN HAAG>

Datum: 30 september 2012

Betreft: formatie

Heren,

Ik begrijp dat u het zeer druk heeft, maar toch wil ik, als reeds gepensioneerde oudere een geluid laten horen.

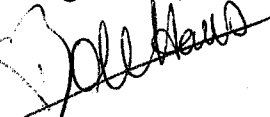
Het valt mij op dat er steeds wordt gesproken over het gemiddelde vermogen van de senioren van € 250.000,00. Dat is erg generalistisch: er zijn namelijk ook een heleboel ouderen die geen eigen huis (vrij) hebben maar een huurhuis.

En die nu ook nog een eigen risico voor de kiezen krijgen (met zijn tweeën) van € 700,00. En juist als je oudere bent heb je soms vaker de zorg nodig. Dit is des te pijnlijker als je leest dat de zorgverzekeraars grote winsten halen door inkoop van medicijnen.

Wij kunnen niet staken, demonstreren heeft geen zin, stemmen wel.

Wij maken ons grote zorgen voor de toekomst en hebben het gevoel uitgeknepen te worden na veertig jaar werken.

Hoogachtend,

P.J. de Haas

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer P.J. de Haas
Uilenveld 125
7827 GH Emmen

Kenmerk: 201200244

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer De Haas,

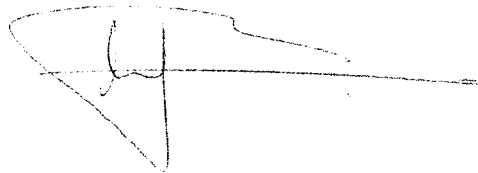
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

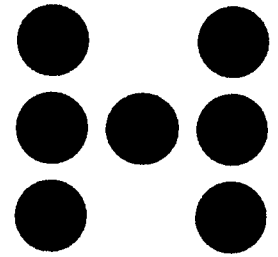

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

H-team

bevordert
herbestemming

Aan de (in)formateur(s)
P/a Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20008
2500 EA Den Haag

Trendbreuk in de ruimtelijke ordening vraagt offensief kabinetsbeleid

Amersfoort, 28 september

Geachte (in)formateur(s),

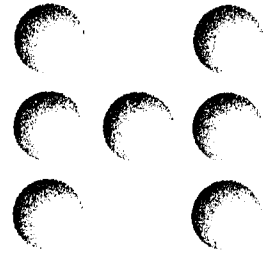
In het regeerakkoord zou de volgende passage moeten worden opgenomen:

Er is sprake van een trendbreuk in de ruimtelijke ontwikkeling van ons land. Van nieuwbouw en uitbreiding verschuift de aandacht naar renovatie, hergebruik en herbestemming.
Het kabinet zal systematisch nagaan welke ruimtelijke, fiscale en privaatrechtelijke aanpassingen nodig zijn en deze voortvarend en projectmatig aanpakken om het aanzien, de welvaart en de werkgelegenheid van Nederland een belangrijke stimulans te geven.

Er staat in Nederland 8 miljoen m² kantoorruimte, 1,8 miljoen m² winkels, 300.000 woningen en rond de 12 miljoen m² bedrijfsruimte leeg. Dit vertegenwoordigt meer dan 100 miljard Euro aan niet-functionele gebouwen. En dat is meer dan gezond is voor ons land. De omvang van het leegstandsprobleem kan niet alleen geweten worden aan de economische recessie, want dat zou impliceren dat de leegstand met het opbloeien van de economie weer zou verdwijnen. We weten dat het niet zo is. De leegstand is structureel en was ruim 10 jaar geleden al meetbaar. Nederland zit te ruim in zijn jasje.

De leegstand is het gevolg van een fundamentele en te laat opgemerkte verandering in de behoefte aan ruimte. De afgelopen decennia kunnen gekenmerkt worden als een periode van transitie. Van een industriële economie naar een diensteneconomie en vervolgens een verdere transitie naar een kenniseconomie. Denk aan Eindhoven dat zich in 20 jaar tijd van een postindustriële stad heeft weten te ontwikkelen tot de slimste stad van de wereld. Ook de sociale structuur van het land verandert snel. We zien een sterke trek naar de steden, waar we 20 jaar geleden nog het sub-urbane woonideaal op VINEX-locaties omarmden. We gaan naar een samenleving waar bijna 50% van de bevolking niet langer in gezinsverband woont, we werken anders. We zijn kortom in korte tijd een andere samenleving geworden.

Nationaal Programma
Herbestemming
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
t 033 - 421 73 40
info@herbestemming.nu
www.herbestemming.nu

We hebben mooie steden en landschappen, het thuis van bijna 17 miljoen Nederlanders. Geroemd over de hele wereld, gedocumenteerd in de geschilderde vergezichten. De kwaliteit van de ruimtelijke structuur is in belangrijke mate bepaald door de geschiedenis van 1000 jaar generaties bestuurders, burgers, architecten en civiele technici, die liefdevol en laag voor laag ons Nederland hebben opgebouwd, zorgvuldig geordend en gereguleerd en steeds opnieuw aangepast aan een nieuwe fase van onze maatschappelijke ontwikkeling. Het bouwtempo is de afgelopen 150 jaar sterk toegenomen. We hebben in die periode voor meer dan 12 miljoen Nederlanders woningen, werkplekken, winkels, steden en infrastructuur gemaakt.

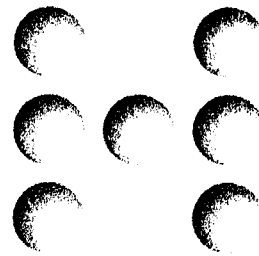
We zijn echter bij een historisch keerpunt aangekomen. De groei en de immense verandering van ons land is tot een abrupt einde gekomen. We zijn zelfs, kun je zeggen, doorgeschoten. Er wordt een lichte demografische groei verwacht voor de komende jaren, daarna wordt zelfs een krimp van de bevolking voor het hele land voorspeld. En daar komt bij dat zich nu een efficiency slag in het ruimtegebruik aan het voltrekken is. Zelfs al zou er alsnog een forse economische groei plaats vinden, dan zal dat niet meer tot groei van onze steden leiden. We nemen afscheid van de overdadige en soms morsige stedelijke groei en worden gedwongen zuiniger te worden. We gaan meer doen met hetzelfde. Beter benutten van infrastructuur, compacter wonen, minder scheiding in functies, hergebruik van bestaande gebouwen. We gaan ook niet langer de veranderingen in behoefte voorzien met nieuwe steden, we gaan de bestaande steden aanpassen aan de nieuwe tijd.

Het aanpassen van de ruimtelijke structuur van ons land aan de nieuwe behoefte is de opgave van de komende 10 jaar en verder. En dat is een grote uitdaging. Dat vergt nieuwe disciplines, nieuwe vaardigheden, nieuwe regelingen en wetten, nieuwe subsidieregels, nieuwe fiscale structuren, nieuwe bestuursstructuren, nieuwe ideeën. Zodat we ons unieke vestigingsklimaat van overzichtelijke steden in een open landschap kunnen versterken.

We moeten als bouwend Nederland (bouwers, overheid, ontwikkelaars, architecten) meetransformeren naar een nieuwe tijd en daar is een verandering in mentaliteit voor nodig. We moeten van het denken gericht op nieuwbouw, naar denken gericht op transformatie van gebouwen en gebieden. Het veranderen van ons handelen en denken zal wel eens de grootste opgave van de komende tijd blijken te zijn.

Wat het komende kabinet daar aan kan doen? Veel meer dan u denkt. Ondanks alle decentralisatie ontwikkelingen, onder de titel: decentraal wat kan, centraal wat moet, wordt de wet op de ruimtelijke ordening nog steeds in Den Haag vastgesteld en bewaakt. Maar ook de geldstromen gemoeid met de bouw, waaronder subsidies en investeringen in infrastructuur, komen uit Den Haag. En ook de huurwetgeving en fiscale structuren worden uiteindelijk op rijksniveau bepaald. En de rijksoverheid is bovendien zelf de grootste ontwikkelaar en eigenaar van vastgoed en kan het goede voorbeeld geven.

Het H-team, de denktank op het terrein van herbestemming, heeft zich ten doel gesteld de overgang naar de nieuwe praktijk te begeleiden met praktische adviezen. Om het concreet te maken hebben we een reeks maatregelen en strategieën bedacht om de nieuwe praktijk vanuit het Rijk te ondersteunen:

- Zorgen dat herontwikkeling dezelfde aandacht en faciliteiten krijgt; nu zijn beleid en regels vaak in het voordeel van nieuwbouw.
- Bestemmingsvrij maken van gebouwen; experimenten moeten helpen een jurisprudentie op te bouwen rond nieuwe (her)bestemmingsplan modellen.
- Fiscale aanmoediging van sloop en hergebruik, bijvoorbeeld door veel kortere afschrijvingstermijnen mogelijk te maken.
- Maatregelen treffen opdat eigenaren van verwaarloosde panden en terreinen worden aangeschreven om hen te dwingen te blijven investeren in de ruimtelijke ordening.
- Ons innovatieve ruilverkavelinginstrumentarium introduceren voor stadsvernieuwingsgebieden en verwaarloosde bedrijventerreinen, zodat herstructurering haalbaar wordt.
- Nieuwe bouwvoorschriften voor herontwikkeling van (kantoor)gebouwen om transformatie mogelijk te maken.

Vaak kosten deze maatregelen de rijksoverheid weinig, maar dragen bij aan de ontwikkeling van een nieuwe praktijk op gemeentelijk niveau.

Blijft over de vraag “Waarom zou u er iets aan doen”?

Omdat het welzijn en de welvaart van ons land afhangt van de vitaliteit van het stedelijk gebied. Er is geen discussie meer over dat onze steden, meer dan ooit, de katalysatoren van onze economische groei zijn. Steden die nauw aansluiten op de behoefte van de tijd, floreren, steden die disfunctioneel zijn raken in verval. Er treedt op dit moment al verwaarlozing van het stedelijk gebied op. Bezoek een bedrijventerrein, of een jaren zestig buurt, of een willekeurig buurtwinkelcentrum in een buitenwijk en ervaar het verlies aan kwaliteit. Sloop zal een onlosmakelijk onderdeel van de herstructureringsoperatie worden, evenals een grotere aandacht voor de karakteristieke gebouwen en buurten die de moeite waard zijn om in stand te houden. Immers het behoud van de ruimtelijke kwaliteit van Nederland is ook een economisch belang.

Nog veel belangrijker is dat deze maatregelen bijdragen aan een verbetering van de werkgelegenheid in de bouwsector. Geen van de bedrijfstakken in Nederland heeft zulke zware klappen gehad, er is sprake van een achteruitgang van meer dan 40% en bovenbedoelde aanpassingen op een nieuwe praktijk ondersteunen het herstel. Daar is beleid voor nodig en visie, evenals nieuwe coalities tussen private en overheidspartijen. Die bereidheid is groter dan ooit, een duw in de rug helpt op dit moment grote stappen voorwaarts te maken!

Wij zijn gaarne bereid tot nadere toelichting.

Namens het H-team en de Rijksbouwmeester
Duco Stadig, Rudy Stroink & Frits van Dongen

Het H-team is onafhankelijk en agendeert kwesties die herbestemming bevorderen. Tegen de achtergrond van een groeiende leegstand én een veranderende woon- en werkomgeving, pleit het H-team primair voor de herbestemming van karakteristiek vastgoed. Het H-team bestaat uit Duco Stadig (voorzitter), Jean Baptiste Benraad, Arno Boon, Frits van Dongen, Helen van Duin, Wessel de Jonge, Marinke Steenhuis en Rudy Stroink.

**Nationaal Programma
Herbestemming**
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
t 033 - 421 73 40
info@herbestemming.nu
www.herbestemming.nu

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer D. Stadij
Nationaal Programma Herbesteding
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort

Kenmerk: 201200246

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Stadij,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

CYBER SECURITY RAAD

Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
Ter attentie van de heer S.A. Blok, fractievoorzitter
Ter attentie van de heer H.G.J. Kamp, informateur
Postbus 30836
2500 GV Den Haag

Den Haag, 28 september 2012.

De Cyber Security Raad is een onafhankelijke adviesraad voor de Nederlandse regering, geïnstalleerd op 30 juni 2011. Door haar publiek-privaat-wetenschappelijke samenstelling is zij bij uitstek geschikt om vanuit een gezamenlijke dialoog te komen tot concrete adviezen. In het onderstaande advies wordt de noodzaak benadrukt om bewust te investeren in een open en veilige digitale samenleving.

Incidenten in het digitale domein nemen toe in omvang en complexiteit, met toenemende impact op de samenleving. Zowel verstoring van dienstverlening als economische schade zijn het gevolg. De Cyber Security Raad doet daarom een dringend beroep op de regering om in de komende regeerperiode de huidige aanpak rondom digitale veiligheid voort te zetten en aanvullende investeringen te doen.

Op weg naar een open en veilige digitale samenleving

In toenemende mate zijn we afhankelijk van een open, goed functionerende en veilige digitale omgeving. Onze welvaart, economische stabiliteit en persoonlijk welbevinden zijn hier enorm bij gebaat.

Soms is de huidige afhankelijkheid expliciet en voor iedereen herkenbaar: zo kunnen we niet buiten ons dagelijks emailverkeer, het bezoeken van websites en internetbankieren, waarbij verstoringen (zelfs van korte duur) ongewenst zijn. Vaak gebruiken we het digitale domein echter meer impliciet en zijn we ons veel minder bewust van het feit dat ook dat deel ernstig verstoord kan raken als de beveiliging niet op orde is. Daarbij kunnen we denken aan het gebruik van betaalautomaten, de dienstregeling in het openbaar vervoer en het functioneren van de vitale infrastructuur. Maar ook de wijze waarop we onze persoonlijke gegevens toevertrouwen aan bijvoorbeeld sociale media en aan dienstverleners op het internet, maakt duidelijk hoe kwetsbaar we soms zijn. Als daar storingen ontstaan als gevolg van foutief menselijk handelen, technische storingen of doelbewuste digitale inbreuken, worden de gevolgen pijnlijk duidelijk en beseffen we, feitelijk te laat, onze toegenomen afhankelijkheid.

Misbruik van het digitale domein varieert van hacken, via georganiseerde criminaliteit tot spionage en sabotage. Daarnaast ontzeggen bepaalde buitenlandse overheden hun burgers internettoegang of volgen zij het gebruik van de digitale omgeving door haar burgers in detail. Ook zijn er partijen die er bij gebaat zijn om bepaalde delen van het digitale domein (tijdelijk) onbruikbaar te maken. Naast enorme financiële schade staan daardoor ook burgerrechten op het spel en wordt vertrouwelijke, persoonlijke informatie gelekt en misbruikt.

In Nederland onderkennen overheid, bedrijfsleven en wetenschap deze dreigingen. Daarom wordt hard gewerkt aan de uitvoering van de Nationale Cyber Security Strategie. Een veilige digitale omgeving is slechts mogelijk indien iedereen in zijn of haar eigen omgeving nog bewuster en veiliger omgaat met het digitale domein. Daarom werkt de Cyber Security Raad aan het vergroten van dit bewustzijn.

Daarbij adviseert de CSR over noodzakelijke beveiligingsmaatregelen, het samen werken aan oplossingen voor bestaande en nieuwe uitdagingen in dit digitale domein, het versterken van onderzoek en onderwijs en het werken aan voldoende opsporings- en responscapaciteit.

De CSR meent dat de overheid een geïntegreerde aanpak van de veiligheid van het digitale domein dient te intensiveren en deze in samenspraak met bedrijfsleven en wetenschap verder dient te implementeren.

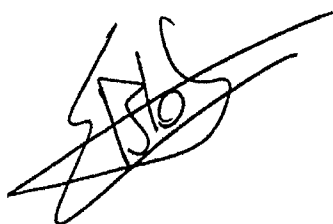
Daarvoor zijn de komende periode extra (structurele) investeringen noodzakelijk op het gebied van:

- Het vergroten van de bewustwording en de basisvaardigheden van de eindgebruikers ten aanzien van veilig gebruik van het digitale domein,
- Het beschermen van de digitale systemen in onze vitale infrastructuur;
- Het waarborgen van de digitale grondrechten;
- Opleidingen en onderzoek op het terrein van digitale veiligheid;
- Het monitoren van de veiligheid van onze netwerken (overheid en vitale sectoren);
- Het creëren van een gedeeld en gemeenschappelijk beeld van de dreigingen, mede door actiever delen van informatie;
- De opsporing en vervolging van cybercriminaliteit.

Naast deze extra investeringen – die ook ten behoeve van het bedrijfsleven komen - zullen mogelijk ook aanpassingen moeten worden doorgevoerd in de toepasselijke (internationale) wet- en regelgeving. Een open dialoog over verantwoordelijkheden en bevoegdheden van overheid, wetenschap en bedrijfsleven op dit terrein is noodzakelijk om te komen tot een integraal veiligheidsconcept. Oplossingen voor de onderkende problemen kunnen alleen in gezamenlijkheid en met een goed begrip voor de feitelijke situatie in het digitale domein worden bereikt. De Cyber Security Raad doet daarom een beroep op alle partijen om hier voldoende en gerichte aandacht aan te schenken.

Vanzelfsprekend is de Cyber Security Raad beschikbaar om u nader over deze voorgestelde aanpak te adviseren en staat zij klaar om de overheid gevraagd en ongevraagd te adviseren over digitale veiligheid.

Namens de Cyber Security Raad,

Eelco Blok
Co-voorzitter

Erik Akerboom
Co-voorzitter

Secretariaat Cyber Security Raad
Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
g.d.klein.baltink@nctv.minvenj.nl

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer E. Blok
Cyber Security Raad
Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag

Kenmerk: 201200248

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Blok,

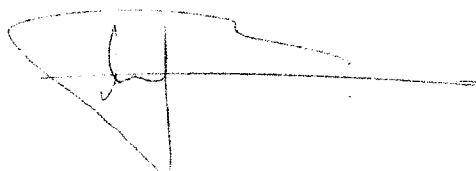
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de heer H.G.J. Kamp en
de heer drs. W.J. Bos
Binnenhof 1A
2513 AA DEN HAAG

Utrecht, 26 september 2012

Open brief van NPHF Federatie voor Gezondheid aan de informateurs

Het valt niet te ontkennen dat de toekomstbestendigheid van het Nederlandse zorgstelsel in het geding is. Volgens de NPHF Federatie voor Gezondheid zijn de problemen met het huidige zorgstelsel –o.a. betaalbaarheid, tekorten aan arbeidskrachten, kwaliteits- en veiligheidsproblemen, trage innovatie- terug te voeren op een dieper onderliggend probleem. Het Nederlandse gezondheid- en gezondheidszorgbeleid is tot dusver vooral gericht op het *exploiteren* van het bestaande, op een specialistische expertmodel geënt zorgsysteem. Dat expertmodel is in toenemende mate uitgehold en niet meer van deze tijd .

Het bestaande expertmodel is primair gericht op de behandeling en verzorging van patiënten met acute, enkelvoudige ziekten zoals die zich in de tweede helft van de 20ste eeuw manifesteerden. Doordat de ziektepatronen en doodsoorzaken in de 21ste eeuw vooral meervoudig en chronisch van aard zullen zijn, past dit model steeds minder. Veel van de beleidsmaatregelen die tot dusver worden genomen of voorgesteld, nemen het huidige specialistische expertmodel als uitgangspunt en proberen (financiële) systemen eromheen te bouwen, om het effectief en doelmatig te laten functioneren voor de groeiende groep patiënten met meervoudige en chronische gezondheidsproblemen. Echter, met dit model als basis is het zorgsysteem op de langere termijn niet meer te bemensen en bekostigen. Daarnaast 'produceert' het zorgsysteem onvoldoende gezondheid. Kortom, het huidige zorgstelsel met het expertmodel als basis functioneert teveel als een ziektezorgsysteem, en niet als een gezondheidszorgsysteem.

In de visie van de NPHF op een toekomstbestendig zorgstelsel staat daarom een *aanpassing* van het huidige zorgsysteem en het onderliggende expertmodel voorop. Dit betekent het doorvoeren van hervormingen, gebaseerd op een heldere inhoudelijke visie vanuit het principe van 'gezondheidsdenken'. Daarbij verdienen niet alleen de

kosten maar ook de baten – die op de langere termijn elders in andere sectoren neerslaan - waardering. De volgende twee echte hervormingen maken het Nederlandse zorgstelsel toekomstbestendiger.

Van nazorg naar voorzorg

Het zorgstelsel is alleen toekomstbestendig in te richten, wanneer het gehele systeem naar de voorkant van gezondheidsproblemen beweegt: niet het repareren van gezondheidsschade staat centraal, maar het zo gezond mogelijk houden van mensen. Dat is een reëel perspectief. Zo'n 50 procent van de ziektelast is vermijdbaar én we hebben de expertise (preventie en gezondheidsbevordering) beschikbaar. Bovenal is de beweging naar de voorkant van gezondheidsproblemen al ingezet. Denk bijvoorbeeld aan de toepassing van slimme internetoplossingen (=E-health), de concentratie van zorg, en de verschuiving van ziekenhuiszorg naar huisartsenzorg. De beweging naar de voorkant lijkt op het eerste gezicht kostenverhogend (extra uitgaven voor preventie) maar hoeft dat niet te zijn mits het tot ieders verantwoordelijkheid wordt gemaakt; zorgprofessionals, managers, beleidsmakers, bestuurders, financiers, politici en de burger die denken én handelen vanuit een gezondheidsperspectief, zullen andere keuzes maken ten aanzien van de te leveren of af te nemen gezondheidsdiensten. Bewegen naar de voorkant van problemen gaat op deze manier gepaard met een vitalere bevolking, innovatie, creativiteit en nieuwe werkwijzen. Dat levert uiteindelijk een veel beter rendement op, ook macro-economisch.

Optimaliseer de inzet van menskracht in de zorg

De groeiende problematiek van chronische aandoeningen is een belangrijke verklaring voor de almaar stijgende zorgkosten. Maar wie preciezer kijkt, weet dat het vooral gaat om de zorg voor mensen met multimorbiditeit (een combinatie van aandoeningen bij één persoon) waar de extra kosten worden gemaakt. Wat de NPHF betreft is het vooral zaak in te zetten op een optimalisering van de inzet van menskracht. Waar nu voor elke aandoening een aparte specialist aan het werk is, is het beter anders te gaan opleiden en inzetten zodat er zogenaemde 'multimorbiditeit' dokters en verpleegkundigen komen die meer preventief, persoonsgericht en coachend denken en handelen. De potentiële efficiencywinst in termen van bijvoorbeeld arbeidsproductiviteit is daarmee aanzienlijk.

Tot slot

De NPHF pleit dus voor gericht investeren vanuit een inhoudelijke lange termijn visie op de zorg voor de gezondheid. Echte hervormingen – bewegen van ziektezorg naar gezondheidszorg en het optimaliseren van de inzet van menskracht – impliceert een afgewogen mix van marktprikkels, overheidssturing en (professionele) zelfregulering, uitgaande van het principe van gezondheidsdenken. Daar zijn geen *golden bullets* voor.

Waar het om gaat is dat alle de te nemen kabinetsmaatregelen voor de zorg – bijvoorbeeld verhogen eigen bijdragen, inhoud basispakket, R&D beleid voor de zorg, opleiding- en onderwijsbeleid, financiering, kwaliteitsbeleid – instrumenteel zijn aan de genoemde hervormingen.

Daarbij dient in ogenschouw te worden genomen dat naar verwachting de kosten van de gezondheidszorg vooralsnog zullen blijven stijgen, onafhankelijk van welke maatregelen er worden genomen. Het kabinet kan beter dit gegeven als vertrekpunt nemen, dan het beschouwen als hét te bestrijden probleem. Hoewel op de korte termijn flinke besparingen kunnen worden gerealiseerd door lukraak te snijden, zal dat op de langere termijn weinig helpen om de baten te optimaliseren. Investeren in preventie loont. Iedere euro die geïnvesteerd wordt in preventie brengt een substantieel rendement voor de samenleving met zich mee. Kortom, gezondheid werkt.

Namens de NPHF Federatie voor Gezondheid

Willem Vermeend, voorzitter

Hans Baajens, directeur

Bijlagen:

- ❖ Open brief aan de Minister van VWS, dd. 20 juni 2012
- ❖ NPHF notitie betaalbaarheid van de zorg, dd. mei 2012
- ❖ Manifest Gezondheid Werkt, dd. maart 2012

O

O

N P H F

NEDERLANDSE PUBLIC HEALTH FEDERATIE

Zo'n 50 procent van de ziektelast is immers vermijdbaar én we hebben de expertise (preventie en gezondheidsbevordering) beschikbaar. Bovenal hebben we de beweging naar de voorkant van gezondheidsproblemen al ingezet.

Denk bijvoorbeeld aan de toepassing van slimme internetoplossingen (=E-health), de concentratie van zorg, en de verschuiving van ziekenhuiszorg naar huisartsenzorg. De beweging naar de voorkant, die zich in onze maatschappij breed manifesteert, lijkt op het eerste gezicht kostenverhogend (extra uitgaven voor preventie) maar is dat niet. Bewegen naar de voorkant van problemen gaat gepaard met een vitalere bevolking, innovatie, creativiteit en nieuwe werkwijzen. Dat levert uiteindelijk een veel beter rendement op, ook macro-economisch.

Van specialisten naar generalisten

In het discussiestuk wijst VWS terecht op de groeiende problematiek van chronische aandoeningen. Het is een belangrijke verklaring voor de almaar stijgende zorgkosten. Maar wie preciezer kijkt, weet dat het vooral gaat om de zorg voor mensen met multimorbiditeit (een combinatie van aandoeningen bij één persoon) waar de extra kosten worden gemaakt. Wat de NPHF betreft is het een misser dat de knop 'efficiënte zorgverlening' als belangrijkste toelichting meekrijgt dat we meer moeten doen tegen hetzelfde geld. Het gevaar is dat de oplossingen dan blijven steken in bedrijfsmatige concepten als geïntegreerde zorg en logistiek management. Wij zouden liever draaien aan een knop 'optimaliseren inzet van menskracht'. Waar nu voor elke aandoening een aparte specialist aan het werk is, kunnen we beter de mensen anders gaan opleiden en inzetten zodat er 'multimorbiditeits-generalisten' komen die meer preventief, persoonsgericht en coachend denken en handelen. De potentiële efficiencywinst in termen van arbeidsproductiviteit is enorm.

Echt hervormen levert meer op

Wij pleiten dus voor gericht investeren vanuit een inhoudelijke visie op de zorg voor de gezondheid. Echt hervormen – dus bewegen van ziektezorg naar gezondheidszorg – impliceert een afgewogen mix van marktprikkels, overheidssturing en (professionele) zelfregulering, uitgaande van het principe van gezondheidsdenken. Dit plaatst de discussie over betaalbare zorg in een ander, breder inhoudelijk perspectief en maakt de mogelijkheden én verantwoordelijkheden van burgers tot het startpunt van een reëel debat over ieders bijdrage. Gezondheid wordt zo een verantwoordelijkheid van iedereen: rijk, gemeenten, maatschappelijke organisaties, professionals én individuen. Het resultaat is betere zorg met een hogere opbrengst.

Willem Vermeend, voorzitter van de Nederlandse Public Health Federatie

---

Noot voor de redactie:

De voorzitter van de NPHF, Willem Vermeend is beschikbaar voor interviews over de open brief aan Minister Schippers van Volksgezondheid. Hiervoor kunt u contact opnemen met Hans Baaijens. Telefoon: 030-2729851 en mobiel 06-20600444.

De open brief is mede gebaseerd op twee NPHF documenten. Klik [hier](#) voor de notitie 'De betaalbaarheid van het Nederlandse gezondheidszorgstelsel voor toekomstige generaties. Een duiding vanuit een gezondheidsperspectief'. Klik [hier](#) voor de brief 'Gezondheid werkt! Preventie versterkt de economie.'

Meer informatie over de NPHF kunt u vinden op www.nphf.nl

Correspondentieadres:

p/a NIVEL, Postbus 1568, 3500 BN Utrecht

tel. 030-272 9851, email: nphf@nphf.nl, www.nphf.nl

De betaalbaarheid van het Nederlandse gezondheidszorgstelsel voor toekomstige generaties

Mei 2012

Een overzicht en duiding van de beleidsvoorstellen vanuit een gezondheidsperspectief

Onderlegger voor het gesprek van de NPHF met de SER

1. Inleiding

Beter presteren met minder inzet van middelen. Dát is de uitdaging waar de Nederlandse gezondheidszorg voor staat. De druk is groot door de toenemende zorgvraag, de verwachte tekorten aan arbeidskrachten in de gezondheidszorg, en de explosieve groei van de zorgkosten tegen het decor van een economische crisis. Momenteel wordt 13,2% van het bruto binnenlands product (bbp) besteed aan de gezondheidszorg en dit percentage neemt de komende jaren naar verwachting toe.¹ Naar leeftijd zijn het vooral de kosten voor de ouderen die opvallen, doordat ze nog harder stijgen dan bijvoorbeeld de ziekenhuiskosten.² Als gevolg van de hoge kosten is de betaalbaarheid van het gehele zorgsysteem voor toekomstige generaties in gevaar.

Tegen deze achtergrond heeft de gelegenheidscoalitie het Lenteakkoord gesloten met daarin een nieuw pakket aan bezuinigingsmaatregelen. Bezuinigingen op –en daarmee de betaalbaarheid van- het Nederlandse gezondheidszorgsysteem staan daarbij prominent op de agenda. In het verlengde daarvan heeft de SER een advies over de toekomstbestendigheid van de gezondheidszorg in voorbereiding. De Minister van VWS heeft de SER de opdracht gegeven om begin 2013 met een advies te komen waarin een aantal oplossingsrichtingen worden geschetst om de betaalbaarheid van het Nederlandse zorgstelsel op de langere termijn te borgen (zie www.ser.nl).

De NPHF vindt het belangrijk om zelf een visie/standpunt vanuit een gezondheidsperspectief op dit thema te formuleren en die in te brengen in het maatschappelijke debat. De indruk bestaat dat een *public health* geluid in het debat ontbreekt. Dit terwijl het denken in termen van gezondheid waardevolle

oplossingsrichtingen voor een toekomstbestendig zorgstelsel biedt zoals ook door de RVZ in diverse adviezen naar voren is gebracht.³

De onderhavige notitie beoogt een overzichtsanalyse te geven in hoeverre gezondheidsdenken ten grondslag ligt aan de bezuinigingsmaatregelen/hervormingen die momenteel worden voorgesteld om de toekomstbestendigheid van het Nederlandse gezondheidszorgsysteem (publieke gezondheid, *cure, care* en welzijn) te versterken. Concreet wordt (i) een beeld geschetst van de huidige kostenstructuur in de gezondheidszorg, (ii) een overzicht gegeven van de oplossingsrichtingen die nu worden voorgesteld, en (iii) een duiding/interpretatie van deze voorstellen vanuit een gezondheidsperspectief (*public health mindset*). In deze notitie worden de baten van de gezondheidszorg buiten beschouwing gelaten, omdat de visie van de NPHF daarop reeds in een eerdere notitie is beschreven.⁴

2. Aanpak

Om de doelen te realiseren is de volgende aanpak gehanteerd:

- i) **Huidige kostenstructuur:** Er is uit gegaan van macro-economische data van de gezondheidszorg. Het doel is om in kaart te brengen wat de kostenposten in de gezondheidszorg zijn, de trends hierin, evenals de determinanten van de kosten. Het overzicht in de kostenverdeling geeft inzicht in de grootste knelpunten wat betreft de betaalbaarheid van de gezondheidszorg en dus welke oplossingsrichtingen het meeste soulaas bieden. Het overzicht is hoofdzakelijk gebaseerd op de recente cijfers van het Centraal Planbureau (CPB).
- ii) **Voorgestelde oplossingsrichtingen:** Het overzicht van de voorgestelde oplossingsrichtingen, die op dit moment circuleren in de politiek, is gebaseerd op een beknopte literatuurstudie. De voorstellen zijn gecategoriseerd op basis van de typologie die de *Organisation of Economic Collaboration and Development* (OECD) in haar rapport *Value for money in health spending* gebruikt (zie bijlage I).⁵ De typologie maakt onderscheid tussen kostenbesparende maatregelen op macro en op micro niveau. Het macro-economische niveau betreft voorstellen voor maatregelen die het gehele systeem betreffen. Het micro-economische niveau betreft maatregelen die ingrijpen op de vraag naar zorg of het aanbod daarvan.

- iii) **Duiding/interpretatie van de voorstellen:** De duiding/interpretatie van de voorgestelde oplossingsrichtingen is gedaan vanuit een gezondheidsperspectief (*public health mindset*), en daarvan afgeleid de notie dat de menskracht in het zorgstelsel anders moet worden ingezet. De minister heeft de SER gevraagd een advies uit te brengen over de betaalbaarheid en koppelt daaraan ook de knelpunten op de arbeidsmarkt. Volgens prognoses kunnen deze tekorten oplopen tot zo'n 470.000 arbeidskrachten in 2025.⁶ De NPHF vindt dat beleidsmakers zich niet blind moeten staren op het aantal arbeidskrachten wat nodig is. Vanuit een gezondheidsperspectief is aannemelijk te maken dat het vooral een kwalitatieve kwestie betreft: hoe kan de beschikbare menskracht optimaal worden ingezet? Het gaat erom welke mix aan kennis en vaardigheden zorgprofessionals moeten hebben om adequaat de gezondheidsproblemen van de 21ste eeuw (chronische ziekten en multi-morbiditeit) het hoofd te bieden.⁷ Beide perspectieven worden hieronder toegelicht:

De *public health mindset* wordt gedefinieerd als een grondhouding waarin gezondheidsdenken –het zo gezond mogelijk houden van mensen– voorop staat. Als zodanig is het vergelijkbaar met een begrip zoals duurzaamheid. Iedereen, waar ook werkzaam in de gezondheidszorg, kan zich deze grondhouding aanmeten. Door vanuit dit perspectief de betaalbaarheid van het gezondheidszorgstelsel te beschouwen, wordt de relatie gelegd met het ultieme doel van gezondheidszorg zoals verankerd in de Grondwet, namelijk het treffen van maatregelen voor bevordering van de volksgezondheid in Nederland (artikel 22).

Op basis van een *public health mindset* wordt duidelijk dat het huidige zorgstelsel functioneert als een ziekenzorgsysteem in plaats van een gezondheidszorgsysteem; het komt pas in actie wanneer (onherstelbare) gezondheidsschade is opgetreden. Dit terwijl zo'n 50% van de ziektelast vermijdbaar is en er expertise beschikbaar is om gezondheidsschade (via preventie en gezondheidsbevordering) te voorkomen.⁸ Daar komt nog bij dat er grote sociaaleconomische gezondheidsverschillen bestaan, waardoor de vermijdbare ziektelast onevenredig zwaar ten laste van de sociaal zwakkeren in de samenleving komt.⁹

Op basis van een gezondheidsperspectief kan vervolgens worden beargumenteerd dat de beschikbare *menskracht in de 21ste eeuw* anders moet worden aangewend. Er is een groeiend besef dat zorgprofessionals fundamenteel anders moeten gaan denken en handelen. Zo houdt de RVZ een pleidooi voor zorgprofessionals die zich meer richten op het voorkomen van ziekten (preventie), en patiënten coachen bij hun zelfmanagement.⁴ In aanvulling daarop wordt gewezen op de groeiende disbalans tussen generalisten en specialisten.⁷ Te veel zorgprofessionals zouden te specialistisch werken waardoor ze langs elkaar heen werken. Onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat een patiënt van 65 jaar of ouder gemiddeld vier specialisten per jaar consulteert.¹⁰ Als door de inzet van meer huisartsen en andersoortige generalisten dit aantal verminderd zou kunnen worden, wordt potentieel het aantal coördinatieproblemen gereduceerd en daarmee fragmentatie, kwaliteitsverlies en inefficiënties tegengegaan. Per saldo zou dat een kwaliteitsverhoging en een efficiëntere inzet van de beschikbare menskracht kunnen betekenen.

Om de betaalbaarheid van het zorgstelsel voor toekomstige generaties te waarborgen lijkt het dus van belang die oplossingsrichtingen te kiezen die maken dat enerzijds het zorgstelsel meer gericht is op voorzorg, en anderzijds dat de beschikbare menskracht anders wordt aangewend; zorgprofessionals in de 21ste eeuw hebben andere kennis en vaardigheden nodig.

3. Huidige kostenstructuur

De kosten voor zorg en welzijn in Nederland lagen in 2010 op €77,8 miljard en vertonen een stijgende lijn. Hiervan is 83% publiek gefinancierd.¹ De uitgaven voor zorg per hoofd van de bevolking stijgt momenteel sneller dan de uitgaven aan zorg als percentage van het bbp¹¹. Uitgaande van de continu groeiende kosten, is het zinvol te bezien waar deze kosten precies liggen. In tabel 1 is te zien wat de uitgaven per aanbieder in 2010 waren. De medisch-specialistische zorg is het duurst, maar de ouderenzorg is de snelst stijgende kostenpost², met oplopende kosten naar leeftijd tot boven de €15.000 per jaar voor een 85+'er.¹²

De zorguitgaven zijn de afgelopen decennia constant gestegen. Sinds de jaren '60 van de vorige eeuw lopen de zorguitgaven op. De zorguitgaven per hoofd van de bevolking zijn toegenomen van 484 euro in 1972 tot 4809 euro in 2008. De toename als percentage

van het bbp is in diezelfde periode toegenomen van 9% tot net boven de 13%. Ook voor de komende jaren wordt uitgegaan van stijgende zorguitgaven.¹³

De macro-economische data betreffen collectieve kosten. Dit wil zeggen dat het een som is van alle zorguitgaven die voor rekening komen van de overheid en de wettelijke collectieve ziektekostenverzekeringen. Wettelijk verplichte premiebetalingen vallen dus ook onder de collectieve kosten van de zorg.¹³ De collectieve zorguitgaven zijn hoog en stijgen dus continu. Hiermee staan de collectieve uitgaven van de zorg op een derde plaats bij de collectieve zorguitgaven.

Tabel 1: Jaarlijkse uitgaven (2010) per aanbieder in miljarden.

	<i>Uitgaven (absoluut)</i>	<i>Percentage</i>
Curatieve zorg		
Ziekenhuizen, specialistenpraktijken	€22,4	28,8%
Verstrekkers geestelijke gezondheidszorg	€5,4	6,9%
Huisartsen, tandartsen, paramedische praktijken	€7,4	9,5%
Leveranciers van geneesmiddelen, therapeutische middelen	€9,1	11,7%
Verstrekkers van ondersteunende diensten en overige gezondheidszorg	€6,6	8,5%
Langdurige zorg		
Verstrekkers van ouderenzorg	€16,0	20,6%
Verstrekkers van gehandicaptenzorg	€7,9	10,2%
Overig		
Beleids- en beheersorganisaties	€3,0	3,8%
Totaal	€77,8	100%

Bron: CPB, 2010.

De kostenstijging heeft te maken met de volumegroei (reële groei) en de stijgende prijzen (kosten) in de zorgsector. Het is in de zorg moeilijk om een helder afgebakend onderscheid tussen beiden te maken.¹³ De determinanten, op volgorde van invloed, zijn zorgvraag (gerelateerd aan de demografie en epidemiologie), veranderingen in zorgaanbod (inclusief technologische ontwikkelingen) en een prijsstijging bovenop de gemiddelde inflatie.³

Daarnaast doet het fenomeen zoals beschreven in de wet van Baumol zich voor: deze wet stelt dat naarmate de arbeidsproductiviteit in de marktsector stijgt, de publieke

dienstverlening relatief steeds duurder wordt. Dit komt doordat de arbeidsproductiviteit in de publieke sector daar veel minder en soms zelfs niet kan stijgen. Activiteiten als mensen wassen kan immers niet sneller, een auto produceren wel. In vergelijking met andere sectoren zoals de industrie raakt de zorg qua arbeidsproductiviteit steeds meer achterop. Aangezien de loonkosten wel meestijgen, wordt de zorg relatief steeds duurder. Het onderkennen van de wet van Baumol is van belang gegeven dat gemiddeld 55% van de zorgprijs bestaat uit loonkosten.¹⁴

Internationaal perspectief

Volgens cijfers van de OECD geeft Nederland meer geld uit aan zorg dan het OECD gemiddelde en behoort het zelfs tot de top 3. Ook wordt in Nederland naar verhouding het meest van de uitgaven collectief bekostigd (86%). In absolute termen betekent het dat \$4914 per hoofd van de bevolking wordt uitgegeven aan zorg (gecorrigeerd voor koopkrachtpariteit), wat goed is voor een vierde plaats en ver boven het OECD gemiddelde ligt. Een relatief lichtpuntje is dat de jaarlijkse groei gemiddeld 4,4% is. Hoewel dit boven het OECD gemiddelde ligt, levert het Nederland slechts een twaalfde plek op.

Bron: OECD, 2011: *Health at a Glance 2011: OECD Indicators*. OECD Publishing.

De voorspelde trends van het CPB duiden op een verdere toename van de zorguitgaven. Er zijn verschillende scenario's uitgewerkt, waarin wordt voorspeld hoe de kosten in de zorg zich onder verschillende omstandigheden zullen ontwikkelen. De voorspellingen van de verschillende scenario's lopen uiteen, maar wanneer er niet ingegrepen wordt, zal in 2040 22% van het bbp naar de gezondheidszorg gaan.²

4. Overzicht van de voorgestelde oplossingsrichtingen

Tegen de achtergrond van de stijgende kosten wordt een breed scala aan voorstellen gedaan om de kosten te beheersen. Deze zijn in tabel 2 opgenomen. Als basis voor de categorisering van de voorstellen, is het OECD *framework* uit het rapport *Value for money in health spending* gebruikt (zie bijlage I). Om het overzicht te maken zijn diverse bronnen geraadpleegd (zie bijlage II). Sommige kostenbesparende mogelijkheden zoals de numerus fixus en het opleidingsfonds (A3) als de poortwachter (B2) zijn buiten beschouwing gelaten omdat ons daar geen concrete voorstellen voor bekend zijn.

Tabel 2: Overzicht van voorgestelde oplossingsrichtingen

A. Macro-economische voorstellen gericht op kostenvermindering	
<i>A1-A2: Loon- en prijsbeleid</i>	<ol style="list-style-type: none"> <u>Bevriezen lonen</u> De lonen niet laten meestijgen om de kosten te drukken. <u>Vrije prijsvorming</u> Het percentage B-segment van DBC's/DOT's verhogen.
<i>A3-A4: Volumecontrole input (arbeid, gebouwen, technologie)</i>	<ol style="list-style-type: none"> <u>Private investeringen en winst mogelijk maken</u> Welbeschouwd betreft dit niet een volumebeperking, maar een volume uitbreiding, een extra kapitaalinjectie. Aanname is wel dat door de druk van aandeelhouders middelen naar verloop van tijd efficiënter worden ingezet. <u>Centralisatie van zorg (Focus factories)</u> Door complexe medisch specialistische zorg te centraliseren worden volumerestricties qua input ingebouwd.
<i>A5: Budgetbeperkingen</i>	<ol style="list-style-type: none"> <u>Moderniseren AWBZ</u> Feitelijk een overgang van een verzekeringsstelsel naar een omslagstelsel onder de WMO. De wettelijke aanspraak op AWBZ zorg verdwijnt, waardoor de zorgvraag wordt begrenst. <u>Macrobudget</u> Wanneer de totale ziekenhuisuitgaven het jaarlijkse macrobudget overschrijden, krijgen alle ziekenhuizen achteraf een omzethelling opgelegd naar hun landelijk marktaandeel. <u>Verkleinen van het basispakket</u> Het basispakket verkleinen waardoor de aanspraken op zorg worden verminderd. Juist de geïndiceerde preventie, GGZ, eerstelijnszorg staat op de nominatie om te worden geschrapt.
<i>A6: Van collectief naar privaat</i>	<ol style="list-style-type: none"> <u>Verhogen eigen risico (mogelijk inkomensafhankelijk)</u> Maatregel om het zorggebruik te verminderen door burgers bewuster te maken van de kosten van zorg. <u>Verhogen eigen bijdrage (mogelijk inkomensafhankelijk)</u> Het verhogen van eigen bijdragen met als doel een hoger financieel risico voor burgers. Verlicht collectieve lasten.
<i>A7: Overige maatregelen</i>	<ol style="list-style-type: none"> <u>Sin-taxes en sin-premies</u> Belasting en andere interventies tot minderen of beperken van gezondheidschadende producten. Voorbeeld: belasting op naar het vetgehalte van producten (vet-tax).
B. Micro-economische voorstellen gericht op efficiëntieverhoging.	
BI. Vraaggestuurd	
<i>B1: Preventie en gezondheidsbevordering</i>	<ol style="list-style-type: none"> <u>Inshared zorgverzekering</u> Geld dat overblijft na een jaar, gaat terug naar de verzekerden. Die krijgen een financiële prikkel om minder schade te declareren. <u>Preventie in het basispakket</u> Preventieve interventies opnemen in het basispakket en dus vergoeden onder de ZvW, zonder risico voor de verzekeraars.
<i>B2: Poortwachter</i>	-
<i>B3: Geïntegreerde coördinatie</i>	<ol style="list-style-type: none"> <u>Integrale bekostiging</u> Een oplossing waarbij ketenzorg bij een zorggroep op basis van zorgstandaarden worden ingekocht. <u>Persoonsgebonden budget/ cliëntvolgende financiering</u> Budget aan de burger (per zorgindicatie) uitgekeerd om zelf zorg te kopen.
<i>B4-B5: Verbeterd doctor-patiënt contact en I(C)T-gebruik</i>	<ol style="list-style-type: none"> <u>E-health/ self-management</u> Inzet van innovaties in I(C)T om kosten van patiënt-dokter contact te verminderen.

Tabel 2 gecontinueerd

BII. Aanbodgestuurd	
<i>B6: Extramuralisering van zorg</i>	-
<i>B7: Rol van zorginkopers verfijnen</i>	<p>16. <u>Preventiefonds</u> Het oprichten van een fonds waarin ledere zorgverzekeraar stórt om hieruit vervolgens concurrentievrij preventie te financieren.</p> <p>17. <u>Regelvrije regio's</u> Samenwerking tussen gemeenten en verzekeraars door zo min mogelijk regels op te stellen en enkel een vast bedrag per inwoner per jaar toe te kennen.</p>
<i>B8: Verbeteren contract-/ aankoop-/ betalingsysteem</i>	18. <u>Health transfer systeem</u> Resultaten van preventieve interventies blijven in punten bij de verzekeraar die de Interventies geïnitieerd heeft. Verzekeraar compenseren elkaar voor gemaakte kosten.
<i>B9: Verhogen onafhankelijkheid zorgaanbieders</i>	<p>19. <u>Externe uitvoering en marktwerking</u> Vergroten van de marktwerking door o.a. het B-segment van de DBC's/DOT uit te breiden en het financiële risico voor verzekeraars te vergroten door de nacalculatie af te schaffen.</p> <p>20. <u>Per capita betaling</u> Betaling van de zorgaanbieder per burger die onder zijn regie in het zorgsysteem staat.</p> <p>21. <u>Pay-for-performance (P4P)</u> Betaling van de zorgverlener/zorgaanbieder op basis van zijn prestaties.</p> <p>22. <u>Populatiebekostiging</u> Het financieren van zorgverleners op basis van gezondheidsuitkomsten van de populatie waar zij verantwoordelijk voor is.</p>
<i>B10: Verbeteren financieringsmechanismen/ prikkels</i>	23. <u>DBC naar DOT</u> De gang van het enorme aantal DBC's naar de transparantere DOT's.
<i>B11-B12: Begeleiden technologie-ontwikkeling</i>	24. <u>Publiek-private partnerships</u> Er wordt ingezet op investeren in biomedische innovaties via publiek-private partnerships (topsector Life Science & Health). Eén van de criteria waaraan initiatieven die in aanmerking willen komen voor financiering moeten voldoen, is dat de Innovatie moet leiden tot één beheersing van de kosten.

Tabel 2 laat zien dat er zowel voorstellen voor bezuinigingsmaatregelen als voor hervormingen worden gedaan. Daarbij lijkt momenteel de overheid zich vooral te richten op bezuinigingsmaatregelen. Maatregelen die reeds in de pen zitten betreffen het verhogen van het eigen risico en de eigen bijdrage (A6), het concentreren van het zorgproces om het volume te beperken (A4) en decentralisatie (A5).

Verder ligt het zwaartepunt in het debat op de uitbreiding van de marktwerking en het toestaan van private investeringen. Er is weinig bewijs dat deze maatregelen tot een betere betaalbaarheid van de zorg zouden leiden. Marktwerking versterkt de prikkel om productie te maken (volumegroei) wat onvoldoende door prijsdalingen wordt gecompenseerd.

5. Duiding van de voorgestelde oplossingsrichtingen

De gepresenteerde voorstellen zijn verschillend van aard. Ze trachten allen de stijgende zorgkosten in te dammen en daarmee de toekomstbestendigheid van het zorgsysteem te versterken. Zoals beschreven bij de aanpak, is beoordeeld of deze voorstellen een *public health mindset* versterken en/of bijdragen aan een optimalere inzet van beschikbare menskracht. Met plusjes en minnetjes wordt in tabel 3 aangegeven in hoeverre ze als bevorderend dan wel belemmerend mogen worden beschouwd. Alle voorstellen uit tabel 2 zijn hierbij globaal bekeken. Daarmee is het theoretische exercitie met een logische duiding op grond van de perspectieven.

Tabel 3: Interpretatie van de voorgestelde oplossingsrichtingen

	<i>Public health mindset</i>	<i>Optimalere inzet menskracht</i>
1. Bevroren lonen	±	±
2. Vrije prijsvorming	-	±
3. Private investeringen en winst mogelijk maken	-	±
4. Centralisatie van zorg	±	±
5. Moderniseren AWBZ	±	±
6. Macro-budget	-	±
7. Verkleinen van het basispakket	-	±
8. Verhogen eigen risico	-	±
9. Verhogen eigen bijdrage	±	±
10. <i>Sin-taxes en sin-premies</i>	+	±
13. Integrale bekostiging	±	-
14. Persoonsgebonden budget	±	±
15. E-health/ <i>self-management</i>	±	±
19. Externe uitvoering en marktwerking	-	-
20. Per capita betaling	±	-
21. <i>Pay-for-performance (P4P)</i>	±	±
23. DBC naar DOT	-	±
24. Publiek-private partnerships	±	±

+ = ja; - = nee; ± = onduidelijk (de oplossingsrichting kan op basis van een *public health mindset* worden ingevuld, maar dat gebeurt momenteel niet);

De oplossingsrichtingen beschouwend, valt op dat ze niet of nauwelijks bijdragen aan een toekomstbestendig zorgsysteem gericht op voorzorg, en waarbinnen de beschikbare menskracht vanuit een gezondheidsperspectief optimaler wordt ingezet. De voorstellen

die op dit moment de meeste kans lijken te maken (o.a. uitbreiden marktwerking en private investeringen) lijken hier zelfs haaks op te staan. Oplossingsrichtingen die in potentie wel hieraan bijdragen zijn preventie in het basispakket, regelvrije regio's en populatiebesteding.

Op grond van beide uitgangspunten zijn er nieuwe voorstellen te bedenken. Bovendien kunnen voorstellen die reeds opgenomen zijn in de tabel vanuit een gezondheidsperspectief worden ingevuld (de $\pm$). Echter, deze voorstellen zijn niet opgenomen in de tabellen omdat ze politiek en beleidsmatig (nog) niet aan de orde zijn.

6. Conclusies en aanbevelingen

Vertrekpunt van deze notitie is dat het Nederlandse zorgstelsel toekomstbestendiger kan worden ingericht, wanneer bezuinigingen/hervormingen vanuit een gezondheidsperspectief (*public health* mindset) worden ontwikkeld en ingevoerd. Met andere woorden de betaalbaarheid en houdbaarheid van het zorgstelsel kan worden geborgd door nadrukkelijker te gaan sturen op gezondheid, waardoor er meer aandacht komt voor voorzorg (i.p.v. nazorg). Tevens biedt het oplossingsrichtingen voor het arbeidsmarktprobleem. Vanuit gezondheid gedacht gaat het erom de beschikbare menskracht optimaler in te zetten. Dit is meer een kwestie van welke mix aan kennis en vaardigheden in de 21ste eeuw nodig zijn dan van benodigde aantallen zorgprofessionals.

De onderhavige overzichtsanalyse laat zien dat het gezondheidsperspectief vrijwel ontbreekt in de huidige voorstellen om de betaalbaarheid en houdbaarheid van het Nederlandse zorgstelsel te vergroten. Op grond van deze conclusie zijn een vijftal aanbevelingen te doen:

❖ Accepteer de kostenstijging; daar staan gunstige baten tegenover

Naar verwachting zullen de kosten van de gezondheidszorg blijven stijgen, welke maatregelen ook genomen worden. Dit gegeven kan beter als vertrekpunt worden genomen dan als het probleem dat moet worden bestreden. Welbeschouwd moet de boodschap zijn dat de Nederlander minder aan huisvesting moet gaan besteden, en meer aan zijn gezondheidszorg. Door vervolgens ook de batenkant van de gezondheidszorg te belichten³, kan worden beargumenteerd dat een zorgstelsel –mits ingericht op basis van een gezondheidsperspectief- goed is voor de Nederlandse maatschappij en de economie.

❖ Inzetten op het verhogen van de doelmatigheid

Het verhogen van de doelmatigheid moet het zwaartepunt zijn om de toekomstige betaalbaarheid te vergroten. Naast de focus op innovatie, E-health, en bedrijfsmatige concepten zoals geïntegreerde zorg en logistiek management gaat het vooral om het realiseren van een optimalere inzet van menskracht in de zorg. Er is in potentie veel efficiencywinst te behalen wanneer zorgprofessionals de expertise hebben om de gezondheid te managen van de aan hen toevertrouwde patiënten én populaties. Dit vraagt om zorgprofessionals die in staat zijn zowel preventief, generalistisch als coachend te denken en handelen.

❖ Voorkom tweedeling; verdeel de "pijn" solidair

De derde aanbeveling betreft een eerlijke en solidaire verdeling van de lasten. In essentie gaat het over de vraag wie gaat betalen voor de zorg: de overheid, de werkgever, de burger? Dit raakt vervolgens direct aan de inkomens- en risicosolidariteit. De keuze lijkt nu om de zorgkosten over te hevelen van het collectieve naar het private domein, in casu de burger. Dit betekent dat de zorg voor burgers met de lage inkomens en die reeds (chronisch) ziek zijn minder toegankelijk zal worden, zal versralen (minder aanspraken in het basispakket), en er dus een tweedeling dreigt. Dit terwijl er reeds grote sociaaleconomische gezondheidsverschillen bestaan en gezondheid belangrijke economische baten heeft. Vanuit een gezondheidsperspectief is het daarom beter om het zorgstelsel te hervormen zodat de nadruk op voorzorg komt te liggen (en niet zoals nu op nazorg), zodat het gehele zorgstelsel (publieke gezondheid, cure, care en welzijn) geprikkeld wordt om meer stroomopwaarts te gaan opereren.

❖ Geen 'golden bullet' maar samenhangend geheel

De meerwaarde van de onderhavige analyse is dat alle mogelijke bezuinigingsmaatregelen/hervormingen in samenhang worden gepresenteerd en beschouwd. Uit de analyse komt naar voren dat slechts enkele voorstellen op beide criteria positief scoren. Op het criterium van het teweegbrengen van een optimalere inzet van menskracht, is geen van de voorstellen stimulerend. Hier dient dan ook meer gedaan te worden om dit te bewerkstelligen. De inspectie voor de gezondheidszorg (IGZ) heeft zorgverzekeraars ook al aanbevolen om het vergoedingensysteem flexibeler in te richten om taakherschikking te financieren.¹⁵

Van de andere voorstellen dient gezegd te worden dat ze niet alleen naast elkaar kunnen, maar ook moeten worden uitgevoerd. Er is geen 'golden bullet' en het draait juist om de samenhang bij het uitvoeren van de verschillende mechanismen binnen één financieringssysteem. De inrichting van dit systeem moet gevoed worden door een basisvisie, zodat de set maatregelen als geheel wordt gevormd.

❖ **Aard van het probleem: gecompliceerd of complex**

Een zorgstelsel is een geavanceerd systeem. Afhankelijk van de aard van het gezondheidsprobleem, dient een passende organisatie en financiering te worden gekozen. Geoff Anderson maakt in zijn analyse van financieringsopties voor de gezondheidszorg het wezenlijke onderscheid tussen gecompliceerde en complexe gezondheidsproblemen.¹⁶ Een gecompliceerd probleem is lineair en kan opgelost worden door het opvolgen van de strikte regels die rondom het probleem geformuleerd zijn. Het in een baan rond de aarde brengen van een satelliet is daarvan het voorbeeld. Daar tegenover staat het complex probleem, dat een duidelijke uitkomst kent, maar niet lineair benaderd kan worden. Het voorbeeld is het opvoeden van een kind.

Op grond van dit onderscheid kan worden gesteld dat veel van de voorstellen (marktwerking, standaardisatie, benchmarken, P4P) impliciet uitgaan van de gedachte dat gezondheidsproblemen gecompliceerde problemen zijn. De vraag kan worden opgeworpen of die aanname wel klopt. Veel (gezondheids)problemen (bijv. multimorbiditeit en ongezonde leefstijl) lijken eerder complex van aard.¹⁷ Dit zou vragen om andere financieringssystemen die zorgaanbieders stimuleren en belonen om complexe gezondheidsproblemen op te lossen en niet te doen alsof het gecompliceerde problemen zijn.

6. Referenties

1. CPB. Omgevingsscenario's voor gezondheid en zorg. Deelrapport 1 van het onderzoeksprogramma 'Toekomst Zorg'. Achtergronddocument bij CPB Policy Brief 2011/11.
2. CPB. Zorg blijft groeien. Financiering onder druk. Trends in gezondheid en zorg. CPB Policy Brief 2011/11.
3. RVZ. Advies Zorg voor je Gezondheid! Gezondheid en gedrag: de nieuwe ordening. Den Haag: RVZ. 2010.
4. NPHF. Gezondheid werkt! Preventie versterkt de economie. Maart 2012.

5. OECD. Value for money in health spending. OECD Health policy studies, 2010.
6. Zorginnovatieplatform. Zorg voor mensen, mensen voor de zorg. Arbeidsmarktbeleid voor de zorgsector richting 2025. 2009.
http://www.pgb.nl/per_saldo/up1/ZqqtIamIK_ZIP_Zorg_voor_mensen-mensen_voor_de_zorg.pdf
7. Plochg T, Klazinga NS, Schönstein M, Starfield B. Reconfiguring health professions in times of multimorbidity: eight recommendations for change. Paris: OECD. 2011.
8. Mackenbach, JP. Ziekte in Nederland. Gezondheid tussen politiek en biologie. Amsterdam: Elsevier Gezondheidszorg & Uitgeverij Mouria. 2010.
9. VTV. Gezondheid en determinanten. Deelrapport van de VTV 2010 Van gezond naar beter. Bilthoven: RIVM. 2010
10. Starfield B, Chang HY, Lemke KW, Weiner JP. Ambulatory specialist use by nonhospitalized patients in US health plans. Correlates and consequences. J Ambulatory Care Manage, 32(3):216-225.
11. Idenburg PJ, Van Schaik M. Diagnose 2025. Over de toekomst van de Nederlandse gezondheidszorg.
12. RIVM. Kosten van ziekten in Nederland. Trends in de Nederlandse zorguitgaven 1999-2010.
13. Vermeend W, Van Boxtel R. Uitdagingen voor een gezonde zorg. Amsterdam, 2010.
14. KPMG. Functiegerichte kostprijzen AWBZ. Eindrapportage. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van het ministerie van VWS. 2004.
15. Inspectie voor de gezondheidszorg (IGZ). Taakherschikking blijkt positief voor de kwaliteit van zorg. Staat van de gezondheidszorg 2007. Den Haag.
16. Anderson GM. The challenge of financing care for individuals with multimorbidity: rocket science or child rearing? OECD Background paper 2011.
17. Katerndahl D, Wood R en Jaén CR. Family medicine outpatient encounters are more complex than those of cardiology and psychiatry. JABFM, Januari-Februari 2011, 24(1):6-15.

Biilage I

OECD framework van beleidsopties in tijden van budgetbeperkingen.

Characteristics, Impacts and tradeoffs	Impact on expenditure		Objectives and tradeoffs			
	Strength	Impact lag	Financial protection and access to care	Quality of care	Responsiveness	Cost efficiency
A. Macroeconomic policies aimed at expenditure restraint						
<i>A.1. Wage and price controls (labour)</i>	HIGH	SHORT	NONE	NONE/ NEGATIVE	NEGATIVE	POSITIVE
<i>A.2. Wage and price controls (medical materials)</i>	HIGH	SHORT	NONE	NEGATIVE	NEGATIVE	POSITIVE
<i>A.3. Controls on volume of inputs (labour)</i>	HIGH	MODERATE	NONE/ NEGATIVE	NEGATIVE	NEGATIVE	POSITIVE
<i>(capital investment)</i>	HIGH	SHORT	NONE/	NEGATIVE	NEGATIVE	POSITIVE
<i>A.4. Controls on volume of other inputs (high tech/drugs)</i>	MODERATE	SHORT	NEGATIVE	NEGATIVE	NEGATIVE	POSITIVE/ NEGATIVE
<i>A.5. Budget caps (sector and global)</i>	HIGH	SHORT	NEGATIVE	NEGATIVE	NEGATIVE	POSITIVE/ NEGATIVE
<i>A.6. Shifting costs to private sector (increased financing of cost by users)</i>	MODERATE	MODERATE	NEGATIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE
B. Micropolicies aimed at increasing efficiency						
B.1. Demand side						
<i>B.1. Disease prevention and health promotion</i>	LOW/MOD	LONG	POSITIVE	POSITIVE	NONE	POSITIVE
<i>B.2. Gate-keeping/riaging</i>	LOW	LONG	POSITIVE	POSITIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE
<i>B.3. Care coordination integrated care/self care</i>	MODERATE	LONG	POSITIVE	POSITIVE	POSITIVE	POSITIVE/ NEGATIVE
<i>B.4. Better patient/doctor contact</i>	LOW	MODERATE	NONE/ POSITIVE	POSITIVE	NONE/ POSITIVE	POSITIVE/ NEGATIVE
<i>B.5. Access to a PC doctor out-of-office hours (to take the pressure off hospital emergency services)</i>	MODERATE	LONG	POSITIVE	POSITIVE	POSITIVE	POSITIVE
B.2. Supply side						
<i>B.6. Further shift from hospital to ambulatory care</i>	MODERATE HIGH	LONG	NEGATIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	NEGATIVE	POSITIVE
<i>B.7. Enhancing the role of health-care purchasers</i>	MODERATE	LONG	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE
<i>B.8. Improving hospital contracting/purchasing/payment systems</i>	MODERATE	LONG	NONE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE
<i>B.9. Increasing managerial independence</i>	LOW	LONG	UNKNOWN	POSITIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE
<i>B.10. Improving payment methods/incentives for hospitals</i>	MODERATE	LONG	POSITIVE	POSITIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE
<i>B.11. Overseeing technological change and the pricing of medical goods</i>	MOD/LOW	LONG	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE
<i>B.12. Increased use of ICT for information transmission</i>	MOD/LOW	LONG	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE	POSITIVE/ NEGATIVE	POSITIVE/ NEGATIVE

Biilage II

De belangrijkste bronnen aangaande de oplossingsrichtingen.

1. Bevroren lonen

"Bevroren loon ambtenaren en uitkeringen levert vijf miljard op" op <http://overheid.vkbanen.nl/banen/artikel/Bevroren-loon-ambtenaren-en-uitkeringen-levert-vijf-miljard-op-/1138141.html>.

2. Vrije prijsvorming

- "Meer vrije prijzen in ziekenhuizen in 2009" op <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2008/07/22/meer-vrije-prijzen-in-ziekenhuizen-in-2009.html>.
- "Vrije prijsvorming mondzorg" (kamerstuk van 29-4-2010).

3. Gezondheidsbevorderende investeringen (*nudging*)

- I. Storm, F. van Zoest en L. den Broeder. "Integraal gezondheidsbeleid: theorie en toepassing" (RIVM, 2007).
- K. Faddegon. "Gezondheidsbevordering door *nudgen*: ongeoorloofde inmenging in iemands keuzevrijheid?" TSG Spectrum, Volume 89(5):248-249.
- Kijk voor meer achtergrondinformatie naar "*Health In All Policies: Prospects and potentials*" van T. Stahl, E. Ollila en K. Leppo.

4. Moderniseren AWBZ

Zie voor de belangrijkste ontwikkelingen binnen de AWBZ "Ontwikkelingen in de AWBZ" op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/algemene-wet-bijzondere-ziectekosten-awbz/ontwikkelingen-in-de-awbz>.

5. Macro-budget

- Wijziging op artikel 7 (Wet marktordening gezondheidszorg) op: <http://mijnwetten.nl/regeling-aanwijzing-ex-artikel-7-wet-marktordening-gezondheidszorg-budgetcorrectie-fonds-ziekenhuis-opleidingen>.
- "Macrobudget ontkracht prijsconcurrentie ziekenhuizen" op http://www.eur.nl/nc/nieuws/nieuwsbrief/eurnieuws2011/eurnieuws20/detail_nieuwsbrief/article/28037-macrobudget-ontkracht-prijsconcurrentie-ziekenhuizen/print.html.

6. Verkleinen van het basispakket

- "Kabinet snijdt in basispakket zorg" op <http://nos.nl/artikel/246814-kabinet-snijdt-in-basispakket-zorg.html>.

- Zie voor de wijzigingen in 2012: <http://www.basisverzekeringen2012.nl/> en <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zorgverzekering/vraag-en-antwoord/wat-zijn-de-veranderingen-in-de-zorg-in-2012.html>.

7. Verhogen eigen risico

- "Dekking basispakket omlaag; eigen risico en premie omhoog" op <http://site.zorgportaal.nl/index.php/zorgkrant/nieuwslijst/2685-dekking-basispakket-omlaag-eigen-risico-en-premie-omhoog>.
- "CPB-scenario: stijging eigen risico tot 775 euro" op <http://www.skipr.nl/actueel/id3739-cpb-scenario-stijging-eigen-risico-tot-775-euro.html>

8. Verhogen eigen bijdrage

"Eigen bijdrage hulp AWBZ" op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/algemene-wet-bijzondere-ziektekosten-awbz/eigen-bijdrage-hulp-awbz>.

9. Sin-taxes en sin-premies

- S. Kooiker en K. van der Velden. "Een nuchtere kijk op gezond gedrag. Vier thema's voor gezondheidsbevordering". Den Haag: SCP (SCP-publicatie 2007/4).
- Momenteel worden accijns gekoppeld aan tabak en alcohol (zie: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/btw-en-accijns/accijns-en-verbruiksbelasting/accijns-op-tabaksproducten> en <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/btw-en-accijns/accijns-en-verbruiksbelasting/accijns-op-alcoholhoudende-dranken>). Maar ook voorstellen om tot een vettax en suikertax te komen, zijn aan de orde (zie: <http://www.duurzaamnieuws.nl/bericht.rxml?id=76236>).
- Lees over een premieverhoging bij risicogedrag "Verzekeraars: 'Discussie over grens ongezond leven is diffuus'" op <http://www.zorgvisie.nl/Financien/12351/Verzekeraars-Discussie-over-grens-ongezond-leven-is-diffuus.htm>.

10. Inshared zorgverzekering

"Inshared; verzekeren volgens een nieuw principe" op <http://financieel.infonu.nl/verzekering/42160-inshared-verzekeren-volgens-een-nieuw-principe.html>.

11. Preventie in het basispakket

Zie hierover het Nationaal Kompas Volksgezondheid op <http://www.nationaalkompas.nl/preventie/thema-s/zorgverzekeraars/preventie-in-het-basispakket/>.

12. Integrale bekostiging

- "Integrale bekostiging chronische zorg" op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zorg-voor-chronisch-zieken/integrale-bekostiging-chronische-zorg>.

- Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) "Functionele bekostiging vier niet-complexe chronische zorgvormen".

13. Persoonsgebonden budget

Kijk voor nieuws en publicaties aangaande het persoonsgebonden budget op:
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/persoonsgebonden-budget-pgb>.

14. E-health/ self-management

Over de potentiële winst: "Winst e-Health blijft in lappendeken plakken" op
<http://www.skipr.nl/blogs/id1005-winst-e-health-blijft-in-lappendeken-plakken-.html>

15. Preventiefonds

De RVZ adviseert een preventiefonds, lees het rapport op:
http://content1d.omroep.nl/3dd087fb3fe69b7910d039e714f48f73/4f69e30d/nos/docs/131211_preventieadvies.pdf.

16. Regelvrije regio's

- "Schipper wil regelvrije zones in de curatieve zorg" op <http://www.zorgvisie.nl/Financien/13322/Schippers-wil-regelvrije-zones-in-de-curatieve-zorg.htm>.
- Het experiment 'regelarme instellingen' is van start gegaan en kans gevolgd worden op <http://invoorzorg.nl/ivzweb/ivzh/ivzh-Regelarme-instellingen.html>.

17. Health transfer systeem

Deze optie is aangedragen door de nationale denktank in 2006. Zie hierover het rapport "Recept voor morgen. Een frisse blik op betere zorg voor chronisch zieken" op http://www.nationale-denktank.nl/wp-content/uploads/2011/03/Eindrapport_NDT_2006.pdf.

18. Externe uitvoering en marktwerking

- NZa: "Kwaliteit van zorg & marktwerking. Een overzicht van de economische literatuur." (2008) op <https://services.aimgroup.it/ASPClient/newuserf.asp>.
- Zie ook de argumentenkaart "marktwerking in de zorg" van de argumentenfabriek op <http://argumentenfabriek.nl/argumentenkaart-marktwerking-de-zorg>.

19. Per capita betaling

Zie hoofdstuk 1 (*Primary health care per capita payment systems*) in "*Designing and implementing health care provider payment systems*".

20. Pay-for-performance (P4P)

- Voor de huidige stand van zaken zie "Prestatiebekostiging ziekenhuizen" op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prestaties-belonen-in-ziekenhuizen/prestatiebekostiging>.

- Zie ook "Schipper: ook ggz betalen naar prestatie" op <http://www.skipr.nl/actueel/id10193-schippers-ook-ggz-betalen-naar-prestatie.html>.

21. Populatiebekostiging

- Deze oplossingsrichting is zeer jong, een korte uitleg van het concept is te vinden op <http://www.medicalfacts.nl/2012/02/06/populatiegebonden-bekostiging-graag-starten-met-een-of-twee-experimenten-en-niet-met-tien/>.
- Zie ook de white paper "Populatiegericht Zorg" van het Jan van Es Instituut.

22. DBC naar DOT

Zie DBC-onderhoud voor uitleg over de ontwikkeling. Te vinden op:

http://www.dbconderhoud.nl/index.php?option=com_glossary&letter=D&id=257.

23. Publiek-private partnerships

Zie "life sciences & health" op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ondernemersklimaat-en-innovatie/investeren-in-topsectoren/life-sciences>).

Utrecht, maart 2012

Gezondheid werkt! Preventie versterkt de economie

Uit internationale vergelijkingen blijkt dat Nederland tot de welvarendste landen van de wereld behoort. Dit heeft ons land vooral te danken aan de uitstekende prestaties van ons bedrijfsleven. Ongeveer 70% van onze welvaart wordt met de export van goederen en diensten in het buitenland verdiend. Vooral het afgelopen decennium wordt in toenemende mate onderkend dat goede economische prestaties mede afhankelijk zijn van een gezonde (beroeps)bevolking. Naarmate een land over een gezondere beroepsbevolking beschikt neemt het ziekteverzuim bij bedrijven en instellingen af en de productiviteit toe. Ook de macro zorgkosten voor de werkende bevolking liggen lager. Naast dit economisch voordeel is gezondheid niet alleen voor de mensen zelf maar ook voor de maatschappij van onschatbare waarde.

Onderzoek wijst uit dat gezondheid voor een belangrijk deel bepaald wordt door de eigen leefwijze. De primaire verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de mensen zelf. Een toenemend aantal bedrijven onderkent het belang van gezonde werknemers en probeert daaraan bij te dragen, bijvoorbeeld met bedrijfsfitness en gezonde lunches.

In de Nederlandse politiek heersen twee opvattingen. De ene is van oordeel dat er voor de overheid geen rol is weggelegd om op enigerlei wijze, via een preventiebeleid, bij te dragen aan een gezondere (beroeps)bevolking. Mensen zijn in deze opvatting zelf verantwoordelijk voor hun leefwijze en zitten niet te wachten op een betuttelende overheid. De totale (collectieve) zorglasten door preventie dalen in aanhangers van deze opvatting niet, maar zullen zelfs toenemen. Deze toename is vooral een gevolg van het feit dat bij een ouder wordende bevolking de zorgkosten extra stijgen. Op zich is het juist dat bij een effectief preventiebeleid (over de hele levensloop gezien) de collectieve zorguitgaven toenemen, maar tegelijkertijd is het waar dat bij een dergelijk beleid de zorguitgaven voor de werkende bevolking dalen en de productiviteit toeneemt. Deze toename bevordert de economische groei en is bovendien goed voor de schatkist.

In dit licht bezien menen aanhangers van de andere opvatting dat voor de overheid, gezien de economische en maatschappelijke belangen die in het geding zijn, weldegelijk een rol is weggelegd voor preventie.

Daarbij kunnen door de overheid verschillende instrumenten worden ingezet zoals voorlichting, accijnzen op producten die de gezondheid kunnen schaden zoals op alcohol en tabak, een vettaks, voorlichting hulpprogramma's bij rook- en alcoholverslaving.

In het huidige overheidsbeleid is gekozen voor een terugtrekkende overheid op het terrein van preventie. Voor zover die keuze is gebaseerd op het schrappen van maatregelen, waarvan op basis van onderzoek is vastgesteld dat ze niet effectief zijn, accepteren ook voorstanders van preventiebeleid dat.

Er zijn echter, zoals we in veel andere Europese landen zien, wel degelijk maatregelen mogelijk waarmee de overheid met een preventiebeleid een effectieve bijdrage kan leveren aan een gezondere (beroeps)bevolking. Het zonder meer afwijzen van overheidsbeleid gericht op preventie met de stellingname dat het niet werkt, zoals door tegenstanders van preventie wordt beweerd, is ongenueanceerd en stoelt niet op harde feiten. Integendeel: internationale ervaringen wijzen juist uit dat overheden wel degelijk een effectieve bijdrage kunnen leveren aan een gezondere (beroeps)bevolking.

Gezondheidseconomen maar ook internationale organisaties zoals de OESO, benadrukken dat preventie, zoals hierboven is aan gegeven, belangrijke maatschappelijke en financiële baten heeft.

N P H F

NEDERLANDSE PUBLIC HEALTH FEDERATIE

In dit licht bezien is het essentieel dat in de discussie over het Zorglandschap de maatschappelijke baten van preventie en gezondheidsbevordering worden meegenomen. De achilleshiel van het huidige zorgstelsel is dat het primair gericht is op het repareren van gezondheidsschade, en daarmee functioneert als een *ziekenzorgsysteem*. Het is vanuit het oogpunt van kostenbeheersing van belang dat het zorglandschap zo wordt ingericht dat de ziektelast in de eerste plaats zoveel mogelijk wordt voorkomen. En daarmee gaat functioneren als een *gezondheidszorgsysteem*.

De NPHF signaleert dat het debat hierover zich tot dusver lijkt toe te spitsen op de vraag hoe te laveren tussen marktwerking en overheidsregulering. Volgens de NPHF zou de vraag hoe een afgewogen mix aan marktprikkels, overheidsregulering en (professionele) zelfregulering kan bijdragen aan de transitie van een ziekenzorgsysteem naar een gezondheidszorgsysteem centraal moeten staan.

De rol van de NMa leidt tot extra zorgkosten

De Nederlandse Mededingingautoriteit (NMa) is ooit opgericht in het licht van de Europese eenwording en de open concurrentie die daarvoor nodig was en is. In de oorspronkelijke opzet en opdrachtverlening was het niet de bedoeling dat de NMa ook in de gezondheidszorg als toezichthouder zou gaan optreden. Het conflict tussen NMa en huisartsen toont aan dat de NMa zijn taakopdracht inmiddels ruimer opvat. Deze rolopvatting is enigszins te begrijpen wanneer de NMa de burger als uitgangspunt neemt. Die is gebaat bij zorgaanbieders die open met elkaar concurreren op prijs en kwaliteit. Maar dit verandert zodra de burger patiënt wordt. Dan is een goede afstemming, samenwerking en planning tussen zorgverleners en zorgaanbieders fundamenteel. Dit argument heeft de Britse regering doen afzien van de invoering van marktwerking in de NHS, en in de plaats daarvan geïntegreerde zorg te omarmen.

Tot slot

De Nederlandse Public Health Federatie wil niet alleen het grote maatschappelijke en economische belang van preventie benadrukken, maar ook de noodzaak dat de overheid daaraan een effectieve bijdrage levert. Dat is niet betuttelend, maar behoort tot haar Grondwettelijke taken: "de overheid treft maatregelen ter bevordering van de volksgezondheid". Deze *public health* gedachte is in de grondwet vastgelegd en er zijn geen steekhoudende argumenten te bedenken om preventie daarvan uit te sluiten. Wij pleiten er dan ook voor preventie een prominente plaats te geven in het overheidsbeleid op het terrein van de volksgezondheid, én bij de inrichting van het zorglandschap. Ten overvloede merken wij op dat het daarbij wel moet gaan om overheidsmaatregelen waarvan inderdaad kan worden vastgesteld dat ze daadwerkelijk effectief zijn en dus bijdragen aan een gezondere leefwijze en daarmee aan een gezondere (beroeps)bevolking. Ook het bedrijfsleven kan in het werken aan een gezonde leefwijze een belangrijke rol spelen, en onderkent dat ook in toenemende mate.

Willem Vermeend,
Voorzitter Nederlandse Public Health Federatie

De argumenten op een rij

Ten eerste is gezondheid voor het individu het grootste goed. Het is leuker om gezond te zijn. Niemand vindt het leuk om ongezond te zijn of kiest daar bewust voor. Investeren in preventie zorgt er voor dat mensen langer, gezonder en een vitaler leven leiden. Daardoor kan hij/zij actiever participeren in scholing, werk en maatschappij. Ten tweede heeft de bestrijding van ziekten opbrengsten. Tegenover de kosten van de zorg zoals met betrekking tot infectieziekten, hart- en vaatziekten, kanker, zorg rondom de geboorte, diabetes en de care staan baten in de vorm van langer leven, betere kwaliteit van leven, extra arbeidsdeelname en hogere productiviteit (zie ook Vermeend & van Boxtel 2011). Deze baten zijn extra levensjaren in goede gezondheid. Hoewel er geen exacte waarderingsmaatstaven zijn, blijkt uit de literatuur op dit vlak dat kan worden uit gegaan van ten minste € 50.000 per jaar (gezondheidseconomen houden doorgaans het dubbele aan). Dat leidt tot de volgende batenopstelling in het onderstaande tekstvak op basis van aangetoonde extra levensverwachting dankzij de zorg (Pomp 2010, p. 193):

Baten	
Extra levensverwachting 6 jaar	€300.000,-
Extra kwaliteit van leven	€100.000,-
Overige baten care	€ 50.000,-
Totale baten	€450.000,-
Kosten (inclusief verborgen kosten)	€340.000,-

De zorg kost de gemiddelde Nederlander opgeteld over het hele leven 340.000 euro en krijgt hier gezondheid en welzijn voor terug ter waarde van 450.000 euro.

Pomp heeft recent ook de maatschappelijke baten becijferd van onderzoek naar *Healthy Ageing*: gezond en actief ouder worden (Pomp 2011). Investeren in *Healthy Ageing* leiden tot medische doorbraken en nieuwe zorgoplossingen die mensen helpen langer gezond te zijn, langer te werken en minder uit te geven aan zorg. Zijn berekeningen tonen aan dat, wanneer de bestaande onderzoekslijnen *Healthy Ageing* leiden tot preventieprogramma's en behandelingen, het gezondheidsverlies dat gepaard gaat met veroudering met een derde kan afnemen, waardoor de stijging in de zorguitgaven afgeremd kan worden. Investeren dragen bovendien bij aan extra arbeidsparticipatie. Dit laatste effect kan volgens de berekeningen van Pomp oplopen tot ruim 150 000 personen in 2050.

Ten derde loont investeren in preventie. Iedere euro die geïnvesteerd wordt in de preventie van zowel roken, als overmatig alcoholgebruik en obesitas in combinatie met te weinig lichaamsbeweging, brengt een substantieel rendement voor de samenleving met zich mee. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het OECD rapport "Fit not Fat" (OECD 2010) en PricewaterhouseCoopers rapport "prevention pays for everyone" (PWC 2010).

Ten vierde wordt het belang van een gezonde bevolking onderstreept door een toenemende krapte op de arbeidsmarkt, vooral vanwege de vergrijzing.

Bovendien staat vast dat een goede gezondheid bijdraagt aan betere prestaties; op school, op het werk en in de samenleving. Een laag ziekteverzuim leidt tot een besparing van kosten bij werkgevers. Een recente studie van het Trimbos Instituut leert dat de verzuimkosten als gevolg van psychische aandoeningen worden geraamd op 2,7 miljard en die van chronisch somatische aandoeningen op 5,3 miljard (de Graaf e.a. 2011).

Ten vijfde is een goede volksgezondheid niet alleen van belang voor de mensen zelf, maar ook voor de economie. Gezonde mensen zijn niet alleen productiever, maar nemen ook vaker en langer deel aan het arbeidsproces. Op dit moment is de arbeidsparticipatie van ouderen laag. Gezondheidswinst bij ouderen zal zich daarom in de toekomst vertalen in extra productiviteit.

Een preventief ouderenbeleid en preventie voor chronisch zieken vertaalt zich in gezondheid en arbeidsparticipatie. Ook bij depressies is veel arbeidsmarktwinst te behalen (Pomp 2010 p. 132).

Tot slot is gezien de welvaartziekten veel gezondheidswinst te behalen met een gezondere leefstijl. Een gezondere leefstijl bespaart bovendien geld. Zo blijkt uit Amerikaans onderzoek waarbij een grote groep personen van middelbare leeftijd twintig jaar werd gevolgd, dat roken op middelbare leeftijd de kans op opname in een verpleeghuis met 50% vergroot en een gebrek aan lichaamsbeweging met nog eens 40 %. (Pomp 2010 p. 172).

Referenties

- ❖ Graaf de, Tuithof, Dorselaer van en Have ten. Verzuim door psychische en somatische aandoeningen bij werkenden. Resultaten van NEMESIS-2. Utrecht, Trimbos-instituut, 2011.
- ❖ OECD (2010), Obesity and the economics of prevention: Fit not Fat. Paris, OECD.
- ❖ PWC (2010), Prevention pays for everyone. Amsterdam, PriceWaterhouseCoopers.
- ❖ Pomp (2010), Een beter Nederland, de gouden eieren van de gezondheidszorg, Amsterdam, Uitgeverij Balans.
- ❖ Pomp (2011), Gezond en actief ouder worden: de maatschappelijke baten van *healthy ageing* onderzoek. Een scenario-analyse tot 2050. Onderzoek in opdracht van het UMCG. Groningen: UMCG.
- ❖ Vermeend en Van Boxtel (2010), Uitdagingen voor een gezonde zorg. Amsterdam, Lebowski Publishers.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer W. Vermeend
Nederlandse Public Health Federatie
Postbus 1568
3500 BN Utrecht

Kenmerk: 201200250

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Vermeend,

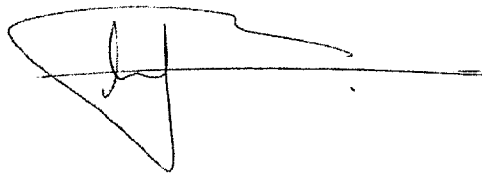
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Lucht- en Ruimtevaart Nederland

Zoetermeer, 25 september 2012

Aan de kabinetsinformateurs
De heren H.G.J. Kamp en drs. W.J. Bos
Postbus 20008
2500 EA 's-GRAVENHAGE

De Nederlandse lucht- en ruimtevaartsector biedt werkgelegenheid aan 125.000 hoog-opgeleide mensen. Zij dragen met een jaarlijks met 2% groeiende omzet van € 15 miljard voor ruim 2,5% bij aan het bruto binnenlands product en aan de export. De sterk internationaal ingebedde sector vormt een hoogwaardige kennis- en bedrijfsinfrastructuur, die voor de Nederlandse economie in termen van mobiliteit, veiligheid, duurzaamheid en werkgelegenheid van groot maatschappelijke belang is. Door in te zetten op innovatie en verbetering van de concurrentiekracht draagt de sector bij aan de doelstellingen van de overheid, zoals versterking van de economie, bereikbaarheid van ons land, behoud van hoogwaardige werkgelegenheid en een duurzame leefomgeving.

Bij het realiseren van deze ambitie is intensivering van de voorwaardenscheppende rol van de overheid onontbeerlijk. Deze rol betreft (internationale) regelgeving, ruimte scheppen voor duurzame groei van het luchtverkeer om de toegankelijkheid van ons land te verbeteren en specifiek industrieel beleid om innovatie met hoogwaardige technologie in een niet volledig vrij marktmechanisme te accommoderen. Concreet vraagt de sector het nieuwe kabinet om beleidsafspraken over de volgende punten:

1. Duurzame groei van Schiphol en volledige benutbaarheid van de milieuruimte.
2. Vervanging van de F-16 jachtvliegtuigen van de luchtmacht door de F-35, niet alleen vanwege een geloofwaardige toekomstige rol van ons land in de wereldveiligheid, maar ook vanwege de kansen voor werkgelegenheid en technologische innovatie bij de Nederlandse (vliegtuig)industrie.
3. Voortzetting van het Topsectorenbeleid, waarin de lucht- en ruimtevaartindustrie deel uitmaakt van High Tech Systemen en Materialen, waarbij tevens rekening wordt gehouden met een lange ontwikkelcyclus en een internationaal speelveld.
4. In het kader van de kabinetsaanpak arbeidsmarkttekorten in de techniek, speciale aandacht voor het luchtvaarttechnisch onderwijs, met name bij de ROC's, vanwege strikte regelgeving en certificatie en ontoereikende bekostiging door de overheid.
5. Voor de ruimtevaart: een duurzame deelname aan ESA/EU-programma's in combinatie met een toegespitst nationaal programma, in het kader van het strategische belang van de ruimtevaart voor het bereiken van maatschappelijke doelen op gebieden als leefomgeving, veiligheid, mobiliteit, water- en grondbeheer. Daarvoor is het noodzakelijk dat de structurele bezuiniging op ruimtevaartmiddelen van het vorige kabinet wordt teruggedraaid.

Met gevoelens van respect,
namens het College Lucht- en Ruimtevaart Nederland,

Dr.ir. A.W. Veenman, voorzitter

Lucht- en Ruimtevaart Nederland

Samenstelling van het College Lucht- en Ruimtevaart Nederland

Dr. ir. A.W. Veenman	Voormalig voorzitter Raden van Bestuur Stork en Nederlandse Spoorwegen
Dhr. D. Alta	CEO Aeronamic B.V. en vice-voorzitter van de Dutch Gas Turbine Association (DGTA)
Dhr. P. Elbers	COO Koninklijke Luchtvaart Maatschappij
Dhr. H. de Groot	Algemeen Directeur ADSE consulting en engineering en wvd voorzitter van de stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid (NIDV)
Vice-admiraal b.d. J.W. Kelder	Voormalig Commandant Zeestrijdkrachten en lid Raad van Bestuur TNO
Ir. M.A.G. Peters	Algemeen Directeur Nationaal Lucht- en Ruimtevaart-laboratorium (NLR)
Ir. H.J.D. Reijnen	CEO Dutch Space en voorzitter SpaceNed
Luitenant-Generaal A. Schnitger	Commandant Luchtstrijdkrachten (waarnemer)
Dhr. F. Spaan	Corporate Director Business Development Koninklijke Ten Cate N.V.
Luitenant-generaal b.d. D. Starink	Voormalig Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten en voorzitter Netherlands Aerospace Group (NAG)
Drs. J.J.M. Tindemans	Chairman of the Board van Maastricht Aachen Airport
Drs. Sj.S. Vollebregt	Chairman en CEO Fokker Technologies Holding B.V.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer dr.ir. A.W. Veenman
Lucht- en Ruimtevaart Nederland
Postbus 190
2700 AD Zoetermeer

Kenmerk: 201200252

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Veenman,

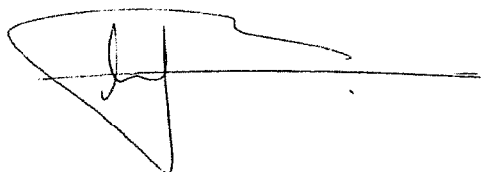
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

WOONBOND

Aan de informateurs,
de heren H.G.J. Kamp en W.J. Bos,

p/a Brieven aan de informateur
Postbus 20008
2500 EA Den Haag

Ons kenmerk: V12.1026.DI
Afdeling: directie
Datum: 27 september 2012
Onderwerp: Woningmarkt en huurbeleid
Bijlage(n): -

Geachte informateurs,

Onlangs bent u gestart met de besprekingen over de vorming van een nieuw kabinet. Graag brengt de Nederlandse Woonbond u enkele punten onder de aandacht die van essentieel belang zijn voor het oplossen van de problemen op de woningmarkt in het algemeen, en de huursector in het bijzonder.

Invoering Wonen 4.0

De Woonbond is van mening dat een komend kabinet de woningmarkt integraal moet hervormen door invoering van het woningmarktplan Wonen 4.0. Dit plan van Vereniging Eigen Huis, Aedes, Woonbond en de makelaarsorganisaties kan rekenen op een zeer breed draagvlak. Hervorming volgens Wonen 4.0 schept eindelijk duidelijkheid en vertrouwen over de toekomst van de woningmarkt. Door het geleidelijke traject worden grote inkomensschokken voorkomen. De maatregelen zullen leiden tot forse welvaartswinsten voor de Nederlandse samenleving. Wij hopen dat een nieuw kabinet de hervorming van de woningmarkt snel ter hand neemt op basis van Wonen 4.0.

Gematigd huurbeleid op korte termijn

Ook op korte termijn (2013-2014) zijn maatregelen nodig om de woningmarkt uit het slop te halen. In de huursector kampen we met lange wachtlijsten, gebrek aan doorstroming en een forse terugloop in investeringen in nieuwbouw, renovatie, onderhoud en energiebesparing. Dat vereist een impuls voor investeringen. Tegelijkertijd maken we ons zorgen over de koopkracht van huurders, veelal huishoudens met een laag of bescheiden middeninkomen. Als gevolg van de crisis daalt de koopkracht met ruim 4% in de periode 2010-2013. Gezien de financiële draagkracht van veel huurders ziet de Woonbond de komende jaren het liefst een inflatievolgend huurbeleid. Ruimere huurverhogingen zorgen voor grote betalingsproblemen bij huishoudens met lage inkomens, een toenemend beroep op de huurtoeslag en de schuldhulpverlening en een stijgende inflatie.

De Woonbond stelt voor dat, vooruitlopend op de invoering van Wonen 4.0 en als alternatief voor het kabinetsbeleid, een start gemaakt wordt met het huursombeleid. Binnen de huursom kan de huurverhoging gedifferentieerd ingezet worden afhankelijk van de huurprijs in relatie tot de kwaliteit. Deze benadering biedt een betere doorstroming en een betere toegankelijkheid van de woningmarkt voor starters. De huurverhogingen vinden nu plaats bij mutatie, en komen

geheel voor rekening van de starters en de doorstromers op de woningmarkt. Bij mutatie wordt de huurprijs flink verhoogd, waardoor veel huurders besluiten niet te verhuizen. Bij de huursombenadering worden de lasten eerlijker verdeeld. Ook zittende huurders betalen mee omdat de systematiek van de huursombenadering gericht is op het 'inlopen' van relatief lage huren ten opzichte van de maximale huurprijs van zittende huurders en relatief hoge huren worden ontzien (bestrijding van het scheefbetalen).

Huurders, verhuurders en het rijk hebben ervaring met de huursombenadering (Huurakkoord Commissie Huurbeleid I, 2002 tot en met 2004). In het Besluit beheer sociale huursector (Bbsh) hoeft slechts één artikel (15a) te worden aangepast.

Introductie van de huursombenadering voor het huurbeleid op de korte termijn sluit naadloos aan op de integrale aanpak van de woningmarkt via Wonen 4.0. Wij doen daarom een dringend beroep op u het huurbeleid voor de komende jaren middels de huursombenadering gestalte te geven.

Een bescheiden huursomverhoging van maximaal 1% boven inflatie is volgens de Woonbond aanvaardbaar, maar alleen onder de volgende condities:

- de recent vormgegeven kabinetsmaatregelen (extra woningwaarderingpunten in schaarstegebieden) en de voorgenomen kabinetsmaatregelen (inkomensafhankelijke huurverhogingen van 5% en 1%) worden ingetrokken;
- de huurverhogingen bij mutatie zijn bij de huursom inbegrepen;
- de extra huurinkomsten worden direct geïnvesteerd in de volkshuisvesting;
- de lagere inkomens worden beschermd en krijgen geen kortingen op de huurtoeslag.

Geen verhuurdersheffing

Aanvankelijk werd de aangekondigde verhuurdersheffing gekoppeld aan de medefinanciering van de huurtoeslag, maar nu is de heffing omgebouwd tot een belasting, waarvoor overigens een flinterdunne argumentatie wordt gegeven. Een andere wijziging is dat de heffing beperkt wordt tot gereguleerde huurwoningen (huurprijs tot € 664,66 per maand, prijspeil 2012). Door het uitsluiten van de geliberaliseerde woningen, wordt een perverse prikkel geboden om gereguleerde woningen zo snel mogelijk te liberaliseren. Dit vormt een extra aanslag op de betaalbaarheid van de huursector. In feite komt de verhuurdersheffing neer op een eenzijdige huurdersbelasting. Omgerekend is de heffing een bedrag van bijna € 30 per maand per woning. Huurders zullen dit merken door hogere huren, minder onderhoud en dienstverlening en langere wachttijsten.

De Woonbond doet een dringend beroep op de formerende partijen om de verhuurdersheffing niet door te laten gaan, maar daartegenover, in lijn met Wonen 4.0, niet-vrijblijvende afspraken te maken over investeringen in nieuwbouw, energiebesparingen en woningverbeteringen. De verhuurdersheffing zou kunnen worden omgezet in een verplichte norm om het tienvoudige extra te investeren. Dat betekent een investeringsimpuls van 8 miljard per jaar, additioneel boven het niveau van 2012. Omgerekend in nieuwbouwproductie betekent dit al gauw 40.000 extra nieuwbouwwoningen (een verdubbeling van het huidige niveau) waarmee de bouwproductie, de werkgelegenheid en het functioneren van de woningmarkt een zeer forse impuls krijgen. De inverdieneffecten voor de overheid zullen dan ook hoger zijn dan de gederfde inkomsten van de verhuurdersheffing.

Hogere inkomensgrens voor corporatiewoningen

De Europese beschikking over de toewijzingsgrens voor corporatiewoningen heeft er toe geleid dat veel huishoudens met een bescheiden middeninkomen in de knel zijn gekomen. Zij hebben geen toegang meer tot een betaalbare corporatiewoning, maar zijn ook niet in staat om een woning te kopen. De commerciële huurmarkt biedt hen ook geen soelaas. Daarom is het van groot belang dat de inkomensgrens omhoog gaat en dat er passende en betaalbare huisvesting beschikbaar komt voor mensen met een bescheiden middeninkomen.

Verlaging bedrijfslasten

De bedrijfslasten van corporaties blijven stijgen. Ondanks een lichte daling in 2010 gingen de bedrijfslasten gemiddeld per verhuureenheid met 21% omhoog tussen 2005 en 2010. Onlangs meldde het CFV dat de bedrijfslasten in 2011 wederom zijn met bijna 7% gestegen tot € 1.500 per woning. De Woonbond vindt dat, zeker in deze tijden waarin de huren onder druk staan en de koopkracht van huurders er flink op achteruit gaat, corporaties zorg moeten dragen voor een sobere en doelmatige bedrijfsvoering. De bedrijfslasten moeten daarom flink omlaag.

Op 5 juli 2012 heeft de Tweede Kamer de Motie Monasch aangenomen (29453, nr. 259) waarin de Kamer de regering verzoekt, te bewerkstelligen in haar overleg met de corporaties dat de bedrijfslasten voor een periode van ten minste vier jaar niet langer mogen stijgen. We hopen dat het toekomstige kabinet serieus werk maakt van de uitvoering van deze motie. Het ligt voor de hand dat de nieuwe Financiële Autoriteit Woningcorporaties (WAF) de opdracht krijgt om de bedrijfslasten scherp te monitoren.

Met de bedrijfslasten moeten ook de topsalarissen van corporatiedirecteuren aangepast worden. In de sector zijn er nog te veel 'grootverdieners' die een salaris ontvangen die maatschappelijk niet aanvaardbaar is. De Woonbond hoopt dat de wet die de beloning van corporatiebestuurders maximeert (Wet normering bezoldiging topfunctionarissen (semi)publieke sector) snel ingevoerd wordt, maar zou het toejuichen als de sector zelf tot inzicht komt en zich op korte termijn conformeert aan de normen van deze wet. Een pleidooi dat minister Spies van harte ondersteunt.

Vestia en saneringsheffing

De nasleep van de Vestia-affaire heeft directe gevolgen voor de betaalbaarheid van huurwoningen in heel Nederland. De garantstelling door de gehele corporatiesector leidt ertoe dat met een extra meerjaren-saneringsheffing 700 miljoen euro aan de investeringscapaciteit van de Nederlandse woningbouwcorporaties wordt onttrokken. Daarbij vallen verdere saneringen niet uit te sluiten. De kans dat corporaties dit verlies gaan compenseren door de huren te verhogen is zeer reëel, maar ook door het uitstellen van investeringen zijn huurders de dupe. De Woonbond is van mening dat de sector zelf aan zet is om de rekening te betalen en deze niet bij de huurders mag neerleggen.

Stimuleren van de huurmarkt

Samenvattend pleit de Woonbond voor het stimuleren van de huurmarkt. Op de lange termijn door de woningmarkt te hervormen volgens het akkoord Wonen 4.0. En op de korte termijn door geen extra huurverhogingen in te voeren, omdat de koopkracht van veel huurders al te veel onder druk staat. En door te investeren in nieuwe woningen, energiebesparing en renovaties in plaats van het opleggen van een verhuurdersheffing.

Wij wensen u veel succes bij de verdere besprekingen.

Met vriendelijke groet
namens de Nederlandse Woonbond

Ronald Paping,
algemeen directeur

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer R. Paping
Nederlandse Woonbond
Nieuwe Achtergracht 17
1018 XV Amsterdam

Kenmerk: 201200254

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Paping,

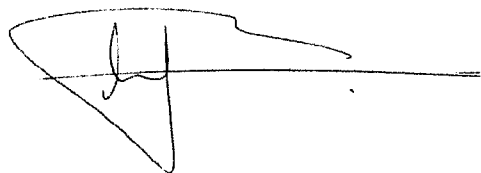
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200233

Centraal Overleg Vaarwegen
Vasteland 12^e
3011 BL Rotterdam

Aan de kabinetsinformatieus
Dhr. Drs. W.J. Bos en dhr. H.G.J. Kamp
Postbus 20008
2500 EA DEN HAAG

Rotterdam, 21 september 2010

Briefnummer: 0321

Geachte heer Bos, geachte heer Kamp,

Het Centraal Overleg Vaarwegen vertegenwoordigt namens de verladersorganisatie EVO, de vervoerdersorganisatie Koninklijke Schuttevaer en de Vereniging van Waterbouwers de gezamenlijke belangen op het gebied van de natte infrastructuur.

Wij volgen de kabinetsformatie met bijzondere interesse. Nederland staat de komende jaren immers voor de uitdaging om een duurzame economische groei te stimuleren. Onze sectoren kunnen een aanzienlijke bijdrage leveren om deze doelstelling te bereiken. Graag vragen wij daarom uw aandacht voor onze oplossingen.

Voor een verdere groei van de economie is het noodzakelijk dat voldoende fysieke ruimte aanwezig is om goederenvervoerbewegingen te faciliteren. Op het water is deze ruimte in Nederland en aansluitend in Noordwest-Europa in ruime mate aanwezig. Toekomstige kabinetten doen er daarom verstandig aan in te zetten op het mogelijk maken van een intensivering van het goederenvervoer over water, met inbegrip van de aansluitingen op andere vervoertakken weg, rail en short sea. In de toekomst zullen steeds meer combinaties van twee modaliteiten de beste en duurzaamste oplossing bieden. Omdat Nederland beschikt over een wijldvertakt en fijnmazig vaarwegennetwerk bieden deze transportwegen veel extra kansen.

Het is noodzakelijk om deze kansen in de zeehavens, op de vaarwegen en in de binnenhavens optimaal te benutten. In de zeehavens is het van groot belang een "level playing field" tussen de modaliteiten te bewerkstelligen, zodat een ieder goed tot z'n recht kan komen. Voor de binnenvaart dienen de achterstanden die er zijn op het gebied van overslagcapaciteit en wachttijden bij terminals zo snel mogelijk te worden weggewerkt.

Voor de vaarwegen geldt dat de eerste prioriteit uitgaat naar het wegwerken van achterstallig onderhoud. Het vorige kabinet heeft aan de Tweede Kamer en aan ons toegezegd de achterstanden bij vaarwegen in 2016 te hebben ingelopen. Wij verzoeken u deze toezeggingen over te nemen. Daarnaast willen wij u, middels de bijgevoegde "top 10" lijsten, op de hoogte brengen van de grootste knelpunten op het gebied van sluiscapaciteit en ligplaatsen in het Nederlandse vaarwegennetwerk. Om de gehele capaciteitsknelpuntenlijst te realiseren ontbreekt nog 0,6 miljard euro op de meerjarenbegroting. Wij zijn ons ervan bewust dat het onder de huidige omstandigheden moeilijk zal zijn extra middelen te vinden voor nieuwe investeringen. Aan de andere kant is gebleken, dat investeringen in de natte infrastructuur in crisistijd een aanjaagfunctie voor de nationale economie vervullen.

Maar ook om een aanzienlijke groei van het goederenvervoer over water mogelijk te maken is het noodzakelijk om de geplande investeringen in het MIRT voor wat betreft de natte infrastructuur, zo ongestoord mogelijk uit te voeren. Wij verzoeken u binnen uw ramingen, hiervoor voldoende ruimte te blijven bieden.

De afgelopen jaren heeft het Ministerie van Verkeer en Waterstaat een impuls toegekend aan de revitalisering van een aantal van de 150 grotere binnenhavens in Nederland. Hierdoor is een begin gemaakt met het intensiveren van de goederenstromen over water. De binnenhavens vormen hiervoor een cruciale schakel. Wij verzoeken u mogelijkheden te creëren om deze intensiveringen ook in de toekomst te kunnen blijven doen, zo mogelijk uitgebreid met natte terminals en overslagterreinen.

In het kader van het "Lenteakkoord" is helaas besloten tot jaarlijkse structurele ombuiging van 200 miljoen euro op de investeringen in wegen, spoorwegen en vaarwegen. Wij betreuren dit besluit, en verzoeken u dit terug te draaien. Wij rekenen juist op extra investeringen in infrastructuur zoals ook in diverse partijprogramma's gesuggereerd wordt. Wij onderschrijven dit belang en vertrouwen op een evenredig deel voor vaarwegen.

Samenvattend:

- Transport over water is een duurzame manier van goederenvervoer, zonder congestie, met ruim voldoende reservecapaciteit op de vaarwegen beschikbaar;
- Een gelijkwaardig speelveld tussen modaliteiten in zeehavens is noodzakelijk om kansen voor havens en modaliteiten optimaal te benutten;
- Inzetten op achterstallig onderhoud op vaarwegen is toegezegd;
- Investeren in de natte infrastructuur heeft een aanjaagfunctie voor de nationale economie, bezuinigingen daarentegen werken contraproductief.

Wij zijn ervan overtuigd dat de Nederlandse economie veel baat heeft bij een intensivering van het goederenvervoer over water. De Nederlandse binnenvaart, met de grootste en de modernste binnenvloot van Europa, kan in de toekomst ook als exportproduct een voorbeeld zijn voor de rest van de wereld. Wij hopen dat een nieuw kabinet aan deze doelstellingen flink zal kunnen bijdragen, door "te investeren in binnenvaart om wegen en milieu te ontlasten".

Hoogachtend,

Centraal Overleg Vaarwegen

A. Jorritsma - Lebbink
Voorzitter

C.J. de Vries
Secretaris

Bijlagen:

- top 10 capaciteitsknelpunten
- top 10 ligplaatsproblemen

Top 10 Capaciteitsknelpunten

8.
Sluis Gaarkeuken,
Oostersluis,
Sluis Delfzijl

7.
Houtribsluis,
Sluis Lemmer

4.
Beatrixsluis

2.
Volkeraksluis

5.
Sluis Terneuzen,
Krammersluis

1.
Kreekraksluis

3.
Sluis Eefde, Sluis Delden

10.
Stuwen Nederrijn, Lek
en Maas

6.
Sluis Weurt, Sluis Grave

9.
Brabantse en Limburgse
Kanalen

Top 10 Ligplaatsproblemen

8. IJsselmeerroute:

Houtrib, Pr. Magrietkanaal, Fonejacht, Groningen*

5. A'dam-Rijnkanaal:

Vreeswijk, Lek, Haafden

2. Rotterdam:

Europoort, Botlek*

3. Westerschelde:

Terneuzen, Vlissingen, Hansweert*

9. Schelde-Rijn:

Volkerak

6. Merwede:

Beneden-, Boven-, Nieuwe-, Drechtsteden, Merwedekanaal

4. Gelderse IJssel:

Twentekanaal: Lochem, Eefde

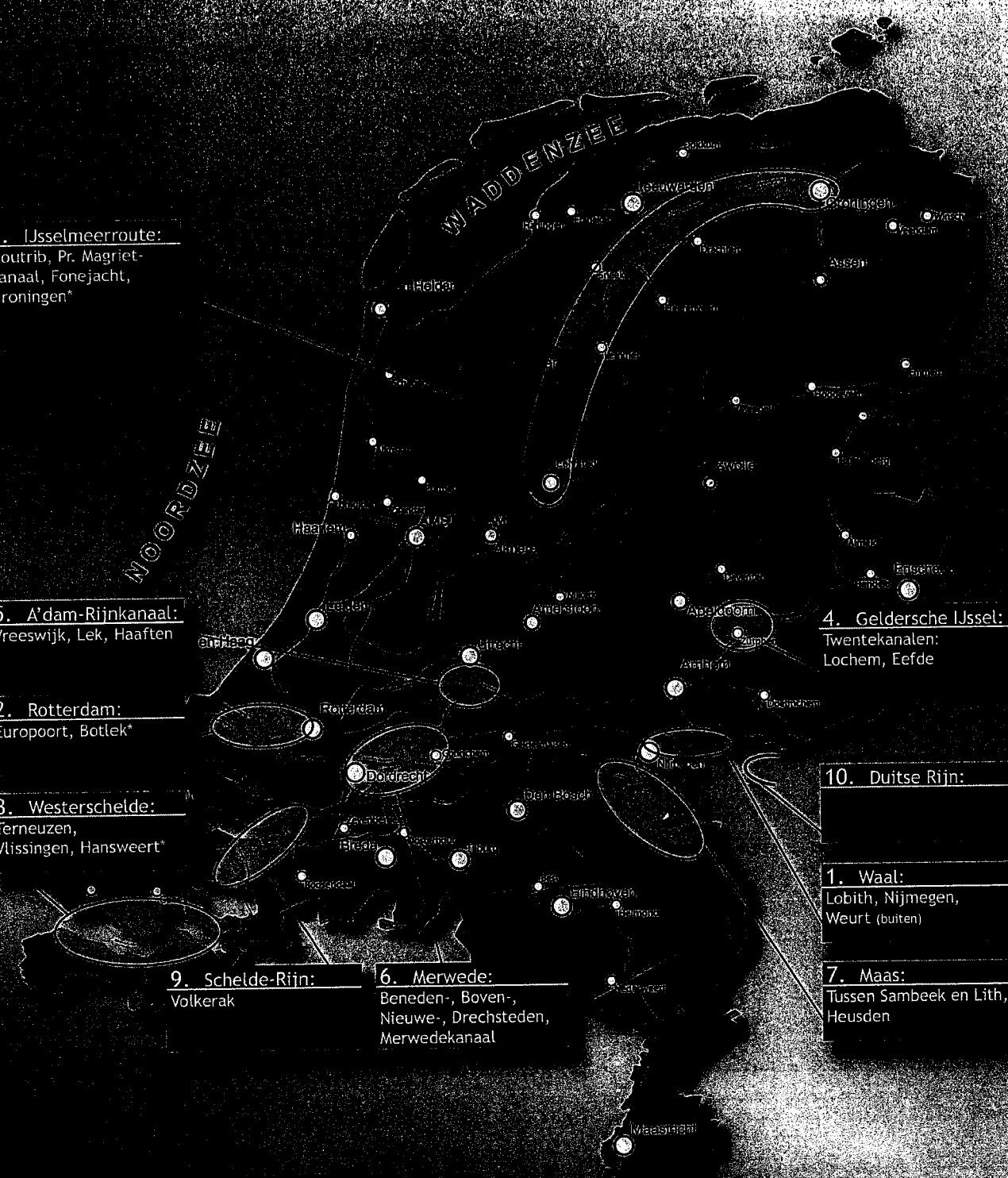
10. Duitse Rijn:

1. Waal:

Lobith, Nijmegen, Weurt (buiten)

7. Maas:

Tussen Sambeek en Lith, Heusden

* Ook ligplaatsproblemen voor kegelschepen

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw A. Jorritsma-Lebbink
Centraal Overleg Vaarwegen
Vasteland 12e
3011 BL Rotterdam

Kenmerk: 201200256

Den Haag, 11 oktober 2012

Geachte mevrouw Jorritsma,

Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven,
nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons
onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de informateur de heer drs. W.J. Bos
Postbus 20008
2500 EA DEN HAAG

Bilthoven, 27 september 2012

Betreft: Bedrijfsopvolgingsregeling cruciaal voor bijdrage familiebedrijven aan groei en werkgelegenheid

Geachte heer Bos,

In Nederland maken familiebedrijven een onmiskenbaar deel uit van het bedrijfsleven: 69% van alle ondernemingen met werknemers is een familiebedrijf. De continuïteit van deze ondernemingen is van cruciaal belang voor onze economie en voor het economisch herstel. De huidige Bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) in de Successiewet die in 2010 is ingevoerd draagt in belangrijke mate bij aan de continuïteit van familiebedrijven. Overdracht van eigendom leidt tot belastingheffing en onttrekt vermogen aan de onderneming. Bij opvolging binnen de familie zorgt de BOR er voor dat meer vermogen beschikbaar blijft om te ondernemen en zo bij te dragen aan groei, innovatie en werkgelegenheid. Familiebedrijven in Nederland zijn immers goed voor 49% van de werkgelegenheid en 54% van het Bruto Nationaal Product.

Het belasten van een eigendomsoverdracht levert op korte termijn inkomsten op voor de overheid. Echter deze korte termijn opbrengsten zouden wel eens meer dan teniet gedaan kunnen worden door de lange termijn (maatschappelijke) kosten van het verlies van werkgelegenheid, omzet en wellicht het noodgedwongen staken van de onderneming doordat solvabiliteit en liquiditeit ontoereikend zijn.

Het volledig beschikbaar blijven van het ondernemingsvermogen, doordat geen erf en schenkbelasting hoeft te worden afgedragen bij opvolging, kan juist leiden tot extra groei, werkgelegenheid en daarmee ook inkomsten voor de overheid.

Het verheugt ons als FBNed – de vereniging Familiebedrijven Nederland – dat partijen het bedrijfsleven blijven stimuleren tot groei en innovatie om zo bij te dragen aan economisch herstel. Het tenminste handhaven van de BOR en het wegnemen van een aantal fiscale knelpunten bij bedrijfsopvolging hoort daar ons inziens bij.

Verzoek

FBNed wil de partijen betrokken bij het opstellen van het regeerakkoord, alsmede de nadere uitwerking daarvan in concreet beleid, verzoeken om de BOR ongemoeid te laten.

Alhoewel we liever een volledige vrijstelling zouden willen zien (zoals bijvoorbeeld in Zweden), realiseren wij ons dat de ernstige continuïteitsbedreiging met de BOR gelukkig ongedaan is gemaakt. In de ruim 2,5 jaar van het bestaan van deze regeling is wel gebleken van enkele knelpunten.

In de bijgaande notitie, opgesteld in samenwerking met Ernst & Young, vindt u een overzicht van enkele knelpunten in de huidige regelingen.

Wij geven u in overweging om het oplossen van deze knelpunten in uw beleid mee te nemen en zo de continuïteit van familiebedrijven te ondersteunen in het belang van het economisch herstel.

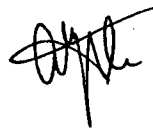
Gaarne zijn wij bereid om ons standpunt toe te lichten.

Hoogachtend,

Namens FBNed, de vereniging Familiebedrijven Nederland,

Tjebbe Nabuurs
Voorzitter

Albert Jan Thomassen
Directeur

Bijlage: Notitie knelpunten bedrijfsopvolgingsregeling

Enkele knelpunten in de Bedrijfsopvolgingsregeling

Zowel in de Successiewet 1956 als in de Wet Inkomstenbelasting 2001 zijn faciliteiten opgenomen voor schenking of vererving van een onderneming. Doel van deze faciliteiten is te voorkomen dat de continuïteit van de onderneming in gevaar komt omdat middelen aan de onderneming moeten worden onttrokken om schenkbelasting, erfbelasting of inkomstenbelasting te voldoen. Onder onderneming wordt mede verstaan een aanmerkelijk belang pakket in een vennootschap die een onderneming drijft (of waarvan een dochtermaatschappij een onderneming drijft).

Voor beide regelingen gelden grotendeels dezelfde eisen, maar er zijn belangrijke verschillen. Zo geldt voor de Successiewet een bezitseis en een voortzettingseis (geldt niet voor inkomstenbelasting) en voor de Inkomstenbelasting geldt bij schenking de eis dat de verkrijger reeds 36 maanden een dienstverband heeft binnen de onderneming (geldt niet voor de Successiewet). Bovendien geldt de vrijstelling van de Successiewet wel voor een indirecte schenking (bijv. de Holding van vader schenkt de aandelen in de Werkmaatschappij aan de Holding van zoon), maar voor de inkomstenbelasting moet dan toch 25 % afgerekend worden omdat de overdracht van de aandelen Werkmaatschappij gezien wordt als dividenduitkering.

De praktijk loopt tegen vele verschillende problemen aan, waarbij inspecteurs ofwel de faciliteiten afwijzen, ofwel verwijzen naar het Ministerie van Financiën voor een goedkeuring. Dit leidt tot een lange afhandelingstermijn en hoge kosten, en bovendien is een goedkeuring in een individueel geval niet algemeen toepasbaar.

Preferente aandelen en letteraandelen

De problemen zien vaak op situaties waarbij in het verleden (vóór invoering van de huidige faciliteit) preferente of letter aandelen juist in het kader van bedrijfsopvolging uitgegeven zijn.

De inspecteurs houden daarbij angstvallig vast aan de letter van de wet, hoewel (ook volgens hen) sprake is van reële bedrijfsopvolging. Uiteraard kon vóór 2010 nog geen rekening gehouden worden met de huidige voorwaarden maar deze staan nu toepassing in de weg.

Belangen kleiner dan 5%

De faciliteiten zijn op belangen kleiner dan 5% alleen van toepassing als deze belangen zijn ontstaan door echtscheiding, overlijden of schenking. Ingeval een dergelijk belang ontstaan is door fusie is er geen enkele reden de faciliteit uit te sluiten: de aandeelhouder heeft niets vervreemd (en dus ook niets ontvangen), hij heeft alleen een aandeel gekregen in een groter geheel.

Fusies of overnames waarbij (een deel) in aandelen wordt voldaan worden hierdoor ten onrechte bemoeilijkt nu de aandeelhouders recht op toepassing van de faciliteiten verliezen.

Vastgoed ondernemingen

Een apart punt zijn de vastgoedondernemingen: hier kunnen de gevolgen dramatisch zijn, aangezien de belastingdienst hier vaak het standpunt inneemt dat a. geen sprake is van een onderneming en b. zo er al sprake is van een onderneming, slechts een deel van het vastgoed als ondernemingsvermogen is te beschouwen.

Bedrijfsopvolging tijdens leven wordt hierdoor prohibitief belast. Vervreemding van vastgoed om de verschuldigde belastingbedragen te betalen is, gelet op de huidige markt, nauwelijks mogelijk.

Bij grotere vastgoedondernemingen wordt, ondanks aanwezigheid van personeel en specifieke deskundigheid die gericht is op het behalen van een hoger rendement, toch door de belastingdienst gesteld dat weliswaar gedeeltelijk sprake is van een onderneming, maar dat met name verhuurd vastgoed niet aangemerkt worden als ondernemingsvermogen, hoewel mede hierdoor de projectontwikkeling mogelijk is.

Aanbevelingen

Om het doel van de bedrijfsopvolgingsfaciliteiten beter te bereiken kan aan het volgende gedacht worden:

Preferente aandelen

- de ingewikkelde regeling omtrent cumprefs kan vereenvoudigd worden, waarbij in ieder geval per 1 januari 2010 bestaande cumprefsituaties niet meer getroffen worden door de regeling.
- her en der keurt het Ministerie van Financien in een aantal situaties goed dat de faciliteiten van toepassing zijn: dit dient breder gecommuniceerd te worden zodat ondernemingen niet op kosten worden gejaagd om het wiel opnieuw uit te vinden.

Belangen kleiner dan 5%

- indien een belang kleiner dan 5% ontstaat door fusie dient dit te kwalificeren voor de faciliteiten.

Vastgoedondernemingen

- de continuïteit van vastgoedondernemingen wordt ernstig bedreigd wanneer de faciliteiten niet toegepast kunnen worden; er dient op z'n minst duidelijkheid te komen over het antwoord op de vraag wanneer sprake is van een vastgoedonderneming die in aanmerking komt voor de faciliteiten.

Overig

- de goedkeuring voor indirecte schenkingen die voor de Successiewet geldt, zou ook moeten gelden voor de inkomstenbelasting
- de 36 maanden termijn belemmert bedrijfsopvolging tijdens leven en zou geschrapt moeten worden.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer T. Nabuurs
Vereniging Familiebedrijven Nederland
Maartendijkseweg 7E
3723 MC Bilthoven

Kenmerk: 201200258

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Nabuurs,

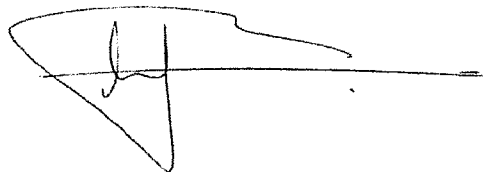
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Lucasbolwerk 11
3512 EH Utrecht

Postbus 365
3500 AJ Utrecht

t 030 2303740
f 030 2303749

info@kunstconnectie.nl
www.kunstconnectie.nl

ABN-AMRO 54 81 11 723
Postbank 1577351

KvK 40480671

201200259
KUNST
CONNECTIE

branchevereniging voor
kunsteducatie en kunstbeoefening

H.G.J. Kamp
Drs. W.J. Bos
Postbus 20008
2500 EA Den Haag

Utrecht, 28-9-2012 | 102.010304/JB/AW
Betreft: cultuureducatie en talentontwikkeling duurzaam versterken

Geachte formateur,

Branchevereniging Kunstconnectie - waarin de door de Nederlandse gemeenten en provincies gesubsidieerde instellingen voor kunsteducatie zijn verenigd - vraagt thans uw aandacht voor het volgende.

De staatssecretaris, de meeste politieke partijen, de Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad menen dat het versterken van cultuureducatie en talentontwikkeling één van de belangrijkste pijlers van het komende cultuur- en onderwijsbeleid moet zijn. Doel van dit beleid is jonge mensen toe te rusten op een samenleving waarin kennis, creativiteit en interactieve vaardigheden een steeds belangrijker rol spelen.

Het is onomstreden dat een versterking van cultuureducatie en talentontwikkeling betekent dat de *culturele loopbaan* van burgers in de verschillende fasen van hun ontwikkeling voldoende moet zijn gefaciliteerd. Dat veronderstelt (1) een goede inbedding in het onderwijs en (2) een toegankelijke, doorgaande leerlijn en een goede afstemming tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie.¹

Wij wijzen u er op dat de noodzakelijke voorwaarden in de Nederlandse infrastructuur voor cultuureducatie onvoldoende zijn vervuld om trefzeker aan deze beide voorwaarden invulling te geven. De realisatie van de beleidswensen voor cultuureducatie en talentontwikkeling zullen daardoor niet succesvol kunnen zijn. Het is urgent en van groot belang om hierin thans verbetering aan te brengen. Wij lichten dit nu toe.

De uitvoering van cultuureducatie wordt in ons land verzorgd door gemeentelijke en provinciale instellingen. Provincies en gemeenten bezuinigen echter op de uitvoering van cultuureducatie en talentontwikkeling in het buitenschoolse veld, zonder dat middelen beschikbaar komen voor vervanging of vernieuwing aldaar.² Dit verzwakt de doorgaande leerlijn die essentieel is om jonge

¹ Zie: Raad voor Cultuur: sectoranalyse Amateurkunst en Cultuureducatie (2011): *Geen culturele burger zonder culturele loopbaan*.

² Alle gemeenten bezuinigen op cultuureducatie. De percentages liggen tussen de 5% en 40%. De bezuinigingen bij de provincies liggen nog beduidend hoger. Het rijk bezuinigt door korting op het FCP en de intrekking van de gratis Cultuurkaart. (Bron: Berenschot)

mensen de noodzakelijke *creative skills* aan te reiken.³ De bestaande lokale infrastructuur voor cultuureducatie raakt aangetast.⁴

Het rijk is primair verantwoordelijk voor de binnenschoolse cultuureducatie. Het door de staatssecretaris ingezette beleid *Cultuureducatie met kwaliteit* neemt echter niet de belemmeringen weg die de afgelopen twintig jaar een goede inbedding van cultuureducatie in het (primair en voortgezet) onderwijs hebben verhinderd. Deze belemmeringen zijn samen te vatten in de constatering dat cultuureducatie onvoldoende stevig is verankerd in het *onderwijsbeleid*. Ook het nieuwe beleid van de staatssecretaris voorziet daarin niet.

Om aan de beleidsambities uitvoering te geven zijn de volgende maatregelen noodzakelijk.

- 1) De verankering van cultuureducatie in het basisonderwijs vraagt om een intensivering van de inspanningen in het onderwijsbeleid, en de scholen te voorzien van de noodzakelijke middelen om hieraan uitvoering te geven. Wij vragen u om deze middelen in het regeerakkoord op te nemen.
- 2) Het ontbreekt aan houvast voor het brede veld van cultuureducatie waarmee afstemming tussen de beleidssectoren en de overheidslagen kan worden geregisseerd.⁵ Wij vragen u (het voorbereiden van) een kaderwet Cultuureducatie waarin een heldere en actuele taakverdeling tussen de overheden op het gebied van de cultuureducatie in de school en daarbuiten is beschreven, op te nemen in het regeerakkoord.
- 3) Er is in Nederland - en daarin staat Nederland in Europa alleen⁶ - geen nationaal inhoudelijke leidraad die als referentie kan dienen voor de doelen, de standaarden, de inhoud en de samenhang in de uitvoering van cultuureducatie en de doorgaande leerlijn binnen- en buitenschools.⁷ Wij vragen u (het voorbereiden van) een nationaal curriculum voor cultuureducatie dat beleidsmatig kan dienen als standaard voor *wat cultuureducatie in ons land moet inhouden* in het regeerakkoord op te nemen.

Alleen op deze manier kan het beleidsvoornemen om cultuureducatie en talentontwikkeling duurzaam te versterken tot uitvoering worden gebracht.

Tot een nadere toelichting zijn wij graag bereid.

Hoogachtend,

Anke Weeda, voorzitter bestuur Kunstconnectie

---

³ We zien dat de gemeenten zich niet zelden baseren op ongetoetste aannames over bijvoorbeeld: de werking van de vrije markt van concurrerende kunstdocenten of de onverenigbaarheid van advies- en uitvoeringstaken van de centra voor de kunsten.

⁴ Branchevereniging Kunstconnectie schat dat binnen een jaar circa 25% van de 165 centra voor de kunsten en muziekscholen zal zijn gesloten of het grootste deel van het personeel zal moeten ontslaan.

⁵ Anders dan in de meeste Europese landen kent Nederland geen kaderwet voor cultuureducatie of muziekonderwijs.

⁶ Arts_and cultural_education at school in Europe : curricula and initiatives (Eurydice Brussels 2009).

⁷ Ook dit is in de ons omringende landen anders geregeld.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw A. Weeda
Kunstconnectie
Postbus 365
3500 AJ Utrecht

Kenmerk: 201200260

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte mevrouw Weeda,

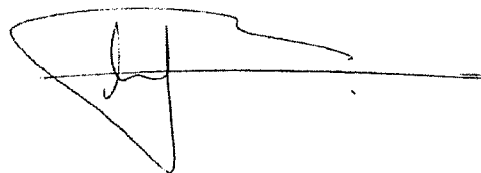
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200261

De Tweede Kamer der Staten Generaal
t.a.v. de informateurs (Regentenkamer)
De heer W.J. Bos
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Den Haag, 27 september 2012

Betreft: Input voor de formatie VVD-PvdA: duurzaam uit de crisis

Geachte heer Bos, geachte heer Kamp,

Als informateur werkt u aan de vorming van een kabinet dat richting zal geven aan een cruciale omslag van onze economie. De huidige crisis toont aan dat Nederland de komende vier jaar een aantal structurele hervormingen door zal moeten voeren om onze economie en maatschappij op een nieuw, duurzaam spoor te zetten.

De meer dan 130 partners van De Groene Zaak rekenen op een regeerakkoord dat met overtuiging inzet op economische verduurzaming. Vanuit ondernemersperspectief is dit zonder meer verstandig. De omschakeling naar een circulaire economie of groene economie leidt namelijk tot een robuustere economie met een hoger innovatieniveau, meer kapitaalproductiviteit en meer werkgelegenheid.

Met name het sluiten van economische kringlopen kan tot een enorme boost aan inkomsten leiden: 380 tot 630 miljard dollar per jaar op tot 2025, alleen al in Europa (schatting rapport McKinsey). Duurzame innovatie leidt tot nieuwe mogelijkheden om energie en materialen efficiënter te benutten, en helpt om reeds bestaande efficiënte technieken massaal in te zetten.

Een nieuw regeerakkoord zal zich derhalve moeten focussen op drie speerpunten:

1. het faciliteren van een snelle, maatschappij-brede omslag naar hernieuwbare en betaalbare energie;
2. het faciliteren van een omslag naar een circulaire economie;
3. vergaande fiscale vergroening.

Fiscale vergroening: nu is het moment

De eerste twee ambities komen gelukkig al aan bod in de verkiezingsprogramma's van de VVD en de PvdA. Het regeerakkoord kan dus zonder voorbehoud inzetten op een betaalbare hernieuwbare energiehuishouding en de omslag naar een circulaire economie. Bijzondere aandacht willen wij vragen voor het derde speerpunt: de vergroening van ons fiscale stelsel. Dit heeft in onze ogen de hoogste prioriteit. Sterker, dit nalaten achten wij economisch onverantwoord, want het maakt onze economie kwetsbaarder voor toenemende prijsvolatiliteit van fossiele brandstoffen en schaarse grondstoffen.

Wij stellen daarom voor in dit regeerakkoord:

- de belasting op arbeid en inkomen te verlagen;
- vervuiling en verspilling aanzienlijk duurder te maken dan groene alternatieven; bijvoorbeeld door milieuheffingen op vervuilende productie- en consumptiemethodes, door te snijden in de 53 overheidsingrepen die fossiele sector jaarlijks met 5,8 miljard euro bevoordelen (rapport Ecofys 2011) of door in Europees verband in te zetten op een belasting op grondstoffen met grote milieueffecten, zoals veevoer.

Een nieuw verdienenmodel voor de overheid

Wij beseffen terdege dat u zich onder de huidige omstandigheden als informateur geen experimenten kunt veroorloven en stuurt op stabiele, structurele belastinginkomsten. Diverse studies hebben echter aangetoond dat bovengenoemde maatregelen zo kunnen worden vormgegeven dat de totale belastingdruk en de inkomsten voor de schatkist gelijk blijven en de koopkracht behouden blijft.

Daarbij willen wij onderstrepen dat bij een duurzame economie ook nieuwe verdienenmodellen horen. Door fiscale vergroening kan de overheid mee profiteren van de omschakeling naar duurzame energie c.q. de circulaire economie. Leidend principe daarbij is om belastingen consequent te differentiëren volgens een bonus/malus-principe waarbij de vervuiler betaalt en de duurzame bespaart. Tevens kan worden gedacht aan concessies voor windmolens en zonne-energieparken en, als de transitie succesvol in gang is gezet, aan accijnzen op schone energie of een opslag op elektrisch laden.

Tot slot

Het regeerakkoord dient in onze visie eenduidig duidelijk te maken dat vergroening hét groeipad is voor onze economie en we van daaruit gaan werken aan maatregelen om dit te realiseren. Als duurzame ondernemers kijken wij uit naar een VVD-PvdA kabinet dat deze ambitie omarmt en de langetermijnbaten benadrukt. Een kabinet dat durft te zeggen dat de transitie noodzakelijk is, vergroening nadrukkelijk koppelt aan het creëren van werkgelegenheid in Nederland en dat durft te investeren. Wij begrijpen dat het in tijden van crisis niet altijd mogelijk is de kosten voor de baat uit te laten gaan. Aan de andere kant zijn heel veel duurzame investeringen uiterst rendabel als rekening wordt gehouden met de langere termijn. En dat past uitstekend bij een kabinet dat de rekening niet wil doorschuiven naar toekomstige generaties.

Mocht u nader advies wensen over de vormgeving van concrete maatregelen in dit kader, dan kunt u op ieder moment een beroep doen op de expertise van De Groene Zaak.

Een afschrift van deze brief sturen wij aan de heren Rutte en Samsom.

Hoogachtend,

Drs. M.J. (Martin) van Rijn
Voorzitter De Groene Zaak

mw. drs. Marga J.E. Hoek MBA
Directeur De Groene Zaak

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer drs. M.J. van Rijn
De Groene Zaak
Parkstraat 20
2514 JK Den Haag

Kenmerk: 201200262

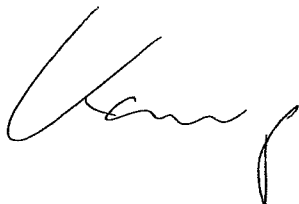
Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Van Rijn,

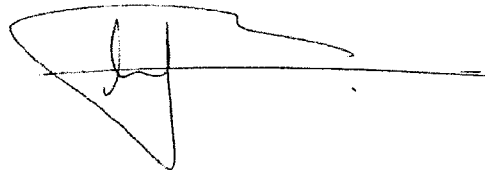
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

De Tweede Kamer der Staten-Generaal
Regentenkamer
t.a.v. de heren informateurs H. Kamp en W. Bos
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Amsterdam, 28 september 2012

Geachte heren Kamp en Bos,

Jaarlijks zijn er 12 miljoen bezoeken aan de podia en festivals die verenigd zijn in de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD). Deze bezoekersaantallen voor theater, muziek en dans onderstrepen de maatschappelijke waarde van de podiumkunsten. Ook voor vestigingsklimaat en daarmee voor de economische groei zijn de podia en festivals van wezenlijke betekenis.

Zonder om te zien in wrok is het van groot belang dat een nieuw kabinet een nieuwe start maakt met cultuur, de betekenis ervan onderstreept en er een (gezien de economische situatie) beperkte financiële impuls aan weet te geven.

Om die nieuwe start te maken bepleiten wij tijdens de kabinetsformatie in het bijzonder aandacht voor het volgende:

Basisinfrastructuur (BIS) en talentontwikkeling

De Basisinfrastructuur (BIS) wordt een gatenkaas als daarin een aantal instellingen geen plek meer krijgt en de positief beoordeelde aanvragen bij het Fonds Podiumkunsten niet alsnog financiële ondersteuning krijgen. Daarom verzoeken wij u dringend maatregelen te nemen die ervoor zorgen dat in de gehele keten (kunstvakonderwijs, productiehuizen, topinstituten, én presentatie op podia en festivals) wordt voorzien. Door onder meer het wegvallen van de productiehuizen en het postacademische onderwijs wordt er grote schade aangericht aan de talentontwikkeling die een noodzakelijk voorwaarde is voor een bloeiende cultuur. Het is daarom noodzakelijk een aantal productiehuizen in te stellen. Een inzet van € 10 miljoen per jaar is hier geboden.

Spreiding van cultuuraanbod over het land

De nieuwe BIS maakt onvoldoende spreiding van cultuuraanbod mogelijk. Voor de inwoners van de regio's Noord en Zuid is hierdoor onvoldoende hoogwaardig aanbod van dans en toneel gewaarborgd. Voor toneel ontbeert het Zuiden een groot gezelschap. De beperkende opdracht aan de Raad voor Cultuur om slechts 2 dansgezelschappen in de BIS op te kunnen nemen (naast de criteria nationaal en jeugd) leidde er voornamelijk toe dat de dans slecht verspreid is. Deze onevenwichtigheid baart de podia/theaterdirecties in de regio's buiten het Westen grote zorgen. Door een verruiming van de BIS voor toneel en dans kan voor alle regio's een hoogwaardig aanbod worden gerealiseerd. Hiervoor is een inzet van € 5 miljoen noodzakelijk.

Festivals

Festivals zijn van eminent belang om een breed publiek in aanraking te brengen met het cultuuraanbod. De open, ongedwongen sfeer vergemakkelijkt de kennismaking met kunst en cultuur. Festivals brengen grote hoeveelheden bezoekers op de been. Maar bij de verdeling van rijksmiddelen voor de podiumkunsten wordt de waarde van festivals voor de ontwikkeling van theater, dans en muziek op geen enkele manier zichtbaar. In de BIS is slechts één festival opgenomen (het Holland Festival), bij het Fonds Podiumkunsten staat het beschikbare budget van iets meer dan € 2 miljoen in geen verhouding tot de maatschappelijke betekenis van festivals. Wij pleiten er daarom voor dat het budget voor festivals bij het Fonds minimaal met € 5 miljoen te verhogen.

Ondernemerschap

Het is evident dat goede artistieke en inhoudelijke kwaliteit ingebed dient te zijn in adequaat ondernemerschap. Om het ondernemerschap te bevorderen is het gewenst dat de overheid zoveel mogelijk belemmeringen wegneemt. Daarbij gaat het om minder administratieve lasten, regelgeving, fiscale maatregelen. Ruimte creëren voor ondernemerschap vormt een belangrijke voorwaarde om deze verder te kunnen ontwikkelen.

TIN collectie

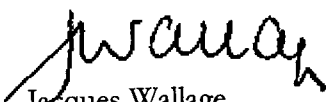
Wij hebben begrepen dat de collectie van het Theater Instituut Nederland, opgebouwd in vele decennia, wordt ondergebracht bij de Universiteit van Amsterdam. Daarmee blijft de collectie voor het publiek bereikbaar. Maar er is niet voorzien in het up to date houden van de collectie. Om de collectie op een verantwoord niveau te beheren, te ontsluiten en vooral actueel te houden voor het publiek, is jaarlijks een bedrag van € 0,7 miljoen nodig.

Afstemming tussen de overheden

Tenslotte verzoeken wij u om aandacht te besteden aan de afstemming tussen het Rijk, provincies en gemeenten in het cultuurbeleid. Dat is een noodzakelijke voorwaarde om de samenhang in beleid te verbeteren en daardoor de voorwaarden voor een goed cultuurbeleid te bevorderen.

Voor het deel podiumkunsten zoals hierboven genoemd is een investeringsbijdrage van het komende kabinet nodig van in totaal € 20,7 miljoen. Dit laat onverlet de financiële impuls die nodig is voor andere delen van kunst en cultuur, zoals fotografie, film en beeldende kunst. Wij doen een beroep op u om bovenstaande punten bij de kabinetsformatie in te brengen en wensen u succes bij uw belangrijke opdracht om de basis te leggen voor een nieuw kabinet.

Met vriendelijke groet,

 Jacques Wallage,
 co-voorzitters VSCD

 Nynke Stellingsma

 Martin van Ginkel
 directeur VSCD

cc: fractievoorzitters, Kamercommissieleden OCW en woordvoerders Kamercommissie OCW.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer N. van Ginkel
VSCD
Funenpark 1
1018 AK Amsterdam

Kenmerk: 201200264

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Van Ginkel,

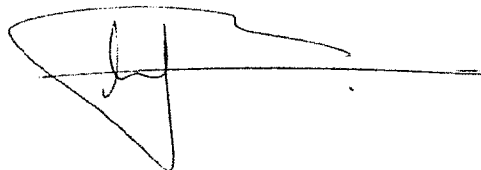
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Nederlandse Vereniging tot bevordering van de Zondagsrust en de Zondagsheiliging

Goedgekeurd bij Kon. Besluit van 28 september 1955 no. 29

ADM. EN CORR.-ADRES:
 FRED. V.D. PALTSHOF 15
 3911 LA RHENEN
 TELEFOON (0317) 614398
 TELEFAX (0317) 616044
 EMAIL info@verenigingzondagsrust.nl
 ING 878628

Aan de informateurs, de heren W Bos, H Kamp,
 en de heren M. Rutte en D. Samsom,
 p/a Binnenhof 19
 2513 AA DEN HAAG.

Rhenen, 24 september 2012

Zeer geachte heren,

Lopende de formatie van het kabinet –waar u allen druk mee bezig bent- willen wij u als bestuur van de Nederlandse Vereniging tot bevordering van de Zondagsrust en de Zondagsheiliging dringend verzoeken toch vooral rekening te houden bij uw werkzaamheden en bij het samenstellen van een nieuwe regering, met de rust op en de heiliging van de dag des Heeren, alles gegrond op het 4^e gebod van de heilige Wet des Heeren:

“Gedenk den sabbatdag, dat gij dien heiligt. Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen; maar de zevende dag is de sabbat des HEEREN uws Gods; dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uw poorten is.” Enz.

Mede gezien het historisch jaar 2013 waarin de herdenking van 200 jaar Koninkrijk herdacht mag worden, is een oproep als de onze zeker terecht. De herwonnen vrijheid en het herstel van handel en welvaart waarover Koning Willem I toen sprak zijn ook nu alleen te verkrijgen in de weg van gehoorzaamheid aan het Woord en de Wet van de God van hemel en aarde. Door Hem regeren immers de koningen en stellen de vorsten gerechtigheid (Spreuken 8, 15).

Omdat dit voor de toekomst voor de regering van ons land van het grootste belang is, menen wij als bestuur van bovengenoemde vereniging ook nu reeds een dringend en ernstig beroep te moeten doen op u om toch de principiële uitgangspunten en de ethische waarden waarmee een volk staat of valt zwaar te laten wegen in uw besluitvorming.

Wij wensen en bidden voor u als overheid in deze moeilijke tijd dat de God, Die in ons land zoveel wonderen heeft verricht, u allen hierin wijsheid en voorzichtigheid moge schenken!

Met verschuldigde hoogachting, tekent, namens het bestuur van bovengenoemde vereniging,

D. v.d. Sluis, voorzitter.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer D. v.d. Sluis
Nederlandse Vereniging tot
Bevordering van de Zondagsrust en de
Zondagsheiliging
Fred. V.d. Paltshof 15
3911 AL Rhenen

Kenmerk: 201200266

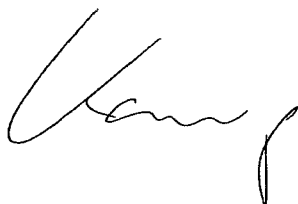
Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer V.d. Sluis,

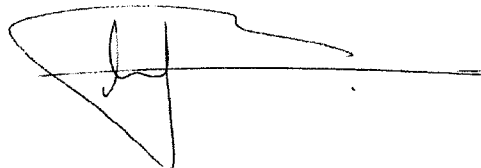
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven,
nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons
onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

WERKGROEP ANDERE PUBLIEK OMROEP**p/a Lange Voorhout 86, unit 23****2514 EJ Den Haag****Tel. 070 3458241****E-mail: info@anderepubliekeomroep.nl****www.anderepubliekeomroep.nl**

Aan: De kabinetsinformateurs de heer drs W.J. Bos en de heer H.G.J. Kamp
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag, 28 september 2012

Zeer geachte heren,

Met het oog op de komende kabinetsperiode wil de werkgroep Andere Publieke Omroep graag onder uw aandacht brengen dat naar ons oordeel verdere hervorming van en bezuinigingen op de publieke omroep noodzakelijk zijn. Ter bekorting moge ik u naar de inhoud verwijzen.

Met vriendelijke groet,
namens de werkgroep APO,

b.o.

dr Antonie C.A. Dake
voorzitter

Verdere hervorming en bezuiniging Publieke Omroep noodzakelijk

In 2012 is in de structuur van de publieke omroep een belangrijke en principiële wijziging in gang gezet:

- Er is een begin gemaakt met het terugbrengen van het aantal zendgemachtigden – inclusief NOS en NTR – tot acht;
- Daarnaast vindt er een bezuiniging plaats op het budget van de landelijke publieke omroep van € 125 miljoen op jaarbasis.

De onafhankelijke werkgroep Andere Publieke Omroep APO, die vanaf 2004 een fundamenteel pleidooi houdt voor modernisering van het omroepbestel, meent dat er meer moet gebeuren. Het bereiken van marktaandeel hoeft dan niet langer centraal te staan, maar journalistieke basisprincipes en het streven naar kwaliteit.

Een verdere hervorming heeft als bijkomend voordeel dat de begroting van de landelijke publieke omroep met nog eens € 215 miljoen op jaarbasis verminderd kan worden.

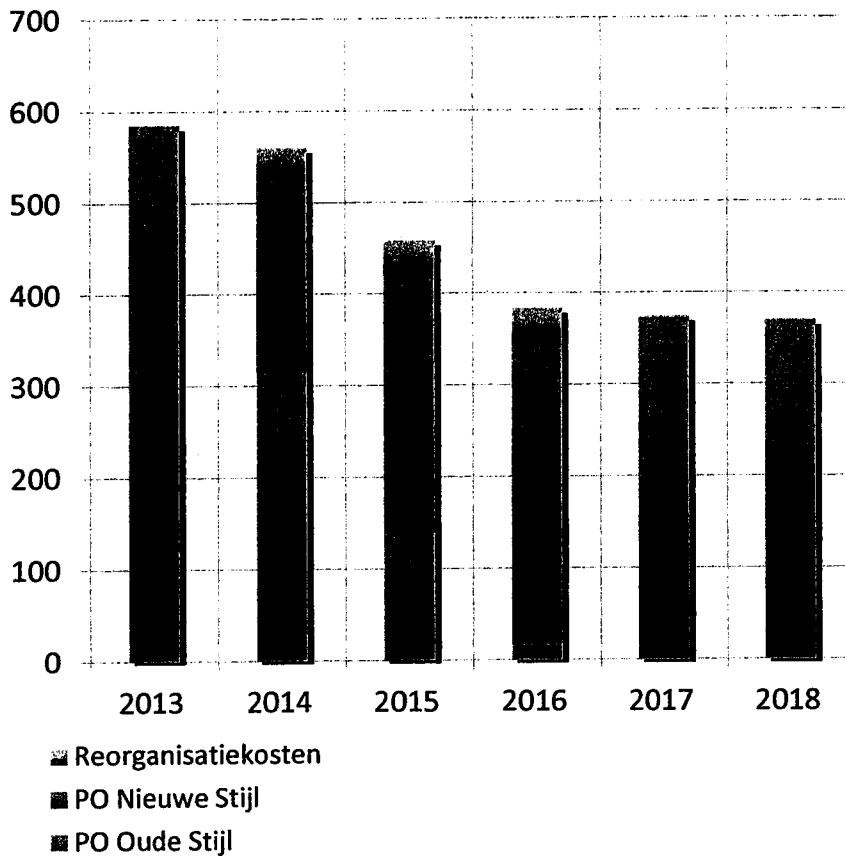
Het gaat dan in de visie van APO om het volgende:

1. Het aantal televisie- en radiozenders wordt van respectievelijk 3 en 5 verminderd tot op ieder gebied 2.
2. De 2 televisiezenders en de twee radiozenders worden 24-uurszenders, telkens één voor *nieuws en achtergronden* en één voor *kunst en cultuur*.
3. De organisatie van deze zenders ziet er als volgt uit:
  - Er komt één hoofdredacteur voor de twee *nieuws- en achtergrondzenders* en één hoofdredacteur voor de twee *kunst- en cultuurzenders*.
  - Zelfstandige verantwoordelijkheid van de twee hoofdredacteurs voor de programmatische inhoud van zijn of haar zenders.
  - Een lichte bestuursconstructie met ondersteunende afdelingen op het gebied van juridisch zaken, financiën en communicatie.
4. Als gevolg van deze reorganisatie worden de kosten van de landelijke publieke omroep teruggebracht van € 585 miljoen in 2013 tot € 370 miljoen in 2018¹.
5. Er valt op de begroting van de landelijke publieke omroep tussen 2013 en 2018 dus een bezuiniging te bereiken van € 215 miljoen op jaarbasis.
6. De (hoge) algemene kosten van het huidige omroepbestel gaan door de structurele wijzigingen die APO voorstelt drastisch omlaag.
7. Zo komt er ondanks de voorgestelde bezuiniging veel meer geld dan nu direct ter beschikking van de vier zenders:
  - a. voor de *nieuwsorganisatie* - waarvoor de bestaande NOS zich goed leent - zal, in plaats van zoals nu ca. € 60 miljoen, € 205 miljoen per jaar beschikbaar zijn.
  - b. voor *kunst en cultuur* - de NTR van nu is daarvoor een geschikte organisatie - is op dit moment grofweg € 70 miljoen uitgetrokken en dat wordt € 105 miljoen.
8. De positie van de zes *omroepverenigingen* die overgebleven zijn na het fusieproces zal niet langer in de wet verankerd zijn, maar zij kunnen een belangrijke plaats verwerven door als productiehuisen programma's aan te leveren aan de nieuwe landelijke publieke omroep.

¹ In de bijlage is de aangepaste begroting over de periode 2012 – 2018 meer in detail terug te vinden, evenals het effect op personeelsgebied van de voorgestelde modernisering, inclusief het natuurlijk verloop

Begroting Publieke Omroep Nieuw Stijl 2013 - 2018
(bedragen in € miljoen)

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer dr. A.C.A. Dake
Werkgroep APO
Lange Voorhout 86, unit 23
2514 EJ Den Haag

Kenmerk: 201200268

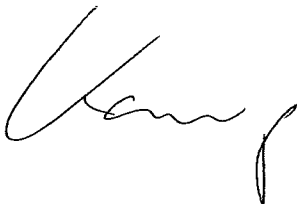
Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Dake,

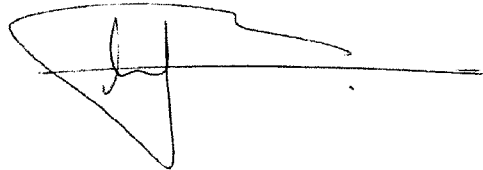
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de (in)formateur(s)
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onderwerp : formatiebesprekingen
Kenmerk : 3TU-UIT-176
Datum : 27 september 2012

Geachte heren Kamp en Bos,

Hoe Nederland – en Europa – de huidige financiële en economische crisis te boven komen is een belangrijk onderwerp voor de formatiebesprekingen.

Investeren in onderwijs en onderzoek is essentieel voor het stimuleren van de economische groei. Juist de landen die veel in onderwijs, onderzoek en innovatie investeren, doen het in deze crisis verhoudingsgewijs goed. Wij vinden het daarom van groot belang dat het regeerakkoord een heldere basis legt voor een consistente en meerjarige aanpak op onderwijs en onderzoek.

De drie technische universiteiten, verenigd in de 3TU.Federatie, willen en kunnen een belangrijke rol spelen bij het economisch herstel. De technische universiteiten zijn onmisbaar bij het aanpakken van belangrijke maatschappelijke vraagstukken zoals een houdbare gezondheidszorg, de schaarste aan grondstoffen en energie, mobiliteit en een duurzame en veilige samenleving. Bestedingen in het technologiedomein zijn investeringen met een groot rendement op de lange termijn.

Wij vinden het van groot belang dat het regeerakkoord het belang van onderwijs en onderzoek, zeker in het technologiedomein, krachtig ondersteunt. Ons inziens horen daar in ieder geval bij:

- Koester onze ingenieursopleidingen en hun studenten. Voorkom dat bij een introductie van een sociaal leenstelsel de studenten bèta en techniek gestraft worden door hogere schulden. Dit zou kunnen door deze studenten bij voltooiing van hun opleiding 1 jaar studieschuld kwijt te schelden. De nominale studieduur is voor hen immers al langer. De steeds verder dalende rijksbijdrage per student blokkeert daarbij verbetering van het onderwijs. Geef studenten en universiteiten stabiele, tijdige en duidelijke meerjarenkaders, passend bij de groeiende behoefte aan ingenieurs, waarmee we op verantwoorde wijze onze investeringen in mensen en faciliteiten kunnen plannen en uitvoeren;
- Ga door met de implementatie van de roadmaps van de topsectoren en voorkom dat daarbij een gat van 500 miljoen euro valt in de publieke onderzoeksfinanciering door het wegvallen van de FES-gelden. Het staat niet vast dat de fiscale stimulering van R&D (RDA-regeling) tot voldoende compenserende bestedingen uit het bedrijfsleven bij de universiteiten leidt.

Zorg dat de roadmaps van de topsectoren daadwerkelijk uitgevoerd kunnen worden. Stel daartoe, desnoods door beperking van de RDA, directe financiering van het onderzoek veilig. Die financiering is de basis voor het behoud van de uitstekende classificatie van Nederland als innoverend land. Ook de mogelijkheid om onderzoeksfinanciering uit Brussel te matchen blijft daarmee behouden;

- Voorkom extra administratieve lagen. Onze samenwerking met het bedrijfsleven is nu efficiënt en effectief en onze prestaties worden beoordeeld als zeer goed. Laten we ervoor waken dat de topsectorenaanpak en het instrumentarium rond de prestatieafspraken niet leiden tot nieuwe bureaucratische lagen en onnodige controles van onze activiteiten.

De crisis noopt tot heldere keuzes. In een periode van grote financiële terughoudendheid moet het nieuwe kabinet ook investeren in het economisch fundament voor toekomstige generaties. De technische universiteiten zijn onbetwist een onderdeel van dat fundament. Wij zijn ervan overtuigd dat de door ons bepleitte maatregelen een belangrijke bijdrage zullen leveren aan een duurzame aanpak van de problemen waar ons land voor staat.

Hoogachtend,

Anne Flierman

Arno Peels

Dirk Jan van den Berg

cc Mark Rutte, Stef Blok, Diederik Samsom, Jeroen Dijsselbloem

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw A. Flierman
3TU.Federatie
Postbus 5
2600 AA Delft

Kenmerk: 201200270

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte mevrouw Flierman,

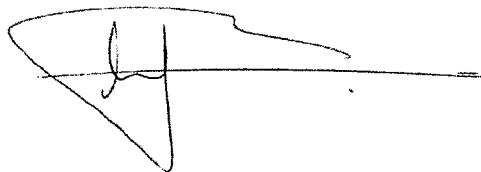
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Kabinet Formatiezaken
T.a.v. de heer drs. W.J. Bos en de heer H.G.J. Kamp
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Correspondentieadres
Vereniging voor Studie- en Studentenbelangen te Delft
Leeghwaterstraat 42
2628 CA Delft

Delft, 27 september 2012

Betreft: Investeren in techniekstudenten

Geachte heren Bos en Kamp,

Namens alle techniekstudenten in Nederland doen wij een noodoproep aan u als vormgever van een nieuw kabinet. Middels deze brief attenderen we u op de ramp die een sociaal leenstelsel betekent voor technische studenten in Nederland. We hebben al te weinig technische studenten, en een sociaal leenstelsel zet hier nog eens extra druk op, omdat technische studies langer duren en daardoor duurder zijn. Zonder ingenieurs komt de Nederlandse kenniseconomie niet vooruit.

Een voorbeeld van het belang van technische studies vindt weerspiegeling in de topsectoren. Deze zijn overwegend technisch georiënteerd en draaien op goed opgeleide ingenieurs. Het aanbod blijft momenteel echter achter bij de vraag. Dit remt innovatie en hindert onze aansluiting als kenniseconomie bij de wereldtop op de korte, en lange termijn. Het masterplan 'Bèta en Technologie 2012' spreekt over een tekort aan technici dat in 2016 zal oplopen tot 155.000. Het baart ons daarom grote zorgen dat in de verkiezingsprogramma's wordt gepleit voor het 'sociaal' leenstelsel als vervanging voor de studiefinanciering. Daartegenover staat dat deze verschillende verkiezingsprogramma's het belang van technici expliciet benoemen. Wij spreken ons dan ook uit tegen het sociaal leenstelsel en achten dit niet in lijn met het belang dat aan ingenieurs wordt gehecht.

Technische studies hebben een relatief hoge studielast, waardoor studievertraging eerder opgelopen wordt en dit brengt extra kosten met zich mee. Als gevolg van de tweejarige master neemt, bij de invoering van een sociaal leenstelsel, de studieschuld van technische studenten nog eens onevenredig veel toe ten opzichte van andere studies. Hierdoor wordt het volgen van een technische studie steeds onaantrekkelijker, terwijl er momenteel al een enorm tekort aan technici is.

Mocht het sociaal leenstelsel toch worden ingevoerd dan pleiten wij sterk voor gelijke lasten voor alle studenten. Een uitzondering op het sociaal leenstelsel van het tweede masterjaar zou ervoor zorgen dat de kosten voor technische studenten gelijk zijn aan die van andere studenten, waardoor zij dus niet benadeeld worden. Een dergelijke uitzondering vergt van de overheid een jaarlijkse investering van slechts 24 miljoen euro.¹ De benodigde investering om technische studenten tegemoet te komen is dus relatief klein, maar het zorgt voor een echt 'eerlijk' leenstelsel. Deze investering zal zich op de lange termijn terugbetalen door de extra stimulans die technici geven aan de innovatie in Nederland.

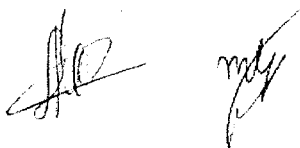
Wij hopen u voldoende duidelijk te hebben gemaakt dat zonder aanpassingen het sociaal leenstelsel bèta's sowieso de das om doet. Zorg er alstublieft voor dat wij niet de laatste studenten zijn die gekozen hebben voor een technische studie en laat ook toekomstig ingenieurs bijdragen aan de innovatie in Nederland.

Wij wensen u veel succes met de informatie en zijn te allen tijde bereid deze brief toe te lichten.

Namens alle technische studenten,
Met hartelijke groeten,

Enne Hekma
Studentenraad TU Delft

Lars Beka & Mats de Ronde
Studentenvertegenwoordiging
TU Eindhoven

Jelmer Boter
Studentenvertegenwoordiging
Universiteitsraad Universiteit Twente

Bas Vollebregt
Vereniging voor Studie- en Studentenbelangen te Delft

Een afschrift van deze brief is verstuurd naar alle woordvoerders hoger onderwijs en alle ingenieurs in de tweede kamer.

---

¹ De uitstroom van Bèta-studenten in het WO was in 2010-2011 7.366 (Platform Bèta Techniek, 2012). De investering per student is in het geval van alle studenten uitwonend de basisbeurs van 266,23 per maand. Vermenigvuldigen levert de genoemde 24 miljoen. Hier is niet in meegenomen dat er ook een aantal Bèta-studenten thuiswonend is. De werkelijke investering zal dus lager uitvallen.

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw E. Hekma
Vereniging voor Studie- en
Studentenbelangen
Leeghwaterstraat 42
2628 CA Delft

Kenmerk: 201200272

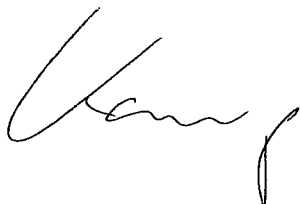
Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte mevrouw Hekman,

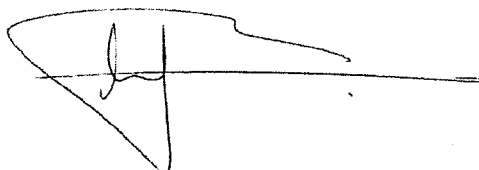
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

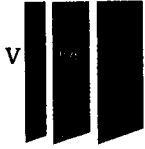

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Tweede Kamer der Staten-Generaal
 Brief aan de informateurs
 Drs. W.J. Bos
 H.G.J. Kamp
 Postbus 20008
 2500 EA Den Haag

Woerden : 26 september 2012

onze ref. : 12201b12/ HG-jvdw
 doorkiesnr. : 0348 48 43 66
 e-mail : hg@vemw.nl

onderwerp : verhoging van de Energiebelasting

In afschrift aan de woordvoerders energie van de Tweede Kamer

Geachte heren Bos en Kamp,

Aan u is de opdracht gegeven om de vorming van een nieuwe regeringscoalitie te onderzoeken. Als belangenbehartiger van de zakelijke gebruikers van energie en water in Nederland doen wij u in deze brief graag twee concrete verzoeken met betrekking tot het regeerakkoord.

In de reeds door het Parlement geaccordeerde 'Wet uitwerking fiscale maatregelen Begrotingsakkoord' is een aantal afspraken uit het zgn. Lenteakkoord uitgewerkt, zoals een verhoging van de Energiebelasting op het gebruik van aardgas door onder meer zakelijke grootverbruikers. Daarnaast heeft een aantal politieke partijen in hun verkiezingsprogramma's voorstellen opgenomen om de Energiebelasting voor gas en elektriciteit voor grootverbruikers nog verder te verhogen.

Wij benadrukken dat er geen discussie bestaat over het belang dat zakelijke energiegebruikers hechten aan energiebesparing (stijging energieprijzen en klimaatdoelstellingen). Niet voor niets hebben bedrijven hierover niet-vrijblijvende afspraken (convenanten) afgesloten met de overheid. Voorts zijn wij van oordeel dat het emissiehandelssysteem (ETS) hét centrale instrument moet zijn om de doelstellingen van het klimaatbeleid te realiseren. Een dergelijk handelssysteem maakt het beleid kostenefficiënt mits het adequaat ontworpen is, en dat is op dit moment helaas niet het geval. Een aanpassing is dan ook noodzakelijk en VEMW maakt zich daar hard voor bij de Europese instellingen in Brussel en Straatsburg.

Omdat de klimaatdoelstellingen mogelijk niet gerealiseerd worden op basis van voornoemde instrumenten is geopperd om flankerend beleid in te zetten, zoals de vergroening van de belastingen. VEMW stelt vast dat deze vergroening geen probleemloze exercitie is. Een van de maatregelen uit het voornoemde Lenteakkoord is de verhoging van het tarief van de Energiebelasting op het gebruik van aardgas voor onder meer de zakelijke grootverbruikers.

Hét kenniscentrum en dé belangenbehartiger voor zakelijke energie- en watergebruikers

Houttuinlaan 8
 3447 GM WOERDEN

Telefoon 0348 48 43 50
 Telefax 0348 48 43 90
 E-mail desk@vemw.nl
 Internet www.vemw.nl

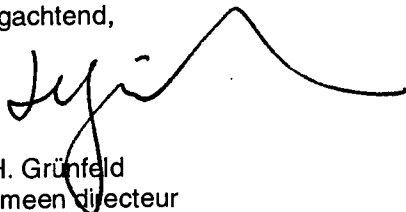
ING 49 24 24
 ABN-AMRO Bank 55 14 08 340
 KvK Utrecht 30 14 70 22

onevenredig hard. Het gaat hierbij om bedrijven die op internationale markten concurreren en voor wie energiekosten een onevenredig hoog deel van hun productiekosten vertegenwoordigen. Deze bedrijven zijn, gezien de noodzaak tot kostenefficiëntie, continu bezig om hun energie-efficiëntie te verbeteren. Verhoging van energiebelastingen betekent voor deze bedrijven dan ook louter een forse lastenverzwaring. Het demissionaire kabinet deelt deze analyse, want het stelde tijdens de schriftelijke behandeling van de wet dat de hogere belasting op gas een "gering" effect op de energiebesparing en CO₂-uitstoot heeft.

Een verdere verhoging van de Energiebelasting voor de grootverbruikers van gas en elektriciteit leidt dus nauwelijks of niet tot vergroening en het halen van klimaatdoelstellingen, noch tot het verlagen van de drempel om (besparings)maatregelen te nemen, maar verzwakt wel de internationale concurrentiepositie van de bedrijven. Deze positie staat toch al ernstig onder druk door bijvoorbeeld de ontwikkelingen in de Verenigde Staten m.b.t. de grootschalige winning van schaliegas waardoor daar de gasprijzen factoren lager liggen dan in Europa. In andere EU-lidstaten gelden uiteenlopende compensatieregelingen om energiegrootgebruikers geheel of gedeeltelijke te compenseren voor lastenstijgingen als gevolg van onder meer energiebelastingen en netwerktarieven. Een verhoging van de Energiebelasting voor grootverbruikers van gas en elektriciteit in Nederland kan ons inziens direct tot een verlies aan werkgelegenheid leiden. Recente berichten in de pers en overige media over ontwikkelingen rond bedrijven in Noordoost- en Zuidwest-Nederland tonen aan dat dit geen theoretische veronderstelling is maar een reëel risico.

Wij verzoeken u dan ook met klem om de verhoging van de Energiebelasting op aardgas in het Lenteakkoord terug te draaien en bovendien af te zien van een verdere verhoging van de Energiebelasting op gas en elektriciteit voor grootverbruikers.

Hoogachtend,

dr. H. Grünfeld
algemeen directeur

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer dr. H. Grünfeld
VEMW
Houttuin 8
3447 GM Woerden

Kenmerk: 201200274

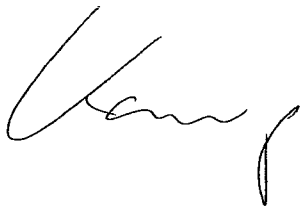
Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Grünfeld,

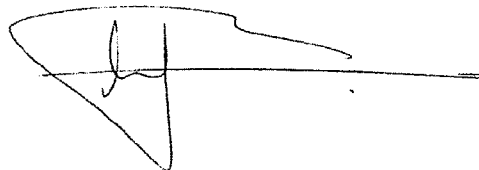
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

Aan de informateurs, De heren W.J. Bos en H.G.J. Kamp
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 28 september 2012
Ons kenmerk: 12-0121PH/hvr
Uw kenmerk:
Betreft: Aandachtspunten afvalbranche
Bijlagen:

Geachte heren,

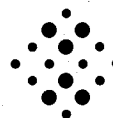
U staat voor de belangrijke opdracht de mogelijkheden voor het formeren van een nieuw kabinet te onderzoeken. We wensen u daarbij veel succes en vragen u onze sector als het gaat om het verduurzamen van de samenleving niet uit het oog te verliezen.

De Vereniging Afvalbedrijven vertegenwoordigt bedrijven die innovatief en kosteneffectief de kringloop sluiten. De Nederlandse afvalsector behoort tot de top van de wereld als het gaat om het sluiten van ketens, recyclen van afvalstoffen, opwekken van energie uit afval en verminderen van de CO₂-uitstoot. Met hun kennis en infrastructuur kunnen de Nederlandse bedrijven andere Europese lidstaten helpen bij de transitie naar een moderne afvalinfrastructuur. We dragen onze expertise graag samen met de overheid uit. Door grensoverschrijdend te ondernemen, investeren en innoveren, creëren afvalondernemingen groene banen en economische groei. De sector is hoogwaardig onderdeel van de Nederlandse economie en kan de Nederlandse topsectoren op onderdelen faciliteren zodat deze concurrerend blijven op de wereldmarkt. Net als D66-Kamerlid Stientje van Veldhoven denken wij dat de sector zelf tot de topsectoren kan behoren.

Met deze brief vragen wij uw specifieke aandacht voor relevante thema's van de afvalsector.

Voorrang voor secundaire grondstoffen

Er zijn grote zorgen over de afname van beschikbare grondstoffen en de stijgende grondstofprijzen. De noodzaak van bewust produceren en consumeren wordt alsmaar groter. Onze sector kan als leverancier van secundaire grondstoffen een belangrijke bijdrage leveren aan de overgang naar een circulaire economie. Nederland wordt op die manier minder afhankelijk van grondstoffen uit het buitenland. Volgens ons moet de inzet van secundaire grondstoffen altijd de voorkeur hebben. De overheid kan dit stimuleren met fiscaal-economische middelen die bij voorkeur op Europees niveau worden ingezet. Dit kan bijvoorbeeld door het opnemen van alle milieukosten in de prijs van primaire grondstoffen of het fiscaal bevoordelen van het gebruik van secundaire grondstoffen. De economische rem op de circulaire economie wordt daarmee weggenomen. Met 'Duurzaam Inkopen' heeft de overheid een sterk instrument in handen om toepassing van secundaire grondstoffen te stimuleren.

Een overheid die 100% duurzaam inkoop, geeft een krachtig signaal af aan de markt. Het opzetten van een grondstoffenrotonde voor de internationale markt draagt verder bij aan het veiligstellen van grondstoffen. Wij omarmen dit idee dat de positie van de Nederlandse sector op de internationale afval- en recyclingmarkt zal versterken. Samen met de overheid gaan we hier werk van maken.

Import goed voor milieu, economie en werkgelegenheid

De hoogwaardige en schone Nederlandse be- en verwerkingscapaciteit is onderdeel van de Europese afvalmarkt. Het vorige kabinet heeft de import van recyclebaar en brandbaar afval daarom ondersteund. Grondstoffen en duurzame energie winnen uit afval in Nederland is altijd beter dan afval storten in andere Europese lidstaten. Vooral omdat dit de totale hoeveelheid emissie van CO₂ en methaan terugdringt.

Door de open Europese markt maken lidstaten die zelf (nog) niet over voldoende verwerkingscapaciteit beschikken, gebruik van de schone en efficiënte recyclinginstallaties en afvalenergiecentrales in Nederland. Sommige lidstaten blijven dat misschien doen. Dat zien we ook in andere markten en past volledig binnen de uitgangspunten van de Europese Unie. Import voor recycling en energieterugwinning draagt bij aan de bedrijfseconomische positie van de Nederlandse bedrijven en daarmee aan behoud van werkgelegenheid. Het verwerken van buitenlands afval, momenteel met name afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk, voorkomt dat in Nederland overcapaciteit ontstaat.

Wij benadrukken dat in Nederland ruim 80 procent van het afval wordt gerecycled en 15 procent van de hernieuwbare energie wordt geleverd door afvalenergiecentrales. Een Nederlandse verbrandingsbelasting, zoals de afgelopen jaren door sommige partijen is gesuggereerd, past hier niet bij omdat het negatieve consequenties heeft voor de Nederlandse concurrentiepositie en daarmee de werkgelegenheid.

Wij vertrouwen erop met deze brief uw aandacht op onze sector te vestigen en gaan ervan uit ook met de nieuwe regering te komen tot een vruchtbare samenwerking bij de ontwikkeling en uitwerking van toekomstig beleid.

Hoogachtend,
Vereniging Afvalbedrijven

ir. Pieter H. Hofstra
Voorzitter

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer ir. P.H. Hofstra
Vereniging Afvalbedrijven
Postbus 2184
5202 CD 's Hertogenbosch

Kenmerk: 201200276

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Hofstra

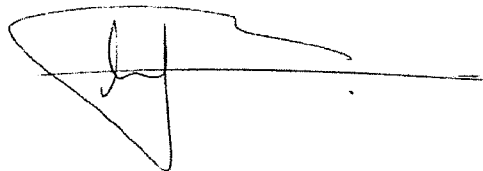
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

201200277

bezoekadres
Churchilllaan 11
Utrecht

postadres
Postbus 169
3500 AD Utrecht

(tekst)telefoon
(030) 291 66 00

fax
(030) 297 01 11

e-mail
bureau@cg-raad.n

internetadres
www.cg-raad.nl

PerSaldo

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Informateurs
De heer H.G.J. Kamp en de heer W.J. Bos
Postbus 20018
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

Utrecht 28 september 2012
Kenmerk: 12-0229/jjh/rs
Betreft: ratificatie VN-Verdrag inzake de rechten van personen
met een handicap
Inlichtingen bij: Jan Jasper Homan, CG-Raad

Geachte informateurs,

Nederland heeft in 2007 het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (CRPD) ondertekend. Maar dit verdrag is anno 2012 nog steeds niet geratificeerd! Hierdoor zijn de (mensen)rechten van mensen met een beperking nog steeds niet goed geregeld.

De koepels van gehandicapten, chronisch zieken, cliënten en patiëntenorganisaties vragen u daarom met grote nadruk om de snelle ratificatie van het VN-verdrag bij de formatiebesprekingen te regelen en uiteindelijk ook op te nemen in het regeerakkoord.

Nederland loopt ver achter

De ratificatie van het Verdrag is door de vorige twee kabinetten toegezegd maar nooit geëffectueerd. Hierdoor bevindt Nederland zich in de mondiale achterhoede. Wereldwijd hebben 120 landen het Verdrag nu geratificeerd, waaronder bijna alle Europese landen. Bovendien heeft in 2011 ook de Europese Unie het Verdrag geratificeerd.

Het belang van het verdrag

De ratificatie heeft een groot maatschappelijk en politiek draagvlak. Er is in Nederland een zeer brede consensus dat de ruim twee miljoen mensen met een beperking het recht hebben om mee te doen aan de maatschappij. Alle politieke partijen hebben zelfredzaamheid en eigen regie dan ook hoog in het vaandel staan. Met de ratificatie van het verdrag belooft Nederland om de daad bij het woord te voegen en echt werk te zullen maken van een inclusieve samenleving. Dit versterkt de positie van mensen met een beperking. Onze achterban wacht hier vol ongeduld op.

12-0229

-2-

Nu regelen: het kan!

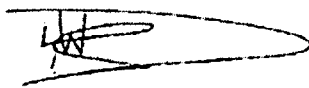
Wij verzoeken u daarom met klem de ratificatie van het VN-verdrag tijdens de kabinetsformatie te regelen en daarvoor een zo vroeg mogelijke deadline af te spreken. Dit is goed haalbaar omdat de vorige kabinetten al veel voorbereidingen hebben getroffen, zoals – onlangs nog – een gezaghebbende juridische impactanalyse.

Door ratificatie in het regeerakkoord op te nemen, laat het nieuwe kabinet zien dat het een regering voor alle Nederlanders is. Wij vertrouwen erop dat alle betrokken partijen deze belangrijke stap voor mensen met een beperking willen zetten.

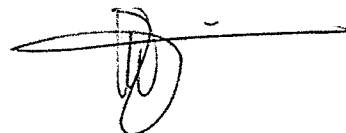
Met vriendelijke groet,

Angelique van Dam
Interim directeur CG-Raad

Wim Drooger
directeur Platform VG

Marjan ter Avest
directeur LPGGz

Wilna Wind
directeur NPCF

Aline Saers
Directeur Per Saldo

Afschrift aan:

- de heren M. Rutte, D.M. Samson, S.A. Blok, J.R.V.A. Dijsselbloem
- leden Commissie VWS Tweede Kamer (p/a T.Teunissen, griffier)

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mevrouw A. van Dam
CG-Raad
Postbus 169
3500 AD Utrecht

Kenmerk: 201200278

Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte mevrouw Van Dam,

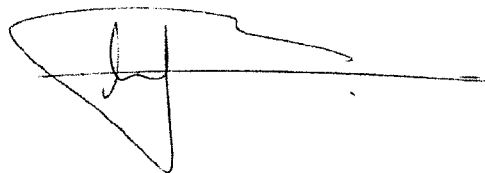
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

VERENIGING
VAN
WATERBOUWERS

201200279
Kampenringweg 45, Gouda
Postbus 474, 2800 AL Gouda
T. : +31(0)182-567387
F. : +31(0)182-567373
E. : info@waterbouwers.nl
W. : www.waterbouwers.nl
ING Bank: 65.03.80.347
KvK Gouda: 41.33.94
BTW nr.: NL.8010.81.579.B.01

Aan de Kabinetsinformatie, de heren drs. W.J. Bos en H.G.J. Kamp
Postbus 20008
2500 EA Den Haag

onze ref.:
FH/lh/120927

plaats
Gouda

datum
1 oktober 2012

betreft:
inzet Vereniging van Waterbouwers voor regeerakkoord

Geachte heren Bos en Kamp,

De aannemers en dienstverleners in de waterbouw, verenigd in de Vereniging van Waterbouwers, informeren u graag over hun inzet voor het nieuwe regeerakkoord. Gezien de verstrekende gevolgen van de recent voorgenomen bezuinigingen op waterveiligheid en natte infrastructuur, beperkt de inzet zich tot deze onderwerpen.

Bezuinigen op waterveiligheid zijn risicovol

De Vereniging van Waterbouwers is geschrokken van de voorgenomen bezuinigingen van 600 miljoen van 2014 tot 2028 op het Deltafonds. De bezuinigingen zijn niet te rijmen met de grote waterveiligheidsopgave die de overheid zichzelf heeft opgelegd en het gegeven dat het Kabinet eerder dit jaar het waterveiligheidsbudget ongemoeid heeft gelaten. De waterbouwers zijn van mening dat er niet bezuinigd mag worden op waterveiligheid. Niet in de laatste plaats omdat deze bezuinigingen onverantwoord grote risico's tot gevolg kunnen hebben.

Bezuinigen op natte infrastructuur is duur

De voorgenomen bezuinigingen op het aanleggen en onderhouden van natte infrastructuur achten de waterbouwers onverstandig. Deze bezuinigingen zullen dure bezuinigingen blijken te zijn. Aanleg en onderhoud van natte infrastructuur is cruciaal voor het bevorderen van de economie. Bezuinigingen remmen de economische ontwikkelingen in Nederland. Dit is in een tijd van economische crisis wrang, zeker wanneer we weten dat in ons omringende landen juist meer wordt geïnvesteerd in infrastructuur. De bezuinigingen leiden ook tot verlies aan kennis en concurrentiekracht van het bedrijfsleven in de sector. In het licht van het door dit Kabinet ingezette topsectorenbeleid - met water als een van de negen topsectoren - is dit onbegrijpelijk. De waterbouwers merken ook nog graag op dat investeren in vaarwegen duurzame investeringen zijn, gezien de relatief schone vervoersmodaliteiten.

GEEN LAND ZONDER WATERBOUWERS

Effectieve en efficiënte investeringen mogelijk en noodzakelijk

Mocht het nieuwe Kabinet toch vasthouden aan bezuinigingen op waterveiligheid en natte infrastructuur, dan kunnen deze het best worden gevonden in de planvormingkosten en niet in op stapel staande concrete projecten. De projecten leveren direct werk(gelegenheid) en efficiencywinst op. Op dit vlak is nog veel te winnen. Nog te vaak gaat te veel tijd en geld verloren in de plan- en ontwerpfase van waterbouwkundige werken, alvorens er daadwerkelijk gebouwd wordt. De overheid zelf pleit al jaren voor het eerder betrekken van uitvoerende marktpartijen bij aanbestedingsprocedures om deze kosten te verlagen en processen te versnellen. Het is dan ook onbegrijpelijk dat dit in de praktijk nog zo weinig gebeurt. Hoe dan ook pleiten de waterbouwers er in ieder geval voor dat de overheidsopdrachtgevers zichzelf strenge normen opleggen voor een effectieve en efficiënte inzet van iedere euro die besteed wordt aan waterveiligheid en natte infrastructuur.

Altijd tot nadere toelichting bereid.

Hoogachtend,
Vereniging van Waterbouwers

Peter van der Linde
Voorzitter

H.G.J. Kamp en W.J. Bos
Informateurs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

De heer P. van der Linde
Vereniging van Waterbouwers
Postbus 474
2800 AL Gouda

Kenmerk: 201200280

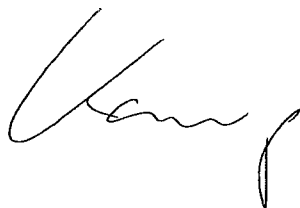
Den Haag, 3 oktober 2012

Geachte heer Van der Linde,

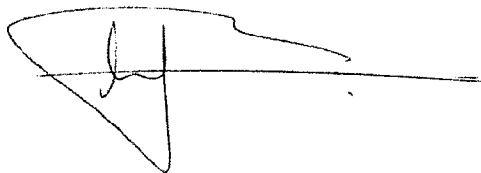
Dank voor de brief die wij van u mochten ontvangen.

In het kader van onze werkzaamheden ontvangen wij een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken. Wij vertrouwen erop dat u zult begrijpen dat het voor ons onmogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

H.G.J. Kamp

W.J. Bos

DIENST AUTOMATISERING

WIJZIGINGSFORMULIER INNAME; UITGIFTE EN/OF SCHADE

Datum		Incident- / Wijziging W1210 292
Gebruiker	M. DE BOER	Tel
Contactpersoon		Tel
Inname apparatuur		
Probleem omschrijving	☐ Reparatie ☐ Opzegging / Uit dienst ☐ (Her)installatie software ☐ Vervanging hardware ☐ Wijziging dienst ☐ Tijdelijk inname t.b.v. incident	
Afspraak met gebruiker		
Uitlevering apparatuur		
	RSA TOKEN	TID214853195
Reden: <i>dankruisen wat van toepassing is</i>		X
Technische redenen: Storing wordt in of extern afgehandeld. Gebruiker wordt op de hoogte gehouden van verloop van reparatie.		
Schade: Hardware is ingeleverd met schade. Aard van schade wordt extern vastgesteld. Gebruiker wordt bij dezen aansprakelijk gesteld en wordt op de hoogte van de verloop.		
Diefstal of vermissing: Gebruiker of dienst/fractie wordt aansprakelijk gesteld voor de kosten.		
Einde: Levensduur hardware.		
Uit dienst: Gebruiker uit dienst per DATUM:		
Wijziging dienst / aanvraag nieuwe dienst		

Inname dd:	Inname dd:
Akkoord Gebruiker	Akkoord DA
	Naam:

Uitgifte dd: 5/11/12	Uitgifte dd:
Akkoord Gebruiker	Akkoord DA
	Naam: D. BENSE

Bij wijziging van de configuratie-Item(s) blijft de Bruikleenovereenkomst, waarvan het wijzigingsformulier deel uitmaakt, van kracht.